

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Київ, 20 лютого 2024 р.)

За загальною редакцією
Л. Г. Комахи, Н. М. Корчак, Л. В. Гонюкової

КИЇВ
2024

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 10 від 6 березня 2024 р.)

Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 20 лют. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Н. М. Корчак, Л. В. Гонюкової. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2024. 294 с.

У виданні розміщено тези учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку», яку було проведено в рамках Зимової наукової школи в м. Києві 20 лютого 2024 р. Навчально-науковим інститутом публічного управління та державної служби разом із співorganizаторами – історичним факультетом і Навчально-науковим інститутом права Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Українським інститутом національної пам'яті.

У тезах висвітлено питання публічного управління, політики національної пам'яті та розвиток громадянського суспільства в Україні, а також окреслено актуальні аспекти історичного досвіду українського державотворення і публічного управління.

Для широкого кола науковців, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, аспірантів, студентів та інших заінтересованих осіб.

УДК 35:32](477)(091)(06)

Тексти публікуються в авторській редакції.

За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів і аспірантів) наукові керівники.

ЗМІСТ

ЛЮДМИЛА АНТОНОВА, ЯРОСЛАВ ЖОВНІРЧИК. ДОСТУП ДО СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНО– УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
ОЛЕКСІЙ БАБІЙ. ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ КАДРОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ	9
ОЛЕКСАНДР БОБОСЬ. ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ	11
ОЛЕНА БОБРОВСЬКА. АНАЛІТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ	13
ОЛЕКСІЙ БОБРОВСЬКИЙ. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: СТАН І НЕВИКОРИСТАНИ РЕЗЕРВИ.....	15
ВЛАДИСЛАВ БОЙКО. РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	17
ДМИТРО БОНДАРЕНКО. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРОБКИ ПЛАНІВ ВІДНОВЛЕННЯ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....	19
ЛЮБОВ БОНДАРЕНКО. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ І ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	21
СЕРГІЙ БОРОВСЬКИЙ. ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	23
ЯРОСЛАВ БОРШОШ. ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРОСТОРУ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	25
ТЕТЯНА ВАСИЛЕВСЬКА, ТЕТЯНА БЕВЗ. КОНСТРУЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ: В ТЕНЕТАХ КОНТРАВЕРСІЙНОСТІ	27
СВІТЛАНА ВЛАСЕНКО. ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	29
ТЕТЯНА ВОДОНІС. ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	33
ОЛЕНА ВОЖОЛ. ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД УТВОРЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	35
ЛЮДМИЛА ВОЙНАРОВСЬКА. ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	37
ОЛЕКСІЙ ВОРОБІЙОВ. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....	40
ЛІАНА ГАВРИЛЕНКО. КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ПРОТИДІЯ ВІРТУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ	42
НАТАЛІЯ ГАЛУНЕЦЬ. ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	44
МАР'ЯНА ГАРАЄВА. ЦИФРОВІЗАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	46
ВІКТОРІЯ ГЕТЬМАН. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	48
ВІТАЛІЙ ГОЛЕЦЬ. УПРАВЛІННЯ І СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ.....	50
СЕРГІЙ ГОЛОЛОБОВ. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	52
ДМИТРО ГОРБУЛЬОВ. РОЗВИТОК БЕЗПЕЧНОГО ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	54
ІГОР ГОЦУЛ. ДЕКОМУНІЗАЦІЯ В СПОРТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗКУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ В УКРАЇНІ	56
ІГОР ГРИНЕНЬКО. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ШЛЯХ ДО ПРОЗОРОСТІ, ЕКОНОМІЇ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ.....	58
НАТАЛІЯ ГРУЩИНСЬКА. ЦІННОСТІ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ СОЦІУМУ	60
ЛЮДМИЛА ГУСАРЧУК. ПЕРСПЕКТИВИ РЕЗИЛЬЄНТНОЇ АДАПТАЦІЇ ОРИЕНТ-ОФІЦЕРСЬКОЇ СТРУКТУРИ В ПУБЛІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ.....	63
ВАЛЕРІЙ ГУСЄВ. АГРАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	65
СЕРГІЙ ГУЩА. ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	68
ОЛЕКСАНДР ДАНИЛЕНКО. УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ У ПРАЗІ В СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЧСР (ПОЧАТОК 1920-Х РР.).....	71
ОЛЬГА ДЕПУТАТ. АДАПТАЦІЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВРАЗЛИВОСТІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ДО КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ПРИКЛАДІ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ВОЄННОГО СТАНУ	74
ВОЛОДИМИР ДЗЕГА. ІСТОРИЧНІ ВИМІРИ СТАНОВЛЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	76
ПРИНА ДИННИК. СУЧАСНИЙ СТАН МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	79
СЛИЗАВЕТА ДОБРИКОВА. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ Е-УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	82

ВІКТОР ДОРОШ. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	84
ВІКТОР ДРИЧИК. СУЧАСНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ У НІМЕЧЧИНІ	86
ВІКТОРІЯ ДУБАС. ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	88
ЯРОСЛАВ ЄДКІН. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА СВІТОВІ ПОЛІТИЧНІ СТРУКТУРИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....	91
ЮРІЙ ЄЛЬКІН. УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄС	93
ЄГОР ЖУРКІН. ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СТАНОВЛЕННІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ.....	96
ГАЛИНА ЗАВОРІТНЯ. ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	99
ТАРАС ЗАГОЛА. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ФОРМУВАННІ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	101
БОГДАН ЗАГОРОДНІЙ. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ У НАДАННІ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	103
DIANA ZAYATS. PUBLIC ELECTRONIC CONSULTATIONS AS A TOOL OF E-DEMOCRACY	105
ТЕТЯНА КАУР. СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРУПЦІЇ ТА ДІЇ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ЇЇ ПОДОЛАННЯ.....	107
ТАРАС КІЦАК. РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: НОВИЙ ЗАКОН ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	109
МИКИТА КОВАЛЕНКО. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЗАКОНОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ	111
ОЛЕКСАНДР КОВАЛЕНКО. РЕГУЛЯТИВНА ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС У СФЕРІ КОМУНІКАЦІЙ: АСПЕКТИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ.....	113
ОЛЕНА КОВРИГА. ОСНОВНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	115
ОКСАНА КОГУТ. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	117
ЛЮДМИЛА КОЛЕСНИК. ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	119
СЕРГІЙ КОЛЯДА. ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	121
ІННА КОНДРАТЬЄВА. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА ЗАСАДАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ.....	123
АНТОН КОРОБ. ФЕНОМЕН ІВАНА ФУНДУКЛЯ: ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОГО ГУБЕРНАТОРА.....	125
ЮЛЯ КОРОБЕЙНИКОВА. ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	128
ЯРОСЛАВ КОРЧАК. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ	130
АЛЬОНА КРАВЧЕНКО. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	133
СЕРГІЙ КРАВЧЕНКО. УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В АНТИКОРУПЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАКОНОДАВЧІ ПОЛОЖЕННЯ ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	135
ЄВГЕН КРАСНИКОВ. УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	137
ПРИНА КРИВОРУЧКО. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	139
КАТЕРИНА КУЗЬМЕНКОВА. ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ	142
АНДРІЙ КУПРІЙЧУК. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	145
ВАСИЛЬ КУПРІЙЧУК. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ: ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ.....	147
ЄВГЕНІЙ КУПРІЙЧУК. РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	149
ДМИТРО ЛАВРЕНТІЙ. ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ЧАСІВ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ	151
СТАНІСЛАВ ЛАРІН. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	153
ОЛЕНА ЛІВАНДОВСЬКА. МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	155
КАТЕРИНА МАНУЛОВА. РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	157
МАКАР МАРЧУК. МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ.....	159

ЛАРИСА МАТВЄЄВА. ПАСІОНАРНІСТЬ УКРАЇНЦІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕКОНСОЛІДАЦІЇ ГРОМАД	161
ВОЛОДИМИР МЕЛЬНИК. ДИНАМІКА ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	163
ОЛЬГА МИРНА, АННА ДАХНО. РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗМІН ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	165
ОКСАНА МИРОНЕЦЬ. ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	168
ТЕТЯНА МИХАЙЛОВА. ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ	170
АРТЕМ МИХАЙЛЮК. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	173
ВАДИМ МИХАЙЛЮТА. РОЗВИТОК МЕДИЧНИХ УСТАНОВ НА ЗАСАДАХ ПРОЄКТНОГО ПІДХОДУ: СПІВПРАЦЯ З КРАЇНАМИ ЄС	175
ТАРАС МІК. ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ	177
ЄГОР МІНЕНКО, ВАСИЛЬ ОРИЩУК. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНА СЛУЖБА: МОЛОДІЖНИЙ АСПЕКТ	179
СВІТЛАНА МОСКАЛЕНКО. АКТУАЛЬНІСТЬ ПОШИРЕННЯ ЗНАТЬ ПРО РОЛЬ ВИДАТНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ УКРАЇНИ В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ	181
ОЛЬГА МОСЬОНДЗ. ПОЛІТИКА НАТО ЩОДО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	183
СВІТЛАНА МОТРИЙ. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ДОРАДНИЦТВА НА ОСНОВІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	185
ВЯЧЕСЛАВ НАГОРНИЙ. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ОРГАНАМИ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ У ВЗАЄМОДІЇ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ	187
ІГОР НАЗАРЕНКО. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНІ ТРЕНДИ	190
ОЛЬГА НАУМЕНКО. РОЛЬ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ	192
НІКІТА НАЧАРЯК. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ОНКОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ..	194
СУСАННА НАЧАРЯН. ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	196
АЛЬОНА НЕСТЕРЕНКО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	199
ІННА НІНЮК. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ	200
МАРІЯ НІНЮК. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ	202
ВАСИЛЬ НОСОК. НАПРЯМИ І МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ	204
ПАВЛО ОГРЕБЧУК. ВПЛИВ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	206
ВАСИЛЬ ОРИЩУК, НАТАЛІЯ ЛАРИНА. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ	208
ВІКТОРІЯ ПАНАСЮК. МІСЦЕ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ	211
ОКСАНА ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	213
ВАСИЛЬ ПАХОЛОК. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ	215
РАЇСА ПЕРЕЛИГІНА. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ ТА АРХІТЕКТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	217
ОЛЕНА ПЕТАСЮК. УКРАЇНА-НАТО: СТРАТЕГІЯ ЗАХИСТУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ	219
НІНА ПЕТРАШКО. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: СУТНІСТЬ ПОНЯТЬ	221
ДМИТРО ПИЗЮК. ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	223
ОЛЕКСІЙ ПОЛІЩУК. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ	225
СВІТЛАНА ПОЛІЩУК, ТЕТЯНА АРБУЗОВА. АКТУАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	227
OLHA PREDCHUK. DEVELOPMENT OF OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION	230

ОЛЕКСАНДР ПРИМАК. ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ РЕФОРМУВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	232
ВОЛОДИМИР ПРИЩЕПА. РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	234
ЛЮДМИЛА ПРОГОНЮК. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	236
ОЛЬГА ПУЧИНА. ПРАКТИКА НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЕРЖАВНИМ СЛУЖБОВЦЯМ В ОНЛАЙН ФОРМАТІ.....	238
ВІТАЛІЙ РАВЛЮК. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ.....	240
АНАСТАСІЯ РАГУЛІНА. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ЯК ПЕРЕДУМОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....	243
СТАНІСЛАВ РОМАНЧУК. ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ В КІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	245
ТАЇСІЯ РОМЕНСЬКА. СТАНОВЛЕННЯ ПРОТЕЗНОЇ ГАЛУЗІ В РІЗНІ ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.....	247
ГЕННАДІЙ РЯБЦЕВ. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	249
ВІТАЛІЙ САМІЙЛЕНКО. ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР.....	251
В'ЯЧЕСЛАВ САПРИКІН. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ.....	253
СТАНІСЛАВА СИДОРЕНКО. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ.....	255
НАТАЛІЯ СЛОБОДЯНИУК. ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	257
ОКСАНА СМОРЖЕВСЬКА. КОМЕМОРАЦІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	260
ТЕТЯНА СОКОЛЬСЬКА. ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	262
ЄВГЕН СОЛОВІЙОВ. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МІНІМІЗАЦІЄЮ КАДРОВИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	264
ОЛЕКСІЙ СОЛОДКИЙ. ВПЛИВ ЛОКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО БРЕНДИНГУ.....	266
ОЛЕКСАНДР СОХАНЬ. РОЛЬ ЮНЕСКО В ОХОРОНІ ТА ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ.....	268
ОЛЕКСАНДР ТИГОВ. СТРАТЕГІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	270
МАРГАРИТА ТІВЕЦЬКА. ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ.....	272
РОМАН ТОВМАШЕНКО. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	274
ОЛЕКСІЙ УСТИНОВ. ІНДУСТРІАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ 4.0 І ПРОРИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ. НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	276
ЮЛІЯ ХИЛЕВИЧ. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	279
ПРИНА ХОЖИЛО, ОЛЕКСАНДРА МАКУРІНА. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ.....	281
СВІТЛАНА ЧАЙКА. ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ЧЕРЕЗ ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ.....	283
ОЛЕНА ЧЕРНИШЕВИЧ. ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО У ПЕРШІ РОКИ ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ).....	286
МИРОН ШЕРМЕЙСТЕР. ІНІЦІАЛІЗАЦІЯ АКТИВНОСТІ СТРУКТУР ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	288
НАТАЛІЯ ШИШПАНОВА. РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	290
ІГОР ШПИРКО. ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В США.....	292

УДК: 351. 339.13

Людмила Антонова,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри обліку і аудиту Чорноморського національного університету ім. П. Могили

Ярослав Жовнірчик,

доктор наук з державного управління, професор, в.о. завідувача відділу проблем державного управління та адміністративного права, Інститут держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України

Liudmyla Antonova,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Accounting and Auditing of the Petro Mohyla Black Sea National University

<https://orcid.org/0000-0003-2975-6453>

Yaroslav Zhovnirchuk,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration and Administrative Law of the Koretsky Institute of State and Law National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0002-1378-9923>

ДОСТУП ДО СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ACCESS TO SOCIAL SERVICES IN THE CONTEXT OF INCREASING THE EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATIVE ACTIVITIES

The characteristic features of the provision of electronic social services in modern conditions are outlined. It was determined that the process of providing social services to the population has its own characteristics, which also affects the prospects of digitalization of these processes: the legislation does not clearly define the list of social services, so it should be determined more by the needs of consumers in the relevant territory; social services should provide ease of access and comprehensibility of all procedures for consumers; the mechanism for providing social services to the population must guarantee full protection of personal data of users of these services. A set of measures for the successful introduction of digital forms into social work at the state level is outlined.

Keywords: social services, social responsibility, e-government, public authorities, social protection, digitalization.

Швидкий розвиток суспільства призводить до широкого впровадження новітніх технологій у всі сфери життя, включаючи публічне адміністрування. Цей суспільний запит реалізується у впровадженні електронного урядування, котре підвищує продуктивність та ефективність управлінської діяльності, а також дозволяє спростити процес отримання громадянами послуг від органів публічної влади. Невідворотна потреба в інтеграції елементів електронного урядування в повсякденний рутинний порядок не лише не викликає сумнівів, але і є важливим кроком до поліпшення якості життя громадян, підвищення довіри до державних та місцевих органів влади, а також економії часу для суб'єктів підприємницької та приватної діяльності, необхідного для отримання різноманітних послуг. Нажаль, при оцінці сучасної системи адміністративного обслуговування в Україні можна відзначити недостатню ефективність. Це обумовлено тим, що процедурні аспекти процесу надання соціальних послуг на сьогоднішній день потребують серйозного реформування. На основі існуючої практики можна визначити, що багато з цих послуг можна надавати в онлайн-режимі, використовуючи відповідні інформаційні системи.

Деякі автори для вирішення питання надання соціальних послуг в електронному вигляді пропонують запровадження єдиної інформаційної системи надання соціальних послуг, котра може виступати як інфраструктурний сервіс обміну даними між усіма публічними органами влади та іншими суб'єктами, які відповідають за ці послуги. Це має надати можливість оперативного отримання інформації. Замість того, щоб мати централізовану реєстрацію документів в одному органі, розподілене реєстрування дозволить не лише технічні, але й економічні вигоди. До них входять прозорість операцій, надійність зберігання даних, покращення продуктивності операцій, швидкий

збір інформації з різних джерел, зниження бюрократії тощо. У порівнянні з такою технологією, централізована система у кожній окремій організаційній структурі стає причиною нестабільності процесу, оскільки за надання послуг відповідає лише обмежене коло виконавців [1]. Це є особливо актуальним для владних структур, котрі не мають єдиної бази для взаємодії. Запровадження єдиної інформаційної системи потребує не адаптації до бюрократичної ієрархії, а, навпаки, передбачає зміни всієї інфраструктури. Ці дії мають призвести до поліпшення співпраці з громадянами, дозволяючи їм ефективніше отримувати автоматизовані соціальні послуги, без зайвої документації та вимоги різних довідок. Громадянам не доведеться чекати в чергах для отримання послуг, оскільки інформацію можна буде отримати комплексно і одночасно від усіх владних установ.

Наразі постала необхідність удосконалити підготовку та підвищити кваліфікацію працівників суб'єктів соціального обслуговування, оскільки нові підходи в наданні соціальних послуг та розширені повноваження самоврядування вимагають від них нових знань та умінь. Активізація процесу навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації цих працівників на основі існуючої навчальної бази на місцях є актуальною. З огляду на те, що організація діяльності соціальних працівників є ключовим аспектом реформування у сфері надання соціальних послуг, методичний супровід їх роботи важливий. Враховуючи специфіку роботи соціальних працівників та їх велику функціональність, важливо забезпечити їх психологічну готовність до взаємодії з представниками різних категорій населення, зокрема соціально неблагополучними. Не менш важливою є проведення навчання кадрів у питанні розвитку електронного врядування та використання новітніх технологій під час безпосереднього виконання власних обов'язків у сфері соціального забезпечення.

Можна констатувати – в Україні впроваджуються нові інформаційні технології, котрі дають можливість споживачеві отримати їх дистанційно або принаймні набагато швидше, аніж раніше. Такі сервіси в подальшому повинні спростити доступ до соціальних послуг для громадян, які головним чином зацікавлені в їх отриманні, та збільшити сферу їхнього надання. Це є характерним для усього процесу від інформування громадян до кінцевого результату отримання ними послуги. Проте досягнути завдання електронного врядування у соціальній сфері можливо тільки за умови достатнього фінансового забезпечення суб'єктів надання послуг соціального характеру, включаючи найбільш фінансово незахищені об'єднані територіальні громади. Крім цього, на місцеві органи влади повинно покладатися завдання утримання фахівців із соціальної роботи та технічних спеціалістів, котрі забезпечать функціонування на належному рівні процедур надання соціальних послуг в електронному вигляді та усунуть труднощі для окремих верств населення у користуванні послугами за допомогою новітніх технологій. Подібні завдання гостро стоять перед органами публічної влади та потребують системного контролю і удосконалення механізму обслуговування.

Проте для успішного впровадження цифрових форм у соціальну роботу на рівні держави потрібно: 1) готовність соціальних працівників до роботи з цифровими ресурсами; 2) належне технічне забезпечення для цифрової взаємодії; 3) нормативне регулювання дистанційного надання соціальних послуг; 4) розробка методології цифрової роботи в соціальній сфері. Для подальшого розвитку механізму надання соціальних послуг в умовах війни важливо визначити потреби незахищених груп населення, розробити та удосконалити нормативно-правове та методичне забезпечення, переглянути функціонуючі механізми фінансового та організаційного забезпечення цих послуг, а також здійснювати моніторинг та оцінку їх якості. Основним напрямком удосконалення процесу надання соціальних послуг в умовах розвитку електронного врядування є орієнтація на клієнта, що включає у себе створення якісного продукту з повним та комплексним розв'язанням соціальних проблем і оперативне надання послуг з мінімальними фінансовими витратами. Для забезпечення якісного надання соціальних послуг потрібно провести організаційні зміни в системі публічного управління, включаючи об'єднання зусиль усіх владних установ, які задіяні у наданні соціальних послуг, в межах одного суб'єкта з формуванням єдиної інформаційної системи. Це, в свою чергу, дозволить повністю усунути проблеми бюрократії та забезпечить прозорість, гнучкість та адаптивність реалізації механізму надання соціальних послуг. Подібна система може бути інтегрованою із діючою системою надання державних послуг «Дія». Це дозволить населенню отримати необхідні виписки, довідки та інші документи без відвідування служб, які надають соціальні послуги.

Список використаних джерел

1. Завада О. Г., Цісарж С. В., Сухова К. К. Напрями вдосконалення надання соціальних послуг в територіальних громадах через організаційний механізм державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 23. С. 114-119.

Олексій Бабій,

аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksiy Babii,

postgraduate student of the Department of state administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0004-1678-5946>

Науковий керівник: **Леся Забуранна**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ КАДРОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ

TOOLS OF PUBLIC ADMINISTRATION FOR RECREATION OF HUMAN RESOURCES IN THE REGION

The principles of managing the reproduction of human resources of the region are considered. It is emphasized that the needs of preserving the stability of the country require a fundamentally new attitude from the Ukrainian society and the state to the issue of reproduction of personnel resources. The principles of management proposed by A. Fayol were considered in the context of their possible use in managing the reproduction of personnel resources, in particular: the principle of division of labor, the principle of ensuring authority, the principle of discipline, the principle of unity of leadership, the principle of unity of direction, the principle of subordinating personal interests to public ones, the principle of fair remuneration, the principle of the scalar chain, the principle of impartiality, the principle of stability, the principle of initiative, the principle of collectivism. It is shown that, based on the existing state of personnel resources of the regions of Ukraine, which consists of various components of the complex of personnel relations, it is possible to identify reserves that are not yet sufficiently used in the functioning of the region.

Keywords: Human resources, human capital, region, public administration.

Руйнуючий вплив російської агресії відбивається сьогодні в усіх сферах суспільного життя України. Умовивійни призвели до масштабного переміщення населення з окупованих та прифронтових регіонів в умовно тиллові населені пункти та за кордон. Значна кількість кваліфікованих працівників воює за незалежність України на фронті. Тому наразі відчувається нестача кадрових ресурсів в регіонах, збільшується кількість вакансій. Так, у вересні 2023 р., за даними онлайн-платформи Work.ua було зафіксовано рекордну кількість вакансій – 105809 [1]. Потреби збереження стійкості країни вимагають від українського суспільства і держави принципово нового ставлення до питання відтворення кадрових ресурсів. Для отримання бажаного підвищення ефективності використання людського капіталу необхідно реалізувати науково обґрунтований підхід до управління відтворенням людських ресурсів. В основу цього процесу можна покласти принципи управління людськими ресурсами, сформульовані А. Файолем [2]. Розглянемо ці принципи докладніше.

Принцип поділу праці. В межах управління персоналом цей принцип передбачає необхідність розподілу обов'язків таким чином, щоб кожен з працівників міг найкращим чином використовувати свій особистий потенціал. Реалізація цього принципу передбачає використання відомих з теорії менеджменту методів управління персоналом, наприклад, підбір роботи відповідно до характеристик особистості.

Принцип забезпечення повноважень. Для ефективного управління людськими ресурсами регіону на окремих підприємствах необхідно забезпечити покладення всіх наявних повноважень на конкретних відповідальних осіб. Найпростішим методом реалізації цього принципу є використання методології матриць відповідальності.

Принцип дисципліни, який означає, що кожен працівник має право діяти тільки в рамках своїх повноважень, дотримуючись необхідних погоджень. При цьому ефективна реалізація цього принципу

вимагає повної передачі повноважень тим рівням, де вони реально реалізуються, інакше людський потенціал не може бути ефективно залучений через надмірну бюрократизацію.

Принцип єдності керівництва. Управління людськими ресурсами повинно здійснюватися в рамках встановленої організаційної системи, в межах якої накази і розпорядження видаються співробітникам тільки одним керівником, тобто вказівки керівництва на різних рівнях не повинні суперечити один одному.

Принцип єдності спрямованості. Після того, як кінцева мета визначена в процесі управління людським капіталом, необхідно сформулювати план дій для досягнення цієї мети в усіх сферах розвитку людських ресурсів.

Принцип підпорядкування особистих інтересів суспільним. Дотримання цього принципу в управлінні людськими ресурсами в першу чергу означає необхідність реалізації тих аспектів людських ресурсів працівника, які необхідні громаді для цілісного розвитку людських ресурсів, а не тих, які найлегше реалізувати.

Принцип справедливої винагороди. У форматі управління принцип справедливої винагороди повинен забезпечувати як моральне, так і матеріальне задоволення в результаті відтворення та розвитку людських ресурсів.

Принцип роботи скалярного ланцюга. Реалізація цього принципу в управлінні відтворенням людських ресурсів передбачає, що в цьому процесі повинні бути задіяні всі працівники регіону – від працівників нижчої ланки до вищого керівництва. В іншому разі кадровий потенціал незалучених працівників залишиться невикористаним.

Принцип неупередженості. Реалізація цього принципу в межах управління відтворенням людських ресурсів передбачає, що заходи, спрямовані на їх реалізацію, повинні враховувати тільки об'єктивні характеристики працівників.

Принцип стійкості. Розглянутий принцип передбачає дотримання принципу збалансованості з точки зору якісного складу діяльності програми управління відтворенням людських ресурсів.

Принцип ініціативності в контексті управління відтворенням людських ресурсів передбачає необхідність розвитку ініціативи працівників, при відсутності якої розвиток кадрового потенціалу ускладнений.

Принцип колективізму в застосуванні до управління відтворенням людських ресурсів передбачає використання позитивного синергетичного ефекту для більш повного його розвитку. Вірно і протилежне судження: недотримання принципу колективізму з великою часткою ймовірності може привести до виникнення негативного синергетичного ефекту і гальмувати процес відтворення кадрових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Війна і дефіцит працівників: динаміка кадрових ресурсів в Україні. Інститут аналітики та адвокації. 13 жовтня 2023. URL: <https://iaa.org.ua/articles/vijna-i-deficyt-praczivnykiv-dynamika-kadrovyyh-resursiv-v-ukrayini/>

2. Файоль Анрі. URL: http://ni.biz.ua/17/17_16/17_16355_anri-fayol.html#google_vignette

Олександр Бобось,

кандидат ветеринарних наук, здобувач наукового ступеня доктора наук в галузі науки «Публічне управління та адміністрування»

Oleksandr Bobos,

candidate of Veterinary Sciences, recipient of the scientific degree of Doctor of Sciences in the field of science «Public management and administration»

<https://orcid.org/0009-0004-1827-5640>

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

STAGES OF DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF CONSUMER RIGHTS PROTECTION IN UKRAINE

The development of public administration in the field of consumer rights protection in Ukraine is marked by several important stages. Starting with the formation of the legislative framework in the period of independence, Ukraine went through the process of forming institutions, harmonization with European standards, digitization and strengthening of public participation. These measures are aimed at improving the effectiveness of consumer rights protection and compliance of national standards with international norms. The conducted measures ensured an increase in citizens' awareness of their rights and responsibilities, as well as increased consumer confidence in the rights protection system. Ukraine demonstrated an active position in ensuring the protection of consumer rights and creating a favorable environment for the development of entrepreneurship and the functioning of the goods and services market.

Keywords: development, public administration, protection of rights, consumers, stages.

Сучасне суспільство неможливо уявити без ефективного захисту прав споживачів, який грає важливу роль у забезпеченні стабільності та розвитку економіки. Україна, як і багато інших країн, активно працює над створенням та вдосконаленням системи публічного управління у сфері захисту прав споживачів, спрямованої на забезпечення справедливих умов для споживачів та підтримку їхніх прав.

Варто відмітити думку вченого М. Машиністова [3, с.126-129], який вважає, що забезпечення якості та безпеки товарів та послуг, врегулювання спірних ситуацій між підприємствами та споживачами, а також підвищення рівня свідомості громадян щодо їхніх прав та обов'язків – це лише деякі аспекти роботи у сфері захисту прав споживачів.

Слід зазначити, що розвиток публічного управління у сфері захисту прав споживачів в Україні можна поділити на декілька етапів:

формування правової бази: після набуття незалежності Україною у 1991 році було розроблено перші законодавчі акти щодо захисту прав споживачів, такі як: Закон «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991р. № 1023-ХІІ [4]. Цей період характеризувався формуванням правової бази та створенням інституцій, що займалися захистом прав споживачів;

становлення інституцій: протягом 1990-2000-х років було створено і розвинуто відповідні державні і недержавні інституції, які займалися захистом прав споживачів. До них входили органи державного нагляду, споживчі організації, комісії з вирішення спорів тощо;

гармонізація з європейськими стандартами: з метою наближення до європейських стандартів та відповідності міжнародним нормам, Україна приступила до гармонізації свого законодавства з правовими актами Європейського Союзу;

цифровізації та електронне урядування: з розвитком інформаційних технологій посилюється впровадження електронного урядування в сфері захисту прав споживачів. Це дозволяє забезпечити більшу доступність послуг та швидке вирішення споживчих скарг;

зростання участі громадськості: громадські організації та активні громадяни грають все більшу роль у контролі за дотриманням прав споживачів, а також у формуванні політики у цій сфері;

постійне вдосконалення законодавства: з метою вирішення нових викликів та проблем, пов'язаних з захистом прав споживачів, законодавство в цій галузі постійно переглядається та вдосконалюється [1].

Отже, ці етапи відображають загальний шлях розвитку публічного управління у сфері захисту прав споживачів в Україні, де кожен новий етап спрямований на покращення ефективності та доступності механізмів захисту прав споживачів.

Наголошено, що у зв'язку з постійно змінюваним соціально-економічним середовищем та викликами, які ставляться перед захистом прав споживачів, законодавство в цій галузі постійно переглядається та вдосконалюється. Це включає в себе прийняття нових законів, розробку нормативних актів, а також удосконалення існуючих механізмів захисту прав споживачів.

Крім цього, для забезпечення ефективного захисту прав споживачів важливо зміцнювати систему контролю та нагляду за дотриманням законодавства у сфері споживчих відносин. Це означає підвищення кваліфікації контролюючих органів, посилення відповідальності за порушення прав споживачів, а також розвиток механізмів нагляду за ринками товарів та послуг. Освіченість споживачів є важливим чинником успішного захисту їхніх прав. Уряд та громадські організації активно працюють над підвищенням рівня свідомості населення щодо їхніх прав та обов'язків, надаючи інформацію та проводячи освітні кампанії [2].

Таким чином, ці етапи відображають поступовий процес удосконалення механізмів захисту прав споживачів у країні, спрямований на забезпечення справедливих та прозорих відносин між споживачами та підприємствами. Виконання цих етапів дозволило Україні покращити доступність та ефективність механізмів захисту прав споживачів, підвищити рівень свідомості громадян щодо їхніх прав та обов'язків, а також забезпечити відповідність національного законодавства європейським стандартам.

Отже, публічне управління у сфері захисту прав споживачів в Україні постійно розвивається і вдосконалюється з метою забезпечення кращого захисту інтересів споживачів та підтримки сталого розвитку економіки країни.

Список використаних джерел

1. Історія виникнення руху захисту прав споживачів та міжнародний досвід. URL: <https://vgodovira.org/istoriya>
2. Лац А. С. Кооперація: передумови виникнення і розвитку. *Ефективна економіка*. № 8. 2019. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7231> (дата звернення: 10.02.2024).
3. Машиністова М. С. Особливості захисту прав споживачів на сучасному етапі розвитку цивільного законодавства. №1. 2018. С. 126-129.
4. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991р. № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

Олена Бобровська,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри економіки та економічної безпеки Університету митної справи та фінансів

Olena Bobrovska,

Doctor for Public Administration, Professor, Professor of the Department of Economics and Economic Security, University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0000-0002-2174-9040>

АНАЛІТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

ANALYTICAL BASIS OF MANAGEMENT DECISIONS OF AUTHORITIES IN THE CONDITIONS OF INFORMATIZATION

The basic structure of the methods of analysis of management system activity and the conditions of their application as methodological tools are defined. The necessity of unifying the analytical activity of the executive authorities with the separation of all types of analysis and independent management tasks into a separate independent function with powerful methodological, information-analytical, technological and resource support and giving it the appropriate status – legislative-institutional, organizational and resource support has been proven. sufficient for qualitative management analysis. The content of the analytical function in the system of activities of executive authorities should be understood as a set of substantiated informational, analytical and project management actions aimed at analyzing the construction and functioning of executive authorities and the implementation of tasks assigned to them in the sequence of implementation of management processes.

Keywords: bodies of executive power, activity, analytical function.

Воєнний стан в Україні не тільки не зупинив наукові дослідження, а, навпаки, активізував пошук невіршених і доданих війною завдань функціонування суспільства. Дії центральних органів виконавчої влади попри неможливість реалізації планів розвитку країни, прийнятих у довоєнний період, повинні ще більше спиратися на наукові дослідження підвищення результатів діяльності. Насамперед це має стосуватися підвищення результативності планів, що розробляються, ефективності ухвалюваних управлінських рішень і дії органів виконавчої влади. Вони тісно пов'язані з підтримкою економічної міцності країни і створенням умов для організації процесів відновлення. Дієздатність ухвалених рішень тісно пов'язується із системою їх аналітичного обґрунтування й підвищенням впливу на результати діяльності керованих об'єктів.

Сучасні трансформації в суспільстві, розвиток інформаційно-комунікаційних, цифрових технологій і інформаційних мереж створюють у системах управління нові умови для підвищення темпів розвитку управлінських процесів і підсилення управлінських впливів органів виконавчої влади на якість і швидкість процесів керованих систем. Їх реалізація потребує осучаснення змісту, форм і методів організації управлінської діяльності, підвищення результативності, що дозволить реалізовувати передумови не тільки для широкого запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності органів виконавчої влади з використанням великих можливостей, а й для створення підґрунтя зміцнення державного устрою країни. Як наслідок збільшаться можливості органів влади надавати широкий спектр інституційних, інформаційно-аналітичних, адміністративних та інших послуг для всіх галузей народного господарства за умов віртуальності і доповненої реальності. Ці надзвичайно важливі для розвитку країни кроки повинні підтримуватись всебічним і глибоким аналізом, обґрунтуванням і аналітичними розрахунками.

Аналітична діяльність в органах виконавчої влади являє собою невіддільний, самостійний, організаційний складник управління, якісне виконання якого створює умови для розробки обґрунтованих і збалансованих планів, підтримки і розвитку процесів життєдіяльності країни. Результати аналізу надають інформацію, яка сприяє обґрунтованості і передбачуваності динаміки плинності і результатів соціально-економічних процесів, вибору раціональних методів і технологій

виконуваних робіт і процесів, моделюванню їх очікуваних змін, які б дозволили підтримувати вищу продуктивність і ефективність державного управлінського впливу на досягнення цілей розвитку.

Методологія управлінського аналізу має багато спільного і може формуватись на єдиній концепції з господарським аналізом, разом спрямованих на пошук шляхів підвищення ефективності поточної діяльності, розробку стратегій і програм розвитку, обґрунтування ухвалених управлінських рішень у складних умовах господарювання та розвитку країни на сучасному етапі та в майбутньому. В аналітичній діяльності застосовуються знання, які реалізують дію нормативно-законодавчих актів державного управління та економічного розвитку і низки наук – економетрики, дослідження операцій, кібернетики та інших, які в сукупності дозволяють охопити аналіз оптимальних умов для пошуку, обміну і обробки численної інформації, застосовуючи зворотні і прямі зв'язки і створюючи оптимальні умови їх використання в управлінні процесами життєдіяльності і природних явищ.

Склад аналітичних завдань у системі управління за змістом, кількістю, технологіями здійснення повинен бути об'єднаний у самостійну аналітичну функцію управління і застосовуватись органами виконавчої влади з використанням загальної методологічної концепції, обґрунтування структури, змісту і напрямів діяльності, переліку завдань та їх методологічних і технологічних аспектів здійснення. Зміст аналітичної функції в системі діяльності органів виконавчої влади доцільно розуміти як сукупність обґрунтованих інформаційних, аналітичних і проєктних управлінських дій щодо здійснення структурного, функціонального, інформаційного і параметричного аналізу побудови й функціонування органів виконавчої влади і реалізацією закріплених за ними завдань у послідовності реалізації управлінських процесів, які спрямовуються на вивчення стану змін, закономірностей і результатів діяльності виробничо-господарських систем і управління ними шляхом ефективних впливів на очікувані результати. Ця функція у складі інших функцій повинна стати первинною, оскільки для них вона створює аналітичні основи обґрунтування і формування рішень, оцінки стану і визначення сучасності застосовуваних методів, технологій, виробничих і управлінських процесів і результатів їх спільного функціонування. Її результати формуються за рахунок своєчасного оцінювання позитивних і негативних факторів і причин, будь-яких чинників і обставин їх впливу, обґрунтування і пропозицій застосування факторів рушійних сил для подальшого розвитку керівної і керованих систем.

Для надання аналітичній функції управління статусу самостійної і розгляду її як обов'язкової у складі функцій державного управління необхідно здійснити її інституційне, нормативно-законодавче, організаційне, методологічне, інформаційно-комунікативне та ресурсне забезпечення. Це потребує для її формування і застосування проєктного цільового підходу і розробки відповідного проєкту на державному рівні. Напрями і завдання аналітичної функції будуть постійно перебувати в русі під впливом змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Нові завдання повинні формуватись із випередженням у часі розробки прогнозів, стратегій і планів, у зв'язку з необхідністю своєчасного вирішення завдань інших функцій управління, визначення способів їх здійснення і обґрунтування прогнозованих показників стану ресурсного і майнового забезпечення і підвищення рентабельності активів.

Слід враховувати, що наявність великого обсягу інформації про керівні і керовані системи не означає і не гарантує можливості її ефективного використання в аналітичних процесах. Потрібна їй відповідна систематизація, структурування, обробка і визначення можливостей до віддзеркалення характерних рис аналізованих явищ і процесів, методів і технологій, здатності до перетворень у похідні, комплексні і інтегральні показники. Тому визначенню і вимірюванню об'єктивності і достатності показників аналізу повинна приділятися особлива увага. Назріла і реальна потреба підготовки фахівців з аналітики в системі державного управління, введення в навчальні плани підготовки фахівців з вищою освітою для публічного управління та адміністрування навчальних курсів з теорії і практики управлінського аналізу та включення його як спеціальної тематики у відповідні програми опанування знань інших дисциплін, які формують наукові основи державного управління і комплексне системне їх використання в практиці. Тим самим створення належних умов аналітичного забезпечення органів виконавчої влади в умовах інформатизації українського суспільства буде сприяти формуванню здатності її вищого рівня і посиленню позитивного впливу на розвиток суспільства.

УДК 351(477)

Олексій Бобровський,

доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, докторант кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

Oleksii Bobrovskyi,

PhD in Public Administration, Doctoral student of department of public management and custom administration, University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0000-0001-7395-7477>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: СТАН І НЕВИКОРИСТАНІ РЕЗЕРВИ

DIGITIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION: STATUS AND UNUSED RESERVES

An in-depth study, establishment of dependence and compliance with the logical sequence of implemented measures and stages of digital transformation are proposed. The evolutionary path of the formation of the digital transformation of society and its direct focus on changing the quality of state management processes on the part of the executive authorities is considered by stages (information-virtual, digitization, digitalization, digital transformation and electronic governance), by their logical appearance, close connection and successive enrichment, which are considered in the course of the continuous flow of their development. A list of directions for improvement, substantiation, and design of transformation processes during coordination of plans, measures, and processes of strategic and current plans for the implementation of the National Informatization Program of Ukraine is proposed.

Keywords: *digitalization, executive authorities, processes.*

Цифрова трансформація системи державного управління в Україні на сучасному етапі розглядається як головний тренд його розвитку. Протягом останніх років в Україні досягнуто значного прогресу в розбудові системи управління державою в напрямі його цифровізації. Але незважаючи на появу нових можливостей подальшого цифрового розвитку суспільства і системи державного управління в Україні ще й досі має місце недостатній рівень системної сформованості теоретико-методологічних проектних і практичних положень щодо швидкої і якісної цифровізації державної управлінської діяльності.

Ознайомившись зі змістом законодавчих і нормативних актів, запланованих заходів для їх здійснення і супроводження, відмічаючи їх глибину, тим не менш можна помітити, що частка нормотвірних завдань повторює вже наявні, але вчасно не здійснені не в плануємі строки, не за змістом завдань. І хоч повтори їх сутності вже більш ємні, вони не викликають повної довіри до їх виконання і ліквідації попередніх огріхів, несвідомо пропущених кроків чи елементів процесів інформатизації. Також відсутня пов'язаність між розробленими раніше заходами і запланованими знову. Аналіз попередніх кроків модернізації і вирішення стратегічних завдань, виділення нездійснених кроків і причини такого стану також не оприлюднювались. Спостерігається відсутність належної логічної послідовності етапів вирішення проблеми цифровізації державного управління і в діяльності органів виконавчої влади, і підконтрольних їй сфер, систем, процесів і дій в інформатизації усіх видів суспільної діяльності та її подальшого розвитку. При побудові дієздатної, динамічної і високопродуктивної системи інформатизації країни і діяльності органів влади з попереднім, передбачуваним і подальшим розвитком необхідно, щоб кожний крок створював умови для розвитку, враховуючи невинуваті попередні дії, які не дали позитивного результату. Тобто відсутнє системне й організаційне забезпечення реалізації напрямів і змісту стратегій інформатизації, порушується логічна послідовність здійснених заходів і тісний зв'язок між цифровими технологіями.

Аналіз процесу цифровізації державного управління і керованих ним систем показує необхідність дотримання правил його побудови, логічної послідовності і взаємозв'язку наступних етапів – інформаційно-віртуальний (визначення поняття і змісту інформації та її застосування в процесах діяльності), оцифрування (вирішуються завдання зміни аналогової інформації і способів її обробки на цифрову шляхом кодування інформації в цифрову форму; створюються умови її переносу на комп'ютерну техніку для накопичення, зберігання, обробки та можливостей передавати таку інформацію), цифровізація (розробка і широке впровадження цифрових технологій в усі складники

високорозумової, високотехнологічної і трудомісткої управлінської праці), цифрова трансформація (процеси інтеграції цифрових технологій у всі аспекти і сфери діяльності) і електронне урядування (цифрова трансформація як один із ключових напрямів підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади суттєво підвищує можливості розвитку електронного урядування і побудови електронного уряду) – які мають спільну ідеологію, споріднений зміст і елементи його розширення, створюють логічну послідовність кроків еволюційного руху країни до повної цифровізації. Це обумовлює необхідність розробки заходів кроків цифрової трансформації і обґрунтування пріоритетів розвитку технологій функціонування для розвитку цифрового суспільства, починаючи з органів державної влади. Кожний наступний етап базується на досягненнях попереднього і повинен починатись із визначення закінченості та інформаційної зрілості попереднього етапу, продовжувати накопичення його здобутків та бути адаптованим до цілей подальшого розвитку.

Розробці нових і удосконаленню наявних, стратегічних і поточних планів цифрової трансформації повинні передувати аналіз попередньо виконаних планів, існуючого бар'єрного обмеження в умовах впровадження і плину процесів цифровізації, оцінювання реальних можливостей і ліквідація виявлених огріхів, підвищення рівня інноваційності використовуваних методів і механізмів.

Результати аналізу стану і рівня цифровізації повинні стати аналітичною базою для обґрунтування конверсії вже існуючих цифрових платформ в єдину систему управління процесами цифрового розвитку країни. Дотримання алгоритму і кроків послідовності здійснення етапів цифровізації створить єдині стандартні умови формування цифрового простору.

Методичний підхід до вирішення цих питань доцільно здійснювати:

- за розглянутими етапами цифрової трансформації з ґрунтовним оцінюванням змісту кожного етапу, дотриманням послідовності, взаємопов'язаності і взаємозалежності процесів реалізації;
- визначенням напрямів здійснення трансформаційних заходів на всіх рівнях трансформаційних перетворень;
- уточненням складових елементів системи державного управління, які формують і забезпечують управлінські впливи на керовані об'єкти з можливістю запровадження в них цифрових перетворень з урахуванням параметрів, факторів, чинників і показників зростання якості життя людей;
- побудовою базових моделей трансформації структурних складників системи державного управління з урахуванням процесів їх взаємодії, взаємообумовленості і взаємного впливу;
- визначенням наскрізних функцій і процесів формування управлінських рішень і суб'єктів їх реалізації в керованих системах;
- розробкою доповнень чи змін до напрямів реформ, стратегій, програм і планів реалізації концепції трансформаційних перетворень в Україні з визначенням цифрового інструментарію, людських і фінансових ресурсів, заходів підвищення організованості та управлінського забезпечення;
- розробкою плану дій управлінських структур і осіб, відповідальних за впровадження заходів системи цифровізації державного управління, втіленням показників моніторингу результатів їх реалізації за системою запропонованих показників за усіма заходами з досягнення цифрової зрілості і принципів її реалізації.

Владислав Бойко,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту неперервної освіти Національного авіаційного університету

Vladyslav Boyko,

a postgraduate student at the Department of Public Administration and Administration of the Educational and Scientific Institute of Continuing Education at the National Aviation University.

Науковий керівник: Галина Нестеренко, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту неперервної освіти Національного авіаційного університету

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PUBLIC ADMINISTRATION

Artificial intelligence (AI) is becoming an integral part of the modern world. In public administration, AI can enhance efficiency and optimize decision-making processes. Its capabilities to analyze large volumes of data enable the identification of patterns and trends crucial for developing effective policies. For instance, in transportation, AI can predict traffic jams and optimize traffic flow, thereby enhancing the overall efficiency of the system. Other applications include monitoring social media to understand citizens' needs.

However, the implementation of AI in public administration comes with its challenges. Limited access to large volumes of data, especially confidential ones, and the need for significant computational resources complicate the implementation process. There is also the issue of complexity and interpretation of AI algorithms, raising questions about transparency and accountability in the use of such systems. Successful utilization of AI in public administration requires transparency, efficient data utilization, and accountability for decision-making.

Keywords: *ai, public administration, artificial intelligence.*

Штучний інтелект стає ключовою технологією, що проникає в різні сфери, включаючи публічне управління. Останнім часом все більше відзначають потенціал ШІ у покращенні автоматизації та в оптимізації процесів прийняття рішень. За допомогою ШІ можна аналізувати великі об'єми даних, виявляти закономірності і тенденції, що дозволяє робити більш точні прогнози та обґрунтовані рішення, спрямовані на розв'язання складних суспільних проблем. Крім того, ШІ може сприяти оптимізації операцій влади, автоматизуючи рутинні завдання і вивільняючи людські ресурси для стратегічних завдань. Автоматизація трудомістких завдань, таких як введення даних, пошук інформації та обробка документів, може значно зменшити навантаження в державних установах.

Здатність ШІ аналізувати великі обсяги даних дозволяє виявляти закономірності і тенденції, що є не очевидними для людських аналітиків, та допомагає приймати обґрунтовані рішення та розробляти ефективні політики. Наприклад, в сфері транспорту генеративний ШІ може передбачати затори і оптимізувати рух транспорту для скорочення часу проїзду[1]. Інший приклад використання ШІ полягає у залученні громадян до участі та наданні послуг. За допомогою розширених засобів обробки природної мови ШІ може взаємодіяти з громадянами більш персоналізованим та ефективним способом, надаючи інформацію та допомагаючи у заповненні офіційних форм. Це не лише сприяє покращенню доступності та зручності для громадян, а й звільняє персонал для вирішення більш складних завдань. Крім того, ШІ може використовуватися для аналізу громадської думки через дані з соціальних медіа, допомагаючи державі краще розуміти потреби їхніх громадян[2].

Одна з ключових проблем у впровадженні та використанні ШІ полягає у необхідності великого обсягу даних та ресурсів. Моделі ШІ потребують великої кількості даних для ефективного навчання та отримання точних результатів[3]. Існує проблема з обмеженнями у доступі до великих обсягів відповідних даних, особливо коли йдеться про конфіденційну інформацію. Крім того, створення якісних алгоритмів ШІ потребує значних обчислювальних потужностей та інфраструктури, що може накладати певні обмеження на ресурси державних організацій. Ці обмеження роблять важким для держави повністю використовувати потенціал ШІ та перешкоджають широкому впровадженню [4].

Інша проблема полягає в складності та інтерпретації алгоритмів ШІ. Хоча ці інструменти мають здатність генерувати новаторські рішення та приймати автономні рішення, складні механізми роботи алгоритмів можуть бути важкими для розуміння та перевірки. Цей недолік інтерпретованості викликає питання щодо прозорості та відповідальності у процесах прийняття рішень. Створення рівноваги між автономією систем ШІ та необхідністю людського нагляду та контролю стає критичною проблемою для публічного управління.

Оцінка впливу ШІ на ефективність та продуктивність публічного управління може проводитися через кілька аспектів, включаючи оптимізацію адміністративних процедур, покращення аналізу даних та забезпечення більш обґрунтованого прийняття рішень. Однією з головних областей, де ШІ можуть покращити ефективність управління, є автоматизація адміністративних завдань. Зазвичай такі процеси вимагають багато ручної праці та ведення паперової документації, що може призводити до затримок і помилок. Застосування ШІ дозволяє автоматизувати рутинні адміністративні завдання, такі як обробка даних та документація. Ця автоматизація допомагає уникнути помилок і прискорює процес роботи, що робить урядові агентства більш ефективними в обробці запитів та реагуванні на них. Крім того, ШІ можуть допомагати у виборі оптимальних стратегій для оптимізації виділення ресурсів, що сприяє подальшому підвищенню продуктивності та ефективності операцій в публічному управлінні.

Також існує проблема в забезпеченні прозорості та відповідальності в використанні ШІ в публічному управлінні. Оскільки системи ШІ можуть використовуватися для автоматизації та вирішення проблем, стає критичним створення механізмів, які будуть прозорими та відповідальними за результати. Прозорість може бути досягнута шляхом надання чітких пояснень про те, як системи ШІ приходять до своїх рішень. Це передбачає доступність основних алгоритмів та джерел даних для зацікавлених сторін. Крім того, встановлення міцних процесів аудитування може допомогти відслідковувати функціонування систем ШІ, дозволяючи виявляти та виправляти потенційні упередженості або помилки. За допомогою прозорості держава може підвищити довіру та розуміння громадськості до систем ШІ, забезпечуючи, що вони будуть сприйняті як справедливі та надійні інструменти для прийняття рішень.

Отже, ШІ стає важливою технологією, що може покращити ефективність в державних установах. Автоматизація адміністративних завдань може значно підвищити продуктивність державних установ. Однак, існують проблеми, пов'язані з необхідністю великих обсягів даних і складністю розуміння алгоритмів ШІ. Використання ШІ може принести значні переваги в публічному управлінні, забезпечуючи більш обґрунтоване, ефективне та прозоре прийняття рішень.

Список використаних джерел

1. Technology and the future of the government workforce (2020). URL: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/tech-future-government-workforce.pdf>.
2. West D., Allen J. (2018) How artificial intelligence is transforming the world, BROOKINGS, Tuesday, April 24, 2018. URL: <https://www.brookings.edu/research/how-artificial-intelligence-is-transforming-the-world/>.
3. Briatore, F., Revetria, R., & Rozhok, A. (2023) A Literature Review on Applied AI to Public Administration: Insights from Recent Research and Real-Life Examples. URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85175402242&origin=resultslist&sort=plff&src=s&sid=07384101d70f86f310927d7d0a3d1f3e&sot=a&sdt=a&s=TITLE-ABS-KEY%28%22Artificial+Intelligence%22+AND+%22Decision+Making%22+AND+%22Public+Administration%22+AND+%22Impact%22%29&sl=103&sessionSearchId=07384101d70f86f310927d7d0a3d1f3e&relpos=0>
4. Wilson, C., & van der Velden, M. (2023). Sustainable AI: An Integrated Model to Guide Public Sector Decision-Making. URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85124430028&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&sid=f244a6257f69301c1c1c4f74ecf7aaff&sot=a&sdt=a&s=TITLE-ABS-KEY%28%22Artificial+Intelligence%22+AND+%22Decision+Making%22+AND+%22Public+Administration%22+AND+%22Impact%22%29&sl=103&sessionSearchId=f244a6257f69301c1c1c4f74ecf7aaff&relpos=5>

Дмитро Бондаренко,

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Dmytro Bondarenko,

graduate student of the Department of Public Administration and Local Self-Government National Technical University «Dnipro Polytechnic»

<https://orcid.org/0000-0002-2562-0033>

*Науковий керівник: **Наталія Липовська**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»*

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРОБКИ ПЛАНІВ ВІДНОВЛЕННЯ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

IMPROVEMENT OF INSTRUMENTAL AND INFORMATION SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF PLANS FOR THE RECOVERY OF THE INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

The system-forming and leading resource of management is determined by information, information technologies of management activity and information processes of their construction. Information processes of management activities are considered as a set of operations, the main purpose of which is to transform input information into output, according to a well-founded algorithm, accepted standards and calculation methodology. As part of the methodological toolkit for increasing the efficiency of management activities of executive authorities, it is proposed to use an information-process approach. Structurally and substantively, it should be defined as a set of continuous interconnected flows of information, technologies and processes. The latter represent a consistent set of interconnected information processes of selection, collection, processing, adaptation and implementation of information intended for use in the management system, which is transformed into practical means and tools for solving the tasks.

Keywords: *industrial complex, bodies of executive power, information-process approach, management processes.*

Сьогодні Україна перебуває у глибокій кризі, від подолання якої залежить майбутнє українського суспільства. Темпи падіння української промисловості також не зменшуються. Таке координально стійке погіршення і кризовий стан потребують від органів влади всіх рівнів набуття нових властивостей – вищої внутрішньої впорядкованості, узгодженості дій, тісної взаємодії між відносно автономними організаційними структурами в управлінні промисловістю та інтеграції процесів, які сприятимуть підтримці і підвищенню досконалості та ефективній взаємодії і організації об'єднань людей, які беруть участь і спільно організують плин і регулювання процесів відновлення.

Управлінській вплив на процеси відновлення промисловості повинен полягати не тільки і не стільки у розробленні нових політик і стратегій відновлення галузей промисловості на національному і регіональному рівнях, які і сьогодні, на жаль, мають слабо пов'язані між собою плани здійснення. Системність процесів відновлення мотивує їх перегляд і пошук ефективних інструментів побудови нових моделей діяльності органів влади. Такий стан потребує продовження, поглиблення і наповнення новим змістом управлінської діяльності органів влади, поглиблення і розширення інформаційного забезпечення і більш активної трансформації в напрямі збереження і відновлення галузевого середовища життєдіяльності народу України. Необхідним стає широке розгортання вищого і всеохопного рівня наукових досліджень і запровадження інформаційно-цифрових технологій в оновлення державного управління діяльністю галузей у практику керування систем.

Технології управління разом із процесами їх реалізації являють собою методологічний інструментарій управлінської діяльності із застосуванням відповідного підходу – інформаційно-процесного. Під ним пропонується розуміти інтегрований, поглиблений управлінський процес. Структурно його можливо

подати як сукупність безперервних взаємообумовлених потоків інформації, які використовуються у складі взаємопов'язаних управлінських дій, що самі по собі вже можуть бути процесами і трансформувати інформацію в практичні засоби діяльності. Сьогодні інформаційно-процесний підхід використовується слабо, що погіршує поєднання його складників і створює його розмитість як технологічного фактору забезпечення ефективності управління. Це не сприяє встановленню тісної взаємодії і можливості підвищення ступеня внутрішньої інформаційної пов'язаності діяльності, узгодженості інформаційних відносин між фахівцями в різних структурних підрозділах публічної і галузевої влади. Труднощі становить також аналіз інформації, яка використовується, методів і технологій її обробки і подальшого застосування. Це об'єктивно створює умови для недостатньої акумульованості спільних можливостей продуктивної діяльності, широкого застосування її інформаційних, організаційних, технологічних та аналітичних знань у змісті процесів відтворення промислового виробництва, суспільного продукту і очікуваних результатів реалізації подальшого розвитку. Досі недостатньо використовуються і реально існуючі технології підвищення результативності діяльності органів виконавчої влади із застосуванням і втіленням результатів в удосконаленні ресурсів управління у процеси керованих об'єктів.

Плани відновлення з використанням інформаційних технологій повинні враховувати реальний стан кожної галузі, підтверджений аналітичними розрахунками обраних підходів до їх виконання, використовувати оновлені принципи здійснення конкретних дій і механізмів фізичної відбудови галузей. Сьогодні застосування необмежених можливостей інформаційних технологій у суспільстві і галузевій структурі країни, інформаційне забезпечення розробки політики, стратегій, програм і планів повинно супроводжуватись і глибокими аналітичними розрахунками за кожною предметною сферою діяльності, чому сприятиме використання масивів інформації з усеохопними даними. На їх основі можливо відслідкувати обсяги руйнувань, тенденції змін стану пошкоджених систем й оцінити необхідні процеси відновлення, розробити нові форми управління й інноваційну методологію його організаційного здійснення.

Зазначене стимулює розгляд можливостей розвитку інформаційного простору визначення і побудови процесів відновлення галузей промисловості. Він повинен вмещувати вичерпну інформацію для розробки й ухвалення управлінських рішень, створюючи інформаційне підґрунтя для їх обґрунтування і реалізації з урахуванням просторово-функціональних особливостей розміщення галузевих об'єктів на території областей.

Для чіткішого уявлення про необхідні інформаційно-аналітичні мережі інформаційного простору управління відновленням і функціонуванням галузей промисловості розглянемо склад і зміст наповнення його інформацією, починаючи з послідовних кроків її формування і подальшого використання. Організація і об'єднання діяльності щодо формування об'єктів інформатизації і побудови корпоративних інформаційних мереж пропонується розглянути за етапами: 1) інформаційно-передпроектний етап (включає діяльність з визначення і формалізації інформації про складові елементи галузей, виробничо-організаційні та інші характеристики, які розглядаються як об'єкти управління відновленням їх функціонування); 2) інформаційно-функціональний етап (передбачає розгляд інформації як ресурсу і виробничих можливостей для розробки і проектування управлінських рішень у напрямі збереження чи ліквідації наявної структури галузей); 3) Проектно-управлінський етап (інформація систематизується і класифікується за змістом управлінських функцій і завдань управління функціями управління). Їх зміст, послідовність, методологічні і практичні засоби формування і здійснення сприятимуть розвитку системи інформаційно-аналітичного та організаційного забезпечення проектування, розробки і реалізації планів відновлення промислового комплексу України.

Інформаційно-процесний підхід до побудови, функціонування і використання в системі управлінні повинен формуватися особливим способом: визначення і послідовне протягування до збору, обробки і застосування інформації про об'єкти управління наукових, аналітично-прогнозних, управлінських, стратегічних, проектно-конструкторських і проектно-впроваджувальних знань і заходів у нарощенні і підвищенні якості потоків інформації та їх спільного застосування, що у підсумку створить єдиний погляд на роль, місце, значущість і продуктивність інформаційної діяльності для побудови інноваційних технологій і процесів управління.

Любов Бондаренко,

аспірантка кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

Liubov Bondarenko,

PhD student of department of public management and custom administration, University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0000-0002-6944-3489>

Науковий керівник: Людмила Івашова, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ І ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

IMPROVING THE ORGANIZATION OF THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING AND ADVANCED TRAINING OF CIVIL SERVANTS

The opinion was expressed regarding the prevention of a break in the processes of training specialists and the processes of improving their qualifications, the necessity of observing their logical sequence and construction, compatibility and mutual influence was proved. It is proposed to combine the processes of professional training and advanced training of civil servants, while maintaining the continuity, dynamism and combination of knowledge, making it an end-to-end, integrated and dynamic process of acquisition and systematic replenishment of civil servant competencies with innovative knowledge and technologies. This process should be preceded by analytical studies to identify changes in the formation of the content of special and professional training, the improvement of the qualifications of civil servants.

Keywords: *civil servants, professional development, training, retraining.*

Сьогоднішні процеси якісних змін і характеристик праці тісно пов'язуються і реалізуються за участю кадрового, професійного і кваліфікаційного стану працівників у відповідних сферах і з їх новими характеристиками, яких потребує розвиток суспільства. Люди стають продуктивною силою і носіями продуктивної діяльності суб'єктів господарювання, найважливішим ресурсом країни. Це вимагає від державної влади особливої уваги до формування освітнього середовища і системи професійної підготовки, підвищення кваліфікації фахівців безпосередньої державної служби.

Підготовка фахівців поділена на два відносно самостійних і відкритих процеси, які реалізуються у двох підсистемах освіти: системі базової вищої освіти і системі підвищення кваліфікації. І хоч з методологічної точки зору вони мають певні відмінності, а саме формування первісних професійних знань і формування процесу їх поповнення, вони є суттєво усупільненими. Формування й опанування первісними і професійними знаннями здійснюється на основі їх глибокого теоретико-змістовного наповнення і відповідних методів подання змісту знань, але вони, на жаль, не супроводжуються достатньо великим обсягом практично цілеспрямованих знань у контексті із конкретними завданнями, виконуваними державними службовцями після закінчення ЗВО на майбутніх робочих місцях, що недостатньо розвиває і розширює практичні навички. У процесі підвищення кваліфікації вже наявні практичні навички можуть бути наповнені інноваційним змістом, опануванням нового інструментарію їх здійснення і поглибити системне бачення виконуваних робіт. Організація так званої післядипломної освіти повинна бути значно тіснішою із процесам надбання базової освіти державних службовців. Вона повинна бути безперервним інтегрованим процесом цих двох підсистем з налагодженим механізмом їх тісної взаємоузгодженої співпраці заради гарантованого якісного забезпечення кадровим складом державної служби.

Загалом організація професійної підготовки державних службовців і підвищення їх кваліфікації вже має достатньо скоординовані і спрямовані на опанування майбутніми фахівцями знань державного управління стандарти вищої освіти, побудові з урахуванням європейського досвіду. Але сьогодні вона надзвичайно зарегульована, не має належних зв'язків спадкоємності, недостатньо користується позитивним досвідом вже набутої системи базової освіти. Нині існує надмірна розгалужена кількість

організацій, які беруть участь у побудові і функціонуванні системи вищого професійного навчання і підвищення кваліфікації державних службовців. До того ж між собою ці процеси тісно не пов'язані.

Процес управління освітою зі спеціальності 281 «Публічне управління і адміністрування» є централізованим і жорстко контрольованим в умовах майже відсутньої (але наголошеної) самостійності ЗВО в питанні самостійності навчання. Системною проблемою організації вищої освіти з цієї спеціальності залишається не стільки визначення потреб фахівців, професійно спрямованих на публічне управління в майбутньому, скільки уточнення їх спеціалізації за змістом виконуваних у майбутньому робіт і їхньої кількості до поточного стану суспільства, конкретизації їх ролі і відповідальності за відновлення економічного і соціального стану країни. Існує потреба поглиблення й обґрунтованості державного замовлення на освітні послуги підготовки фахівців на довший період, узгодження їх спеціальностей і спеціалізацій відповідно до змісту і особливостей виконуваної праці, наявними «сім'ями» посад, функціональним і процесним змістом діяльності і більш тісної пов'язаності зі знаннями економічних, соціальних, природничих, техніко-технологічних та інших наук. Зміст програм підвищення кваліфікації напряму не пов'язується зі змістом галузевої професіоналізації, процесами змін їх діяльності та інструментарієм їх виконання. ЗВО, що здійснюють професійну підготовку і підвищення кваліфікації державних службовців, підпорядковуються різним владним організаційним структурам, що ускладнює співпрацю, не сприяє зниженню трудомісткості цих процесів, збільшує час на узгодження і витрати на утримання керівних органів через дублювання функцій, що призводить до зниження самостійності ЗВО, умов їх творчої праці і зменшення державного фінансування. Не сприяє поглибленню уваги до створення і функціонування цілісної системи професійної освіти державних службовців і часта зміна правових організаційних і фінансових засад їх діяльності. Не опановані процеси міждисциплінарного навчання за однією галуззю знань чи за групою спеціальностей.

Загальними характеристиками професійних знань для набуття професій державного службовця є науковість, закінченість, комплексність, системність, цілісність, знання особливостей і пріоритетів розвитку, відповідність вимогам державної служби в теперішньому і майбутньому в межах і за межами виконуваних посадових обов'язків. Продуктивним способом набуття знань розглядається навчання за міждисциплінарними програмами, які можуть охоплювати знання однієї галузі, двох галузей чи групи спеціальностей, що підвищить вимоги до обґрунтування змісту професійної освіти для виконання завдань і функцій у системі органів державної влади. Цьому повинні передувати дослідження характеристик праці і трудових процесів їх дотримання, які б створили уявлення про особливості діяльності державних службовців за різними спеціальностями. Доцільним є і збільшення для спеціальності «Публічне управління і адміністрування» кількості дескрипторів праці порівняно з Національною рамкою кваліфікації в Україні і обсягу їх опису. Це сприятиме і суттєво підвищить об'єктивність формування вимог до освітніх програм, у тому числі міждисциплінарних і спрощуватиме оцінку прийнятності виконуваних робіт до їх належності, одному із восьми прийнятих в Україні рівнів кваліфікації. Крім професійних загальних фундаментальних компетенцій, до державних службовців висуваються певні вимоги щодо їх особистісних якостей: професійний світогляд і системне ноосферне продуктивне мислення, що здатні продукувати, підтримувати і зберігати ноосферний баланс, загальна і професійна культура, мультимовність, здібності до різногалузевої кваліфікації, вміння працювати в групах людей, ресурсозбереження діяльності та ін.

Отже, процес підвищення кваліфікації державних службовців не може бути ізольованим від попереднього базового процесу, від вишів, де вони навчалися. Зазначимо, що здібності державних службовців, які від них сьогодні вимагаються, не можуть бути опановані за короткий час підвищення кваліфікації. Тому саме з цих причин неможливо повністю розривати процеси організації підвищення кваліфікації і здійснювати їх без зв'язку із базовими.

УДК 351.85:304. (477)

Сергій Боровський,

студент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Serhiy Borovsky,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

FORMATION OF THE INSTITUTE OF SOCIAL POLICY IN UKRAINE

Social policy in modern conditions is a universal, necessary and functionally significant area of society's life. Its objective nature and scope of implementation are determined by the high level of social differentiation and the complexity of social relations in modern societies, which require constant efforts in the direction of their regulation as factors of social development. State policy aimed at the development of the social sphere is implemented through social policy. The concept of «social policy» as a scientific category was first introduced into scientific circulation in France by S. Fourier, a well-known theoretician of utopian socialism. Thanks to him, the question of the state's obligation to provide certain social guarantees to its citizens was raised. For this, the state had to monopolize trade, money issuance and tax collection. According to S. Fourier, social policy could be implemented thanks to the state monopoly.

Keywords: social policy, social guarantees, institute of social policy, social goals.

Серед усіх політик, покликаних здійснювати управлінський вплив на розвиток відповідних підсистем суспільства, соціальна політика відіграє першорядну роль. Така роль саме цієї політики зумовлюється тим, що вона безпосередньо стосується створення умов для вирішення найактуальніших й найпріоритетніших проблем життєдіяльності особистості та людських спільнот.

Як слушно зазначають науковці, академічного визначення соціальна політика ще не набула. Так, на думку канадського вченого Т.Ганслі, це неоднозначне поняття пов'язане з заходами уряду, спрямованими на підвищення добробуту населення. Через те, що соціальна політика може містити як тактику, так і програми соціального захисту, то межі такого поняття важко окреслити. Вчений пропонує визначення соціальної політики поширити на комплекс програм, служб і заходів, що переслідують соціальні цілі. Його дефініція, однак, виходить за межі самих державних програм і включає в себе приватну і громадську діяльність в аспекті благодійництва як альтернативи державному забезпеченню та захистові, причому зачіпає проблеми впливу глобалізаційних трансформацій як обмеження потенціалу національної соціальної політики і перерозподілу її функцій на адміністративних рівнях. Т.Ганслі виділяє два напрями соціальної політики: надання особливого захисту й допомоги бідним і малозахищеним групам у межах популяції і сприяння посиленню соціальної солідарності та загального добробуту населення в цілому [1, 4].

Науковці пропонують класифікацію соціальної політики держави, яка, на думку А.Крупника, має п'ять груп.

Перша група, найбільш різноманітна, група походить із ототожнення соціального та суспільного, тобто соціальна політика розглядається як «суспільні дії з рішення проблем, які торкаються всього суспільства». Мета соціальної політики – сприяти досягненню цілей суспільства.

Друга група враховує в першу чергу соціально-трудові відносини та орієнтована на їхню стабілізацію, регламентування відносин праці та капіталу, включаючи екстремістські або радикальні варіанти розв'язання протиріч.

Третя група концепцій розглядає соціальну політику як вид суспільної діяльності, яка орієнтована на потенційно соціально небезпечні верстви населення – непрацевдатних, маргіналів, декласованих елементів, щоб через систему державної допомоги та суспільної благодійності забезпечити цим верствам мінімально прийнятний рівень задоволення їхніх потреб, добробуту і таким чином захистити заможні верстви від «можливої неконтрольованої люті».

Четверта група концепцій розглядає соціальну політику як інструмент, який пом'якшує негативні наслідки індивідуальної та соціальної нерівності через систему перерозподільчих заходів. Як правило, дії в рамках такого підходу мають мету утримати диференціацію доходів різних верств населення у безпечних межах, а засобом виступає податкова політика.

П'ята група виходить із принципів соціальної справедливості та соціального партнерства як базових цінностей сучасного громадянського суспільства та соціальної держави [2].

Дослідники соціальної політики виділяють також децю інше групування соціальної політики. Зокрема, М. Волгін виділяє п'ять груп підходів до розуміння соціальної політики в сучасній науці [2].

По-перше, соціальну політику розглядають як діяльність із вирішення проблем усього суспільства, отже, із цього погляду вона спрямована на досягнення його найважливіших цілей.

По-друге, соціальна політика розглядається як політика стабілізації соціально-трудової сфери суспільства – у цьому випадку вона спрямована на регламентування відносин праці й капіталу.

По-третьє, соціальна політика може бути розглянута як діяльність, орієнтована на соціальні низи – декласовані елементи, маргінальні групи тощо, для того, щоб відгородити забезпечені класи від їхніх домагань шляхом розвитку державної допомоги та суспільної добродійності.

По-четверте, соціальну політику розглядають як інструмент пом'якшення індивідуальної й соціальної нерівності через систему державних і суспільних перерозподільчих заходів. Мета соціальної політики в даному підході – утримати диференціацію доходів у рамках децильного коефіцієнта (10:1) шляхом відповідної податкової політики.

По-п'яте, соціальна політика розглядається з погляду базових цінностей сучасного громадянського суспільства та соціальної держави – відповідно, її цілями визнається досягнення справедливості та соціального партнерства [3].

Узагальнюючи різноманітні підходи до визначення соціальної політики науковці доходять висновку, що соціальна політика – це суспільний феномен, що поєднує в собі різноманітні, багатофакторні складові: конституційно-правові, інституціональні, управлінсько-регулятивні, саморегулятивні, глобальні, національні, державні, наддержавні, громадські, гуманістичні, праксеологічні (ціннісні), комунікативні тощо. Зазначене зумовлює багатоаспектність засад соціальної політики як суспільного явища [1].

Список використаних джерел

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник / [авт. кол.: В.П. Трощинський, В.А. Скуратівський, М.В. Кравченко та ін.]; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського. К.: НАДУ, 2016. – 792 с.

2. Ярова Л.В. Соціальна політика України в контексті європейської інтеграції: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 320 с.

3. Державна політика в соціогуманітарній сфері: підручник / [авт. кол.: В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.]; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. К.: НАДУ, 2010. 284 с.

4. Індекс якості життя: як змінювалося місце України в рейтингу. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/19/infografika/svit/indeks-yakosti-zhyttya-yak-zminyuvalosya-misce-ukrayiny-rejtynhu>

УДК 351.85:304. (477)

Ярослав Боршош,

студент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Yaroslav Borshosh,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: Василь Купрійчук, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРОСТОРУ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

FORMATION OF A SINGLE HUMANITARIAN SPACE AS A PRIORITY OF STATE HUMANITARIAN POLICY IN UKRAINE

One of the urgent tasks of today is the development and implementation of such a model of state humanitarian policy, which would be aimed at the formation of a full-fledged humanitarian space in Ukraine. In this case, the term «space» is used as a sociological category, which, however, does not negate its primary meaning, which reflects the arrangement of simultaneously existing objects. Since the humanitarian space is a type and component of the social space, their basic principles are common. G. Simmel, P. Sorokin, A. Schütz, Y. Habermas, P. Bourdieu, W. Beck and some other classics of sociological thought made a great contribution to the scientific development of these principles [1]. When considering the concept of space in sociological theory, one can immediately note the following feature: these are rather exceptions in the sociological community than a clear line in the studies of the classics of sociology [2].

Keywords: *humanitarian space, humanitarian policy, humanitarian development, humanitarian sphere.*

Відповідно до сучасних наукових інтересів соціальний простір – це розташування сукупності різних соціальних відносин, взаємозв'язок їх носіїв, зміст і структура мовних, інформаційних та інших процесів. Слід особливо наголосити, що цей простір утворюють саме певним чином упорядковані соціальні відносини. При цьому його величина вимірюється не кілометрами чи гектарами, а дистанцією відносин на зразок мета – засіб, ідеальне – матеріальне, дійсне – можливе. Освоєння соціального простору – це перетворення суспільства в історичному процесі через колективну практику людей, їх спілкування. Соціальний простір – це також історичні зв'язки поколінь, епох, культур [3].

Зазначене безпосередньо стосується й гуманітарного простору, який у суспільствах, що досягли достатнього рівня внутрішньої колективної ідентичності, виступає цілком завершеною духовно-ціннісною надбудовою. Якщо говорити про структуру гуманітарного простору, то його основою, поза всяким сумнівом, є мова і культура. Не випадково як синонім терміна «гуманітарний простір» нерідко вживають поняття «мовно-культурний простір». Таку точку зору відстоює, зокрема, група фахівців на чолі з Ю.О.Зернієм, яка визнає мовно-культурний простір як «сукупність сфер суспільно-культурної діяльності, які повною мірою здатні забезпечувати культурні й мовні потреби громадян України. Він охоплює сфери мистецької, культурно-просвітницької, культурно-дозвілдової діяльності (професійної та аматорської), ефірний простір електронних мас-медіа, національний ринок друкованих ЗМІ, книговидання та книго розповсюдження, інших культурно-мистецьких продуктів та послуг, а також суміжні сфери – освіти, науки, діяльності структур громадянського суспільства» [4].

Подібно до мови, культура серед структурних елементів єдиного гуманітарного простору займає першорядне місце. Сьогодні роль культури складно переоцінити, адже вона формує нашу свідомість, наші життєві ідеали й творчі амбіції, якість і стиль життя та мислення.

Культурний простір України – це сфера, в якій відповідно до законодавства провадиться культурна діяльність та задовольняються культурні, інформаційні та дозвіллові потреби громадян, що

охоплює, зокрема, радіо і телебачення, періодичні друковані видання та книговидавничу продукцію, ринок культурних благ, а також культурно-мистецьке середовище [7].

Саме оновлена та цілісна культурна політика може стати гарантом входження України в європейський культурний простір.

Інформаційний простір як складова єдиного гуманітарного простору вимагає від органів державної влади проведення якісної державної інформаційної політики.

Особлива значимість і важливість інформаційної складової єдиного гуманітарного простору зумовлюється тим, що поза інформацією, інформаційними відносинами не можливо собі уявити розвиток жодної сфери суспільного життя. Виникають такі відносини і в кожній із сфер, які належать до гуманітарного простору України – мовній, культурній, освітній, релігійно-конфесійній, етнонаціональній тощо. І не просто виникають, безпосередньо впливають на прискорення чи уповільнення їх розвитку [6].

Проблема формування єдиної національної ідентичності громадян України є однією з визначальних для українського суспільства та для подальшого формування його як повноцінної політичної нації – спільноти, належність до якої базується на підставі громадянства, схвалення спільних цінностей держави, єдності інтересів представників різних етнічних, мовних, регіональних та релігійно-конфесійних груп країни [5].

Сформована спільна національна ідентичність виступатиме міцною основою національної свідомості громадян України, сприятиме забезпеченню участі в суспільно-політичному житті країни представників різних етнічних, мовних, релігійно-конфесійних груп; гарантуванню умов для повноцінної реалізації прав представників регіональних спільнот у межах української політичної нації [7].

Список використаних джерел

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник / [авт. кол.: В.П. Трощинський, В.А. Скуратівський, М.В. Кравченко та ін.]; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського. К.: НАДУ, 2016. 792 с.
2. Державна політика в соціогуманітарній сфері: підручник / [авт. кол.: В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.]; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. К.: НАДУ, 2010. 284 с.
3. Управління соціальним і гуманітарним розвитком: навч. посіб. / [авт. кол. В.А. Скуратівський, В.П. Трощинський, Е. М. Лібанова та ін.]; за заг. ред. В.А. Скуратівського, В.П. Трощинського: у 2 ч. – К.: НАДУ, 2009. 700 с. (гриф МОН України)
4. Етносоціологія. Етнічна динаміка українського суспільства: навч. посіб. / за ред.: Євтух В.Б., Трощинський В.П., Галушко К.Ю. [та ін.]. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. 355 с.
5. Карлова В. В. Державотворчий потенціал національної самосвідомості: монографія. К.: НАДУ, 2012. 396 с.
6. Купрійчук В.М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.): монографія. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2014. 378 с.
7. Купрійчук В. М. Державне управління в галузі культури Української Держави П. Скоропадського (квітень–грудень 1918 р.) / В. М. Купрійчук // Управлінське лідерство: кол. моногр. / за заг. ред. В. В. Толкованова. – Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. 600 с.

УДК 323.1+316.658 (477)

Тетяна Василевська,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Тетяна Бевз,

доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

Tetiana Vasylevska,

Dr. habil. (Public Administration), Professor, Professor of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-6565-4142>

Tetiana Bevez,

Dr. habil. (History), Professor, Chief Researcher, Department of Theory and History of Political Science Institute of Political and Ethno-National Relations them. I. F. Kuras National Academy of Sciences of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0129-1925>

КОНСТРУЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ: В ТЕНЕТАХ КОНТРАВЕРСІЙНОСТІ

CONSTRUCTING NATIONAL MEMORY: IN THE NETS OF CONTROVERSIALITY

The article analyzes the contradictions that arise in the construction of national memory. It is said here that contradictions can arise between different narratives of the nation's past within the state, between personal and national memory, between the national memory of different states. The construction of national memory can be accompanied by circumvention or misappropriation of facts, simplification of the complexity of national histories, selectivity, and the use of «forgetting». Mythologizing and turning the past people into a shrine, as well as the absolutization of the category of «historical truth», harm the unprejudiced consideration of history and carry the risk of provoking conflicts. Only an understanding of these contradictions, an attempt to reconcile them, an awareness of history as an important factor in the formation of the present and future of society and man, will allow us to take a responsible approach to the construction of the policy of national memory.

Keywords: *national memory, constructed national memory, national memory policy, power.*

У контексті дослідження національної пам'яті важливо чітко виявити специфіку цього поняття. Перш за все, важливо вирізнити особливості дослідження історії та функціонування історичної пам'яті. Дослідження історії спрямоване на найточніше відображення минулого, часто засноване на теоріях і підходах, запозичених з інших дисциплін, спрямоване на професійне вивчення історичного минулого за допомогою наукових методів, а усна традиція передачі інформації про минуле є міфологічною і характеризується тим, що пам'ять зберігає та «відтворює» минуле на основі уяви, породженої почуттями та відчуттями, викликаними сьогоднішнім [2, р. 146; 5]; пам'ять характеризується певним ступенем суб'єктивності та використанням оціночних суджень.

Основою концептуалізації національної пам'яті виступає нація. Саме національна пам'ять, стверджують дослідники, є формою колективної пам'яті, яка зосереджена на національній спадщині, визначається спільним досвідом і культурою. Вона становить невід'ємну частину національної ідентичності, що пристосована для надання політизованого бачення й спільних інтерпретацій минулого нації, та виконує роль збереження історичної спадкоємності й утримання національної держави як «уявної політичної спільноти» [5].

Не випадково, Ірина Ковальська-Павелко відносно вітчизняного суспільного простору зазначала, що «певного консенсусу щодо загальнонаціонального історичного великого нарративу в Україні можна досягти за умови визнання об'єктивного існування української нації та існування України як незалежної та суверенної держави» [1].

Оскільки держава існує в мінливих суспільних умовах, то і національна пам'ять перебуває «у постійних і циклічних процесах будівництва, реконструкції та деконструкції» [8]. У цьому контексті слід зважати на небезпеки, що супроводжують цей процес.

Вказуючи на тенденцію все більшого відриву офіційної історії від результатів історичних досліджень і зростання ідеологічних претензій урядів щодо «створення унітарних історій на знак поваги до спотвореної ідеї національного престижу» Массімо Валлерані (Massimo Vallerani) стверджував: нині «(новий) привид бродить Європою: національна пам'ять». При цьому якщо автократичні уряди зазвичай застосовують репресивне втручання держави в процеси формування пам'яті, то сьогодні вже й громадське та культурне життя західних демократичних держав роз'їдає «хробак контролю над історичними дослідженнями» [7].

Певним запобіжником таких процесів виступає розширення суб'єктів (творців) політики пам'яті. На горизонтальному рівні такими суб'єктами можуть виступати не тільки держава, її органи та інші державні інституції, а також й громадянське суспільство. В свою чергу у вертикальному вимірі пам'ять як сфера смислотворення розгортається на рівні не лише загальнонаціональної (офіційної) пам'яті, але й родинної, локальної чи регіональної пам'яті [1].

Більш того, сьогодні йдеться про зростаючу важливість враховувати поряд з національними й місцевими ще й транснаціональні масштаби формування політики пам'яті. Наприклад, Сара Дібріс Маккуейд (Sara Dybris McQuaid) і Сара Генсбургер (Sarah Gensburgei) спираючись на приклад Північної Ірландії, де державні інституції не прив'язані до єдиної національної ідентичності, вважають, що тут транснаціональний і місцевий рівні відіграють ключову роль у формуванні політики пам'яті, що вимагає розгляду багатьох масштабів, уваги до їх взаємодії в конкретних політичних контекстах [3].

Вихід на транснаціональний рівень стає необхідним й при побудові спільної європейської ідентичності, що базується на колективній «європейській пам'яті». Європейська політика пам'яті має за мету «колективізацію історичної пам'яті, особливо в європейському контексті», зведення множинності існуючих культур пам'яті – національних чи регіональних – до спільного знаменника. Визнання різноманіття окремих національних історій тут має поєднуватися із заохоченням європейських держав до активної відданості «прийняттю» чи, скоріше, «переробці» власного минулого у відкритому процесі суспільної та політичної роботи [4; 6]. Основою цього процесу мають стати такі спільні європейські цінності, як «людська гідність, толерантність, свобода, рівність, солідарність і демократія, тобто існуючий набір основних цінностей, який став серцевиною європейської інтеграції, а також знайшов вираження у договорах» [6].

Формування й реалізація політики національної пам'яті стикається з низкою контраверсійних викликів, на які звертають увагу дослідники [4–6; 8]:

Наративи минулого нації всередині держави можуть різнитися й, навіть, суперечити один одному, підживлюючись підтримкою, або протистоянням різних груп інтересів, які борються за визнання, документування, вшанування своєї історії.

Особиста пам'ять і формує, і формується національною пам'яттю, однак між ними може існувати розрив [5]. Безсумнівно, «культура пам'яті, яка не в змозі підтримувати зв'язок між досвідом окремих громадян та офіційною інтерпретацією політичних інституцій, не є стійкою у довгостроковій перспективі» [6].

Національна пам'ять може входити в суперечність з національною пам'яттю іншої держави/колективною пам'яттю інших націй.

При сприйнятті та записуванні історичних фактів іноді відбувається нехтування або неправомірне привласнення фактів.

Національна/історична пам'ять спрямована на конкретні події в минулому, а не на «історію» як таку; це забезпечує кращу доступність історичних подій для широкої громадськості, але також спрощує складність національних історій [4].

Щоб підтримувати послідовну і цілісну «біографічну саморозповідь про державу», конструювання пам'яті неминує є вибіркоким і використовує «забуття». Як наслідок, історичні спогади не завжди співвідносяться з історичними фактами і можуть протистояти групам меншин, чия ідентичність пригнічується та знищується такою неточністю [8].

Національна/історична пам'ять має тенденцію підносити національну історію та створювати про неї міфи, перетворюючи минуле нації на святиню [4].

Абсолютизація категорії «історичної правди» шкодить неупередженому розгляду історії, призводить до поляризації [6] та містить ризики провокування конфліктів.

Загалом формується упереджена чорно-біла схема історії, яка несправедливо ставиться до багатства та складної природи історії [4].

Потребує розвитку критична «культура пам'яті», яка передбачає посилення зусиль від національних держав прийти до згоди зі своїм власним відповідним минулим неупереджено, але й водночас приймаючи спільні європейські принципи та цінності [4].

Осмислення цих суперечностей, спроба їх узгодити, усвідомлення історії як вагомого чинника формування сьогодення та майбутнього суспільства й людини, на наш погляд, створюватиме передумови для відповідального ставлення до конструювання політики національної пам'яті в Україні й у світі.

Список використаних джерел

1. Ковальська-Павелко І. «Війни пам'яті» як ключовий чинник формування державної політики пам'яті в сучасній Україні. *Krakowskie Studia Malopolskie*. 2022. № 3 (35). URL : <https://bibliotekanauki.pl/articles/2120305>
2. Contemporary issues of the world community and the role of social sciences in ensuring its development : collective monograph /A.V. Bortnikova, A.V. Kroytor, D.V. Yakovlev, S.V. Kutsepal, O.M. Yeremenko, etc. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. 192 p.
3. Dybris McQuaid S., Gensburger S. Administrations of memory: Transcending the nation and bringing back the state in memory studies. *International Journal of Politics Culture and Society*. 2019. № 32(4), June. URL: <https://shs.hal.science/halshs-02081112/document>
4. European historical memory: policies, challenges and perspectives. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/513977/IPOL-CULT_NT\(2013\)513977\(SUM01\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/513977/IPOL-CULT_NT(2013)513977(SUM01)_EN.pdf)
5. National Memory. Encyclopedia, Science News & Research Reviews. URL: <https://academic-accelerator.com/encyclopedia/national-memory>
6. Prutsch M. J. Prutsch M. J. European Remembrance Policies. *Magazine of the European Observatory on Memories*. URL: <https://europeanmemories.net/magazine/european-remembrance-policies/>
7. Vallerani M. A. (New) Spectre Is Haunting Europe: National Memory. *Storicamente*. 2022. №18. URL: https://storicamente.org/vallerani_history_under_attack
8. Yang G. China's National Memory Laws and the War on Storytelling / Australian Institute of International Affairs. 03 May 2023. URL: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/chinas-national-memory-laws-and-the-war-on-storytelling/>

УДК 351

Світлана Власенко,

кандидат історичних наук, докторант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Vlasenko,

PhD in History, doctoral student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-1073-9680>

Науковий консультант: **Лілія Гонюкова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

PUBLIC POLICY OF NATIONAL MEMORY IN UKRAINE: CHALLENGES OF TODAY

The article is aimed at analysing the features of the public policy of national memory in Ukraine in the context of modern challenges related to the socio-political situation in the state. The main directions of this policy are defined, actualised by the Russian-Ukrainian war, as well as participation of civil society in it. In particular, the legal support of the processes of overcoming the Soviet communist and Russian imperial past has been disclosed. The importance in the policy of national memory of the commemoration and memorialisation of the modern Russian-Ukrainian war has been determined, in particular, honoring the participants of the war and perpetuating the memory of the fallen defenders of Ukraine, as well as collecting, preserving and disseminating evidence of crimes committed by the Russian Federation on the territory of Ukraine. It is characterised as an important direction of the national memory policy of opposition to historical myths of Russian propaganda. Attention is focused on the processes of integration of Ukrainian national memory into the European collective memory as one of the important directions of public policy of national memory in Ukraine on the way to membership in the European Union.

Keywords: public policy, national memory, civil society, Russian-Ukrainian war, decolonisation, European integration.

Публічна політика національної пам'яті в Україні – це формування і утвердження фундаментальних основ української громадянської ідентичності, що забезпечує консолідацію української політичної нації. В умовах сучасної російсько-української війни політика національної пам'яті – це забезпечення національної безпеки держави, протистояння зовнішньому агресорові, який століттями прагнув поневолити і знищити український народ, а сьогодні несе загрозу не лише територіальній цілісності і суверенітету нашої держави, але ставить за мету знищити українську національну ідентичність.

Невід'ємною умовою формування і реалізації публічної політики національної пам'яті в Україні є участь у політичних процесах громадянського суспільства. Приємно відмітити, що в останні роки спостерігається зростання активності громадськості у даній сфері, налагодження діалогу між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства, розширення практичного застосування різноманітних інструментів громадської участі у публічній політиці національної пам'яті. Держава, в свою чергу, забезпечує створення сприятливих умов для належної співпраці інститутів громадянського суспільства та органів державної влади й органів місцевого самоврядування на всіх етапах: від проведення аналізу стану реалізації політики до оцінювання її результативності [3].

Звичайно, громадська активність у сфері національної пам'яті не є і не може бути сталою. Вона здебільшого залежить від суспільно-політичної ситуації в державі й у критичні моменти дії громадськості часто відіграють роль каталізатора для прийняття важливих управлінських рішень. Наприклад, високий рівень громадської активності спостерігався під час «ленінопаду» в ході

Революції Гідності, що започаткував чергову хвилю декомунізації в Україні. У відповідь на потужний суспільний запит 9 квітня 2015 р. було прийнято «декомунізаційний пакет» із чотирьох законів, які врегулювали найбільш гострі на той час питання національної пам'яті, що хвилювали українське суспільство (щодо правового статусу учасників боротьби за незалежність України в ХХ столітті, засудження комуністичного і нацистського тоталітарних режимів та заборони їхньої символіки, відкриття доступу до архівів радянських репресивних органів, вшанування перемоги над нацизмом у Другій світовій війні). У розробленні цих законів брали участь і представники громадськості, зокрема, об'єднання провідних громадських організацій та експертів «Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ». Попри певні критичні зауваження, зокрема, з боку науковців, ці закони відіграли важливу роль в інституціоналізації публічного управління у сфері національної пам'яті. Крім того, вони продемонстрували можливість співпраці інститутів громадянського суспільства й органів державної влади у законотворчому процесі у сфері національної пам'яті. Результатом декомунізації стало перейменування до кінця 2016 р. 25 районів, 987 населених пунктів та майже 51,5 тис. топонімів, а також демонтування майже 2,4 тис. монументів і пам'ятних знаків [2].

Після початку повномасштабної війни українське суспільство знову рішуче виступило не лише проти радянської і комуністичної символіки, але вже і проти російських імперських символів, передусім у публічному просторі. Як виявилось, російсько-радянської символіки в Україні, навіть попри тривалу декомунізацію, залишилось багато, адже впродовж століть на українських теренах здійснювалось цілеспрямоване маркування публічного простору «велікорускімі» символами. А тому, монументальна спадщина, топоніми України перенасичені іменами Пушкіна, Суворова, Лермонтова, Горького, Гагаріна і багатьох інших. Процес очищення від них наразі триває, щоправда не завжди легко, не досить швидко, інколи з дискусіями і непорозуміннями. Наприклад, «гарячі дебати» точились навколо пам'ятника Катерині II в Одесі, довго не могли визначитися щодо пам'ятника Щорсу в Києві, особливо дискусійним було питання стосовно сотень монументів Пушкіну та назв вулиць його імені по всій Україні тощо. Лише у 2022 р. було перейменовано близько 10 тис. топонімів і демонтовано 145 пам'ятників [1].

І знову запит суспільства щодо відповідного унормування даної політики було виконано – 21 березні 2023 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів». Важливо, що законодавець передбачив не лише процедуру, але й терміни очищення публічного простору. Тому, до липня 2024 р. в Україні не має залишитись ні назв населених пунктів, ні назв вулиць, скверів, провулків, ні пам'ятників і монументів, ні інших символів, пов'язаних із російським імперським і радянським комуністичним минулим.

Звичайно, деколонізація на цьому не завершується, адже вона передбачає не лише очищення публічного простору. Деколонізація (дерусифікація та декомунізація) – це переосмислення минулого та надання йому правової оцінки, виявлення і засудження злочинів, недопущення в майбутньому спотворення і фальсифікації історії. Процеси деколонізації мають бути присутні фактично в усіх сферах життя українського суспільства: освіті, культурі, науці, в молодіжній політиці, міжнародних відносинах тощо.

Сьогодні політика національної пам'яті – це формування пам'яті про сучасну російсько-українську війну, вшанування її учасників, увічнення пам'яті загиблих захисників України. Важлива обов'язкова фіксація і документування, збирання і збереження, поширення свідчень про війну. Наразі створено онлайн-платформи й інтернет-ресурси для оприлюднення воєнних злочинів і злочинів проти людяності, скоєних російською федерацією на території України; ведеться робота у цьому напрямі на дипломатичному полі тощо.

Крім того, політика національної пам'яті – це боротьба з численними історичними міфами, що породжує і поширює російська пропаганда. Фактично, це ведення війни з ворогом на інформаційному фронті, в якій непереможною зброєю України є історична правда, що ґрунтується на науково доведених і документально підтверджених фактах. В умовах сьогодення, коли Україна постала перед загрозою втратити державність, за яку український народ боровся впродовж кількох століть, саме національна пам'ять є потужним об'єднавчим і мобілізуючим чинником.

Ще один важливий напрям пам'яттєвої політики сьогодні є інтеграція української національної пам'яті в європейську колективну пам'ять. Українська тисячолітня історія є невід'ємною від європейської історії, а тому, дистанціюючись від радянського минулого, Україна повертає в

національну історію європейські цінності й таким чином інтегрується в європейську систему пам'яті. Одним із успішних прикладів євроінтеграційних процесів у сфері національної пам'яті є представленість України впродовж більше 10 років у провідній міжнародній організації «Платформа європейської пам'яті та сумління», що об'єднує 72 державних і неурядових інституцій пам'яті з 24-х країн Європи і Північної Америки. Україну презентують 6 державних і громадських інституцій, у тому числі й Український інститут національної пам'яті, що є центральним органом виконавчої влади з реалізації політики пам'яті. В межах участі у Платформі вирішуються питання щодо подолання комуністичного тоталітарного минулого та засудження злочинів комуністичного режиму, а після 2014 р. – щодо протистояння російській агресії та засудження злочинів РФ в Україні.

Присутність України у пам'яттєвій політиці європейської спільноти, дозволяє набути позитивний досвід з реалізації політики пам'яті в європейських країнах. Більше того, така присутність дає можливість Україні заявити про себе, відстояти власні національні інтереси у сфері колективної пам'яті, самостійно розповісти історію Української держави і таким чином не допустити її фальсифікації, забезпечити себе в майбутньому. У зв'язку з цим, варто згадати дві величезні трагедії людства ХХ століття: Голодомор 1932-1933 років в Україні та Голокост у роки Другої світової війни в Європі. В європейській колективній пам'яті трагедії Голокосту вже десятки років відведено провідне місце, а трагедія Голодомору лише зараз починає усвідомлюватися європейською і світовою спільнотою. Наразі Голодомор 1932-1933 років визнали геноцидом українського народу 33 країни світу; в грудні 2022 р. до них приєднався Європейський Союз, а в жовтні 2024 р. – Парламентська асамблея Ради Європи.

Нажаль, у ХХІ столітті в центрі Європи знову відбувається нова трагедія – геноцид українського народу країною-терористом російською федерацією. Попри всі застереження, попри закарбовані у світову пам'ять мільйонами жертв тоталітаризму слова «ніколи знову», сьогодні не діють і ми знову говоримо про масові злочини проти людяності й вимагаємо трибуналу для засудження сучасних злочинців.

Список використаних джерел

1. Минулого року в Україні перейменували майже 10 тисяч топонімів – мінкульт // Суспільне: Новини. URL: <https://suspilne.media/441660-minulogo-roku-v-ukraini-perejmenuvali-majze-10-tisac-tononimiv-mincult/> (дата звернення: 17.02.2024).
2. Понад 50 тисяч вулиць змінили назву впродовж 2016 року // Український інститут національної пам'яті. URL: <https://web.archive.org/web/20180920224155/http://www.memory.gov.ua/news/ponad-50-tisyach-vulits-zminili-nazvi-vprodovzh-2016-roku> (дата звернення: 17.02.2024).
3. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 7 вересня 2021 р. № 487/2021 // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 17.02.2024).

Тетяна Водоніс,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня освіти, кафедри політології та публічного управління факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

Tetyana Vodonis,

graduate student of the Department of Political Science and Public Administration of the Faculty of History, Political Science and National Security of Lesya Ukrainka Volyn National University

Науковий керівник: **Валентина Любчук**, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри політології та публічного управління Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

JUSTICE IN UKRAINE: TRADITIONS AND MODERN CHALLENGES

The publication is dedicated to updating the activity of the judicial system and the administration of justice at the current stage of the development of society. Attention is drawn to the constitutionality of norms for ensuring the functions of the judicial system and the possibility of justice. The peculiarities of the administration of justice by various instances are analyzed. Particular emphasis is placed on the administration of justice in compliance with all legal norms. The growing interest in the functioning of the courts and the judicial branch of government in general is caused by the invasion of Russian troops into Ukraine, in fact, the beginning of active military operations. Therefore, the adoption of fair judicial decisions in wartime conditions, compliance with legal norms is a kind of challenge to the judicial system and affects its activities as a whole.

Keywords: judiciary, justice, court, rights and freedoms of citizens, citizens.

Судова система є однією із гілок влади, яка забезпечує захист прав, свобод і законних інтересів громадян та юридичних осіб. Актуалізація її діяльності зумовлена рядом чинників: від намірів нашої країни приєднатися до країн Євросоюзу із врахуванням їхніх правових норм до війни в Україні і пошуком шляхів забезпечення правосуддя для усіх громадян незалежно від їхнього проживання, соціально-демографічних характеристик та інших аспектів. Проте, в суспільстві відсутня об'єктивна та повна інформація про роботу суддів та суду, про проблеми в їх діяльності, про особливості судових процесів, про розвиток та позитивні зрушення в роботі судової системи. Натомість широкого поширення набувають публічна критика ухвалених судових рішень, що набрали законної сили, переконаність громадян у несправедливості та корумпованості судової гілки влади. Формування такої суспільної думки відбувається через постійну дискримінацію суддівства представниками інших гілок влади, а також через необізнаність громадян у юридичних питаннях та у питаннях роботи суду [1, с. 53].

Правосуддя — особлива функція державної влади, що здійснюється через розгляд і вирішення в судових засіданнях цивільних справ зі спорів, що стосуються прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань і кримінальних справ, і застосування встановлених законом карних заходів щодо осіб, винних у вчиненні злочину, або виправдання невинних. Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, які, відповідно до ст. 6 Конституції України, є самостійною гілкою влади і діють незалежно від законодавчої та виконавчої влади. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Таким чином, судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Завданнями правосуддя є: всебічне зміцнення законності й правопорядку; запобігання злочинам та іншим правопорушенням; охорона від будь-яких посягань закріплених у Конституції України основних засад суспільного ладу, його політичної та економічної систем, соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, проголошених і гарантованих Конституцією та законами України, прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій, громадських

об'єднань; виховання громадян у дусі точного й неухильного виконання Конституції та законів України, додержання дисципліни праці, чесного ставлення до державного і громадського обов'язку, поваги до прав, честі й гідності громадян; виправлення й перевиховання осіб, які порушили закон [2]. Згідно статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожна особа має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [4, с. 15]. Також вимоги та розпорядження суддів, при здійсненні ними своїх повноважень, є обов'язкові для усіх державних органів, організацій, інших юридичних осіб та громадян. Вироки, рішення, постанови суду є актами застосування норм права і повинні виконуватися на всій території України.

Виконання вимог суду і виконання його рішень забезпечується силою держави. В разі необхідності, відповідні органи та посадові особи можуть застосовувати відповідні заходи для реалізації рішень та вимог суду. В державному механізмі функціонують спеціальні органи та посадові особи, в обов'язок яких входить виконання судових рішень: державні виконавці, кримінально – виконавчі інспекції, Управління державного департаменту України з питань виконання покарань, органи поліції, адміністрація державних органів та установ, адміністрація підприємств, установ організацій [3, с. 2].

24 лютого 2022 року у зв'язку із вторгненням російських військ в Україну по всій території держави введено воєнний стан. Судова гілка влади, як і інші правові інституції зазнала впливу війни, що, безумовно, внесло свої корективи в процес здійснення судочинства. Адже війна в країні не може не впливати на процес здійснення правосуддя. Проте, навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини на судовий захист не може бути обмеженим.

Відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняється. Разом з тим, забезпечити безперервну роботу суду під час війни не завжди вдається. Більше того, існують суди, які взагалі не здійснюють судочинства або працюють, не проводячи судові засідання, оскільки за даними Верховного Суду 20 % судів опинилися під окупацією або в зоні бойових дій [5]. Ці обставини суттєво ускладнюють роботу судів, проте, забезпечення правосуддя, винесення справедливих вироків, в цілому здійснення судочинства має бути проведено згідно передбачених законодавством норм.

Список використаних джерел

1. Прямі зв'язки суддів з громадськістю. Методичні рекомендації. Збірник документів та статей. Київ. Прецедент. 2017. С.53.
2. Опришко В. Ф., Шульженко Ф. П., Шимон С. І. та ін.; За заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. Підручник Правознавство. К.: КНЕУ, 2003. 767 с. (15.1.Правосуддя в Україні: поняття, завдання, ознаки та принципи здійснення). URL: <https://buklib.net/books/29293/>.
3. Судова влада та правосуддя: поняття та ознаки. Освіта.UA.(06.10.2010) URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10623>.
4. Конституція України. Нормативні документи з урахуванням останніх змін редакції станом на 03.03.2020р. Суми. ТОВ «ВВП НОТІС». 2020. С. 15.
5. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану. 27.05.2022. URL: <https://law.chnu.edu.ua/osoblyvosti-zdiisnennia-sudochynstva-v-umovakh-voiennoho-stanu/>

УДК 35.07 (09)

Олена Вожол,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Vozhol,

graduate student of the Department of Public Policy, Primary Science Institute Public administration and government service of the Kiev National University named after Taras Shevchenka

Науковий керівник: Тетяна Василевська, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД УТВОРЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

HISTORICAL EXPERIENCE OF PUBLIC ADMINISTRATION FORMATION

This article analyzes the historical experience of forming public administration, starting from ancient civilizations to modern democratic systems. Changes in managerial practices from ancient times to the present, including the influence of the Industrial Revolution, the development of bureaucracy, and modernization after the Revolution of Dignity in Ukraine, are considered. Attention is paid to the importance of modern technologies, management strategies, and public participation in the development of public administration. It is noted that public administration is a process aimed at achieving the goals of government and other public bodies through planning, coordination, activity control, interaction with the public, and ensuring the effective performance of governmental functions.

Keywords: *public administration, state-building, e-governance, governance, public participation.*

Початки публічного управління можна відслідкувати до давніх цивілізацій, де вже існували форми організації та регулювання суспільства. Уряди стародавнього Єгипту, Месопотамії, античної Греції і Риму мали свої системи управління, які включали в себе різноманітні форми влади та адміністративні структури [2, с. 16].

Протягом історії розвитку людства управління суспільством зазнавало значних змін і трансформацій, відображаючи соціальні, економічні і політичні трансформації. З появою індустріальної революції та формуванням держав-націй, публічне управління набуло нових рис і вимог. Розширення впливу держави в суспільстві стимулювало створення більш складних апаратів управління, включаючи міністерства, агенції та інші державні органи.

Протягом ХХ століття спостерігалися значні реформи в сфері публічного управління, спрямовані на покращення ефективності, прозорості та відповідальності. Розвиток бюрократичних процедур, підвищення рівня професіоналізму в державних структурах та впровадження нових методів управління, таких як стратегічне планування та програмний менеджмент, сприяли вдосконаленню системи публічного управління.

У сучасному світі публічне управління продовжує еволюціонувати, відповідаючи на нові виклики та можливості, що виникають в результаті глобалізації та технологічних інновацій. Використання новітніх технологій, стратегій управління та підходів до громадської участі стають ключовими аспектами розвитку публічного управління в сучасному світі [1, с. 24].

Що стосується українського державотворення, то воно також має давню історію, починаючи з кочових племен і народів Північного Причорномор'я, таких як кімерійці, скіфи та сармати. В Скіфії, наприклад, існувала форма правління, що поєднувала елементи монархії з народними зборами та військовою демократією. На Київській Русі, князі та великі князі керували державою, але також існували боярська рада та народне віче, які мали значний вплив на управління [3, с. 117].

У подальшому розвитку, утворення Української гетьманщини та Запорозької Січі показали різні моделі державного управління, де гетьмани та січова рада відігравали ключову роль у владі та прийнятті рішень. У козацьку старшину входили різні військові та адміністративні посадовці, такі як кошовий отаман, військовий суддя, полковник, та інші. Вони мали владу в управлінні Січчю, фінансами, та представляли її на міжнародній арені [4, с. 41].

Пізніше, з написанням Конституції Пилипа Орлика 1710 року, політична свідомість українців продемонструвала зрілість. Українська Центральна Рада та Українська Директорія зіграли важливу роль у відродженні державності. У радянській добі, державне управління було централізованим і підкорялося партійним цілям, з обмеженою участю громадськості.

Сучасна система державного управління в Україні сформована на тлі тоталітарно-авторитарних режимів, з процесами демократизації, що почалися з 1990-х років. Влада була зосереджена в руках олігархічних кланів, відокремлених від суспільства. Сучасний політичний режим характеризується як змагальний авторитаризм, де олігархічні групи конкурують з опозицією за владу [3, с. 120].

З 1996 року, з прийняттям Конституції, Україна зазнала реформ у державному управлінні, спрямованих на зміцнення демократії та підвищення ефективності владних структур. Після прийняття Конституції в 1996 році, місцеве самоврядування стало основною складовою системи публічного управління в Україні. У 2004 році відбулася зміна в політичній системі від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської моделі. В період 2011–2013 рр. проводилася реформа державного управління, спрямована на децентралізацію, удосконалення управлінської діяльності та розвиток е-урядування.

Після Революції Гідності система управління піддалася модернізації під впливом громадянського суспільства та міжнародних структур [3, с. 121].

Україна працює над впровадженням стандартів раціональної бюрократії, концепції нового державного менеджменту та європейської концепції доброго врядування для забезпечення децентралізації. Ці механізми передбачають оновлення організаційних принципів публічного управління, зміни в прийнятті управлінських рішень, впровадження цифрових технологій та покращення взаємодії між урядом, бізнесом і суспільством [4, с. 45].

Нині під публічним управлінням розуміють процес планування, організації, координації, виконання та контролю діяльності урядових органів, а також інших публічних органів і установ, спрямований на досягнення цілей і задач, поставлених перед ними законодавством або владою. Цей процес включає прийняття рішень, адміністрування ресурсів, взаємодію з громадськістю та іншими зацікавленими сторонами, а також забезпечення ефективного виконання державних функцій і здійснення політики в інтересах суспільства [2, с. 28].

Отже, історичний досвід утворення публічного управління свідчить про постійний процес еволюції та адаптації цієї системи до викликів суспільства та потреб часу. Від античних держав до сучасних демократичних систем, розвиток публічного управління відзначається поступовим розширенням функцій, підвищенням ефективності та розвитком інституційної структури. Зміни в публічному управлінні відбуваються відповідно до змін в суспільстві, технологій та глобальних викликів, а реформи спрямовані на покращення прозорості, відповідальності та реагування на потреби громадян. Такий процес розвитку публічного управління підтримує сталість і стійкість суспільства, сприяючи досягненню його стратегічних цілей та забезпечуючи демократичний прогрес.

Список використаних джерел

1. Бакуменко В., Попов С. Парадигма інноваційного розвитку суспільства: сучасні концепції реформування публічного управління. *Ефективність державного управління*: зб. наук. праць. Вип. 43. 2015. С. 21–28.

2. Вороніна Ю. Є. Теорія та практика публічного управління та адміністрування: навчальний посібник. Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2020. 204 с.

3. Довженко В. А., Войтенко А. Б., Кравець, І. В. Державне управління в Україні: історія розвитку та особливості сучасної системи. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, 2021. №1 (13). С. 115–125.

4. Vysochanskiy M. R. Analysis of the definitions of public administration and regulation and their importance in the practice of application of Ukraine. *Публічне урядування*. 2020. №2 (22). С. 39–47.

Людмила Войнаровська,

доцент кафедри соціології факультету управління персоналом, соціології та психології Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Liudmyla Voinarovska,

PhD in Philosophy, Associate Professor Department of Sociology, Faculty of Personnel Management, Sociology and Psychology Vadym Hetman National Economic University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5440-5682>

ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

VALUE BASES OF CIVIL SOCIETY FORMATION IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

The value mechanisms of formation and development of civil society as conditions for the unification of any democratic society are considered. It is noted that the division of Ukrainian society according to socio-value, ethnic, religious, regional, cultural, and linguistic characteristics makes it difficult to build stable relations in society and build a stable democracy in Ukraine. It is established that the formation of common social and value orientations in the post-war period can become not only the basis for building civil society and the rule of law, but also contribute to the humanization of public consciousness and social responsibility of the authorities.

Keywords: civil society, values, social and value orientations, consolidation.

В умовах глобальних трансформацій соціуму, що тривають вже декілька десятиліть поспіль, відбувається розпад старих суспільно-ціннісних орієнтирів з одночасним пошуком нової системи цінностей, без якої неможливо визначити смислові цілі індивіда, соціальних груп, нації, народу і держави, а отже, сформувати основу для регуляції будь-якого суспільства.

Історія свідчить, що тільки розбудова демократичних інститутів, з притаманною їм системою цінностей, може забезпечити суспільство від руйнівних конфліктів і сприяти його об'єднанню. Саме в цінностях закладені чесноти, які визначають життєві орієнтири особистості, дозволяють обґрунтовувати рішення щодо вибору цілей, а також принципів і застережень щодо їх досягнення. Такими соціальними цінностями можуть бути: свобода, рівність, справедливість, солідарність, повага, визнання, довіра. Проте без індивідуальних чеснот, як от: любов, доброта, чесність, шляхетність, цілеспрямованість, вдосконалення, креативність і т. і. – неможливо вибудувати стосунки, які могли б стати основою для розбудови громадянського суспільства.

Проблема формування громадянського суспільства була і є для України надзвичайно актуальною. Адже поділ українського суспільства за соціально-ціннісними, етнічними, релігійними, регіональними, культурними, мовними характеристиками – ускладнює встановлення стабільних відносин у суспільстві, загострює соціальні конфлікти і не сприяє побудові демократичних інститутів. Найважливішим з них є правова держава, в якій влада обмежується правовими, політичними і моральними межами. Основним інструментом регуляції суспільного життя тут виступає закон. Правова держава, яка стоїть на варті інтересів громадян, ставлячи за мету досягнення соціальної справедливості (апелуючи вже до моралі як форми регуляції), поступово може стати соціальною державою, а влада – соціально відповідальною. Громадянське суспільство і правова держава взаємообумовлені, але саме цінності громадянського суспільства є вирішальною передумовою для появи правової держави.

Для демократичних суспільств властива деяка невизначеність завдяки багатоголосю і, як наслідок, конфліктам, які обумовлюють постійні зміни. Внутрішньою особливістю демократії є стан сумніву щодо остаточної правоти при прийнятті рішень. Завдяки такій гнучкості і розумінню необхідності змін, демократичні суспільства уникають руйнації, приймаючи правильне рішення на основі суспільної згоди. Тому такими важливими є морально-комунікативні засади становлення солідарного українського суспільства та формування громадянської культури – здатності довіряти іншим, відчуття справедливості тобто задоволеності власним життям, що сприяє об'єднанню громадян в добровільні асоціації та нівелює прагнення до радикальних дій.

Особливо гостро питання щодо побудови громадянського суспільства в Україні, постане в повоєнний період, коли поняття «консолідація» в українському суспільстві буде найуживанішим [1].

Взаємна недовіра держави і громадських організацій, незначна роль цих організацій у житті суспільства та опозиція до влади, а не пошук конструктивного діалогу з обох боків – стали, на наш погляд, причиною неефективного регулювання відносин між державою і суспільством в Україні. Відтак ще одним чинником для консолідації може стати взаємовигідне партнерство держави та інститутів громадянського суспільства задля вирішення суспільно значущих завдань [2].

Нехтування не тільки загальнонаціональними інтересами, але й загальнолюдськими цінностями, неповага до духовних орієнтирів суспільства можуть викликати не лише байдужість та соціальну апатію, але й призвести до екстремізму, а відтак – до насильницьких дій щодо громадян з боку держави.

Громадянське суспільство визначається як суспільство економічно, політично і соціально вільних індивідів. Воно має бути відкритим, плюралістичним, правовим і демократичним, де визнаються і забезпечуються права та свободи людини і громадянина. Оскільки громадянське суспільство орієнтоване на конкретну людину, то це саме та життєдіяльність суспільства та індивіда, яка перебуває поза межами впливу і регуляції з боку держави, натомість передбачає утворення добровільних об'єднань та саморегуляцію відносин між людьми на основі соціальних і моральних норм як регуляторів суспільного життя. Таким чином, головне завдання громадянського суспільства – таке регулювання відносин між суспільством і державою, людиною і політичною владою, яке передбачає підпорядкування держави суспільству, обмеження тиску з боку держави, забезпечення прав і свобод людини, створення можливостей для розвитку особистості.

Отже, лише за умов консолідації суспільства та на основі згоди щодо суспільних цінностей – економічних, політичних, соціальних і духовних – можна успішно формувати і правову державу, і громадянське суспільство.

Список використаних джерел

1. Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства: монографія /авт. кол.: В.А.Гошовська [та ін.]: за ред. В.А.Гошовської. Київ : НАДУ, 2021. 220 с.
2. Сімак С.В. Інституційні основи дослідження механізмів взаємодії громадянського суспільства, влади та бізнесу. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. № 4.

УДК 342:7. 122 (4)

Олексій Воробйов

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksii Vorobiov

Postgraduate student of the Department of Public Policy of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-8268-7269>

Науковий керівник: **Наталія Корчак**, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT OF THE EXECUTIVE PROCEEDINGS SYSTEM IN UKRAINE

The text highlights the significance of executive proceedings in achieving legal goals, emphasizing the role of state and private executors. The introduction of private executors in Ukraine, transitioning to a mixed system, is seen as successful. This model enhances the efficiency and quality of executing judicial decisions, promoting competition and reducing state regulation. The analysis suggests that a private-law approach proves more effective, emphasizing the importance of controlling the legality of private executors' actions. Overall, the reform contributes to improving the timeliness and effectiveness of executive proceedings, aligning with European legal practices.

Keywords: public administration, executive proceedings, private executor, state executor, reforming the system of executive proceedings.

Виконавче провадження є завершальною стадією судового процесу та включає в себе комплекс дій, визначених відповідним законодавством, які мають на меті забезпечити виконання судових рішень та рішень інших органів та осіб.

Процес виконання рішень гарантує досягнення матеріально-правових цілей юрисдикційних дій, він є важливим показником ефективності та дієвості правового захисту в загальному контексті. Помилки, які можуть статися під час цього процесу, не лише можуть викликати руйнування всієї системи правоохоронної діяльності, але й призвести до порушення суб'єктивних матеріальних прав та інтересів, що охороняються законом.

Ключову роль у цьому процесі відіграють як професійно підготовлені державні, так і приватні виконавці, а також органи виконавчого провадження. Виконавчий процес є важливим, можна сказати, єдиним показником ефективності правосуддя в країні. Невиконання судових рішень свідчить про бездіяльність судової системи, тоді як дієва судова влада вимагає, щоб її рішення, постанови та розпорядження були виконані.

Виконавче провадження є важливим показником ефективності правосуддя в країні, можна сказати, навіть єдиним. Невиконання судових рішень свідчить про бездіяльність судової системи, що підриває довіру до судової влади. Справжня влада не може дозволити собі ігнорування чи невиконання своїх рішень та розпоряджень. Це порушує принцип верховенства права та може призвести до безладу в суспільстві. Тому важливо, щоб механізми виконавчого провадження були ефективними та надійними, щоб забезпечити реалізацію судових рішень та збереження довіри громадян до правосуддя.

Перетворення та удосконалення виконавчої влади потребують ретельного аналізу та впровадження ефективних засобів адміністративно-правового регулювання. Ці засоби використовуються для систематизації та організації різних аспектів управлінської діяльності. Сфера виконання судових рішень та рішень інших органів не є винятком, оскільки вона недавно пройшла значні законодавчі зміни. Запровадження інституту приватних виконавців, посприяло переходу від централізованої до комбінованої системи виконавчого провадження, що безперечно позначилося на особливостях її адміністративно-правового регулювання [1].

Так, виконавче провадження представляє собою заключний етап більшості справ у приватно-правових конфліктах в рамках цивільного процесу, а також, у випадках, передбачених законом, у інших правових відносинах. Після отримання незалежності України, країна поступово впроваджує європейську правову практику, включаючи делегування державних функцій приватним особам та органам (приватним нотаріусам, реєстраторам, арбітражним судам). Черговою новелою в українській правовій системі є впровадження інституту приватних виконавців [2].

Україна впровадила Інститут приватних виконавців шляхом прийняття Закону України «Про органи та особи, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 2 червня 2016 року, який набрав чинності 5 жовтня 2016 року. З того часу функції примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) перейшли на нових суб'єктів – приватних виконавців, поряд з існуючими органами державної виконавчої служби. У законі чітко визначені відмінності в правовому статусі державних і приватних виконавців.

Отже, нині до діяльності приватних виконавців в частині відповідності їхніх дій закону та добросовісності у виконанні своїх обов'язків прикута увага не тільки науковців, але й практикуючих юристів. І це не дивно, адже контроль є основним інструментом забезпечення законності та дисципліни у сфері державного управління.

Не вдаючись до розгляду детальних процедур та результативності «відомчого» контролю за приватними виконавцями, який здійснює Міністерство юстиції України через планові та позапланові перевірки, а також через контроль Ради приватних виконавців України, вважаємо, що основний фокус слід спрямувати на судовий контроль за законністю вчинених приватними виконавцями виконавчих дій. Ці дії можуть порушувати права та інтереси учасників виконавчого процесу (а також осіб, залучених до виконавчих дій) або інших заінтересованих осіб. За справедливим зауваженням науковців, такі випадки потребують негайного відновлення порушених прав та усунення недоліків [3].

Важливо відзначити, що в наш час існують три основні типи систем примусового виконання: перша – державна система примусового виконання, яка діє у таких країнах, як США, Ізраїль, Білорусь, Швеція, Німеччина. При цьому здійснення функцій з примусового виконання може бути покладено як на посадових осіб, які перебувають на службі при судах (Ізраїль, Білорусь, Німеччина), так і на самостійну гілку влади та її відповідні органи примусового виконання (США, Росія) [4, с. 132].

Друга система – приватна система примусового виконання характерна для Молдови, Латвії, Угорщини, Італії, Румунії, Франції та Литви [5, с. 466]. Держава наділяє судового пристава відповідними повноваженнями та регулює процедуру його діяльності у вигляді встановлення меж його компетенції та розмірів виплат винагород за працю, здійснює контроль за допомогою органів самоврядування (регіональних та національних палат) за роботою приватного судового пристава, які проводять перевірки професійної діяльності пристава, видають та відкликають ліцензії на право діяльності.

Третя система – змішана система властива таким державам, як Великобританія, Бельгія, Казахстан та Болгарія. Така система поєднує у собі особливості як приватного, так і державного підходу [5].

Реформа виконавчого провадження в Україні та перехід до змішаної, приватно-державної, системи виконання судових рішень, незважаючи на попередні побоювання скептиків, виявилися доволі успішним кроком. Потрохи зменшується навантаження на органи Державної виконавчої служби, що не може не сприяти поліпшенню ситуації з оперативністю виконання судових рішень [6].

З урахуванням вищевикладеного та беручи до уваги наявний український досвід останніх років, є підстави стверджувати про те, що приватно-правова модель є більш ефективною у виконанні рішень судових та інших державних органів. Впровадження інституту приватних виконавців та заміна державних надасть можливість якісно та ефективно виконувати рішення, сприятиме виникненню принципів чесності та змагальності серед приватних виконавців та скоротить державне регулювання виконавчого провадження. Водночас, конкуренція в цій сфері підвищить ефективність та якість примусового виконання, що призведе до поліпшення роботи з виконання рішень суду та інших юрисдикційних актів і, отже, збільшить ефективність виконавчого провадження.

Список використаних джерел

1. Крупнова Л.В. Стан та проблеми адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження в Україні. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. № 4(76). С. 125-131. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/546>

2. Руденко Д.Ю., Федоров О.М. Реформа виконавчого провадження в Україні: запровадження інституту приватних виконавців. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 6. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/33.pdf

3. Короед С.О. Лошицький М.В. Судовий контроль за діяльністю приватних виконавців. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Випуск 6. Том 2. С. 27-32.

4. Савостьянов С.В. Правовые модели принудительного исполнения судебных решений в разных странах. Современный ученый. 2017. Т.2. №1. С. 132–134.

5. Ярков В.В. Основные мировые системы принудительного исполнения. Проблемные вопросы гражданского и арбитражного процессов. М.: Статут, 2008. С. 465–504.

6. Зміни у правилах виконавчого провадження: чого чекати. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/195490_zmni-u-pravilakh-vikonavchogo-provadhennya-chogo-chekati

УДК 343.346.8:004.056.23

Ліана Гаєриленко,

аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

Liana Havrylenko,

postgraduate student of the Department of Public Management and Administration, Poltava State Agrarian University

<https://orcid.org/0009-0008-2083-9600>

Науковий керівник: **Тетяна Щетініна**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ПРОТИДІЯ ВІРТУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ

CYBER SAFETY AS A COMBAT AGAINST VIRTUAL VIOLENCE

Cyber influence is increasingly becoming an effective tool for achieving the goal of non-violent control and management, both of objects with critical information infrastructure of the state that can be exposed to such influence, and of individual citizens and their associations. They open up the possibility of achieving political goals, changing legitimate governments, as well as making destructive changes in all spheres of life of society and the state (economic, energy, spiritual, etc.), taking control and even enslaving entire peoples and countries. Today, almost all states have already faced cyber threats and the need to form cyber security and cyber defense systems. The tendency to transfer actions in military conflicts to a new combat environment – cyberspace has further aggravated these problems.

Keywords: cyber safety, cyber defense, cyberbullying.

Сучасне інформаційно-технологічне суспільство базується на повсякденному використанні кібернетики – комп'ютерів, мереж зв'язку та інших гаджетів і засобів комунікації. До основних ознак сучасного суспільства належать поширення мережі Інтернет та бурхливий розвиток інформаційних технологій, які впроваджуються у всі сфери життєдіяльності. Наведемо лише один, але яскравий факт: перший в історії людства вебсайт було створено в 1991 році, а на сьогодні у світі існує вже понад 1,3 мільярда вебсайтів [1].

У свою чергу розвиток інформаційних технологій позначився і на протиправній діяльності, що фактично призвело в останні десятиліття до появи «нового покоління» злочинів. В епоху цифрових трансформацій людство наражається на такі протиправні прояви як: кіберзалякування, кіберпереслідування та кібернасильство. Вони зазвичай призводять до таких важких негативних наслідків, як розкриття небажаної особистої інформації, шкода репутації, втрата довіри тощо. Основними майданчиками для кібербулінгу є соціальні мережі, платформи обміну повідомленнями (месенджери), ігрові платформи та мобільні додатки, а також коментарі на будь-яких ресурсах.

Отже, згідно з Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», кібербезпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі (п.5 ст. 1) [2].

Наголосимо, що чинне законодавство України об'єктами кібербезпеки визначає (ст. 4):

- 1) конституційні права і свободи людини і громадянина;
- 2) суспільство, сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища;
- 3) держава, її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність;
- 4) національні інтереси в усіх сферах життєдіяльності особи, суспільства та держави;
- 5) об'єкти критичної інфраструктури [2].

Кібербезпека включає організаційні, правові, інженерно-технічні заходи, а також заходи криптографічного та технічного захисту інформації, спрямовані на запобігання кіберінцидентам,

виявлення та запобігання кібератакам, ліквідацію їх наслідків і відновлення стабільності та надійності роботи комунікаційних і технічних систем.

Кібербезпека – це, перш за все, захист від інформаційних впливів, які загрожують не тільки функціонуванню систем, Інтернет-ресурсам, але й свідомості, моралі та психологічному стану окремих людей і суспільства в цілому.

Так, жертвами віртуального насильства у формі кібербулінгу стають у першу чергу підлітки, які все більше часу проводять у соціальних мережах. Майже десять років тому дослідники відзначали, що, вдаючись до кібербулінгу у підлітковому середовищі нападники надсилають образливі повідомлення жертві в основному у вигляді текстів (90 %) і тільки решта – у вигляді фото-, відеоматеріалів, записів розмов [3]. Вже тоді на жертв кібербулінгу нападники впливали і через мережу Інтернет і через мобільні пристрої майже у рівній мірі. Набирала обертів негативна тенденція одночасного цькування жертви і в мережі і на мобільний пристрій. За останній час технічний розвиток мобільних гаджетів дозволяє миттєво «викладати» відеоінформацію в Інтернет-простір, розповсюджувати у групах в месенджерах тощо.

Збільшується масштаб негативного впливу на життя суспільства з боку організованих злочинних угруповань, які у своїй діяльності використовують мережу «Даркнет» (англ. DarkNet) [4, с. 104], вебсайти якої не індексуються і на які неможливо потрапити через пошукові системи, такі, як Google чи Yahoo. Даркнет широко використовує анонімність мережі та криптографічні технології онлайн-платежів, що дозволяє злочинцям створювати «чорні» ринки для купівлі та продажу наркотиків, крадених і підроблених товарів, зброї, дитячої порнографії та персональних даних громадян. Ховаючись у Даркнеті, злочинці вдаються до шантажу та віртуального насильства.

Подібні процеси вимагають від сучасного суспільства, як від широких кіл громадськості, так і від органів публічного управління, швидкої комплексної реакції щодо кібербезпеки, у тому числі і в сфері протидії насильству. Зрозуміло, що в першу чергу необхідно вносити відповідні зміни в чинне законодавство. Але далеко не останню роль у питанні протидії кібернасильству повинна посісти зростаюча культура поведінки людини у кіберпросторі, формування негативного ставлення до тих, хто дозволив собі використовувати віртуальне середовище для цькування, розповсюдження негативної інформації. Крім того, базовими знаннями про кібербезпеку та кіберзахист повинен володіти сьогодні кожен громадянин, адже цього вимагає суспільство епохи цифровізації. На це має бути спрямована державна політика захисту гідності особистості, доброго імені, ділової репутації громадянина у віртуальному просторі.

Відповідна робота повинна проводитись у напрямі протидії кібернасильству з боку правоохоронних органів, у напрямі посилення кіберзахисту громадян – з боку Міністерства цифрової трансформації України, у напрямі виховання культури віртуального спілкування, відповідального ставлення до розповсюдження інформації – з боку освітян.

Список використаних джерел

1. Internet World Stats. URL: <https://www.internetworldstats.com/emarketing.htm> (дата звернення: 17.02.2024).
2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII; редакція від 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 17.02.2024).
3. Лапа О. В. Явище кібербулінгу як соціально-педагогічна проблема віртуального спілкування сучасних дітей та молоді. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2013. Вип. 192(1). С. 291-298. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2013_192\(1\)_49](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2013_192(1)_49) (дата звернення: 17.02.2024).
4. Гуцалюк М. В. Протидія використанню учасниками злочинних угруповань мережі «Даркнет». Інформація і право. 2018. № 3(26). С. 102-108.

УДК 35.072.6

Наталія Галунець,

старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки
Миколаївського національного аграрного університету

Galunets Nataliia,

senior lecturer of the Department of Public Management and Administration and International Economy
of the Mykolaiv National Agrarian University

<https://orcid.org/0000-0001-7709-9238>

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

PUBLIC CONTROL IN PUBLIC AUTHORITIES

In the study, an attempt was made to carry out a comprehensive analysis of existing definitions of public control and it was found that this concept should be considered an integral part of an effective democratic mechanism of society's influence on public power. Forms of public control with the participation of citizens are outlined. It was concluded that public control consists in the fact that it reflects the active participation of citizens in monitoring the activities of public authorities, organizations and other management entities.

Keywords: *public control, method, tool, interaction, supervision, forms.*

Протягом останніх років в нашій країні все частіше відмічається відсутність сталого рівня взаєморозуміння між публічною владою та населенням. Водночас, реформа децентралізації публічної влади передбачає поліпшення централізованих механізмів контролю. Важливо, щоб влада була відкритою до думок та потреб громадян, а громадяни відчували свою важливу роль у формуванні та контролі за діяльністю влади.

Громадський контроль в органах публічної влади є важливим елементом демократичного суспільства, оскільки він сприяє забезпеченню прозорості, відкритості та відповідальності в діяльності органах публічної влади.

Упродовж останніх років навколо терміну «громадський контроль», яке увійшло в лексикон вітчизняного населення зовсім недавно, велися дискусії щодо його сутності та змісту.

В українському законодавстві відсутнє визначення «громадського контролю», але поряд з тим часто його застосовує. Зокрема, вперше згадку про «громадський контроль» було окреслено в ст.5 закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI, 01.07.2010 року [1], згідно якої контроль визначається як однією з засад внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства. Крім того, відповідно до статті 12 цього закону, всі суб'єкти нормотворчості при розробці проектів нормативно-правових актів зобов'язані враховувати визначену засаду, водночас Кабінет Міністрів України повинен забезпечити експертизу таких проектів на відповідність цій засаді та видавати акти щодо реалізації цього принципу [2].

У своїх дослідженнях Новіков О. О. громадський контроль розглядає, як один із способів саморегуляції соціальної системи та форми взаємодії громадянського суспільства і органів публічної влади. Автор вважає, що громадянський контроль включає в себе комплекс заходів, які мають характер спостереження, перевірки, та попередження, зі сторони різноманітних представників суспільних інтересів в результаті застосування яких відбувається збільшення результативності діяльності публічної влади [3].

В енциклопедії державного управління під громадським контролем розуміти один з видів соціального контролю за діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами і є важливою формою реалізації демократії та способом залучення населення до управління суспільством і державою [4, с. 120].

Дослідивши та детально проаналізувавши різноманітні дефініції з розкриття сутності поняття громадський контроль, нами зроблено висновок, що дане поняття найчастіше розглядається, як невід'ємна складова частина ефективного демократичного механізму впливу суспільства на публічну владу.

Водночас, суб'єктами такого впливу є різні групи та організації громадян, які мають зацікавленість у громадському контролі за діяльністю державних органів та органів місцевого

самоврядування. Поряд з цим, на нашу думку, коло суб'єктів, які можуть здійснювати громадський контроль, не повинно обмежуватися лише громадськими організаціями, так як право на громадський контроль належить будь-якому громадянину незалежно від того, чи перебуває він у тій чи іншій громадській організації чи ні. Тож, суб'єктами громадського контролю повинні бути всі учасники суспільних відносин, що не мають державно-владних повноважень [5, с. 140].

Громадський контроль є важливим механізмом для забезпечення прозорості, відповідальності та ефективності управління в різних сферах життя суспільства. Реалізація механізму громадського контролю проявляється через його форми. На наш погляд основними з них є :

– **громадські обговорення і публічні слухання передбачає собою** взаємодію між представниками публічної влади і громадськістю, під час якої громадяни можуть висловлювати свої погляди, думки, обговорювати плани, програми чи проекти;

– **громадські аудити полягає в тому, що** групи громадян можуть проводити аудити діяльності владних структур, організацій чи підприємств з метою виявлення недоліків, корупційних схем, витрат тощо;

– **громадські обстеження, передбачає** проведення досліджень та моніторингу різних сфер діяльності публічних органів влади з метою виявлення проблем та пропозицій щодо їх вирішення;

– **журналістське розслідування, розглядається як пряма форма громадського контролю, яка реалізується за допомогою журналістів,** які можуть використовувати свої ресурси та компетенції для розкриття корупційних схем, порушень прав людини чи інших проблем;

– **судовий контроль, передбачає, що** громадські організації можуть виступати як сторони у судових процесах, якщо це стосується захисту громадських інтересів;

– **електронний громадський контроль, полягає у використанні інформаційних технологій та інтернет-ресурсів** для моніторингу діяльності влади, розголошення інформації тощо;

– **громадська експертиза, реалізується через залучення громадських організацій, експертів, активістів** для оцінки законопроектів, стратегій, програм тощо;

– **громадський нагляд, передбачає** спостереження за виборчими процесами, діяльністю правоохоронних органів, дотриманням прав людини тощо.

Ці форми можуть використовуватися окремо або в комбінації для максимально ефективного забезпечення громадського контролю. Водночас, всі форми громадського контролю реалізуються через безпосереднє волевиявлення громадян або через органи утворенні громадянами.

Отже, в цілому, можна зробити висновок, що громадський контроль полягає у тому, що він відображає активну участь громадян у контролі за діяльністю публічних органів влади, організацій та інших суб'єктів управління. В цілому, громадський контроль відображає активну громадянську позицію та сприяє зміцненню демократичних цінностей у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України № 2411-VI, від 01.07.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17/conv#n174>
2. Громадський контроль за органами державної влади та органами місцевого самоврядування. URL : <https://ukrdem.org/control#about>
3. Новіков О. О. Громадський контроль як інструмент підвищення ефективності державного управління в Україні: дис...канд. наук з держ. упр. Київ, 2021. 220 с.
4. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. Колегія : Ю. В. Ковбасюк та ін. Київ : НАДУ, 2011. Т. 1. 2011. 748 с.
5. Пак Н., Воронець Є. Громадський контроль діяльності органів публічної влади: сутність та механізми здійснення. Молодий вчений, 9 (97), 2021. 138-142. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-9-97-28>

УДК 35.07/.08:004

Мар'яна Гарасва,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mariana Haraieva,

Postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko Kyiv National University

<https://orcid.org/0009-0003-5340-1879>

Науковий керівник: **Світлана Дяченко**, доктор наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦИФРОВІЗАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

DIGITAL INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION

The formulation of the rules regarding the digitalization of state institutions, their activities and processes, as well as the further legitimization of the digital transformation process, which underwent changes in concepts under the influence of technological progress, was analyzed. Public administration in the field of digital transformation requires qualitative rethinking and changes in the activities of public administration subjects through the use of information and telecommunications tools.

Creation of new social institutions and qualitative changes in the algorithm of relations between the state and society and rethinking the content of public administration in the context of digital transformation. All this requires special opportunities for the implementation of digital transformation and the efficiency and effectiveness of their coordinated and integrated work from the subjects of public administration.

Keywords: digital transformation, processes, public management, development, tools.

Процес цифровізаційної трансформації публічного управління розвивається широкими темпами на фоні інноваційного суспільства. Євроінтеграційний шлях української держави процес прагнення до територіальної цілісності та збереження суверенітету, а також економічного зростання та підвищення якості життя громадян створюють запит до найшвидшої та найсуттєвішої трансформації.

При дослідженні впливу та розвитку цифрової трансформації у публічному управлінні було виявлено, що в сучасних умовах адміністративні процеси потребують трансформації для забезпечення ефективного надання послуг та високої якості державного управління. Одним із впливів цифровізації в публічному управлінні позитивним є момент зниження корупції та оптимізування витрат державного бюджету. Цифрова трансформація державного управління, а також впровадження інформаційно-комунікаційних технологій відкрила зручності для надання електронних послуг громадянам та бізнесу. Використання цифрових технологій може зменшити бюрократичні бар'єри та оптимізувати надання послуг, зробивши процес доступнішим і зручнішим для громадян і бізнесу. Крім того, цифрова трансформація забезпечує прозорість і відкритість процесів, знижує ризик корупції та забезпечує безпеку даних [1].

В Україні, процес цифрової трансформації активними діями почався реалізовуватися з 2022 р., оскільки потрібно реагування на події, які вриваються в суспільство. У вересні 2022 р. Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа» до 2023 р. [4], що наближує нашу державу до Єдиного цифрового ринку ЄС.

Доступність та відкритість інформації національними установами. Це може включати недостатній рівень доступності відкритих даних, величезного ресурсу для розробки та запровадження цифрових трансформацій у державному секторі [2, с. 49].

Розвиток цифровізаційних потоків в публічному управлінні показує моменти позитивних змін та одночасно негативних показників даного процесу впровадження цифровізації. Вплив цифровізаційних процесів на систему публічного управління виявляється одразу, що показує результат від впровадження. Публічне управління останніми часами стає діджиталізованим, що

дає змогу утворювати інформаційно-технологічний простір для впровадження новітніх механізмів та інструментів розвитку цифровізації у даній сфері.

Новітні технології можуть сприяти створенню ефективної системи збору та обробки інформації, що допоможе управлінцям приймати правильні рішення на основі аналізу даних. Одним з прикладів застосування технологій у публічному управлінні є електронні сервіси державних органів. Завдяки ним громадяни можуть звернутися до державних органів онлайн та отримати послуги, не виходячи з дому. Це зменшує час та кошти на отримання послуг, що робить процес більш зручним та доступним [3, с. 140].

З запуском цифрової трансформації в публічному управлінні почались швидкими темпами зароджуватись механізми функціонування та розвитку самих органів державної служби. Від початку впровадження цифровізації в державних органах почались значні коливання щодо розвитку електронного сервісу. Електронний сервіс в державних органах дозволяє робити їх більш ефективними в розвитку суспільства та підвищує продуктивність. Цифровізаційні коливання в державних органах з реалізацією та функціонуванням електронного документообігу надають більш комфортні зручності у взаємообміні інформацією та комунікацією між ними.

Цифрова трансформація суспільства та супутні зміни в державних інституціях мали величезний вплив на розвиток громад, сформованих у процесі децентралізації в Україні. Одним із сучасних трендів є активне впровадження елементів цифрових систем управління в діяльність органів місцевого самоврядування. Термін «цифрова спільнота» використовується як широке визначення адміністративної організації.

Громади, що засновані на цифрових процесах і механізмах мають різноманітні переваги, але одночасно й є проблеми, які впливають на розвиток даної трансформації. Переваги цифровізації в управлінні громадою можна реалізувати лише за умови, що цифрові технології прості у використанні та якомога більше людей беруть у них участь. Коротко кажучи, органи місцевого самоврядування не мають належних умов у створенні цифрових спільнот, оскільки в малих містах і сільській місцевості низький рівень високошвидкісного широкосмугового доступу до Інтернету.

Процес цифрової трансформації в сфері публічного управління позитивно впливає на розвиток та ефективність даної сфери, що відповідає на виклик суспільства та його потреб. Всі зміни, які впроваджуються показують позитивні моменти та ефективність сфери діяльності. Всі заходи у публічному управлінні щодо цифровізації ведуть до благополуччя та покращення життєвих благ суспільства.

Список використаних джерел

1. Концепція цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshuye-do-gromadskogo-obgovorennya>
2. Васиньова Н.С. Диджиталізація публічного управління в Україні: тренд чи вимога часу. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Том 33 (72). № 6 2022. С. 48-52.
3. Гайдаржийський В. М. Роль новітніх технологій у підвищенні ефективності публічного управління в умовах цифрової трансформації. Цифрове суспільство: управління, фінанси та соціум: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2023. – Том 2. – 259 с.
4. Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа» – Міністерство цифрових трансформацій України. 05.09.2022. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-doluchylasia-do-prohramy-tsyfrova-ievropa-shcho-tse-oznachaie>

УДК 351.85:304. (477)

Вікторія Гетьман,

студентка кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Victoria Hetman,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

REGULATORY AND LEGAL BASIS FOR THE REGULATION OF ETHNO-NATIONAL PROCESSES IN UKRAINE

The main document that protects the rights of Ukrainians and representatives of national minorities is the Constitution of Ukraine, in accordance with Art. Art. 10, 11, 53, 85, 92, 119, 138 of which the legislative framework is being formed, the norms of which regulate the legal status of national minorities in Ukraine [1]. The adoption of the Declaration on the State Sovereignty of Ukraine on July 16, 1990 marked the beginning of the formation of the national legal framework in the field of international relations. This document guaranteed «all nationalities living on the territory of the Republic, the right of their free national and cultural development» [2]. One of the first legal acts, the task of which was to regulate ethno-national processes in Ukraine, was the Declaration of the Rights of Nationalities of Ukraine dated November 1, 1991. Although the term «national minorities» was not included in its text.

Keywords: regulatory legislation, ethnonational policy, indigenous peoples, national minorities.

Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 року визначає, що Українська держава гарантує всім народам, національним групам, громадянам, які проживають на її території, рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права, а також містила норму про заборону й карання за законом дискримінації за національною ознакою [3].

Норма ч. 3 ст. 92 Основного Закону, відповідно до якої виключно Законами України визначаються права корінних народів і національних меншин, реалізована шляхом прийняття Закону України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р. (втрата чинності відбудеться 1 липня 2023 р.), який був прийнятий з метою гарантування національним меншинам права на вільний розвиток, а також створив сприятливі умови для створення Міністерства України у справах національностей та міграції (пізніше – Міністерства України у справах національностей, міграції і культурів). Нормами Закону громадянам, які належать до національних меншин, гарантувалися як загальні права, наприклад, право обиратися або призначатися на рівних засадах на будь-які посади до органів законодавчої, виконавчої, судової влади, місцевого самоврядування, в армії, на підприємствах, в установах і організаціях, так і спеціальні: право на національно-культурну автономію, право на збереження життєвого середовища у місцях їх історичного й сучасного розселення, право на національні прізвище, ім'я та по батькові тощо [4].

Щодо зазначеного законодавчого акту в експертів була низка зауважень, як щодо відсутності окремих предметних положень, так і щодо узгодженості з міжнародними зобов'язаннями, зокрема принцип особистого волевиявлення особи щодо належності до національної меншини, згідно Рамкової конвенції про захист національних меншин, не знайшов відображення в українському акті, в якому йдеться про «групи громадян України, які не є українцями за національністю» (цю неузгодженість усунуто в оновленому Законі, де ст. 6 фіксує, що «кожний громадянин України має право вільно вирішувати, чи вважатися належним до національної меншини (спільноти) (кількох національних меншин (спільнот) [5].

Важливим інструментом урегулювання етнонаціональних відносин в Україні, створення нових механізмів міжнаціонального діалогу та консолідації української нації, мала стати «Концепція

державної етнонаціональної політики України». Втім за понад 30 років існування Української держави її так і не було прийнято, хоча було розроблено низку проєктів.

12 травня 2023 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено Концепцію Державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті» на період до 2032 року [6]. Це стало складовою практичного виконання рекомендацій Європейської Комісії від 17 червня 2022 р., висунутих Європейським Союзом Україні при наданні їй статусу країни-кандидата: «завершити реформу правової бази для національних меншин, яка зараз готується, згідно з рекомендаціями Венеційської комісії, і прийняти механізми її негайного та ефективного впровадження» [7].

У цілому варто відмітити, що внесення Євросоюзом умови щодо вдосконалення законодавства щодо прав нацменшини як однієї з необхідних для відкриття переговорів для вступу України до ЄС, значно пришвидшило роботу над оновленням відповідної законодавчої бази у процесі формування нової моделі державної етнополітики. Крім того, ухвалення Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» 25 квітня 2019 р. вчергове актуалізувало проблему забезпечення прав національних меншин. У висновку Венеційської комісії щодо згаданого законодавчого акту вказувалося, що він містить «лише загальні положення щодо мовних прав осіб, що належать до національних меншин, які не надають адекватних гарантій захисту прав меншин» і рекомендувалося «підготувати без зайвих затримок Закон про меншини та розглянути можливість відстрочення до прийняття Закону про меншини виконання положень Закону про державну мову, які вже діють» [6].

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#top>.
3. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 року № 1771-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12#Text>.
4. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 року № 2494-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#n> (втрата чинності: 01.07.2023)
5. Про національні меншини (спільноти) України: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2827-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text>
6. Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС від 17 червня 2022 року / Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine>
7. Висновок щодо Закону про забезпечення функціонування української мови як державної, прийнятий Венеціанською Комісією на 121-ому пленарному засіданні (Венеція, 6-7 грудня 2019 р.). 34 с. URL: <https://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2019/12/>.

УДК 351.84

Віталій Голець,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри права, філософії та політології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Vitaly Golets,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Law, Philosophy and Political Science T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium»

<https://orcid.org/0000-0001-9308-1361>

УПРАВЛІННЯ І СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ

MANAGEMENT AND SOCIAL FORECASTING

Theses are about scientific management and the application of modern forecasting and design models. A specific feature of social forecasting is the close relationship between prediction and warning, which in some cases can lead to self-fulfillment. Forecasting operates in the categories of «prediction» and «prediction» (guidance), but at the same time the term «forecast» itself is a scientifically objectified form of their implementation. And design is one of the modern methods of social management, which requires knowledge of the laws of social development. To design does not mean spontaneously sorting through options and schemes of future development, future action. There are a number of certain requirements necessary for the preparation of the project: – focus on achieving a specific result, without missing the main issues (principle of minimum obligations); – concentration of attention on the main goal; – taking into account the possibility of an unsuccessful experiment to test ideas; – projects must be original.

Keywords: management, forecasting, design, efficiency.

У системі наукового управління особливе місце посідає прогнозування. Ніякий інший напрям в управлінні за останню чверть століття не супроводжувався такими різючими змінами у своєму становленні – від повної зневаги до визнання його надмірної могутності. У чому ж суть прогнозування? Прогноз – це особливий різновид наукового передбачення. Прогнозування не передбачає вирішення проблем майбутнього, його завдання інше – допомогти науковому обґрунтуванню планів і різних заходів. Під прогнозом треба розуміти ймовірне твердження про майбутнє з високим ступенем достовірності. Прогнозування можна визначити як процес здобуття наукової інформації про тенденції розвитку і майбутній стан соціального процесу, відносин, явищ і подій у соціальній практиці. Мета прогнозу: на основі аналізу стану і поведінки системи в минулому і вивчення тенденції зміни факторів, що впливають на систему, правильно визначити кількісні і якісні параметри її розвитку у перспективі, розкрити зміст ситуації, у якій опиниться система. Соціальне прогнозування не має директивного характеру. В методології соціологічної науки соціальному прогнозуванню відведено значне місце, адже воно дає змогу досліджувати динаміку й перспективи розвитку соціальних процесів та явищ з метою підвищення ефективності й наукової обґрунтованості соціального програмування, проектування та управління в цілому. Специфічною особливістю соціального прогнозування є тісний взаємозв'язок між передбаченням і попередженням, який у деяких випадках здатний призводити до самоздійснення. Цього можна досягти значною мірою за умов керованості тим чи іншим соціальним об'єктом, який досліджується, через впровадження прогностичних цілей, планів, проектів, програм і рішень. Однією з головних умов наукової коректності щодо здійснення соціального прогнозування виступає розуміння того, що прогноз не можна ототожнювати зі спробами передбачити всі деталі майбутнього внаслідок діяння досить великої кількості макро– та мікрофакторів і окремих специфічних чинників, що опосередковують досліджувані феномени. Саме тому закони суспільного розвитку можуть мати ймовірний характер, а прогностичні висновки найконкретніше формулювати як тенденції або варіативні моделі. Прогнозування оперує категоріями «передбачення» і «передрікання» (вказівка), але водночас сам термін «прогноз» є науково опрідеченою формою їх реалізації. Якщо передбачення може втілюватися у форму складного передбачення, навіть емоційного передчуття та виявлятися у формі описування можливих або бажаних перспектив, станів, рішень і проблем майбутнього, то передбачення пов'язане з використанням інформації про майбутнє для цілеспрямованої діяльності щодо вирішення відповідно проблем, що виникають [1].

Проектування – це форма випереджаючого відображення дійсності, створення прообразу передбачуваного об'єкта, явища чи процесу за допомогою специфічних методів. Специфікою є те, що проектування може й не мати певних термінів, базуючись лише на приблизних підрахунках без обмеження у часі. Проектування є ще і певним циклом управління, що забезпечує реалізацію його інших функцій. Але, на відміну від планування, воно менше зумовлює, детермінує інші функції, бо припускає багатоваріантність рішень, виходячи з конкретного стану матеріальних ресурсів. Є ряд певних вимог, необхідних для підготовки проекту: – орієнтація на досягнення конкретного результату, не упускаючи головних питань (принцип мінімальних зобов'язань); – концентрація уваги на основній меті; – врахування можливості невеликого експерименту з перевірки ідей; – проекти мають бути оригінальними. Проектування – відповідальний етап соціального управління, що вимагає знання законів суспільного розвитку. Воно не повинно спиратися на суб'єктивні побажання і прагнення людей, якими б благими намірами вони не супроводжувалися. Позбавитися суб'єктивізму у проектуванні можна, тільки спираючись на певні методи. До них належать: Матриця ідей. Цей метод полягає у наступному: на основі кількох незалежних перемінних створюються різні варіанти рішень. Як правило, соціальний проект залежить від складності і першочерговості поставлених завдань, від термінів, у межах яких необхідно здійснити задум, від ресурсів. Підраховуючи варіанти з цих перемінних, можна визначити найефективніший шлях реалізації проекту в заданих умовах. Вживання в роль. Цей метод допомагає дістати точніше уявлення про те, що треба зробити у проекті. Це не просто екскурс у майбутнє, а намагання глибше зрозуміти, як буде реалізовуватися проект. Аналогія. У нас є міста, виробництва, соціальні інститути, які добре функціонують. Підходи до вирішення справ там у певних межах можуть бути еталоном. Асоціація. Метод розв'язання проблеми, коли вирішення соціальної проблеми в іншій сфері суспільного життя підказує шлях, яким легше дійти до мети. Реорганізація. Метод пов'язаний з асоціацією. Попередній стан перетворюється. Асоціація передбачає поєднання засобів пристосування, модифікації. Мозковий штурм. У процесі проектування можливі ситуації, не схожі на попередні засоби вирішення проблеми. В цих випадках і застосовують метод мозкового штурму, коли мобілізується весь інтелектуальний запас: оголошується своєрідний конкурс ідей, здатних знайти оптимальне рішення проблем проекту. Цей метод, що його у 1939 р. обґрунтував Алекс Осборн, пов'язаний з генерацією ідей, їх рівноправною конкуренцією, з можливістю зіставлення [2]. Розробка соціального проекту часто починається в умовах певної невизначеності. Тому треба притримуватися деякої послідовності. Тобто у процесі соціального проектування є своя логіка, свої етапи: – аналіз суспільної проблеми (пошук, вияв її суті); – визначення мети; – збір інформації; – на базі інформації визначається завдання проектування і те, яким параметрам воно має відповідати. Завдання – це частина концепції проекту; – перевірка концепції; – приймання рішення (складання конкретної програми дій). Існує багато видів проектування, наприклад, соціальне проектування нових виробництв; соціальне проектування нових міст тощо. Як домогтися дієвості, ефективності соціального проектування? Проект, аби він не був маренням, фантазією, повинен не просто враховувати об'єктивні закони, а й адекватно їх відображати у проекті. На кожному етапі розробки проекту має бути такий науковий фундамент вирішення завдання, на основі якого можна створити план дій, що органічно поєднає як результати, отримані шляхом аналізу попереднього розвитку, так і вимоги, які висувуються новим етапом. Таким чином, соціальний проект – це своєрідний документ (сукупність документів), що характеризує цілі, засоби й етапи реалізації програми соціальних змін. Життя доводить, що лише документа недостатньо, має бути механізм його перетворення у життя, бо багато добре створених проектів так і не було реалізовано. В результаті місто не має свого обличчя, в ньому відсутні запроєктовані зручності життя, а дещо з того, що заплановано, зовсім не здійснено. Це призводить до того, що заводи збудовано, а кінотеатрів, спортивних майданчиків, установ побутового обслуговування, шкіл тощо немає. Так місто втрачає свій потенціал, воно не задовольняє потреб мешканців і не притягує мігрантів. Ефективність соціального проектування визначається можливістю забезпечити комплексний розвиток.

Список використаних джерел

1. Пилипенко В. Є. Українська соціологія сьогодні: дослідження основних сфер життєдіяльності суспільства. Л.:ЗУКЦ, 2012. 326 С.
2. Osborn, A. F. Your Creative Power. Read Books, 2008. 396 P.

УДК 351.85+355.02

Сергій Гололобов,

кандидат наук з державного управління, докторант Національного авіаційного університету, доцент за наказом кафедри івент-менеджменту і соціальних комунікацій Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»

Serhii Hololobov,

Candidate of Sciences in Public Administration, Doctoral Candidate of the National Aviation University, Associate Professor of the Department of Event Management and Social Communications of the Separate Division «Mykolaiv Branch of the Kyiv National University of Culture and Arts»

<https://orcid.org/0000-0002-6283-003X>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

STATE POLICY IN THE FIELD OF CULTURE IN THE CONTEXT OF HYBRID WARFARE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

In the context of hybrid warfare, the importance of state policy in the field of culture is emphasized on ensuring cultural security, protecting cultural identity, and countering information threats. The paper analyzes the challenges and opportunities for state policy in the field of culture in the context of hybrid warfare. The importance of cultural identity and the need to protect it through cultural diplomacy, the development of cultural and artistic education, and the use of the latest technologies are emphasized. The role of international cooperation in supporting cultural sovereignty is emphasized and specific strategies for adapting state policy in the field of culture to modern conditions are proposed. The recommendations are aimed at strengthening national unity and resilience, emphasizing the importance of integrating the latest technologies into the cultural sphere.

Keywords: hybrid warfare, implementation strategies, state policy in the field of culture.

Актуальність дослідження державної політики у сфері культури в умовах гібридної війни полягає в необхідності аналізу комплексного впливу інформаційно-психологічних операцій на культурну ідентичність, свідомість нації та культурну безпеку держави. В умовах гібридних загроз зростає потреба в адаптації державної політики у сфері культури до викликів сучасності, визначенні стратегій захисту та просування національної культури як засобу зміцнення соціальної когезії, підвищення рівня національної безпеки та відновлення культурного суверенітету.

Виклики для державної політики у сфері культури в умовах гібридної війни (1) інформаційні війни та культурна ідентичність; 2) зовнішнє втручання в культурні процеси; 3) захист культурної спадщини та інтелектуальної власності).

1) У контексті гібридної війни, інформаційні атаки спрямовані на підриг культурної ідентичності, що є ключовим елементом національної стійкості та суверенітету [1]. Вважаємо, що ефективна державна політика у сфері культури має враховувати не лише захист культурних цінностей, але й активне використання культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційним операціям, спрямованим на розкол суспільства. Важливо розробити стратегії, які зміцнюватимуть культурну ідентичність, сприяючи національній єдності та суспільній стійкості в умовах гібридних загроз.

2) Зовнішнє втручання в культурні процеси у межах гібридної війни є методом геополітичного маніпулювання, який спрямований на підриг національних цінностей та ідентичності [2]. Вважаємо, що в умовах гібридної війни, є необхідність розробки багаторівневої стратегії, що інтегрує культурну резиліентність, включаючи законодавче забезпечення, освітні програми та міжнародну співпрацю, з метою зміцнення національної культурної незалежності та стійкості до зовнішніх впливів.

3) Захист культурної спадщини та інтелектуальної власності в умовах гібридної війни вимагає комплексного підходу, що поєднує законодавчі, технологічні та освітні заходи [3]. Особлива увага має бути приділена створенню ефективних механізмів міжнародної кооперації для протидії нелегальному обігу культурних цінностей та забезпеченню адекватного захисту авторських прав на міжнародному рівні, що в свою чергу сприятиме збереженню культурної ідентичності та інтелектуального потенціалу в контексті суверенітету нації.

Можливості для державної політики у сфері культури в умовах гібридної війни (1) культурна дипломатія як інструмент протидії гібридній війні; 2) просування національної культури як метод підтримки національної ідентичності; 3) розвиток культурно-мистецької освіти та критичного мислення).

1) Культурна дипломатія у контексті гібридної війни виступає як стратегічний інструмент м'якої сили, здатний ефективно контрбалансувати інформаційні та психологічні атаки, впливаючи на міжнародне сприйняття та підтримуючи культурний суверенітет. Використання культурної дипломатії сприяє зміцненню міжнародних альянсів, поширенню об'єктивного образу нації та її цінностей, що є ключовим для підтримки національної безпеки та стійкості в умовах гібридної війни.

2) Активізація національної культури як методу підтримки національної ідентичності в умовах гібридної війни є ключовою стратегією для зміцнення внутрішньої єдності та суспільної стійкості. Ефективне просування культурних цінностей, традицій та мистецтва сприяє формуванню глибокого розуміння власної історії та спадщини, відіграючи вирішальну роль у протидії інформаційним впливам, що мають на меті дестабілізацію національної консолідації.

3) Розвиток культурно-мистецької освіти та критичного мислення є фундаментальною передумовою формування інтелектуальної незалежності особистості та колективної стійкості суспільства в умовах гібридної війни. Це сприяє не лише глибшому розумінню власної культурної спадщини, але й здатності критично аналізувати та відсіювати інформаційні впливи, спрямовані на дестабілізацію суспільних процесів, тим самим зміцнюючи культурний суверенітет та забезпечуючи ефективну протидію зовнішнім загрозам [2].

Стратегії впровадження державної політики у сфері культури в умовах гібридної війни (1) адаптація державної політики у сфері культури до умов гібридної війни; 2) міжнародне співробітництво та обмін досвідом; 3) використання новітніх технологій у сфері культури).

1) Адаптація державної політики у сфері культури до умов гібридної війни вимагає інтеграції гнучких механізмів, що забезпечують культурну безпеку та сприяють зміцненню національної ідентичності. Основна увага має бути спрямована на розвиток цифрових платформ для забезпечення доступності культурних ресурсів, створення програм культурної освіти, що формують критичне мислення, та активізацію міжнародного культурного обміну для підтримки міжнародного іміджу та співпраці.

2) Міжнародне співробітництво та обмін досвідом у контексті державної політики у сфері культури є важливими для ефективного адаптації до умов гібридної війни. Це сприяє інтеграції глобальних культурних практик, зміцненню дипломатичних зв'язків та обміну інноваційними рішеннями для захисту культурної спадщини, підтримки ідентичності та протидії інформаційним загрозам, збагачуючи національну культурну політику через глобальну взаємодію.

3) Використання новітніх технологій у сфері культури в умовах гібридної війни надає можливість для розширення доступу до культурних ресурсів, забезпечення їх захисту від цензури та маніпуляцій, а також для інноваційного представлення національної культури на міжнародній арені. Цифровізація архівів, віртуальні виставки та інтерактивні платформи для освіти та обміну думками стимулюють глобальний культурний обмін та сприяють зміцненню культурної ідентичності [3].

У якості *висновків*, варто зазначити, що для державних органів влади та культурно-мистецьких інституцій у контексті гібридної війни рекомендується:

– Розробити актуально-сучасну комплексну стратегію захисту культурної спадщини, зокрема через цифровізацію та архівацію.

– Активніше використовувати культурну дипломатію для підвищення міжнародного іміджу та сприяння міжкультурному діалогу.

– Стимулювати розвиток критичного мислення через культурно-освітні програми.

– Забезпечити підтримку мистецьких проєктів, які сприяють національній єдності.

– Активно впроваджувати новітні технології для збереження та популяризації культурних цінностей.

Список використаних джерел

1. Eberle, J., Daniel, J. (2023). Differentiation: Three Main Narratives of 'hybrid warfare'. In: Politics of Hybrid Warfare. Central and Eastern European Perspectives on International Relations. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-32703-2_5

2. Olzacka, E. (2023). The development of Ukrainian cultural policy in the context of Russian hybrid aggression against Ukraine. International Journal of Cultural Policy. 1-17. <https://doi.org/10.1080/10286632.2023.2187053>

3. Wijnja, K. (2022). Countering hybrid threats: does strategic culture matter? Defence Studies. 22 (1). 16-34. <https://doi.org/10.1080/14702436.2021.1945452>

УДК 352:331.5

Дмитро Горбульов,

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Dmytro Horbulev,

postgraduate student of the Department of of state administration and local self-government of the National Technical University «Dniprovsk Polytechnic»

<https://orcid.org/0009-0008-8142-007X>

Науковий керівник: **Євгеній Бородін**, доктор історичних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

РОЗВИТОК БЕЗПЕЧНОГО ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF SAFE LIVING SPACE OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE

The issue of ensuring internal security in communities in conditions of war and the activities of the authorities in this area were considered. It was determined that active citizens are interested in implementing more security initiatives, which combine the following points: the desire of the local community to have more security in its territory; willingness to spend local budgets on these security initiatives. Communities independently look for ways to increase security through local budgets, create such formations, cooperate with the police, firefighters, security centers and others, responding to the need to increase the level of security.

The key areas of the project of the National Concept «Safe Community» were considered, which covers a wide range of issues related to the provision of security services to the territorial community. It was determined that the Concept of a safe and viable community is the basis for creating a favorable and fair social environment.

Keywords: safe living space, community, public administration, security.

В умовах війни надзвичайно актуалізується питання внутрішньої безпеки, адже одночасно протидіяти зовнішньому ворогу й зберегти спокій громадян на внутрішньому надзвичайно складно. Місцева влада вже зараз робить чимало для того, щоб відчуття безпеки у громадян зростало, незважаючи на жахіття війни [1]. Активні громадяни зацікавлені у тому, щоб упроваджувати більше безпекових ініціатив, які об'єднують наступні моменти: бажання місцевої громади мати більше безпеки на своїй території; готовність витратити кошти місцевих бюджетів на ці безпекові ініціативи. Громади самостійно шукають форми посилення безпеки коштом місцевих бюджетів, створюють такі формування, кооперуються з поліцією, пожежниками, центрами безпеки та іншими, адже потреба в підвищенні рівня безпеки є [1].

В умовах повномасштабної війни 2022 року добровольчі формування територіальної громади, згідно Закону «Про основи національного спротиву» активно боронили Київщину та Сумщину, не пустили ворога до Харкова та Миколаїва.

2022 року в МВС та Міністерстві розвитку громад і територій було створено робочу групу з формування концептуальних засад та критеріїв функціонування безпекового середовища в територіальних громадах, яка напрацювала проєкт Національної концепції «Безпечна громада».

Проєкт Національної концепції «Безпечна громада» охоплює широке коло питань щодо надання безпекових послуг територіальній громаді [2]. До безпекових заходів віднесено не лише превенцію та протидію правопорушенням, а ширше коло соціальних, економічних, технічних та інших питань. Тож безпечна громада в розумінні, описаному вище, стосувалася саме безпеки громадського простору, безпечного житла, інфраструктурної безпеки тощо. Інакше кажучи, гарантування фізичної безпеки силами органів правопорядку та громадських формувань є лише складником Національної концепції, ширшої за змістом [1].

Концепція безпечної та спроможної громади є важливою складовою розвитку та процвітання будь-якого суспільства. Вона спрямована на створення умов, що дозволяють громадянам жити безпечно, вільно і активно брати участь в житті громади.

Основними принципами концепції безпечної та спроможної громади є:

1. **Безпека.** Головним пріоритетом є забезпечення фізичної та психологічної безпеки всіх громадян. Це передбачає наявність відповідної інфраструктури, що гарантує захист від злочинів, аварій та інших небезпек. Крім того, створюються умови для профілактики злочинності, виховання підростаючого покоління і зниження негативного впливу шкідливих речовин і алкоголю.

2. **Соціальна підтримка.** Важливою складовою концепції є надання соціальної підтримки громадянам, які опинилися у складних життєвих ситуаціях. Сюди входить доступ до медичних послуг, соціальне забезпечення, допомога малозабезпеченим сім'ям, підтримка людей похилого віку та інші подібні заходи. Соціальна підтримка сприяє створенню рівних можливостей для всього населення та запобігає соціальній ізоляції та нерівності.

3. **Участь громадян.** Концепція безпечної та спроможної громади спрямована на максимальне залучення громадян до важливих рішень, які впливають на їхнє життя та майбутнє громади. Це передбачає створення платформ для діалогу та обміну думками, участь у громадських ініціативах та формування громадських організацій. Участь громадян допомагає створити суспільство, в якому почуття приналежності та відповідальності є основними цінностями.

4. **Екологічна стійкість.** Концепція безпечної та спроможної громади включає сталий розвиток та повагу до навколишнього середовища. Метою є збереження природних ресурсів та створення екологічно чистого та сталого життєвого середовища. Підтримка відновлюваних джерел енергії, скорочення викидів та усунення ресурсозберігаючих заходів сприяють створенню екологічно стійкого співтовариства.

Концепція безпечної та життєздатної громади є основою для створення сприятливого та справедливого соціального середовища. Вона спрямована на забезпечення безпеки, розвитку, рівності та активної участі всіх громадян, тим самим сприяючи зміцненню суспільства та досягненню сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Крапивін Є. Концепція «Безпечна громада»: вже на часі. Центр Політико-правих реформ. 05.08.2023. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/kontseptsiya-bezpechna-gromada-vzhe-na-chasi/>

2. Презентація Концепції «Безпечна громада». URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1156/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D0%B0_.pdf

УДК 351:796]-027.21

Ігор Гоцул,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Igor Hotsul,

graduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-8193-3555>

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ В СПОРТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗКУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ В УКРАЇНІ

DECOMMUNIZATION IN SPORTS: CHALLENGES AND PERSPECTIVES FOR PUBLIC MANAGEMENT OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN UKRAINE

The author examines the processes of decommunization and de-imperialization actively taking place in contemporary Ukraine and influencing various spheres of societal life. Special attention is devoted to the sports sector, which remains one of the few that has not yet rid itself of the Soviet legacy in both values and organizational structures. The existence of sports societies, which continue to transform the symbolism and cultural characteristics of the Soviet era, is explored. Using the example of the Dynamo Sports Society, its origins and associations with Soviet authorities are discussed. The author emphasizes how this organization continues to maintain traditions and symbolism from the past, including ideological ties and associations with the repressive regime. The importance of analyzing this phenomenon and its impact on modern Ukrainian society is underscored.

Keywords: physical culture and sports, public policy, decommunization.

Наразі, в Україні інтенсивно відбуваються процеси декомунізації та деімперіалізації, які впливають на різні аспекти суспільного життя. Проте, спортивна сфера залишається переважно спадкоємцем радянської епохи як у своїх цінностях, так і в організаційних структурах.

Одним із виразних проявів цього явища є існування так званих спортивних товариств. У їх назвах, культурі та внутрішній організації продовжує відчуватися вплив радянського періоду, асоціації з величчю імперії та показними фізкультурними подіями. Незважаючи на активні зміни в політичній ситуації країни, ці «потворні острівці радянщини» не тільки продовжують існувати, а й сприяють поширенню певної токсичної ідеології.

Так, в Україні нині активно діє Фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» (далі – «Динамо») [2], яке утримує стиль та символіку радянського клубу, навіть утримуючи гасло «Сила в русі», взяте з часів НКВД. У своїх документах вони вказують, що своєю діяльністю дотримуються традицій, що відсвічують з початку 20-го століття. Але звідки походять ці традиції?

Фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» було створено у Москві 18 квітня 1923 року при НКВД РСФСР, з першим головою відомим репресором Ф. Дзержинським. Згодом були створені філії товариства у всіх радянських республіках (у тому числі в Україні протягом півроку) [3]. Після Другої світової війни такі філії поширилися на окуповані країни, включаючи Балтійські держави та інші країни, що входили до так званого соціалістичного табору. У всіх цих випадках структури були зв'язані з органами внутрішніх справ і державною безпекою та виконували переважно ідеологічні завдання.

Більшість осіб, що займалися «придушенням» вільної думки, репресіями та вбивствами в умовах радянської системи, у тому числі українського національного відродження, були членами «Динамо». Чи зберігає товариство «Динамо» ці «традиції», чи є вони продовжувачами традицій тих, хто чинив Голодомор, репресії 30-х, 40-х, 60-х та 70-х років?

Багато країн Східної Європи та більшість колишніх радянських держав позбулися цього «рештку» минулого. Але Україна, разом з Білоруссю, Казахстаном та Росією, продовжує утримувати

«Динамо», незважаючи на війну, яку веде росія проти України, підтримуючи її через своїх «динамівців».

Віднедавна керівником «Динамо» став ректор Київського інституту внутрішніх справ М. Ануфрієв, що представляє собою відхід від звичної практики [2]. Попередніми очільниками «Динамо» були майже всі українські міністри внутрішніх справ. Одягаючи біло-блакитну футболку із стилізованою літерою «Д» вони продовжували традиції закладені Ф. Держинським, Й. Уншліхтом, Г. Ягодою, Л. Берією та ін.

Сьогодні в Україні спостерігаються зусилля з переформування простору: змінюються назви вулиць, прибираються символи радянської ідеології, а також переосмислюється минуле. Проте, не зважаючи на ці зміни, радянська модель спорту з її імперською ідеологією, дискримінацією, тотальним обманом та антидемократичним характером залишається практично незмінною. Фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» є лише одним із численних прикладів цього явища, на який можна звернути увагу.

Список використаних джерел

1. Історія створення товариства «Динамо» URL: <http://dynamo-lviv.com/istoriya-stvorennya/>
2. Микола Ануфрієв очолив Фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» України: URL: <https://пос-ukr.org/news/24383/>
3. Фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» України. URL: <https://dynamo.ua/>.

УДК 352:005.57

Ігор Гриненько,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Igor Grynenko,

postgraduate student of the Department of Public Management and Administration, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Науковий керівник: **Дмитро Дзвінчук**, доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ШЛЯХ ДО ПРОЗОРОСТІ, ЕКОНОМІЇ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ

DIGITALISATION OF LOCAL GOVERNMENT: THE WAY TO TRANSPARENCY, ECONOMY AND EFFICIENCY

The scientific thesis examines the issue of digitalisation of local self-government bodies, analyses the main trends in of Ukraine, both in already implemented projects and in legislative initiatives.

In particular, attention is drawn to the State Strategy for Regional Development for 2021-2027, which states that the reason for the low level of competitiveness of regions is the mediocre level of digitalisation and digital awareness on the ground.

It is concluded that it is important that the process of digital transformation of local self-government bodies is comprehensive, systematic and takes into account the characteristics and needs of each community in Ukraine.

Keywords: digital transformation, digital technologies, the process of digital transformation of local self-government bodies.

Сучасний світ стрімко розвивається, і цифрові технології стають невід'ємною частиною життя людей. Інформаційне суспільство дарує людству нові, революційні інструменти для пізнання світу і комфортнішого перебування в ньому. З одного боку, воно відкриває доступ до безмежних обсягів інформації без будь-яких географічних чи часових обмежень. Ми можемо отримати знання про будь-яку подію майже миттєво після того, як вона відбулася. Таким чином, доступ до інформації стає всеосяжним. Більше того, сама інформація перетворюється на ключовий ресурс для виробництва товарів, послуг та благ. Цей тренд не оминув і сферу державного управління, де все більшого значення набуває цифровізація управлінських послуг. Зокрема, цифровізація органів місцевого самоврядування (ОМС) відкриває нові можливості для покращення їх роботи, роблячи її більш прозорою, економною та ефективною.

Україна зараз переживає важливий етап – стрімкий перехід до інформаційного суспільства. Від нашої здатності вписатися в цей процес, забезпечити масове набуття знань та навичок для вільного володіння ключовими інструментами інформаційного світу залежить майбутнє нашої держави, суспільства та кожного з нас.

Дослідниця Т. Тарнавська справедливо стверджує, що «інформатизація освіти є ключовою умовою підготовки фахівців, здатних працювати в кардинально нових, дедалі більше автоматизованих умовах праці» [3]. Ці фахівці мають вміти орієнтуватися в безперервному потоці інформації, грамотно її обробляти, зберігати та передавати.

Важлива роль цифровізації місцевого самоврядування відводиться в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, де вказується, що причиною низького рівня конкурентоспроможності регіонів є посередній рівень цифровізації та цифрової обізнаності на місцях. Тому серед пріоритетів регіонального розвитку також вказується підвищення якості та забезпечення доступності для населення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, незалежно від місця проживання, зокрема на засадах цифровізації [2].

Україна зробила помітний прогрес у процесах цифрової трансформації публічного управління та уже має певні здобутки і досягнення.

Безсумнівно, що одним із найпомітніших проривів використання переваг цифровізації є за стосунок «Дія», розроблений Міністерством цифрової трансформації України як найкращий приклад на шляху до створення та розвитку «цифрової держави», де можна швидко і зручно отримати всі послуги онлайн. Сьогодні додаток дає доступ до більшості документів громадян (паспорт, закордонний паспорт, водійське посвідчення, студентський квиток тощо) та певного переліку послуг (сплата податків та штрафів, відкриття ФОП та інші).

Окрім того, в багатьох містах та селах України створені портали, де громадяни можуть отримати онлайн доступ до адміністративних послуг. Наприклад, **Портал «Моя громада»** – це портал, який надає доступ до інформації про діяльність органів місцевого самоврядування та можливість брати участь у прийнятті рішень, а саме: ознайомитися з бюджетом громади, подати запит на отримання інформації, зареєструватися на електронні петиції, взяти участь у громадських обговореннях, сплатити комунальні послуги.

Територіальні громади (ТГ) України мають власні портали, де громадяни можуть отримати доступ до місцевих адміністративних послуг. Одним з найкращих в Україні центрів надання послуг є портал Івано-Франківського ЦНАП <https://cnap.if.ua/> – це зручний онлайн-інструмент, який надає доступ до широкого спектру адміністративних послуг для жителів міста та району, де надається 412 адміністративних та дозвільно-погоджувальних послуг, надаються супутні послуги працюють розтермінали, платіжні термінали самообслуговування та банкомат.

Це лише кілька прикладів порталів, де громадяни України можуть отримати онлайн доступ до адміністративних послуг. Однак, на шляху до цифрової трансформації ОМС в Україні існує ряд викликів:

Недостатнє фінансування: Не всі ОМС мають достатньо коштів для впровадження та підтримки цифрових інструментів.

Низька цифрова грамотність: Частина населення не володіє навичками роботи з комп'ютером та інтернетом.

Необхідність удосконалення законодавства: Законодавство не завжди встигає за темпами розвитку цифрових технологій.

На думку дослідниці Н. Піскохи «Вплив цифрової трансформації, через механізми цифровізації, на органи місцевого самоврядування відбивається у зміні способу дій і спілкування з жителями громад з метою досягнення інтеграції інститутів громадянського суспільства і влади. В Україні, як і всьому світі, робляться важливі кроки в цьому напрямку. Разом з тим, очевидно ще належить пройти довгий шлях впровадження цифрових технологій, оскільки багато органів управління територіальних громад (ТГ) використовують широкий спектр успадкованих застарілих систем і технологій, які потребують заміни» [1].

Цифровізація ОМС – це не просто модне слово, а необхідний крок у розвитку суспільства. Впровадження цифрових технологій у роботу ОМС може зробити її більш прозорою, економною, ефективною та доступною для людей. Важливо, щоб процес цифрової трансформації ОМС був комплексним, системним та враховував особливості та потреби кожної громади. Завдяки спільним зусиллям влади, громадян та бізнесу Україна може стати лідером у цифровізації.

Список використаних джерел

1. Піскоха Н. Цифрова трансформація місцевого самоврядування : визначення поняття та напрямків утворення цифрових громад. *Аспекти публічного управління*. 2021. № 9 (6). С. 39–45. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/924/890>.

2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : постанова / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>.

3. Тарнавська Т. В. Сутність інформаційних технологій в освіті. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. 2013. Вип. 108.1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_31.

УДК 351+316

Наталія Грущинська,

Професор кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту неперервної освіти Національного авіаційного університету

Natalia Hrushchynska,

Professor of the Department of Public Management and Administration Educational and Scientific Institute of Continuing Education National Aviation University

<https://orcid.org/0000-0002-5606-4666>

ЦІННОСТІ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ СОЦІУМУ

VALUES AND IDENTITY IN THE MODERN CONDITIONS OF SOCIETY

The change in values affects political preferences, contributes to economic changes, including the formation of democratic institutions. a correlation is indicated. There is a close relationship between a person's identity and the values he chooses. Everyone determines their priority (material, spiritual values (vital, moral, aesthetic), social, family values, the value of pleasure, health. Social values depend on the environment, on needs, on goals and they can change during life. Self-knowledge is the deepest the way to evaluate one's values. The modern world transforms the way of life of a person, forms of communication, changes the characteristics of relationships, views on the same things, manners of communication, and ultimately, values. In the articles of philosophers, economists, psychologists who are engaged in researching the issues of shaping the society of the future, the emergence of the technological framework of psychotechnologies and technologies related to moral responsibility is noted.

Keywords: values, self-knowledge, identity.

Сучасний світ трансформує спосіб життя людини, форми спілкування, змінює особливості взаємовідносин, погляди на однакові речі, манери спілкування, і в решті решт, цінності. В статтях філософів, економістів, психологів, які займаються дослідженням проблематики питань формування соціуму майбутнього, зазначається поява технологічного укладу пситехнологій та технологій, пов'язаних з моральною відповідальністю. Зміни технологічних етапів суспільства супроводжуються змінами самого соціуму. Цінності впливають на бажання людей реалізовуватись і, відповідно, сфери зайнятості.

Цінності самовираження надають пріоритет охороні навколишнього середовища, зростанню толерантності до іноземців, ЛГБТ, гендерній рівності та зростанню вимог до участі у прийнятті рішень в економічному та політичному житті. На думку приходять поняття толерантність, терпимість, добродійність.

Інформація основана на результатах Огляду цінностей світу (WVS) – глобальний проект, який здійснюється всесвітньою мережею соціологів, на основі національних опитувань, які проводяться в майже 100 країнах світу з 1981 року. Такі опитування були проведені у сім хвиль (1981 р., 1990–1991 рр., 1995–1997 рр., 1999–2001 рр., 2005–2007 рр., 2011–2012 рр., і у 2020 р.), кожен раз розширюючи кількість країн в дослідженні. Загальними висновками було окреслено, що зміни поколінь відбуваються в основних цінностях, що стосуються політики, економічного життя, релігії, гендерних ролей, сімейних норм. Цінності молодих поколінь завжди відрізнялись від старших, особливо в суспільствах, що переживали швидке економічне зростання[1].

Секуляризм – це філософсько-світоглядний напрям, який передбачає відділення або зменшення ролі релігії від світського життя — політики, освіти тощо. Раціональність- свідомість, характеристика знання з точки зору його відповідності деяким принципам мислення. І разом ці категорії поєднанні у визначенні стану цінностей сучасного суспільства в Україні та країн Європи. Показник (WVS) щодо України зафіксовані станом на 2020 рік як такі, що рухаються від традиційних цінностей до секулярно-раціональних і від цінностей виживання до цінностей самовираження, що передбачає зниження впливу релігії й авторитарних лідерів, поширення демократії, толерантності, гендерної рівності тощо.

Зміна цінностей впливає на політичні уподобання, сприяє економічним змінам, в тому числі становлення демократичних інститутів. Цікаво, що дослідження станом на 2020 рік розділяло

суспільства у світі загалом на чотири групи: які мають високі показники традиційних цінностей та цінностей виживання: Зімбабве, Марокко, Йорданія, Бангладеш; з високим балом традиційних цінностей та цінностей самовираження: США, більшість країн Латинської Америки, Ірландія; з високими показниками у світсько-раціональних цінностях та цінностях виживання: Болгарія, Україна, Естонія; з високими показниками у світсько-раціональних цінностях та цінностях самовираження: Японія, країни Північної Європи, Бенілюкс, Німеччина, Швейцарія, Чехія, Словенія, Франція.

Геополітичні події 2022-2023 років однозначно вплинули на видозміну цінностей, і цікавим буде переглянути результати опитування WVS українського суспільства за 2023 рік. Проте уже за даними соціологічного моніторингу «Українське суспільство», здійсненого Київським міжнародним інститутом соціології, ставлення до держави має тенденцію до погіршення, поряд з тим стабілізувалось поняття важливості держави, особливо на фоні війни. Також зміни в українському суспільстві, які у 2020 році вказували на посилення традицій і цінностей виживання (становивши, наприклад, частку тих, хто вважає, що в дітях потрібно виховувати незалежність, із 43 % до 35 %, тепер змінилась радикально навпаки); зменшилось поширеність гендерних стереотипів щодо того, що університетська освіта важливіша для хлопчика, ніж для дівчинки, (у 2020 році такі показники становили 24,5 %; у 2023 році орієнтовно 14%); зростання частки тих, хто підтримує управління країною військовими, із 13 % до 21,1 %; зниження довіри до більшості державних інституцій (суди, уряд, Верховна Рада, державні установи і служби загалом) — крім Збройних сил та Національної поліції, довіра до яких зросла. Також знизилася довіра до громадських організацій і великого бізнесу.

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 року №710-р, з поправками від 8 жовтня 2022 року №893-р заслуговує на більшу увагу, базується на необхідності створення сприятливих умов для формування та розвитку громадянських компетентностей людини у всіх сферах та на всіх рівнях освіти [2].

Важливим, при цьому є схема, напрями, система її реалізації.

В книзі Ірини Реви «Місія третього покоління»[3] автор детально розкриває сутність впливу різних факторів на людину, формування її історичної правди, а саме події, які відбулись протягом ХХ – початку ХІХ століть в Україні: Голодомор, Друга світова війна, політичні репресії, перебудова, Євромайдан, російсько– українська війна. Зазначені фактори безпосередньо впливають на кожну особистість, формуючи і відповідний характер цінностей самовираження як ще вищого рівня розвитку людини, етап при якому стає менше патерналізму і більше патріотизму; періоду, в якому можливе подолання страху як основної форми прояву віктимності (здатність ставати жертвою), загострення настороженості, підозрілості один до одного. Такі прояви не можуть визначати прогресивні цінності соціуму. В даному ракурсі питання цікавими є висновки проведеного дослідження науковцем Воропаєвою Т., в яких зазначено кореляцію між ідентичністю людини та цінностями, які вона обирає. За результатами, респонденти з високим рівнем етнічної, національної та європейської ідентичності віддавали перевагу екзистенційним та самореалізаційним сенсам, при яких домінували цінності: здоров'я, цікавої роботи, кохання, щасливого родинного життя, свободи, пізнання, творчості. Натомість респонденти з низьким рівнем етнічної, національної ідентичності, на перше місце виносили матеріально забезпечене життя, задоволення, а мистецтво і кохання опинились на останніх з десяти місцях в опитуванні.

Кожен визначає свій пріоритет (матеріальні, духовні цінності (життєві, моральні, естетичні), соціальні, сімейні цінності, цінність задоволення, здоров'я. Соціальні цінності залежать від оточення, від потреб, від цілей і вони можуть змінюватись протягом життя. Самопізнання – найглибший шлях оцінки своїх цінностей.

Список використаних джерел

1. Дослідження World Values Survey. URL:<https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>. (дата звернення 14.02.2024).
2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 р. № 893-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2022-%D1%80#n2>(дата звернення: 15.02.2024).
3. Рева І. Місія третього покоління. Київ: Темпора, 2018. 564 с.

УДК 001.89

Людмила Гусарчук,

аспірантка III курсу кафедри публічного управління і проектного менеджменту ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

Liudmyla Husarchuk,

third-year postgraduate student of the Department of Public Administration and Project Management of the University of Education Management of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-2968-615X>

Науковий керівник: **Олена Алейнікова**, доктор наук з державного управління, професор, доцент кафедри публічної економіки, Університет Масарика, Брно, Чеська Республіка

ПЕРСПЕКТИВИ РЕЗИЛЬЄНТНОЇ АДАПТАЦІЇ УОРЕНТ-ОФІЦЕРСЬКОЇ СТРУКТУРИ В ПУБЛІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

PROSPECTS OF RESILIENT ADAPTATION OF THE WARRANT OFFICER STRUCTURE IN THE PUBLIC POLICY OF THE DEVELOPMENT OF THE METHODOLOGICAL SERVICE IN UKRAINE

The presentation of the material is devoted to the discussion of the key aspects of reforming methodical service in the modern educational system. In particular, the prospects for the development of this area in the context of the use of modern technologies, personalization of approaches to teacher support, creation of network communities, focus on innovation and research, as well as support for the healthy development of teachers are considered. The importance of these areas for ensuring effective support for teachers and improving the quality of education in as a whole Reforming the methodological service becomes an important step in the modern educational process, contributing to the constant professional growth of teachers and improvement of teaching methods. The innovation is that the author introduces the concept of warrant methodology for the first time and reveals the essence of this concept.

Keywords: *methodical service, resilience, education, adaptation, warrant officer.*

Постановка проблеми. Сьогодні методична служба в Україні є надзвичайно неефективною та носить суцільно церемоніальну функцію номінального супроводу. Деградація методичної служби почалась з ліквідації методичних кабінетів та утворення центрів професійного розвитку, котрі стали їх правонаступниками і перейняли апаратні функції. Починаючи з 2020 року і по наш час у 2024 році, методична служба в Україні принизливо нагадує будинок з дешево-відреставрованим фасадом та цілковитим безладом всередині. Дана проблема є критичною та повинна отримати першочерговий пріоритет в питанні реформації освітньої системи нашої держави, оскільки методична служба є її невід'ємною частиною, має свою історію та традицію її наслідування. Методичні кабінети, як структура, мали багато проблем. Проте вони хоча б частково виконували свою функцію та відповідали декламованим цілям принципів роботи. В умовах центрів професійного розвитку, здійснювати реформи набагато важче, адже децентралізація пішла не тим чином й замість спрощення і синкретичного синтезу управління, створила вертикаль влади у якій мріє нерідко поєднували обов'язки засновників ОТГ. Як результат, щойно створена система уже була приречена на провал, адже на одну людину покладається низка комплексних завдань складнопідрядних галузевих функцій, в результаті чого голови ОТГ обросли так званими профільними заступниками з різних питань. Переважна більшість випадків доводить, що ці люди є глибоко-некомпетентними та вводять в оману керівництво, не даючи правдивої картини перебігу справ. У результаті такі випадки множаться й потерпає не тільки маленький районний центр, а комплексно страждає вся країна. Час визнати – децентралізація сточує Україну та повністю провалилась. Чим раніше нація вирішить стати чесними з собою і відмовитись від задоволення бути солодко оманутими, тим більше шансів виправити шкоду, рівень якої уже давно перевищив відмітку критичного.

Стан розробленості проблеми. Дослідження з приводу розробки даної проблеми мають надзвичайний потенціал для подальшого розвитку, адже ще ніхто не брався за синтез методичної служби та галузевого уорентизму. Однак, що стосується останнього – існує дуже якісна і ґрунтовна науково-методична база апробованих досліджень. Зокрема варто відзначити основоположну роботу Девіда Р. Уелша «Warrant: The Legacy of Leadership as a Warrant Officer» яка вийшла друком у 2006 році зусиллями американського видавництва Turner Publishing Company. Книга розкриває

сутність завдань та викликів професії починаючи з липня 1918 року, коли було офіційно засновано перший корпус у складі якого виокремили уорент-офіцерський чин.

Мета дослідження. Охарактеризувати та аргументувати основні переваги та подальші перспективи резильєнтної адаптації уорент-офіцерської структури в публічній політиці розвитку методичної служби в Україні

Викладення основного матеріалу. Освіта має бути загальнонаціональною, а не децентралізованою. Потрібно повністю міняти стратегію підходу та ставлення до методичної служби в Україні і пристосовуватись до актуальних умов та викликів сьогодення. Як підказує цивілізаційний досвід, інколи повернення до забутих методів дає неочікувано високі результати. Для того аби зупинити деградацію методичної служби, потрібно зрозуміти звідки почався витік проблем. У нашому випадку, пройшло не так багато часу й ми можемо оперувати чотирьох річним терміном. Але через пандемію COVID-19 та повномасштабне вторгнення РФ з метою поневолення і захоплення території України, наша нація зазнала колосальної кількості втрат та ресурсів. Саме поняття часу і його сприйняття змінилися. Різні народи сприймають час по різному. Це залежить від особливостей мислення й формується поколіннями. Однак наш випадок унікальний, він травматичний та є діаметрально-протилежним до прогнозованих зсувів сприйняття часу і простору на основі руху. Можна стверджувати, що українське сприйняття часу у 20-х роках ХХІ століття буде полярним до ефекту флеш-лагу [1]. У сприйнятті освіти в часі потрібно розуміти, що успішність людини залежить від своєчасного одержання актуальних знань, котрі відповідають вимогам епохи. Тобто, від вміння адаптації до часу залежить виживання людини, як біологічного виду. Беззаперечним є те, що для здобуття нових навичок має існувати банк інформації з спеціалістами, які розуміють обставини та орієнтуються у практиках і техніках, що культивують гнучку зміну вектора навчання. Відповідно, реформація методичної служби повинна проводитись на засадах розвитку адаптивних принципів. Для досягнення результату необхідно зняти методичну службу з автопілоту публічної політики децентралізації, оскільки це призведе до аналогічних з авіатроцею наслідків. У наших умовах рятівним колом може стати відмова від системи методичної служби та перехід на гнучкий вектор уорент-методизму. Така опція є виграшною, оскільки не буде порушувати сторічну традицію української методології. До того ж, гармонійно її доповнить й створить резильєнтну і розгалужену мережу локальних спільнот. Це і буде однією з заporук фундаменту здорової публічної політики у питанні реформації та розвитку освіти в Україні.

Окрім такого персоналізованого підходу, методична служба повинна бути винесена окремо й навколо неї має формуватись власна персоніфікована публічна політика. Її зобов'язаний очолити не кризовий менеджер, а компетентний виборний представник з академічних кіл, чие резюме включає в себе академічне звання та безпосередню практикуючу методичну діяльність. Такому фахівцю не потрібно буде делегувати повноваження профільним заступникам, оскільки його роль в освіті України стане стратегічною. На моє глибоке переконання, це проблема апаратного призначення на міністерському рівні особи, котра представлятиме інтереси методистів України, відповідатиме за престиж методичної діяльності, рухатиме вектором актуалізації процесів адаптації, займеться розробкою програми публічної політики розвитку методичної служби та включить до складу програми порушення питання академічної доброчесності, як окремого Закону про академічне сумління й совість. Загалом таких задач нараховується 15, вони висвітлені у моєму поточному дисертаційному дослідженні «Публічна політика трансформації та розвитку методичної служби в умовах децентралізації освіти в Україні». У цій роботі висвітлюються найактуальніші проблеми з досліджуваної тематики та розглядаються засоби їх вирішення. Зокрема, пропонується започаткувати традицію індикта від уорент-методистів. Тобто створення при міністерстві освіти крісла уповноваженої посадової особи, котра зможе представляти інтереси методистів і займатись публічною політикою трансформації та розвитку методичної служби. Індиктом є церковний період в 15 років, що починався 1 вересня та був затверджений Отцями Першого Вселенського Собору у 325 році [2, с. 59-63]. Спершу під цим поняттям стояв наказ римських правителів, за яким через певний період проходив облік і робилась оцінка земельних маєтків громадян. Перший в історії людства індикт з'явився за каденції імператора Діоклетіана (284–305 рр.) й поступово «індикт» почало позначати не тільки імператорський наказ, а також й період п'ятнадцятилітнього циклу і його перший день. Ідея запровадження посади індикта від уорент-методистів виникла з найактуальніших проблем української методичної служби, яких згідно мого дослідження, теж 15.

У чому тоді полягає сутність самого уорент-методизму? Сучасна методична служба повинна ґрунтуватись на двох чітко-впорядкованих колонах: використання сучасних технологій та концентруванні фокусу на інноваціях і дослідженнях. З впровадженням цифрових технологій та Інтернету в освітній процес, методична служба має активно використовувати ці можливості. Це

може включати створення віртуальних платформ для обміну досвідом, онлайн-курси для підвищення кваліфікації педагогів, а також використання електронних ресурсів для надання методичної підтримки. Методична служба повинна бути активною у впровадженні інноваційних педагогічних підходів та використанні передового педагогічного досвіду. Це може включати підтримку досліджень вчителів, організацію педагогічних конференцій, тренінгів та семінарів. Отже, з основою зрозуміло. Однак, через відсутність публічної політики реформації і розвитку методичної служби, нині її заміняє риторика про базис та фундамент й поняття основи у свідомості педагога деформується. Жоден фундамент не буде надійним без інженерних укріплень почви. Тобто, це дискурс про безпеку. Питання освіти теж є проблемою національної безпеки та довгострокової інвестиції у добробут майбутніх поколінь. Відповідно, це ще раз доводить про необхідність існування ієрархічної горизонталі еліти уорент-методистів та індикта, котрий здійснюватиме управління процесами по вертикалі. Для лібералізації технології, в подальшому її можна буде ускладнити двома уорент-тетрархами, для діагонального управління, однак наразі нам потрібна не система, а максимально гнучка технологія з варіаціями інкрустації механічної плавності. У даний спосіб, ми зберігаємо традицію української методичної служби, робимо глокалізаційний маневр ізоляційного проекту та працюємо на перспективу. Через науково-технічний прогрес можна зробити висновок, що старі методи не встигають за новими технологіями. Однак, технології мають як потенціал, так і його межу. Коли вона вичерпується, на кожному дію знаходиться своя протидія. Це судження впливає з того, що ВПС США повертають звання уорент-офіцерів, в яких не було потреби з 1992 року [3]. В умовах кібервійн та залежності від високотехнологічних комплектуючих, нові війни доводиться вести старими методами й на певних етапах така тактика приносить вражаючі результати. У відповідь на зростання загроз з боку РФ, КНР, КНДР та Ірану, військово-повітряні сили США вигадали низку нововведень, щоб зміцнити свої технічні ресурси. Один із найцікавіших моментів, повернення звання «уорент-офіцерів», яке носитимуть лише професіонали в галузі інформаційних технологій та кібербезпеки. Військовослужбовці, удостоєні цього звання, за статусом будуть перебувати між рядовим складом та офіцерським корпусом. Такі солдати мають глибокі технічні знання і навички, але при цьому не обтяжені командними обов'язками. Останній з уорент-офіцерів пішов у відставку 1992 року. Звання існувало ще дуже давно: ВПС перейняли його в армії США, коли стали окремим підрозділом 1947 року [4, с.35-39]. Планується, що нині обов'язки уорент-офіцерів будуть обмеженими. Вони відповідатимуть виключно за IT-інфраструктуру, хоча раніше такі фахівці займалися різноманітною технічною та експертною роботою у різних галузях. Формально наймати їх командири могли і після 1992 року, проте понад 30 років ніхто не бачив у цьому потреби.

Висновки. Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що українська методична традиція у 20-х роках XXI століття вийшла на глобальну рамку інформаційних технологій і безпека, в тому числі й цифрова, займає пріоритетне значення. Сучасний стан методичної служби є катастрофічним та вимагає рішучих дій. Уорент або зауряд-методизм надзвичайно цікавий підхід, котрий може повністю змінити систему освіти в Україні на краще та ідеально підходить під нинішні умови. Однак, варто зазначити, що актуальним цей спосіб буде лише якщо впровадити його зараз важелями екстреного реагування. Ми уже втратили багато часу й чим далі у майбутньому буде прийнято таке рішення, тим меншою буде його ефективність. Сутність проблеми полягає не у знаходженні механізмів повалення старого колоса заради спорудження ще одного віковичного нового. На це просто не має ні раціонального сенсу, ні ресурсів. Основна ідея полягає у гнучкості, відповідності актуальним задачам, можливості легкого обслуговування та напрацювання стратегічних векторів альтернативного розвитку, без дозвільної системи заміни механізмів, які зняли зі старої формації та з претензією на отримання орденів за винайдення інновації, вмонтували у дешево-відреставрований показовий фасад, котрий приховує пусті стіни.

Список використаних джерел

1. Khoei MA, Masson GS, Perrinet LU (26 January 2017). «The flash-lag effect as a motion-based predictive shift». PLOS Computational Biology.
2. Richard Duncan-Jones, Money and government in the Roman empire (Cambridge University Press, 1994) p. 59-63.
3. C. Todd Lopez Air Force to Re-Introduce Warrant Officer Rank, Other Major Changes URL: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3675716/air-force-to-re-introduce-warrant-officer-rank-other-major-changes/> (дата звернення: 17.02.2024).
4. David R. Welsh «Warrant: The Legacy of Leadership as a Warrant Officer», (Turner, 1 January 2006) p.35-39 from 112.

АГРАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

AGRICULTURAL POLICY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION: THE ROLE OF PUBLIC ADMINISTRATION

The paper analyzes Ukraine's agricultural policy in the context of European integration and the role of public administration in this process. The historical context of the transformation of Ukraine's agricultural sector after independence is considered. It highlights the main European standards and norms in the agricultural sector to which Ukraine should adapt. The steps taken by Ukraine to harmonize its agricultural legislation with the EU acquis are analyzed. The important role of public administration in the coordination and implementation of European integration processes is emphasized. The potential benefits and risks of European integration for the development of Ukrainian agriculture are considered. Recommendations on further steps to adapt Ukraine's agricultural policy to the standards of the European Union are formulated.

Keywords: agrarian policy, agriculture, EU standards, european integration, public administration.

Аграрна політика України переживає значні трансформації, зумовлені прагненням до євроінтеграції. Цей процес ставить перед українським аграрним сектором низку викликів, пов'язаних з адаптацією до європейських стандартів і норм. Успішна євроінтеграція українського аграрного сектору потребує комплексного реформування, яке б охоплювало законодавство, систему державного управління, фінансову підтримку, соціальні та екологічні аспекти.

Історичний контекст аграрної політики України. Після проголошення незалежності Україна перейшла від командно-адміністративної системи управління аграрним сектором до ринкової економіки. Цей процес супроводжувався земельними реформами, приватизацією та демонополізацією аграрного сектору. З 2000-х років Україна почала активніше співпрацювати з ЄС, що стимулювало адаптацію аграрної політики до європейських стандартів.

Європейські стандарти та норми в аграрному секторі. ЄС має чітко визначену Спільну аграрну політику (САП), яка регулює всі аспекти аграрного сектору, включаючи виробництво, переробку, торгівлю та безпечність харчових продуктів. САП базується на принципах конкурентоспроможності, сталого розвитку, справедливості та солідарності [1].

Адаптація українського законодавства. Україна значно просунулась у гармонізації свого аграрного законодавства з нормами ЄС. Було прийнято низку законів та нормативних актів, що регулюють питання безпечності харчових продуктів, ветеринарної медицини, захисту рослин, земельних відносин та ін.

Роль державного управління в імплементації євроінтеграційних зобов'язань. Державне управління відіграє ключову роль у забезпеченні виконання Україною своїх євроінтеграційних зобов'язань у сфері аграрної політики. Це потребує посилення координації між різними міністерствами та відомствами, а також підвищення кваліфікації кадрів.

Вплив євроінтеграції на розвиток сільського господарства. Євроінтеграція відкриває нові можливості для українських аграріїв, але й несе з собою певні виклики. З одного боку, доступ до європейського ринку збуту може стимулювати зростання виробництва та експорту української аграрної продукції. З іншого боку, українським аграріям доведеться конкурувати з європейськими виробниками, які мають більш високу продуктивність та кращий доступ до фінансів.

Фінансова підтримка та інвестиції. ЄС надає Україні значну фінансову допомогу для підтримки аграрних змін та адаптації до європейських стандартів. Ці кошти можуть бути використані для модернізації аграрного сектору, розвитку сільської інфраструктури, підтримки малих та середніх фермерів.

Соціально-економічний вплив. Євроінтеграція може мати як позитивний, так і негативний вплив на життя сільських громад. З одного боку, зростання аграрного сектору може призвести до створення нових робочих місць та підвищення рівня життя. З іншого боку, існує ризик збільшення безробіття та міграції робочої сили з сільської місцевості.

Екологічні стандарти та сталий розвиток. ЄС має високі екологічні стандарти, які українським аграріям буде необхідно дотримуватися. Це може призвести до додаткових витрат, але й водночас стимулюватиме впровадження більш екологічних методів ведення сільського господарства.

Найкращі тематичні практики. В Україні вже є приклади успішної адаптації до європейських стандартів. Деякі українські аграрні підприємства вже впровадили систему НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points – система аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок), яка гарантує безпечність харчових продуктів на всіх етапах виробництва, переробки, зберігання та транспортування [2]. Інші аграрії переходять на органічне землеробство, яке є більш екологічним та відповідає європейським стандартам.

Майбутнє аграрної політики України. Майбутнє аграрної політики України тісно пов'язане з євроінтеграцією. Успішна реалізація цієї політики може зробити Україну одним з ключових постачальників аграрної продукції на європейський ринок.

Висновки. Євроінтеграція українського аграрного сектору – це складний і багатогранний процес, який потребує значних зусиль з боку держави та аграріїв. Успішна реалізація цієї політики може дати Україні низку переваг, таких як:

- Збільшення експорту аграрної продукції до ЄС;
- Створення нових робочих місць;
- Підвищення рівня життя сільського населення;
- Впровадження європейських стандартів та норм;
- Збереження навколишнього середовища.

Однак, існують і певні *ризики*, пов'язані з євроінтеграцією, такі як:

- Збільшення конкуренції з боку європейських виробників;
- Зростання безробіття та міграція робочої сили;
- Збільшення витрат на дотримання європейських стандартів.

Для того, щоб мінімізувати ризики та максимізувати переваги євроінтеграції, українська влада має:

- Продовжувати реформувати аграрний сектор;
- Підтримувати малих та середніх фермерів;
- Інвестувати в модернізацію аграрного сектору;
- Розвивати сільську інфраструктуру;
- Підвищувати кваліфікацію кадрів;
- Здійснювати ефективну інформаційно-просвітницьку роботу тощо.

Зазначені положення не є архіновими, однак, питання постає у ефективності їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Baklanov, O. (2023). Potential of rural development from the perspective of european integration of Ukraine. Internet conferences O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv. URL: <http://surl.li/qvgxv>

2. Kiforenko, O. (2022). Public administration of agricultural economy sector—the EU experience for Ukraine. Public Administration and Customs Administration, Special Issue. 57-63. URL : <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2022-spec.9>

Сергій Гуца,

магістр державного управління та адміністрування, керуючий справами Радивилівської міської ради Дубенського району Рівненської області

Serhii Hushcha,

master of Public Administration and Administration, head of affairs of the Radyvyliv city council of the Duben district of the Rivne region

<https://orcid.org/0000-0001-7284-1667>

Науковий керівник: **Олександр Титаренко**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

PROBLEMS OF LEGISLATIVE ENSURING EXECUTION BY LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES OF DELEGATED AUTHORITIES OF EXECUTIVE AUTHORITY BODIES

The issue of implementation by local self-government bodies of the delegated powers of executive authorities is a debatable, unsettled and controversial norm in the field of exercise of powers of local self-government bodies.

The key to the continuous and effective development of civil society and the stable functioning of the state is compliance with the principles of interaction of state interests with the interests of local communities represented by local self-government bodies. The Constitution of Ukraine defines that state public power in communities is represented by local self-government bodies, and state power is represented by local administrations and other local executive bodies. This, in turn, makes it necessary to settle issues of work organization between executive power bodies and local self-government bodies, increase the efficiency of their work, and clearly demarcate powers between them.

Keywords: *delegation of authority, interaction, distribution of powers, provision of financing.*

Основною проблемою виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень є відсутність чіткого, законодавчого, розмежування повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування в Україні, дублюванням функцій і сфер компетенції та іншими проблемами, які зумовлюють актуальність дослідження даної проблематики, що також пов'язано з відсутністю в Україні фундаментальних досліджень інституту делегованих повноважень.

Особливо гостро питання законодавчого регламентування виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади постало з моменту завершення перших етапів децентралізації в Україні, коли фактично всі повноваження органів виконавчої влади на місцях виконуються органами місцевого самоврядування.

Делегування потрібно відрізнити від передачі повноважень. При передачі відповідне повноваження вилучається з компетенції одного органу і включається до компетенції другого. В свою чергу делегування – це надання права вирішувати те чи інше питання іншому органу без суттєвого втручання в його вирішення. На думку С.Шевчука «Делегування повноважень – це двосторонні імперативні відносини, в яких один орган має власну компетенцію, визначену нормативними актами, а інший – належну правоздатність на одержання і реалізацію цих повноважень, а компетенція першого органу є джерелом компетенції другого органу»[1].

На даний час в Україні існує багато недоліків реалізації інституту делегування повноважень, зокрема: недостатнє законодавче врегулювання, відсутність процедури передачі повноважень та формули їх фінансового забезпечення, дублювання функцій.

На сьогоднішній день інститут делегування повноважень фактично регламентується лише Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Так, у відповідності зі ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого

самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад [2].

Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Статтею 143 Конституції України визначено, що органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності [3].

Статтею 11 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад є підконтрольними і підзвітними відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади – також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади [2].

Аналізуючи зазначені норми Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», приходиш до висновку, що вони є застарілими, неактуальними до процесів децентралізації в Україні та такими, як потребують змін. Деякі з зазначених норм не змінювалися, з моменту набрання чинності в 1997 році Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Обсяг делегованих повноважень органів виконавчої влади, які передаються органам місцевого самоврядування постійно збільшується.

Нині «питома вага» делегованих повноважень у структурі компетенції органів місцевого самоврядування становить близько 55%.

Слід звернути увагу що додаткова передача делегованих повноважень органам місцевого самоврядування відбувається без передачі відповідного фінансового ресурсу на їх виконання, що є грубим порушенням вимог ст. 143 Конституції України.

Для прикладу, у Польщі за кожну оформлену гміною соціальну допомогу громадянину, держава компенсує визначену суму коштів.

Збільшення кількості делегованих повноважень, за відсутності переданих ресурсів на їх виконання суперечать положенням «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р» [4].

Вважаємо, що значним кроком у сфері врегулювання проблемних питань законодавчого забезпечення делегованих повноважень органам місцевого самоврядування органами виконавчої влади, стане Реалізація завдань Дорожньої карти з доброго врядування в Україні в частині місцевого самоврядування, яка була розроблена за підсумками Діалогу високого рівня України у штаб – квартирі Ради Європи в листопаді 2022 року.

Саме на виконання вищезгаданої дорожньої карти Мінінфраструктури України розроблено проєкт Дорожньої карти реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (далі Дорожня карта), а також проєкт плану заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024 – 2027 роки [5].

Погоджуємося, що у відповідності з положеннями вищезазначених документів, вирішенню проблемних питань виконання ОМС делегованих повноважень сприятиме прийняття відповідного Закону України щодо розмежування повноважень органів місцевого самоврядування різних рівнів і органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади за принципом субсидіарності, а також розроблення або перегляд (у разі наявності) державних стандартів (вимог) і нормативів у описовому та вартісному вигляді за кожним із делегованих державою місцевому самоврядуванню повноважень у розрахунку на середньостатистичну адміністративно-територіальну одиницю, з метою належного фінансового забезпечення делегованих повноважень. А також затвердження порядку розгляду спорів з питань виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів, а також оскарження дій пов'язаних з передачею, фінансуванням та виконанням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади.

Список використаних джерел

1. Шевчук С.В. Делегування державних повноважень: Автореф. канд. юрид. наук: 12.00.01 / Нац. юрид. акад. Укр. – Харків, 1997. – 20 с.).

2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 18.02.2024).

3. Конституція України, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 18.02.2024).

4. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 17.02.2023).

5. Проект плану заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024 – 2027 роки URL: https://mtu.gov.ua/files/2.%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4i%D0%B2_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%9A%D0%9C%D0%A3.pdf (дата звернення: 17.02.2024).

УДК 94:329.1/6(=161.2)+437:32.19.5«192»

Олександр Даниленко,

доктор історичних наук, професор, професор кафедри новітньої історії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Danylenko,

doctor of historical sciences, professor, professor of the department of modern history of Ukraine, Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-9246-6574>

УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ У ПРАЗІ В СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЧСР (ПОЧАТОК 1920-Х РР.)

UKRAINIAN PUBLIC COMMITTEE IN PRAGUE IN THE SYSTEM OF PUBLIC RELATIONS OF THE CSR (EARLY 1920S)

About 20,000 Ukrainian refugees ended up in Czechoslovakia in the early 1920s. President T.G.Masaryk and government officials E.Benesh and V.Hirsa agreed to implement the «Russian aid action» for Ukrainian, Russian and Belarusian emigrants. More than 500 million Czech crowns were issued for this during 1921-1937. In 1921, the Ukrainian emigration founded the Ukrainian Public Committee (UPC) in Prague. The committee, in agreement with the Czechoslovak authorities, organized dozens of Ukrainian educational, scientific, and cultural institutions in Czechoslovakia. One of the first cultural and educational institutions opened by the UPC was the Ukrainian Economic Academy in Podebrady (established in June 1922). A significant role was also played by the Mykhailo Drahomanov Ukrainian Higher Pedagogical Institute in Prague (active since July 1923), Ukrainian matriculation courses in Podyebrady etc. Such wide activity of the Ukrainian Public Committee would be impossible without broad support and friendly attitude from both official and unofficial circles of the Czechoslovak people.

Keywords: Ukrainians, Ukrainian emigration, Ukrainian refugees, CSR.

Українські землі ще від середини XIX ст. стали джерелом поповнення світових міграційних потоків. Ця перша хвиля українських емігрантів (друга половина XIX ст. – початок XX ст.) вважається «соціально-економічною» або «трудовою» і була спрямована переважно за океан. Події, які розгорнулись на території України з 1914 р. – призвели до появи нового типу українського емігранта – «політичного». Ця хвиля орієнтувалась на Європу, сподіваючись на швидке повернення на Батьківщину. Спочатку загальна кількість українських емігрантів наближалась до 100 тис. осіб [5, с. 140], в Чехословаччині на початку 1922 р. перебували майже 20 тис. осіб з України [6, с. 17].

На початку 1920-х рр. Чехословацька республіка була однією з найдемократичніших країн тогочасної Європи. Президент Т.Г.Масарик і Прем'єр-міністр В.Гірса, а також ряд урядовців, зокрема Е.Бенеш – увійшли в історію не тільки самої Чехословаччини, а й України. Надавши притулок десяткам тисяч вихідців з колишньої Російської імперії, чехословацька влада запровадила «Російську (Руську) допомогову акцію», яка стала унікальним явищем міжвоєнного періоду. Завдяки моральній та матеріальній підтримці – тисячі українських, російських, білоруських емігрантів отримали реальну допомогу, про яку в інших країнах громадяни колишньої Російської імперії не могли навіть мріяти. Загалом, з бюджету Чехословаччини на «Руську допомогову акцію» протягом 1921-1937 рр. було виділено понад 500 млн. чеських крон [2, с. 42]. В цей час, найактивніше проявила себе українська еміграція, яка завдяки передусім енергійній діяльності Микити Шаповала і Никифора Григорієва, – заснувала в 1921 р. Український громадський комітет (УГК) в Празі. Офіційно визнаний посередником між чеським урядом і українською еміграцією, УГК поставив своєю метою «всебічну допомогу українським громадянам, що проживають в ЧСР». Комітет не тільки стояв біля витоків десятків освітніх, наукових, культурних інституцій в Чехословаччині, а і в різних формах підтримував їхню роботу протягом тривалого часу.

Кошти, які виділялись на підтримку емігрантів – контролювались кількома відомствами Чехословаччини, про витрати представники УГК регулярно інформували державні органи ЧСР. Водночас, це не могло нашкодити приятельським відносинам, які були встановлені між очільниками

УГКомітету і найвищим чиновницьким апаратом Чехословаччини та Президентом Т.Г.Масариком. Зокрема, досить згадати регулярні прийняття, про які українські емігранти пізніше згадували як про «чаювання» у Т.Г.Масарика. На цих зустрічах присутні обговорювали і різноманітні поточні питання, і згадували минулі події – доволі травматичні для українців і, водночас, часто досить неоднозначні для чехословаків...

Багато в чому, саме прихильність урядових кіл і Т.Г.Масарика до українських емігрантів в 1921-1925 рр. стали причиною того, що в українській історіографії постать Президента ЧСР відображається цілком позитивно, подекуди – абсолютно ідеалізовано [1; 3; 4]. Водночас, варто нагадати, що в 1914-1918 рр. Т.Г.Масарик висловлювався проти ідеї створення Української незалежної держави. Втім, це тема окремого дослідження. Як і невиконана обіцянка чехословацької влади щодо надання автономії Підкарпатській Русі.

Повертаючись до співпраці між офіційними органами і УГК, варто відмітити, що здобутки української еміграції в ЧСР були більш, ніж вагомими. Варто нагадати, що в ЧСР опинилось багато представників української інтелігенції. В Празі активно запрацював створений раніше у Відні Український вільний університет.

По прибутті в Чехословаччину українські емігранти потребували перш за все притулку. З цією метою УГК створив кілька так званих переходових станиць для тимчасового проживання емігрантів.

Досить складним для українських емігрантів було питання правового становища. Практично щодня були звернення щодо видачі різних посвідчень, довідок, засвідчення копій, підписів і т.п. Для цього при Комітеті було створено спеціальну юридичну комісію, яка повинна була кваліфіковано розглядати всі юридичні справи. До прикладу, від УГК в Міністерство закордонних справ було направлено 2859 прохань про надання українцям документів на право проживання.

Однією з головних проблем для емігрантів була відсутність роботи, тому Український громадський комітет намагався якомога швидше влаштувати емігрантів на роботу, відтак в складі УГК діяло Бюро праці. Необхідно наголосити, що до Бюро праці звертались не лише емігранти в пошуках праці, а й роботодавці в пошуках робітників. Тобто ефективність роботи бюро визнавалась і чехословацькою владою.

Значна увага з боку Українського громадського комітету приділялась стану здоров'я емігрантів. Тому влітку 1921 р. було створено Медично-санітарний відділ, який допомагав хворим, інвалідам, жінкам, дітям і непрацездатним. Кожний новоприбулий емігрант обов'язково проходив лікарський огляд в Медично-санітарному відділі, щоб уникнути розповсюдження різних хвороб. Для українських емігрантів, хворих туберкульозом у м. Квасах в Підкарпатській Україні на висоті 600 м над рівнем моря, в долині р. Тиса – був відкритий спеціальний санаторій.

Організаційний відділ УГК підтримував відносини з провінційними емігрантськими організаціями, налагоджував відносини з емігрантськими організаціями інших народів, знайомив чеське громадянство з життям, господарством і культурою українського народу і т. п.

Восени 1921 р. було створено Культурно-освітній відділ УГК, основним завданням якого було створення і розвиток українських наукових і освітніх установ в ЧСР, догляд за українською бібліотекою-читальнею, допомога новоствореним культурно-освітнім організаціям [7, арк. 16]. При цьому відділі проводилися курси чеської, італійської та німецької мов, а також курси стенографії. За сприяння Культурно-освітнього відділу для всіх бажаючих читались лекції, доповіді й реферати з різних тем.

УГКомітет був організатором, а його члени – безпосередніми учасниками багатьох з'їздів, конференцій, концертів, виставок і т.п. Представники УГК часто брали участь у міжнародних науково-культурних акціях, в т.ч. – і поза ЧСР.

Однією з перших науково-освітніх установ, відкритих УГК, була Українська господарська академія в Подєбрадах (створена у червні 1922 р.) Значну роль відіграли також Український вищий педагогічний інститут імені Михайла Драгоманова в Празі (діяв з липня 1923 р.), Українські матуральні курси в Подєбрадах (згодом були перенесені до Праги й перетворені на гімназію), Матуральні курси в Йозефові та ін.

Таким чином, як у сфері громадсько-культурного життя, так і в контексті соціальної адаптації української еміграції в ЧСР – Українським громадським комітетом було проведено значну роботу. Така діяльність Українського громадського комітету була б неможливою без широкої підтримки і доброзичливого ставлення з боку як офіційних, так і неофіційних кіл чехословацького народу.

Список використаних джерел

1. Бочковський О. І. Життя і світогляд Т. Г. Масарика. Масарик про Україну. –Відень-К., 1921. 40 с.
2. Віднянський С.В. Політика чехословацького уряду щодо української еміграції в міжвоєнний період // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 3. К., 1993. С. 36-56.
3. Дністрянский С. Нова держава. // Український вільний університет в Празі, в роках 1921–1926. Прага, 1927. С. 93–105.
4. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному. – К.: Темпора, 2010. 784 с.
5. Енциклопедія українознавства. Т. 11. Додатки. Мюнхен, 1985.
6. Нова Україна. 1922. Ч. 1.
7. ЦДАВО України. Ф. 3801, оп. 1, спр. 618.

УДК35.07(477)

Ольга Депутат,
студентка Університету митної справи і фінансів
Olha Deputat,
student of University of Customs and Finance

Науковий керівник: **Ольга Антонова**, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи і фінансів

АДАПТАЦІЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВРАЗЛИВОСТІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ДО КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ПРИКЛАДІ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ВОЄННОГО СТАНУ

ADAPTING AND ASSESSING THE VULNERABILITY OF THE CIVIL SERVICE SYSTEM OF UKRAINE TO CRISIS SITUATIONS ON THE EXAMPLE OF THE COVID-19 PANDEMIC AND MARTIAL LAW

The article examines the main challenges faced by the civil service of Ukraine in the context of crisis situations which are fundamentally different from each other (the COVID-19 pandemic and martial law, active hostilities) and require additional response from the main actors in the formation of personnel policy in the form of updating approaches to human resource management both in the public sector of the economy and in the civil service system. Based on the analytical data, the author's proposals for considering these challenges as certain trends are offered and recommendations for further steps in responding to these challenges are provided, taking into account the requirements of good governance, key international trends in the field of human capital development until 2030.

Keywords: public service, crisis situations, pandemic COVID-19, martial law, Ukraine.

Відновлення функціонування інституту державної служби на фоні затяжної комплексної кризи (пандемії COVID-19, воєнного стану, продовження активних бойових дій, суттєвого скорочення матеріально-фінансових і людських ресурсів тощо) та перебудови принципів, механізмів, процедур та алгоритмів взаємодії відповідно до європейської практики належного урядування є надзвичайно важливою задачею для українського уряду, зокрема і Національного агентства України з питань державної служби (далі – НАДС) як основного суб'єкта кадрової політики в сфері державного управління. Факторами додаткового тиску в цій ситуації постають процеси міграції та супровідні / похідні фактори, які впливають на продуктивність праці державних службовців – питання безпеки умов праці, професійного вигорання, психологічного виснаження.

За останніми даними Євростату, в ЄС налічується майже 4,2 млн втікачів від війни в Україні, з них станом на 30.09.2023 кількість держслужбовців, які виїхали за кордон з 24 лютого 2022 року і продовжують там залишатися, становить 1977 осіб – це 1,2 % від фактичної кількості працюючих державних службовців (з них 330 – категорії Б, 1647 – категорії В) [5]. Відповідно до інформації Міністерства фінансів України станом на 01.01.2024 року у 108 органах державної влади фактично працює 169 тис. осіб. Водночас протягом 2023 року фактична чисельність працівників скоротилася на 6,8 тис. осіб [4]. За даними НАДС із загальної кількості посад державної служби за штатним розписом (206 151) вакантних посад залишається 39 102 (з них категорії А – 66, Б – 7 940, В – 31 096), на окупованих територіях залишилося 4089 державних службовців, у відпустці по догляду за дитиною – 10 279, державних службовців у лавах ЗСУ – 4 138 [9]. Тобто на фоні достатньо стабільної діяльності (злагодженості роботи) державної служби при плинності кадрів, що складає приблизно 1,9% [9], загрозливішими виглядає кількість вакантних посад на державній службі, яка сягає 19% і свідчить про наростання «кадрового голоду» саме серед «функціонерів».

Основні блоки факторів тиску (проблем) виявлено НАДС під час проведених опитувань державних службовців у травні 2022 року та вересні 2023 року, серед них слід відзначити такі, як:

1) місцезнаходження державних службовців на території України або закордоном, форми роботи державних службовців (повернення до роботи у штатному режимі 93 % державних службовців,

дистанційна робота – 3%, змішаний формат – 3%); надурочна робота у вихідні, у нічний час, простої на територіях, де відбуваються активні бойові дії. Для порівняння під час пандемії COVID-19 у штатному режимі залишилися працювати 37,6 % державних службовців, віддалено 60,3 % [7], що обумовлює вимогу до доцільності збереження принципу гнучкості в організації робочого місця державного службовця;

2) зміна навантаження та функціоналу (навантаження збільшилося на 73% у 2023 році для державних службовців, що працюють у штатному режимі, проте у тих, хто працює дистанційно, на збільшення вказала третина опитаних на фоні зміни функціоналу державного органу на 54% та 48% – на зміни посадових обов'язків на основі функціонального аудиту (Розпорядження КМУ від 16.09.2022 №824-р, Методика затверджена наказом НАДС від 14.07.2022 № 57-22), що означає доцільність пошуку нових факторів мотивації і стабілізуючих «якорів» у сфері розширення перспектив службової кар'єри;

3) оплата праці – зменшення рівня заробітної плати відбулося серед всіх категорій посад державної служби та рівнів державних органів (у 50% заробітна плата зменшилась за останній рік в усіх регіонах, найбільше зниження заробітної плати зазначили державні службовці міста Києва (62%), критично низький рівень заробітної плати, особливо для державних службовців категорії В, навіть з урахуванням постанови КМУ від 25.04.2023 року № 391, якою передбачено підвищення посадових окладів для працівників державних органів на територіях активних та можливих бойових дій. Завдяки запровадженню реформи оплати праці державних службовців, грейдунню посад та функціональному аналізу відбулося регіональне вирівнювання окладів, яке призвело до справедливого підходу в нарахуванні заробітних плат, але не враховує рівні споживчих цін в регіонах, тому, з одного боку, як свідчать дані НАДС, необхідність продовження реформи системи оплати праці державних службовців підтримують 95% державних службовців із стійкою тенденцією зростання підтримки реформи із зниженням рівня державного органу, а з іншого – впливає фактор потреби посилення уваги до кадрового забезпечення саме м. Києва – пошуку додаткових переваг залучення молоді на державну службу (наприклад, можливості закордонного стажування, розвиток освітніх і професійних можливостей за рахунок роботодавця, тощо);

4) комунікація та взаємодія (стабільність роботи колективів в умовах воєнного стану, що підтверджується і забезпечується ефективною роботою електронного документообігу на рівні 85,6%) – продовження і посилення уваги до розвитку цифрових компетентностей державних службовців на робочому місці та оновлення комп'ютерної техніки, програмного забезпечення, підготовки фахівців цього напрямку;

5) мотивація та ресурси (спостерігається зменшення сил та ресурсів у державних службовців щодо продовження праці в умовах воєнного стану за рік на 10% порівняно з минулим роком, однак підтримка колег має важливе значення), що в цілому свідчить як про збереження цілісності та єдності колективів державних службовців в кризових умовах;

6) безпека (у безпеці себе відчуває п'ята частина опитаних, половина державних службовців – частково та третина – не відчувають себе у безпеці; відсутність доступу до укриттів на роботі під час сигналу повітряної тривоги зазначили 16% опитаних і це стосується всіх регіонів України. В окремих областях це біля 30% опитаних (Харківська, Донецька, Херсонська), тобто актуалізується питання забезпечення сховищами державних службовців на робочому місці.

7) психологічна підтримка та продуктивність діяльності державних службовців (більше половини державних службовців відчували тривогу (72%), втому (67%), внутрішню напругу (55%) та погіршення сну (54%). Ще третина зазначила про страх, часті головні болі, решта – про відчуття емоційної нестабільності, погіршення пам'яті та уваги, депресію, апатію, зниження продуктивності, паніку. Потребу у психологічній допомозі відчували 39% респондентів, окрім безпекової складової виникає доцільність забезпечення постійного доступу державних службовців до психологічної підтримки;

8) перспективи на державній службі (продовжувати працювати на державній службі в умовах воєнного часу планують 86% державних службовців, а після війни 75%, і цей показник про наміри постійно знижується через високе навантаження, зменшення розміру заробітної плати, часті зміни функціоналу та структури державного органу, понаднормову роботу та відсутність відчуття безпеки, доступу до укриття негативно впливають на психологічний стан, продуктивність, самопочуття державних службовців і розглядаються як спонування до зміни роботи під час та після війни [6, с. 40-43; 7, с. 46-51]. Особливо це стосується посад нижчих категорій державної служби, тому доцільно

зробити висновок, що тенденції «кадрового голоду» посад категорії В будуть лише посилюватися в найближчому майбутньому. У певному сенсі регіоналізація та організаційна релокація деяких центральних виконавчих функцій у регіони можуть, з одного боку, сприяти скороченню бюджетних витрат через ліквідацію територіальних підрозділів з перенесенням функцій в регіони, з іншого – сприяти більш справедливому підходу щодо відповідності рівнів окладів регіональним споживчим цінам. Адже на це спрямована Стратегія реформування державного управління України на 2022 – 2025 роки та її інструменти, зокрема управління талантами стосовно конкурсу та відбору на державну службу; мотивації та оплати праці державних службовців; спроможності управління персоналом та організаційної культури; професійного розвитку державних службовців та управління результативністю [2]. Також слід відзначити Принципи державного управління (SIGMA, 2023), видання яких окрім цінностей та стандартів ЄС у сфері належного державного управління пропонує більш чіткі механізми застосування Принципів до сфери регіональних та місцевих рівнів державного управління [1]. Це підкреслює усвідомлення викликів, які стоять перед Україною, зокрема: обмеженість часового, людського, професійного / фахового ресурсу, значущість потенціалу цифровізації (досвід здобутий під час глобальної пандемії COVID-19), посилення оперативності, стійкості державного управління та гнучкості робочих домовленостей), збільшення екологічних проблем (зміни клімату, втрати біорізноманіття, в тому числі через активні військові дії).

Зазначені підходи відображають і відбуваються в межах ключових трендів у сфері людського капіталу 2023 року [8], зокрема вони спонукають державну службу вносити кардинальні зміни в HR-стратегії до 2030 року, орієнтуватись на використання різноманітних прийомів щодо пошуку та підбору майбутнього персоналу для залучення цінних співробітників; створювати систему мотивації за результатами оцінювання продуктивності діяльності; забезпечувати кар'єрне зростання лише особливо цінних співробітників; використовувати інноваційні, аналітичні HR інструменти для прогнозування майбутніх потреб у талантах, оцінки робочого процесу і продуктивності праці; використовувати сенсори й аналіз даних для безперервної оцінки та оптимізації трудової діяльності [3]. Вищезазначені проблеми обумовлюють визначення нових підходів і процедур, оновлення наявних відповідно до тих важких кризових умов, в яких працює сьогодні державна служба України, аби зберегти її можливості, продуктивність і функціональність.

Список використаних джерел

1. OECD (2023), The Principles of Public Administration, OECD, Paris, URL: <https://www.sigmaweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration-2023-edition-UKR.pdf>
2. Деякі питання реформування державного управління України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 лип. 2021 р. № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>
3. Майбутнє ринку праці. Протиборство тенденцій, які будуть формувати робоче середовище в 2030 році. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/workforce-of-the-future-ukr.pdf>
4. Міністерство фінансів України : Протягом 2023 року фактична чисельність працівників держорганів скоротилася на 6,8 тис. осіб – «дашборд» (08.02.2024). URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_protiagom_2023_roku_faktichna_chiselnist_pratsivnikiv_derzhorganiv_skorotilasja_na_68_tis_osib_dashbord-4421
5. НАДС та Німецький фонд Маршалла США розпочали співпрацю над відбудовою людського капіталу України (20.11.2023). URL: <https://nads.gov.ua/news/nads-ta-nimetskyi-fond-marshalla-ssha-rozpochaly-spivpratsiu-nad-vidbudovoju-liudskoho-kapitalu-ukrainy>
6. НАДС: (2022). Результати опитування «Організація роботи державних службовців та оплата праці в умовах воєнного стану». URL: <https://nads.gov.ua/oplata-praci-derzhavnih-sluzhbovciv/rezultati-opituvannya-organizaciya-roboti-derzhavnih-sluzhbovciv-ta-oplata-praci-v-umovah-voyennogo-stanu>
7. Національне агентство України з питань державної служби (2023). Результати опитування «Організація роботи державних службовців та оплата праці в умовах воєнного стану». URL : <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/oplata%20praci/opituvannyavs202311102023-druk-1.pdf>
8. Тренди у сфері людського капіталу 2023: нові правила для світу без меж. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/human-capital/2023-human-capital-trends-presentation.pdf>
9. НАДС: Статистичні дані про кількісний склад державних службовців (станом на 31.12.2024). URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/KSDS/infografika4kv23-1.pdf>

УДК 35.352/353/354

Володимир Дзега,

доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, асистент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського Національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Dzeha,

Doctor of Philosophy in Public Management and Administration, assistant of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-2745-4187>

ІСТОРИЧНІ ВИМІРИ СТАНОВЛЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ HISTORICAL DIMENSIONS OF THE ESTABLISHMENT OF REPRESENTATIVE GOVERNMENT IN UKRAINE

In connection with the various historical, political, cultural, social aspects that are inherent in this or that state, each individual country chooses its own way of building a democratic state, electing power in one way or another. One constant is the statement that all power belongs to the people. The political system in modern Ukraine currently does not provide a positive result for citizens, protection of their rights and freedoms, as well as economic growth of our state. There is an attempt to improve the system of representative power, its mechanism, especially in the period of post-war reconstruction of Ukraine, based on the acquisition of knowledge and experience of the existence of our state in its recent history.

Keywords: representative power, democracy, state, people's power.

Актуальність теми. У зв'язку з різноманітними історичними, політичними, культурними, соціальними аспектами, які притаманні тій чи іншій державі, кожна окрема країна обирає свій шлях побудови демократичної держави власноруч, обираючи владу тим чи іншим способом. Одним незмінним залишається твердження того, що вся влада належить народові.

Політичний устрій в сучасній Україні на даний час не забезпечує позитивного результату щодо громадян, захисту їх прав та свобод, а також економічного зростання нашої держави. Є спроба вдосконалити систему представницької влади, її механізму, особливо у період післявоєнної відбудови України, спираючись на отриманні знання та досвід існування нашої держави у її новітній історії.

Для досягнення цієї мети слід вирішити наступні **завдання**:

- дослідити еволюцію становлення демократії від античних часів до сучасності та історичні аспекти становлення представницької влади в Україні: від козацької доби – до початку ХХІ ст.;
- визначити поняття та основні елементи механізму представницької влади як системоутворювального чинника демократичної держави

Дослідженням стану та ролі представницької влади займаються українські дослідники та вчені В. Гошовська, Л. Даниленко, І. Дудко, О. Пухкал, І. Рейтерович та інші. Особливості представницької влади у місцевому самоврядуванні у своїх працях розкривали такі вітчизняні вчені, як: О. Батанов, М. Баймуратов, В. Кампо, В. Борденюк, В. Кравченко, М. Корнієнко, М. Пухтинський, В. Куйбіда, та ряд інших.

Свободолюбство, прагнення до справедливості, колективістські форми життя і народовладдя були властиві Україні задовго до появи першої в історії слов'ян держави – Київської Русі. Прообразами демократії можна вважати слов'янське, племінне народне віче, порядок обрання князів, договірні норми між князем і народом. Це означає, що вже за княжої доби, крім централізованої князівської влади, з'явилися перші зародки демократичного місцевого самоврядування.

Основний зміст слов'янського народовладдя згодом був зафіксований у таких книгах, як «Руська правда» Ярослава Мудрого, «Бесіда про закон і благодать» митрополита Іларіона, «Повчання дітям» Володимира Мономаха, та інші важливі державотворчі документи, зокрема «Слово о полку Ігоревім» та ін.

Козацька доба, яка фактично існувала з кінця ХV до другої половини ХVІІІ століття дає яскраві приклади й елементи демократизму. Переважання формальної рівності серед козаків, переваги

суспільної власності над приватною, виборче право всіх органів влади та керівництва (старшини, старшини, отамани тощо), контроль за їхньою діяльністю — усе це свідчить про наявність справді демократичних елементів. Окрім звичаєвих і неписаних законів щодо козацтва, з'явилися перші нормативні акти, які належним чином регламентували демократичні процедури.

Яскравим прикладом такої поведінки стала прийнята 1710 р. Конституція прав і вольностей Війська Запорозького. Вона не лише координувала стосунки між українською старшиною та П. Орликом, його виборцями та запорозьким козацтвом, відображаючи суспільно-політичний рівень української еліти, а й встановлювала деякі демократичні норми.

Зародження правової філософії безпосереднього народовладдя на українських землях відбувалося в рамках становлення державного устрою Київської Русі, зокрема в рамках інституту народних зборів. Його вплив виявив державне значення віча, а юридичні повноваження Вічевої Народної Держави обмежувалися захистом міста від нападів ворогів, організацією земського ополчення, укладенням угод з князем, обранням і усуненням князя через невиконання ним попередніх умов договору, організації міського життя, призначення міських чиновників тощо.

За свою багатовікову історію українська державність пережила багато труднощів і перешкод, а динаміка і характер боротьби за незалежність досі є предметом історико-правових досліджень.

Перший період. Княжа доба, пов'язана із становленням державності, становленням Києво-Руської держави як української національної спільноти, перетворенням Київської Русі та успадкуванням княжих традицій Галицько-Волинської держави доби Великої Русі за часів Князівства Литовського в 12-15 ст.

2. Державний статус козацької старшини З одного боку, деякі монархічні державні традиції зберігалися та розвивалися під владою Запорізької держави, Богдана Хмельницького та старшини з другої половини XVI до XVIII ст. Це була доба створення Богданом Хмельницьким української держави «Запоріжжя» та розвитку демократичних і соціальних традицій старшини — розпад полкового устрою, а також козацької форми прямого народовладдя та включення українських земель до складу Росії та Австро-Угорської імперії

3. Державний статус Української національно-демократичної революції 1917-1921 рр. репрезентували УНР доби Центральної Ради, Емірат П. Скоропадського та УНР і ЗУНР доби Директорії. Продовженням національно-визвольної боротьби стала спроба створення держави в Карпатській Україні в 1939 р. та відновлення української незалежності до Соборної Держави в 1941 р.

4. Радянська державність в Україні (1919-1990 рр.). Новітні історико-правові традиції України трактують цю епоху не лише як заміну національно-державницької традиції, а й як період її руйнації. Носіями цих традицій є опозиційні сили та борці за відновлення суверенітету та незалежності України»

5. Відновлення та зміцнення державної незалежності України (з 1991 р.), з відновленням деяких традицій державотворення, їх впровадженням у розбудову державних інституцій та громадянського суспільства, створення сучасних політичних інститутів. [5].

Усі ці періоди з точки зору історико-правового аналізу характеризуються різноманітними аспектами формування та динаміки суспільно-політичних тенденцій і мають відмінні риси. Але саме на першому етапі наведеного переліку розкриваються витoki української державності, оскільки саме в згаданий період почалося формування української ментальності та зародження правової традиції національної держави. Пізніший період, після остаточного повалення останнього українського державного утворення та переходу влади над етнічними українськими землями до інших держав, характеризувався колоніальною агресією щодо української території [3].

Отже, демократичні традиції в Україні мають свою історію, витoki та специфіку. Проблему демократичного політичного устрою торкалися у своїх працях такі видатні представники української політичної думки, як М. Драгоманов, М. Грушевський, В. Липинський, а особливо І. Франко та Б. Кістяківський.

На думку І. Франка, «одним із головних прав людини в демократичній державі є право обирати і бути обраним. Це право, зазначав він, є прямим шляхом до справжнього державного суверенітету, оскільки дає можливість кожному громадянину реалізувати свою індивідуальність» [5].

Отже, основними рисами представницької демократії на думку українських вчених є наступні характеристики: по-перше – це, де держава не зазіхає на права людини (свобода совісті, слова, думок, віросповідання тощо); по друге, рівність між громадянами; по-третє – народовладдя.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. А. Парламентаризм : підручник // В. А. Гошовська [та ін.]. К. : НАДУ, 2016. 672 с. ; Парламентаризм : підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / кол. авт.; за ред. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2019. 704 с.;
2. Основи вітчизняного парламентаризму: підруч. для студ. вищих навч. закл.: у 2 т. / за заг. ред. В. А. Гошовської. Київ: НАДУ, 2011. Т. 1. 408 с.;
3. Представницька влада у державотворчому процесі України : монографія / за ред. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2018. 384с.
4. Цінності, стандарти, компетентність у парламентській діяльності: навч. посіб. К. Ващенко, В. Гошовська, Л. Даниленко та ін.; за заг. ред. В. Гошовської. К. НАДУ, 2016. 193 с.
5. Журавський В. С. Становлення та розвиток українського парламентаризму (теоретичні та організаційно-правові проблеми). К. : Парламент. вид-во, 2002. 344 с.
6. Даниленко Л. І. Становлення Наукової школи вітчизняного парламентаризму: Представницька влада у державотворчому процесі України : монографія / за ред. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2018. С. 373 – 389.
7. Шаповал В. Політико-правова категорія народного представництва : питання теорії. Право України. 2013. № 5. С. 12–17.

Ірина Динник,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Державного торговельно-економічного університету

Iryna Dynnyk,

Candidate of Sciences of Public Administration, Associate professor of the Department of Public
Administration State University of Trade and Economics

<https://orcid.org/0000-0003-2474-7371>

СУЧАСНИЙ СТАН МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

THE CURRENT STATE OF YOUTH POLICY IN UKRAINE

The paper identifies the peculiarities of the formation of the State youth policy in view of current problems and challenges, clarifies the functions and role of the main actors involved in the implementation of this policy, and presents proposals for determining the priority areas of youth policy in the activities of state structures and public organizations.

The purpose of the study is to substantiate the process of formation and implementation of the state youth policy in Ukraine, to analyze the peculiarities of Ukraine's youth policy and the problems of its development, to develop proposals for improving the effectiveness of youth policy, taking into account European integration and military challenges and opportunities, as well as international experience in implementing the state youth policy.

Keywords: youth policy, youth, subjects of youth policy, youth participation, European integration.

Молодь є головним стратегічним ресурсом та інтелектуальним потенціалом будь-якої держави. Тому формування й реалізація молодіжної політики, в якій молодь буде ключовим учасником політичного й соціального життя, є першочерговим завданням для будь-якої країни, зокрема й для України, й, особливо, актуально це буде – в контексті європейської інтеграції.

Для того аби сформувати ефективну молодіжну політику необхідно проаналізувати сутність молодіжної політики, так і завдання її розвитку.

Термін «молодіжна політика» вже досить довгий час трактують безліч сучасних науковців. Крім того, визначення цього поняття подано і в Законі України «Про основні засади молодіжної політики» [1]. Деякі з сучасних наукових трактувань сутності даного поняття наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Тракткування сутності поняття «молодіжна політика»

Автор	Визначення
Закон України «Про основні засади молодіжної політики» [1]	Молодіжна політика – напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю.
М. В. Гуцалова [2]	Молодіжна політика – система ідей, теоретичних основ стосовно місця та важливості молоді в сучасному суспільстві.
Є.І. Бородін [3]	Молодіжна політика – «комплекс теоретичних, концептуальних положень про завдання суспільства, держави, суспільних інститутів щодо соціалізації, підтримки, сприяння соціальному становленню молоді та практична діяльність політичних і суспільних суб'єктів, спрямована на розв'язання проблем молодого покоління в цілому або його окремих категорій».
Н. Корпач, І. Сидорук [4]	Політика, що спрямована на вирішення питань виховання, освіти, праці, побуту, відпочинку, духовного та фізичного розвитку молоді з подальшою їх реалізацією у певному виді діяльності .
К. Плоский [5]	Молодіжна політика – процес розкриття творчого потенціалу особистості
Т. Коломоець, Д. Андреева [6]	Молодіжна політика – це політика, що здійснюється в суспільстві в усіх сферах життєдіяльності молоді як в її інтересах, так і в інтересах суб'єктів молодіжної політики

Джерело: складено автором за даними [1-6].

Узагальнюючи наведені визначення сутності терміна «молодіжна політика» можна вважати, що молодіжна політика – це специфічний вид діяльності державних інституцій та інститутів

громадянського суспільства (за участі молоді), які спільно працюють задля створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій завдяки яким молоде покоління могло б реалізувати себе як в особистих, так і в суспільних інтересах.

Метою державної молодіжної політики є та має бути створення всіх необхідних для самореалізації та розвитку молоді умов та можливостей, щоб результатом цієї політики було покоління – розумних, конкурентоздатних, впевнених у завтрашньому дні, свідомих та активних у суспільному житті українців, котрі, зокрема, і будуть відбудовувати та відновлювати нашу державу в післявоєнний період, та інтегрувати її до Європейського Союзу.

Реалізуючи дану мету варто назвати основні завдання молодіжної політики:

1) розвиток і задоволення різноманітних потреб та інтересів дітей та молоді, сприяння їх особистісному розвитку та самореалізації;

2) формування у дітей та молоді загальнолюдських, загальнокультурних і загальнонаціональних цінностей, навчально-пізнавальних, громадянських, соціальних, комунікативних, підприємницьких та інших компетентностей;

3) розвиток волонтерства, вуличних культур, неформальних молодіжних об'єднань, програм національних та міжнародних обмінів, молодіжного туризму;

4) впровадження програм професійної орієнтації, популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя, культури здоров'я;

5) організація змістовного дозвілля, культурного, емоційного розвитку особистості;

6) забезпечення партнерської підтримки дітей та молоді, які проживають на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб;

7) впровадження інклюзивного підходу та забезпечення рівного доступу кожної молодої особи до якісних послуг та можливостей молодіжної роботи [1].

Здійснення молодіжної політики відбувається за умови:

– рівності всіх її учасників, із дотриманням принципу рівноправності молоді за якого неможливе надання привілеїв чи встановлення обмежень з огляду на расові ознаки, політичні чи релігійні переконання, стать, вік тощо;

– попереднього детального вивчення й аналізу кращих міжнародних практик, всіх можливих ризиків, чинників, огляді різних статистичних та соціологічних даних, які б допомогли зважити всі «за» та «проти» перед початком будь-якої діяльності чи прийнятті рішень у питанні реалізації державної молодіжної політики;

– отримання якомога швидшого результату та досягнення запланованих цілей, яке є можливим лише за взаємодії всіх учасників процесу, котрі мають безпосереднє відношення до реалізації молодіжної політики;

– створення необхідних механізмів та гарантій у залученні молодих осіб до активної участі в питанні реалізації молодіжної політики, так як формувати та реалізовувати молодіжну політику без молоді як ключового її суб'єкта неможливо, і навіть абсурдно;

– утвердження поваги до дій, міркувань та пропозицій молодих людей.

Загалом всі основні нормативно-правові акти в сфері регулювання молодіжної політики об'єднують спільна мета – допомогти молоді свідомо робити свій внесок у подальший розвиток України, брати активну участь в житті держави, стати конкурентоспроможною частиною суспільства, створивши всі необхідні для того умови.

Таким чином, можемо зробити висновок, що розуміння сутності молодіжної політики, чітке дотримання розглянутих принципів та послідовне виконання завдань цілком зможе забезпечити ефективну реалізацію державної молодіжної політики, спрямовану на задоволення потреб та інтересів молодого покоління, формування його активної громадської позиції, і подальший його розвиток.

Список використаних джерел

1. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-20>.

2. Гуцалова М. В. Європейський досвід реалізації молодіжної політики. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер. : Політологія*. 2013. Т. 212. Вип. 200. С. 97–100.

3. Бородін Є. І. Молодіжна політика. Соціологія політики: Енциклопедичний словник / авт.-упоряд. : В. А. Полторак, О. В. Петров, А. В. Толстоухов. К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2009. С. 249-250.
4. Корпач Н., Сидорук І. Основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні: соціально-педагогічний аспект. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 2. С. 30–34.
5. Плоский К. В. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні: дис. на здоб. к.держ.упр.: 25.00.01. Київ, 2009. 238 с.
6. Коломоєць Т. О. Адміністративно-правове наглядання в галузі національної політики. Уругвай: ЗНУ, 2006. С. 22, 25-27.

УДК 35.071.08:004](477)

Єлизавета Добрикова,

студентка магістерського рівня кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Elizaveta Dobykova,

master's student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Володимир Дзега**, доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, асистент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ Е-УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

POSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF E-GOVERNANCE IN UKRAINE

Ukraine's journey towards e-governance, spurred by the Ministry of Digital Transformation since 2019, aims to position the country as a global leader in digital services.

Having analyzed the current state of e-governance in Ukraine and compared it to Estonian experience we identified two promising technologies that have good potential to be implemented. Those are Data Tracker for transparent data usage and Bürokratt, an AI assistant for streamlined citizen-government interaction.

These innovations promise to streamline processes, foster trust, and simplify citizen engagement with government services. Their adoption reflects Ukraine's commitment to leveraging technology for effective governance and citizen empowerment, echoing broader trends in the global digital landscape.

Keywords: e-governance, digital state, artificial intelligence (AI).

Актуальність полягає в тому, що в процесі переходу України до цифрової держави дослідження визначає потенційні напрямки для подальшого розвитку системи е-урядування.

Об'єкт дослідження це система публічного управління в Україні. *Предмет* – це система е-урядування.

Завданням дослідження є визначення перспектив розвитку системи е-урядування в Україні на основі вивчення досвіду інших держав.

Рада Європи визначає е-урядування як використання інформаційних технологій для підвищення якості послуг, які уряди надають громадянам і підприємствам. [1]

Також визначається, що е-урядування це про демократичне врядування загалом, і не стосується суто технічних питань організації роботи держави. Тому повний потенціал електронного урядування досягається лише за умови впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) разом із змінами в структурах, процесах і способах організації роботи органів державної влади загалом.

Отже розвиток е-урядування є невід'ємним етапом на шляху розвитку демократичного суспільства у ХХІ столітті.

Починаючи з вересня 2019, коли було утворено Міністерство цифрової трансформації, цифровізація стала провідною темою України та державним пріоритетом. Міністерство має на меті зробити Україну світовим лідером у світі щодо надання послуг для громадян та бізнесу, побудові цифрової держави, і Україна вже є першою державою, хто може використовувати цифрові ID без жодних внутрішніх обмежень. [2]

Провідним інструментом діджиталізації державних послуг в Україні безумовно є система Дія. У січні 2024 року застосунок Дія дійшов до 20 мільйонів користувачів – це кожен другий українець. [3]

Що стосується внутрішньої роботи державних органів, тут також є успішні проекти, як наприклад 'Трембіта' – система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів, або 'Оберіг' – реєстр військовозобов'язаних. [2]

Для визначення перспективних напрямків подальшого розвитку цифрової держави в Україні варто звернутись до досвіду Естонії. Від електронного голосування до цифрових ID Естонія є однією

з найбільш цифровізованих країн у світі. Нещодавно уряд окреслив плани перейти на технологію ШІ до 2030 року. [5]

Дослідивши систему е-урядування в Естонії ми визначили дві технології які ще не втілені в Україні але мають гарний потенціал для покращення системи публічного управління.

Перша – це система Трекер Даних (Data Tracker), або відстежувач даних. Цей інструмент дає громадянам можливість завжди стежити за тим, хто і з яких причин отримує доступ до їхніх документів та інших персональних даних. Таким чином, кожен, хто має eID, може увійти на спеціальний державний портал і переглянути повний перелік запитів щодо його особистої інформації. [4]

Прозорість і конфіденційність особистої інформації громадян – належать до принципів демократичного врядування. Вони є фундаментальними для виховання довіри до ефективного функціонування всієї системи. Відповідно впровадження такої системи зможе підвищити довіру громадян до державних органів, дозволить відслідковувати як саме вони використовують їхні персональні дані.

Друга – це помічник на основі технології штучного інтелекту (ШІ) Bürokratt (Бюрократ) – це голосовий віртуальний помічник, який має на меті допомогти громадянам із їхніми запитамі, будь то подача заяв на отримання водійських прав, запозичення книг із бібліотек чи подання заявки на пільги. [5]

Метою Bürokratt є забезпечення «спілкування без зусиль» між громадянами та державою. Це система, де відповіді на запити надаються в одному місці та цілодобово. Наприклад, якщо громадянину необхідно оновити довідку про реєстрацію місця проживання, йому не потрібно дзвонити чи то до місцевого управління, чи то на якісь гарячі лінії, або шукати інформацію власноруч в інтернеті аби отримати покрокову інструкцію як це зробити. Тепер достатньо лише відкрити голосового помічника і описати ситуацію та поставити запитання. Оскільки модель працює на основі ШІ, вона може розпізнавати різні способи викладення інформації та не вимагає від користувачів конкретних формулювань і термінів.

Відповідно впровадження такої технології в Україні дозволить спростити взаємодію громадян з системою Дії та державними органами загалом, особливо для людей похилого віку та іноземців. Також, це сформує у громадян цілісне та просте сприйняття і розуміння сервісної держави. Громадян насправді не хвилює, яка державна організація відповідальна за їхнє питання, вони просто хочуть, щоб питання було вирішене якомога скоріше та простіше.

Як **висновок** зазначимо, що Україна вже має поглиблену систему е-урядування яка продовжує активно розвиватись і у воєнний час. Вивчення досвіду інших держав, особливо Естонії, допоможе нам визначити найбільш перспективні напрями розвитку цієї сфери. На даному етапі для України буде корисним перейняти технологію Трекінгу Дати для забезпечення прозорості використання персональних даних в цифровій державі; створити помічника на основі ШІ, аби централізувати інформацію про надання державних послуг різних органів для громадян в одному місці.

Список використаних джерел

1. ELECTRONIC GOVERNANCE («E-GOVERNANCE») Recommendation Rec(2004)15 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 15 December 2004 and explanatory memorandum. 2004. URL: [https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/E-governance/Key_documents/Rec\(04\)15_en.pdf](https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/E-governance/Key_documents/Rec(04)15_en.pdf) (дата звернення 19.02.2024)
2. Digital Country. *Ukraine Now*. 2024. URL: <https://ukraine.ua/invest-trade/digitalization/> (дата звернення 19.02.2024)
3. Building a digital state: Ukraine's 'Diia' app now boasts over 20 million users. *EU4Digital*. 2024. URL: <https://eufordigital.eu/building-a-digital-state-ukraines-diia-app-now-boasts-over-20-million-users/> (дата звернення 29.01.2024)
4. Data tracker – tool that builds trust in institutions. *e-Estonia*. 2019. URL: <https://e-estonia.com/data-tracker-build-citizen-trust/> (дата звернення 18.09.2019)
5. Sam Brichall. Estonia's CDO on becoming AI-powered: 'Government should feel and be as one'. *Government Transformation Magazine*. 2023. URL: <https://www.government-transformation.com/en/citizen-experience/estonias-cdo-on-becoming-ai-powered-government-should-feel-and-be-as-one> (дата звернення 22.08.2023)

УДК 341.492.1/341

Віктор Дорош,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій

Viktor Dorosh,

postgraduate student of the Department of Public Management and Administration, State University of Information and Communication Technologies

<https://orcid.org/0000-0001-5376-6593>

Науковий керівник: **Анатолій Савков**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

FOREIGN EXPERIENCE IN ENSURING ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY OF MILITARY PERSONNEL

The analysis of current NATO legal acts regulating the issues of administrative responsibility of military personnel is carried out. It is established that in NATO member states, military law and order is ensured by a special law enforcement body – military police, which is subordinate to the Commander-in-Chief of the armed forces of the respective state, with the aim of ensuring the implementation of military decisions and preventing and combating offences among military personnel.

The author reveals the peculiarities of military service in certain branches of the armed forces of NATO member states which influence the rather diverse nature of the hierarchy of administrative penalties established by the legislation of different NATO member states. It is substantiated that it would be appropriate for Ukraine to adopt a new single regulatory document which would establish the general procedure for organising military service, define the rules and procedure for liability for their violation and other requirements for the conduct of servicemen, etc.

Keywords: administrative responsibility of servicemen, military law and order, offences of servicemen.

Євроатлантичний вектор розвитку воєнної сфери України на фоні повномасштабного ведення воєнних дій України проти країни-агресора із лютого 2022 року потребує детального аналізу зарубіжного досвіду щодо прав, можливостей та обов'язків військовослужбовців. Основною метою удосконалення адміністративної відповідальності військовослужбовців в Україні є підвищення обороноздатності держави, розвиток оборонно-промислового комплексу та оновлення доктринальних і концептуальних підходів до забезпечення національної безпеки, що потребує запровадження відповідних змін та реалізації реформ.

У світовій практиці формування в першу чергу законодавчих норм з питань регулювання адміністративної відповідальності військовослужбовців досить розрізнене. Однак, загальним правовим документом, що визначає базові норми з притягнення до відповідальності військовослужбовців на території держав-членів НАТО, є Угода між сторонами Північноатлантичного договору стосовно статусу їхніх збройних сил від 19 червня 1951 року [1]. Так, пунктом 1 статті VII цієї Угоди передбачено, що військова влада держави, якою засновується консульська установа на території держави перебування, має право поширювати у межах держави, що приймає, усю кримінальну та дисциплінарну юрисдикцію, яку надано їм законодавством держави, що акредитує, стосовно усіх без винятку військовослужбовців, на яких поширюється військове законодавство цієї держави. Відповідно до пункт 2 статті VII Угоди, військова влада держави, що акредитує, має право здійснювати виключну юрисдикцію щодо військовослужбовців, на яких поширюється спеціальне (військове) законодавство цієї держави щодо правопорушень, та які караються за законодавством держави, що акредитує.

В цілому, варто зазначити, що в усіх без винятку державах-членах НАТО військовий правопорядок забезпечує спеціальний правоохоронний орган – військова поліція, що підпорядковується

головнокомандувачу збройних сил відповідної держави, з метою забезпечення виконання військових рішень та запобігання і протидії правопорушенням серед військовослужбовців.

Визначальну роль у системі дисциплінарних стягнень та кримінальних покарань на території держав-членів Альянсу має Стандарт № 2085 (STANAG 2085) «Об'єднана військова поліція НАТО» [3] та Стандарт № 2296 (STANAG 2296) [4], відповідно до якого схвалено Доктрину Альянсу щодо діяльності органів та підрозділів військової поліції, прийняту 21.09.2009 року (Allied Joint Doctrine for Military Police. AJP-3.2.3.3) [2].

Це базові настанови, відповідно до яких визначаються нормативноправові підстави діяльності військової поліції держав-членів НАТО. У стандартах зазначено, що військова поліція НАТО – це унікальна спеціалізована структура, що має право накладати дисциплінарні стягнення на військовослужбовців, які порушили військову дисципліну, а також притягати військовослужбовців до кримінальної відповідальності.

Військова поліція держав-членів Альянсу надає суттєву допомогу бойовим елементам і командирам військових підрозділів шляхом здійснення заходів дисциплінарного впливу на осіб, що вчинили правопорушення, а також реалізує відповідні профілактичні заходи. За кожним військовим підрозділом закріплений офіцер військової поліції (за посадою радника спеціального штабу), який безпосередньо надає консультації його командирів з усіх питань, пов'язаних із діяльністю військової або цивільної поліції.

Так, Розділ 3 Стандарту НАТО [3] присвячений повноваженням військової поліції. Зокрема, військова поліція сприяє і підтримує військові та спеціальні операції НАТО шляхом організації спеціалізованих консультацій військового командування та правоохоронних органів, здійснює з цією метою відповідні заходи щодо планування та навчання. Також військова поліція виконує інші спеціальні функції щодо здійснення правозастосовної функції, що передбачає виконання усіх вимог законів, наказів і положень, спрямованих на забезпечення та дотримання військової дисципліни, безпосереднє надання з цією метою допомоги військовим командирам (начальникам).

Військова поліція разом із командуванням Збройних сил НАТО несе відповідальність за стан дисципліни та забезпечення належного правопорядку у військових підрозділах, а також належне дотримання стандартів, директив, регламентів, законів, інших нормативно-правових документів, що стосуються статусу, прав та обов'язків військовослужбовців особового складу НАТО. Військова поліція має право реалізовувати і правоохоронні функції.

А в цілому, національні особливості та традиції, зокрема особливості здійснення військової служби в окремих родах військ, впливають на доволі різноманітний характер ієрархії самих адміністративних стягнень, що встановлені законодавством різних держав-членів НАТО. Проте майже всіма юрисдикціями передбачені такі дисциплінарні стягнення: попередження, догана, пониження у спеціальному військовому званні, переведення на нижчу посаду, а також звільнення з військової служби як найсерйозніше та тяжке дисциплінарне стягнення, що застосовується до військовослужбовців. Окрім того, в окремих випадках можуть застосовуватися й дисциплінарні заходи, пов'язані із тимчасовим ув'язненням, перебуванням під вартою винної особи.

Таким чином, можемо зазначити, що для України доречним було б, замість чинних декількох окремих військових статутів, що регламентують різні аспекти військової служби, ухвалення нового єдиного нормативного документа, який би встановлював загальний порядок організації військової служби, визначав дисциплінарні правила та порядок відповідальності за їх порушення та інші вимоги щодо поведінки військовослужбовців тощо.

Список використаних джерел

1. Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces, June 19, 1951. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17265.htm
2. Allied Joint Doctrine for Military Police. AJP-3.2.3.3. SEPTEMBER 2009. URL: [HTTPS://WWW.ACADEMIA.EDU/38719725/ALLIED_JOINT_DOCTRINE_FOR_MILITARY_POLICE](https://WWW.ACADEMIA.EDU/38719725/ALLIED_JOINT_DOCTRINE_FOR_MILITARY_POLICE)
3. NATO-STANAG 2085: NATO Combined Military Police (NCMP). URL: <https://standards.globalspec.com/std/267796/STANAG%202085>
4. STANAG-2296. Allied Joint Doctrine for Military Police – AJP-3.2.3.3. URL: <https://www.documentcenter.com/standards/show/STANAG-2296>

УДК 371.74

Віктор Дричик,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Viktor Drychuk,

graduate student of the Department of Public Management and Administration at Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

<https://orcid.org/0000-0002-9017-3989>

Науковий керівник: **Оксана Пархоменко-Куцевіл,** доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

СУЧАСНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ У НІМЕЧЧИНІ

MODERN PRINCIPLES OF FORMATION AND ENSURING MILITARY SECURITY IN GERMANY

The study analyzes the modern principles of formation and provision of military security in Germany. The author analyzed the National Security Strategy of Germany, which defined the main priorities for ensuring national security, including military security. As stated in the Strategy, in order to increase economic and financial stability and ensure safety in the field of access to raw materials, a strategy for the supply of mineral raw materials and a strategy for the import of hydrogen are being developed. Work continues on the space security strategy and the foreign policy climate strategy. Germany's National Security Strategy expresses concern about the state of biodiversity. Therefore, appropriate conceptual approaches are given a central place in the nature protection strategy. Germany's military security plays an important role in ensuring international security and NATO's security policy.

Keywords: military security, national security, National Security Strategy, military reform.

В умовах значних змін у світовій політиці на сучасному етапі країни Євroatлантичного співтовариства демонструють тенденції щодо зміцнення свого впливу в умовах активного розвитку багатопольярного порядку. З урахуванням цієї тенденції військова політика Федеративної Республіки Німеччина представляє особливий інтерес для політико-академічного аналізу та досліджень.

Німеччина належить до блоку НАТО і її воєнна безпека та воєнна політика пов'язані з воєнної політикою, яку формують країни НАТО.

14 червня 2023 р. вперше в історії вийшла у світ Стратегія національної безпеки ФРН [1]. Розробники характеризують безпекову політику Німеччини як інтегровану, тобто таку, що охоплює всі її аспекти та інструменти. Вона визначається як обороноздатна, стійка до негативних зовнішніх впливів та стійкої до змін довкілля (*wehrhaft, resilient und nachhaltig*). У документі представлено становище Німеччини в Європі та у світі за допомогою аналізу: 1) ідентичності у сфері політики безпеки; 2) цінностей та інтересів; 3) навколишнього простору безпеки.

У Стратегії національної безпеки Німеччини визначені основні пріоритети забезпечення національної безпеки, у тому числі і воєнної безпеки.

Так, у зв'язку з необхідністю захисту та зміцнення демократії федеральний уряд має намір представити стратегію нарощування здібностей протидії гібридним загрозам, стратегію поведження з дезінформацією та розроблювані спільно із земельними органами влади концепції підвищення стійкості в освітніх установах.

Як заявлено в Стратегії, для підвищення економічної та фінансової стійкості та забезпечення безпеки у сфері доступу до сировини розробляються стратегія постачання мінеральної сировини та стратегія імпорту водню. Триває робота над стратегією безпеки космічного простору та зовнішньополітичною кліматичною стратегією. У Стратегії національної безпеки Німеччини висловлюється занепокоєння щодо стану біологічної різноманітності. Тому відповідним концептуальним підходам відводиться центральне місце в стратегії захисту природи [2].

Водночас слід зазначити, що в даний час Німеччина єдина з країн «Великої сімки» не має органу, який координує роботу у сфері безпеки. Різні органи державної влади мають можливість

будувати безпеку без взаємного узгодження. Німецькі експерти наголошують, що без створення нового органу Стратегія національної безпеки стане просто безглуздим документом [3].

З 2019 р. розпочався другий етап військової реформи – він повинен проходити по формулі «+++» (тобто паралельне зростання загального призначення, кризового реагування і загальний) і складатися, згідно з задумом німецького політико-військового керівництва з трьох основних фаз.

У ході першої (2019–2023 рр.) підвищена увага приділяється зростанню можливостей ФРН у справі комплектування бригади підвищеної бойової готовності (Very High Readiness Joint Task Force brigade, VJTF) [4].

У ході другої фази (2024–2027 рр.) бундесвер має досягти можливості грати роль «рамкової нації» у справі комплектування угруповань сил загального призначення, тобто призначених для забезпечення територіальної оборони в Європі. Це означає здатність комплектувати «ядро» сил не тільки швидкого реагування, а й передового розгортання НАТО. Для цього у складі сухопутних військ до 2026 р. має бути створена нова дивізія у складі трьох «важких» (тобто танкових та мотопіхотних) бригад чисельністю до 20 тис. військовослужбовців [4]. Вона формуватиметься на базі 1-ї танкової дивізії. Найбільш імовірним є наступний сценарій: кожна частина танкової дивізії (на рівні бригади і нижче) виділить до 50 % свого особового складу для новостворених частин нової дивізії, натомість отримуючи новобранців. Таким чином створене з'єднання має стати «осьовим» у процесі передового розгортання, дозволяючи на ротаційній основі тримати у їхньому складі у Східній Європі не менше однієї «важкої» бригади.

Складність прогнозування зростання чисельності бундесверу на довгострокову перспективу обумовлена невизначеністю та тими параметрами, на які він повинен вийти під час третьої фази (2028–2031). Так, у складі сухопутних військ буде створено ще дві дивізії та п'ять – сім нових бригад. З високою часткою ймовірності, одна з знову створених дивізій стане «важкою» (також буде формуватися на базі танкової дивізії) та буде виконувати завдання у складі сил швидкого реагування та сил передового розгортання НАТО в Європі. Інша розгортатиметься на базі дивізії швидкого реагування, призначеної для виконання завдань за межами зони відповідальності Альянсу [2].

Таким чином, якщо в ході перших двох фаз (до 2027 р. включно) основна увага буде зосереджена на відтворенні військ для територіальної оборони, то третьою – планується вже паралельний розвиток обох складових бундесверу. Відмінною рисою всіх з'єднань і частин бундесверу – як новостворених, так і тих, що реорганізуються, – є перетворення в міжвидові [5], тобто відбувається збільшення частки непрофільних військ. Так, у складі танкових та мотопіхотних військ будуть збільшені парки армійської авіації (особливо чисельність та склад команд розвідувальних БПЛА), сили спеціальних операцій; будуть створені підрозділи кіберзахисту і при необхідності – морський компонент. Це суттєво підвищить бойові можливості однієї окремої частини (з'єднання). Головне завдання цього полягає в прагненні надати з'єднанням і частинам можливість стати «ядром» багатонаціональних угруповань під егідою НАТО та ЄС як у межах зони відповідальності Альянсу, так і поза нею.

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що воєнна безпека Німеччини не визначена окремими нормативно-правовими актами, водночас є складовою національної безпеки. Воєнній безпеці відводиться важлива роль у сфері забезпечення міжнародної безпеки та безпекової політики НАТО. Трансформація та зміцнення збройних сил Німеччини демонструє важливість забезпечення воєнної безпеки в Європі та показує, що виключну роль у забезпечення воєнної безпеки відіграють збройні сили та інновації.

Список використаних джерел

1. Pawluczuk A., Hall H., Webster G. and Smith C. Digital youth work: youth workers' balancing act between digital innovation and digital literacy insecurity In Proceedings of ISIC, The Information Behaviour Conference, Krakow, Poland, 9-11 October: Part 2. Information Research, 24(1), paper isic1829, 2019. Retrieved from <http://InformationR.net/ir/24-1/isic2018/isic1829.html>
2. Black J., Castro J. & Lin C. Youth practices in digital arts and new media: learning in formal and informal settings. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2015.
3. Aiken M. The cyber effect: a pioneering cyberpsychologist explains how human behavior changes online. New York: NY: Spiegel & Grau, 2016.
4. Taylor T. The digital edge – Nominet Trust announce new funding challenge. Retrieved from <http://www.timdavies.org.uk/2012/06/11/the-digital-edge-nominet-trustannounce-new-funding-challenge/>
5. Neues Fähigkeitsprofil komplettiert Konzept zur Modernisierung der Bundeswehr Veröffentlichungs. URL: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/neuesfaehigkeitsprofil-der-bundeswehr-27550>

УДК 342.15(477)

Вікторія Дубас,

здобувачка кафедри політичних технологій Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»

Victoria Dubas,

a student of the Department of Political Technologies of the Educational and Scientific Institute «Law Institute of KNEU named after Vadym Hetman»

<https://orcid.org/0000-0002-8186-7604>

Науковий керівник: **Юрій Манелюк**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних технологій Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

PROSPECTS OF LEGAL GUARANTEES OF THE TERRITORIAL INTEGRITY OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

The author examine the topical issue of post-war arrangement of Ukraine's borders through the prism of international guarantees of territorial integrity. The essence of the legal guarantees that can be formed with the support of the international community within the framework of Ukraine's integration into NATO and the EU is revealed. This integration can become one of the indisputable guarantees of integrity and inviolability.

The article considers the aspect of domestic political perspectives, such as strengthening the country's own defense capabilities, increasing military potential, improving the system of legal guarantees, cybersecurity and ensuring critical infrastructures.

Keywords: *Ukraine, prospects, guarantees, post-war period.*

Україна – держава, яка більшу частину своєї історії потерпала від загарбницьких рук. Це відбувалось до здобуття Незалежності і на жаль продовжилось після. На весні 2014 р., після Революції Гідності росія анексувала АР Крим, після чого порушила кордон нашої держави на сході. Тобто ми вже можемо розуміти це як вторгнення країни агресора на нашу територію, відповідно це порушення територіальної цілісності України. Протягом 8 років війни, не було проведено фактично жодного ефективного засідання чи з'їзду членів країн НАТО, де могли б обговорюватись гарантії забезпечення територіальної цілісності України, оскільки це питання було «не на часі». Та 24 лютого 2022 р. все змінилось, весь світ сколихнула новина про повномасштабне вторгнення РФ. Сьогодні наша Україна бореться за свою правду, за свою волю, за свою землю.

Не дарма було сказано за землю, оскільки саме територія є одним з основних аспектів існування країни бо порушення цілісності та суверенітету, відповідно, порушує функціонування самої держави. Тому потреба вирішення такого роду конфліктів (війн) зумовила формування певного комплексу засобів і способів забезпеченню територіальної цілісності, що повинно запобігти силовому вирішенню цієї проблеми, а у разі неможливості мирного врегулювання конфлікту, запобігти втратам території своєї держави, тобто гарантії.[1, с. 43] Що ж є гарантіями забезпечення суверенітету та цілісності України?

Гарантії територіальної цілісності можна було б поділити на нормативно-правові та інституційні. Інституційні, відповідно, це народ України, Президент України, Верховна Рада, Збройні Сили України тощо. Тут варто відмітити ВРУ, яка приймає усі важливі рішення стосовно нашої держави та Президента України, який є головним гарантом територіальної цілісності нашої країни. Напевно, до інституційних гарантії питань немає, оскільки що Президент, що ЗСУ і відповідно народ України роблять усе для того, щоб відвоювати наші території та повернути мир на нашу землю. А от щодо правових гарантії варто ще розібратись.

Під правовими гарантіями мають на увазі систему конституційно-правових норм, які мають забезпечити охорону та збереження територіальної цілісності держав. До них вже відповідно належать гарантії, що є закріпленими в Конституції України, законах, нормативно-правових актах

та міжнародних договорах. Одним з найголовніших гарантів збереження територіальної цілісності України є Конституція. Наприклад, у статті 2 Основного закону сказано, що суверенітет України поширюється на всю її територію, тобто мається на увазі, що територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною. [2, с. 3] Також варто зазначити, що стаття 132 Конституції України проголошує, що територіальний устрій нашої держави базується на засадах єдності та цілісності державної території, тому відповідно як було вже сказано вище, що Конституція України як Основний закон держави відіграє важливу роль саме у забезпеченні територіальної цілісності.

Особливу роль у гарантіях забезпечення збереження територій відіграють міжнародні правові акти. Саме вони є системою універсальних міжнародних способів гарантування, охорони і забезпечення територіальної цілісності усіх держав. Це все є закріплено у міжнародних документах правового характеру і відповідно є обов'язковим до виконання і дотримання всіма державами. Одну з головних ролей міжнародних гарантів відіграє Статут ООН, який відповідно є фундаментом підписання і проголошення усіх міжнародно-правових законів, актів і Декларацій про гарантування країнам цілісності та недоторканності. Проте, щодо ефективного функціонування цих міжнародних правових договорів можна багато сперечатись, оскільки більшість погодяться, що на даний момент вони не є ефективними. Можливо це пов'язано з децентралізованим характером та примітивною природою, та конкретних дій щодо негайного врегулювання збройного конфлікту між росією та Україною не було і на жаль досі немає. [1, с. 44]

А якщо вже згадано про бездіяльність та неефективність міжнародних документів правового характеру, то варто згадати і Будапештський меморандум. Ця угода, яка була підписана між 4 країнами: Україною, РФ, Великою Британією та Сполученими Штатами Америки 5 грудня 1994 р., мала дати Україні гарантії безпеки у зв'язку із її набуттям статусу неядерної держави. Усі 3 країни, які підписали цей меморандум зобов'язалися:

- поважати незалежність, суверенітет та існуючі кордони України;
- утримуватися від загрози силою, її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України; ніяка їхня зброя ніколи не буде використовуватися проти України, крім цілей самооборони або будь-яким іншим чином згідно зі Статутом ООН;
- утримуватись від економічного тиску, спрямованого на те, щоб підкорити своїм власним інтересам здійснення Україною прав, притаманних її суверенітету, і таким чином отримати будь-які переваги;
- домагатися негайних дій з боку Ради Безпеки ООН з метою надання допомоги Україні, якщо вона стане жертвою акту агресії чи об'єктом погрози агресією з використанням ядерної зброї;
- не застосовувати ядерну зброю як проти України так і проти інших держав-учасниць Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, крім випадку нападу на них самих, їхніх та підопічні території, збройні сили, їхніх союзників;
- проводити консультації у випадку виникнення ситуації, внаслідок якої постає питання стосовно цих зобов'язань. [3]

В цілому можна сказати, що усі країни дотримуються цієї міжнародної угоди, відповідно, окрім однієї країни-агресора. 2014 р. росія порушила всі пункти меморандуму, та чомусь її дії проти територіальної цілісності України не були жодним чином припинені, а засудження було лише на словах. Тому можна сказати, що Будапештський меморандум – це лише папірець, який має мінімальну силу.

Сьогодні в Україні йде повномасштабна війна, вже два роки ми відстоюємо наші території. В народі України немає жодного сумніву стосовно того, що Перемога буде за нами, відповідно ми здобудемо її, насамперед, на полі бою, забравши усі наші території. Тут можна було б висловити думку Кирила Буданова, начальника Головного управління розвідки Міністерства оборони України, який сказав: «Вирішення і припинення військового конфлікту можливе, лише у разі виходу нашої армії, у будь-якій формі, на кордони зразка 1991 р.». Та відповідно після нашої Перемоги та повернення кордонів, у будь-якому випадку нам будуть потрібні вже перспективні і дієві гарантії забезпечення територіальної цілісності України. Як на мене, то таким гарантом, беззаперечно, може стати НАТО, міжнародна міжурядова організація, військово-політичний союз 31 держави Північної Америки та Європи. [3] Україна як ніхто заслуговує на місце в цій організації, оскільки протягом цих років війни ми довели, що ми сильна країна, яка може захистити не лише себе, а й інші країни, які цього потребуватимуть. У повоєнний період, не можна буде знову припуститися фатальної помилки та дати

силу державі-терористу, бо чому слова «Ніколи знову», після Другої світової війни перетворились на одне – «знову» в ХХІ ст. Відповідно після нашої Перемоги Північноатлантичний альянс має негайно розглянути вступ України до НАТО, оскільки це перспективи і гарантії не тільки для нашої країни, а для усіх членів альянсу.

А ще хотілось би згадати важливий етап з початку повномасштабного вторгнення, це тристоронній альянс України, Великої Британії та Польщі. Його було засновано 17 лютого 2022 р., він спрямований на протидію російській загрозі та спільну роботу заради європейської безпеки. Активне постачання зброї цих країн та фінансова підтримка показують всю ефективність роботи цього альянсу. Тому я думаю, що цей тристоронній альянс вже є чудовим гарантом і дійсно хорошою перспективою стосовно нашої безпеки та територіальної цілісності у повоєнний період.

Загальний висновок щодо перспектив правових гарантій територіальної цілісності України полягає в тому, що на сьогоднішній день вони займають важливу роль у забезпеченні національної безпеки та стабільності країни. Закріплено в Конституції України та інших законодавчих актах права та свободи громадян, у тому числі право на життя, свободу слова та свободу діяльності, забезпечують мирне співвіднесення всіх національностей та забезпечують рівність перед законом для всіх громадян. Уряд України слідує заходам для зміцнення обороноздатності країни та забезпечення територіальної цілісності, зокрема через співпрацю з міжнародними партнерами, підвищення ефективності військового потенціалу, розвитку кібербезпеки та забезпечення критично важливих інфраструктур. Проте, необхідно продовжувати розвивати та удосконалювати систему правових гарантій територіальної цілісності України, забезпечуючи захист національних інтересів та недоторканість територіальної цілісності країни. Для досягнення цієї мети важливо залучити до співпраці всі галузі влади та суспільства в цілому, а також не забувати про міжнародних партнерів, оскільки ми стоїмо за свої землі, чужого нам не потрібно.

Список використаних джерел

1. Гудзь, Т. І., Коломієць Ю. М. Гарантії забезпечення територіальної цілісності України. Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції: Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (21-22 травня 2016 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2016. С. 43-46.

2. Ортинський В. Державна єдність і територіальна цілісність України як об'єкти правового забезпечення. / Вісник Національного університету «Львівська політехніка», Юридичні науки. Вип. 7. № 2 (26). 2020. С. 1-9.

3. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 05.12.1994 р. № 998_158 URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/998_158 (дата звернення: 15.02.2024).

Ярослав Єдкін,

студент I курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0009-0001-5845-684X>

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА СВІТОВІ ПОЛІТИЧНІ СТРУКТУРИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

UKRAINE'S INTEGRATION INTO EUROPEAN AND WORLD POLITICAL STRUCTURES: HISTORICAL EXPERIENCE AND MODERN CHALLENGES

The article analyzes the main stages of integration into European and World political structures, historical experience and modern challenges of the process of European integration from the moment of the declaration of independence of Ukraine to the Orange Revolution, to the Revolution of Dignity and the further development of relations with the EU and NATO.

Emphasis is placed on the modern challenges facing Ukraine on the way to integration, taking into account the political, economic, social and cultural dimensions, as well as the recommendations of the Ukrainian government regarding the implementation of the necessary reforms.

The role of civil society and the support of international partners in the process of Ukraine's integration into European and world political institutions is defined.

Keywords: *European integration, political, economic, social and cultural dimensions, civil society, rule of law, anti-corruption.*

З моменту здобуття незалежності України європейська та євроатлантична інтеграція України є зовнішньополітичним пріоритетом української влади, про що були внесені відповідні зміни до Конституції України у 2019 році [1]. Цей процес відображає стратегічне прагнення безпеки, стабільності та економічного розвитку України шляхом інтеграції в європейський та трансатлантичний простір.

Історичні аспекти інтеграції України в європейські та світові політичні структури.

Перший етап (1991-2004 рр.) – це набуття членства в ОБСЄ, що продемонструвало бажання України стати членом міжнародної спільноти. Окрім цього, підписано Угоду про партнерство заради миру з НАТО (1994 рік) та Угоду про партнерство і співробітництво з ЄС (1998 рік).

Другий етап – це Помаранчева революція та її наслідки (2004-2010), яка стала важливим інструментом у створенні нових можливостей для інтеграційного процесу України. Як вказує В. Горак, революція підкреслила готовність українського суспільства до демократичних змін та європейського вибору [2, С.17]. Як наслідок, посилюється діалог про можливість підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Третій етап – Євромайдан і партнерство з ЄС (2013-2014), що виражались у протестах на Майдані Незалежності, відомі як «Революція Гідності», як символ прагнення українців втілити європейську інтеграцію, про що більш детально проаналізовано в архівних документах [3, 1-10].

Стосовно політичних викликів, слід зауважити, що одним з найбільших є забезпечення територіальної цілісності та суверенітету України в умовах російської агресії. Наразі це основна перешкода для подальшої інтеграції, оскільки вимагає масштабних ресурсів на оборонну та безпекову сфери. Про масштабність та руйнівний вплив збройної агресії росії проти України детально досліджено в концептуальній праці В. Головка, де зазначено, що ця агресія становить сукупність воєнних, політичних, інформаційних та інших ворожих дій упродовж 2014-2024 років; згорання курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію; загарбання частин українських територій; формування псевдодержавних утворень; зниження економічного та наукового потенціалу; дестабілізація суспільно-політичної ситуації; ускладнення міжнародного положення країни тощо [4]. Аналізуючи конкретні реформи, для подальшої інтеграції України в європейські та світові

політичні інститути вважаємо за доцільне виокремити низку ключових сфер, які потребують уваги українського уряду та суспільства:

1. Реформа правової системи, що включає судову реформу, антикорупційну політику та сприяє ефективній діяльності всіх правоохоронних інституцій.

2. Економічні реформи, у т.ч. земельну, приватизацію державних підприємств, реформування енергетичного сектору з метою зменшення залежності від імпорту енергоносіїв та підвищення енергоефективності та, звісно, покращення інвестиційного клімату (спрощення процедур ведення бізнесу, вдосконалення законодавства про захист інвестицій та створення сприятливих умов для іноземних інвесторів).

3. Соціальні реформи. Це, освітня сфера (адаптація системи освіти до потреб сучасного ринку праці, якість вищої освіти, запровадження принципів навчання та сприяння інтеграції української науки в європейську наукову спільноту). Це реформа охорони здоров'я (модернізація, підвищення якості медичних послуг та забезпечення доступу до лікування для всіх верств населення).

4. Внутрішня та зовнішня політика, в основі якої – зміцнення верховенства права та забезпечення поваги до прав людини і основоположних свобод мають фундаментальне значення для наближення України до європейських стандартів [5, С.52]; активна дипломатична стратегія, заснована на європейській інтеграції, покращення двосторонніх відносин з країнами ЄС та поглиблення співпраці з міжнародними організаціями є ключовими для досягнення мети інтеграції.

У рекомендаціях Уряду України наголошується на необхідності проведення комплексних реформ у правовій, економічній та соціальній сферах. Зміцнення верховенства права, боротьба з корупцією, модернізація економіки, покращення освіти та охорони здоров'я, активна зовнішня політика є ключовими для успішного інтеграційного процесу.

Роль громадянського суспільства та міжнародних партнерів у процесі інтеграції є надзвичайно важливою. Підтримка громадянського суспільства забезпечує демократичний контроль над реформами, а співпраця з міжнародними партнерами зміцнює дипломатичні позиції України та сприяє її інтеграції у світові структури. Успішні реформи та зміцнення принципів демократії, прав людини та ринкової економіки будуть ключовими для досягнення цієї мети. Україна має всі шанси реалізувати європейський вибір, але для цього потрібні зусилля всього українського суспільства та активна підтримка міжнародних партнерів.

Враховуючи означене, зазначимо, що успішна реалізація цих реформ значно прискорить інтеграцію України в європейську та світову політичну структуру, створить нові можливості для розвитку та зміцнення держави на міжнародній арені. Слід враховувати, що інтеграція потребуватиме узгоджених зусиль усіх гілок влади, активного залучення громадянського суспільства для забезпечення демократичного контролю над реформами, а співпраця з міжнародними партнерами зміцнює дипломатичні позиції України та сприяє її інтеграції у світові структури.

Список використаних джерел

1. Європейська та євроатлантична інтеграція / Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/evropeyska-ta-evroatlantichna-integraciya.html>
2. Горак В. «Помаранчева революція» в Україні: концепції, інтерпретації, оцінки / URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/104870/25-Horak.pdf?sequence=1>
3. «Ми гідні бути вільними. Майдан. Початок» (до 10-ї річниці початку Революції Гідності) / URL: <https://tsdaea.archives.gov.ua/Publications/2023/revolution-of-dignity/>.
4. Головка В.В. Збройна агресія російської федерації проти України // Енциклопедія історії України: Додатковий том. – Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2021. – 773 с.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=zbrojna_agresija_rosijskoji_federatsiji_protu_ukrajiny (останній перегляд: 16.02.2024).
5. Верховенство права та права людини у світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод / Практично-методичний посібник викладача. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/curriculum_rule_of_law_cd.pdf.

УДК 349:316.77:[004.775] (447)

Юрій Єлькін,

студент II курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yuriy Yelkin,

2-nd year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Тетяна Козаченко**, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО РИНКУ ЕЛЕКТРОНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄС

UKRAINE ON THE WAY TO THE EU ELECTRONIC COMMUNICATIONS MARKET

The document examines the role of European integration processes for the electronic communications market in Ukraine. Legislative changes and amendments made by Ukraine to bring them into line with EU directives are reviewed. The advantages of European integration, such as the use of transparent standards, increased competitiveness, protection of consumer rights, investment attraction, contribute to the creation of efficient infrastructure and create conditions for sustainable development.

Keywords: *electronic communications, EU integration, technologies.*

Електронні комунікації – це галузь, яка постійно розвивається відповідно до технологічних та суспільних змін. Вона включає в себе різноманітні аспекти технологій, послуг та інфраструктури, пов'язаних із забезпеченням обміну інформацією за допомогою електронних засобів. Загалом, електронні комунікації є невід'ємною частиною сучасного суспільства і бізнесу, надаючи засоби для швидкого та ефективного обміну інформацією в будь-якому куточку світу.

Україна обрала європейський шлях розвитку телекомунікацій під час свого стрімкого процесу євроінтеграції. Один із ключових етапів цього вибору був підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (Україна підписала Угоду в червні 2014 року, а пізніше її частину про глибoku та всеосяжну зону вільної торгівлі) [1].

Ця угода передбачала гармонізацію законодавства та наближення стандартів України до європейських норм. В галузі телекомунікацій це включало в себе прийняття та впровадження законодавства, яке регулює ринок телекомунікацій на засадах, схожих із тими, які існують у Європейському Союзі.

Впровадження європейських стандартів в галузі електронних комунікацій в Україні передбачає кілька ключових напрямків:

Законодавча гармонізація, під час якої Україна вносила зміни до свого законодавства, спрямовані на гармонізацію з європейськими стандартами у сфері електронних комунікацій. Виконання заходів, пов'язаних з реалізацією інтеграції України до ЄС у відповідності до Директиви ЄС 2018/1972 [2].

Створення регулюючого органу, що відповідає за регулювання електронних комунікацій, встановлення стандартів та норм в цій галузі. Відповідний орган був створений відповідно до Закону України від 16.12.2021 № 1971-IX [3].

Ліцензування, ведення реєстру та регулювання ринку. Встановлення правил для ліцензування та регулювання учасників ринку електронних комунікацій з метою забезпечення конкуренції та захисту інтересів користувачів. Ведення загального реєстру учасників ринку електронних комунікацій, збір статистичної інформації та її подальший аналіз.

Технічна адаптація та впровадження технічних стандартів. Забезпечення сумісності та взаємодії українських електронних комунікаційних систем з європейськими стандартами [4].

Розвиток мережевої інфраструктури для поліпшення якості та доступності електронних комунікаційних послуг. Охоплення більшої кількості кінцевих споживачів якісними сучасними послугами електронних комунікацій.

Захист прав споживачів, встановлення прав та обов'язків споживачів електронних комунікацій, а також механізмів вирішення спорів. Незважаючи на повномасштабну війну, прийнята низка постанов та нормативно-правових актів [5].

Розробка та надання нових послуг споживачам. Як один з прикладів такого типу послуг можна зазначити послугу перенесення номеру на мережу іншого оператора (MNP), якою (з 01.05.2019р) станом на кінець 2022 року скористалися 252,4 тис абонентів, перенесено біль ніж 425 тис номерів [6].

Ці заходи спрямовані на створення конкурентного ринку, вдосконалення якості послуг, забезпечення відповідності європейським стандартам та захист прав та інтересів користувачів електронних комунікацій. Україна продовжує працювати в напрямку вдосконалення галузі електронних комунікацій та наближення до європейських стандартів.

Безумовно, що впровадження європейських стандартів в галузі електронних комунікацій в Україні є не тільки обов'язком країни згідно підписаних Угод про співпрацю. Європейська інтеграція має незчисленні переваги як для ринку телекомунікацій, так і для громадян України.

Саме завдяки існуючій співпраці, під час війни, за сприяння Міністерства цифрової трансформації України, між українськими та європейськими провідними операторами було підписано угоду про скасування роумінгової плати. Це дозволило багатьом громадянам зберегти зв'язок з рідними незважаючи У квітні 2023 року рада Євросоюзу затвердила пропозицію щодо розширення дію мобільного роумінгу ЄС на Україну та подовжила дію безкоштовного роумінгу на 12 місяців [7].

Головні переваги європейської інтеграції для ринку телекомунікацій України:

Прозові узгоджені технічні стандарти: Впровадження європейських стандартів надає Україні можливість використовувати узгоджені технічні норми, що сприятиме легшій взаємодії телекомунікаційних мереж та пристроїв.

Фінансування та залучення інвестицій: Європейська інтеграція відкриває можливості для отримання фінансування та інвестицій для розвитку телекомунікаційної інфраструктури в Україні. Україна вже має доступ до фінансування та грантів з європейських програм для розвитку інфраструктури, але цей процес може набути набагато більшого розвитку найближчим часом.

Ринкова конкуренція та підвищення конкурентоспроможності: Участь в європейському ринку може спростити вихід провідних гравців ринку електронних комунікацій ЄС в Україну, так і стимулювати вихід українських операторів на ринок ЄС. Це призведе до більшої конкуренції в українському секторі телекомунікацій, що зазвичай призводить до поліпшення якості послуг та зниження цін для кінцевих споживачів. Європейська інтеграція вже робить український ринок телекомунікацій привабливішим для міжнародних інвесторів та глобальних гравців. Як опосередковане свідчення цього є купівля французькою компанією NJJ Capital активів «Lifecell» та «Datagroup» [8].

Обмін та втілення інновацій: Участь в європейському співтоваристві сприяє сприяти обміну та поширенню інновацій та передових технологій. Це спрощує шлях для впровадження мобільних мереж наступного покоління та високошвидкісних мереж [9].

Захист прав споживачів: Європейські стандарти та правила дозволяють забезпечити більший рівень захисту прав та інтересів громадян.

Спільні заходи з кіберзахисту: Співпраця з європейськими партнерами у напрямку підтримки системи кіберзахисту України вже ведеться у вигляді діалогу. Україна не тільки отримує допомогу від ЄС, але й ділиться з нею набутим досвідом [10].

Вказані переваги сприяють не лише розвитку сектору електронних комунікацій, але й створенню внутрішньої екосистеми новацій та підвищенню конкурентоспроможності України в глобальному інформаційному суспільстві.

Отже, інтеграція з ЄС створює умови для сталого та інноваційного розвитку сектору електронних комунікацій в Україні.

Приєднання до європейських стандартів та нормативів в цій галузі сприяє створенню ефективної інфраструктури, забезпечує більш широкий доступ до послуг електронних комунікацій та сприяє розвитку новітніх технологій. Відповідність європейським стандартам має також поліпшити якість обслуговування, захист прав споживачів та обробку персональних даних. Європейська інтеграція сприяє збільшенню конкуренції на ринку електронних комунікацій, що веде до покращення сервісу та зниження цін для споживачів. Крім того, це створює можливості для залучення інвестицій

та фінансування для розвитку інфраструктури та новаторських проєктів у сфері електронних комунікацій. Найбільш важливі переваги набуває впровадження в Україні новітніх технологій, такі як штучний інтелект (AI), аналітика великих обсягів даних (Big Data), мереж нового покоління 5G, IoT, LoRaWAN та інших.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 20.02.2024).
2. Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2018/1972 від 11 грудня 2018р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-18 (дата звернення 20.02.2024).
3. Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-20> (дата звернення 20.02.2024).
4. Про затвердження Положення про реєстр радіообладнання та випромінювальних пристроїв. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0788-22> (дата звернення 20.02.2024).
5. Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2022-%D0%BF> (дата звернення: 20.02.2024).
6. Перенесення абонентських номерів. URL: <https://www.ucrf.gov.ua/services/perenesennya-abonentskih-nomeriv> (дата звернення: 20.02.2024).
7. Roaming for Ukraine. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_23_3764 (дата звернення: 20.02.2024).
8. Французька NJJ Capital планує придбати «Датагруп-Volia». Заявку розглядає АМКУ URL: <https://forbes.ua/news/frantsuzka-njj-capital-planue-pridbati-datagrup-volya-zayavku-rozglyadae-amku-13022024-19180> (дата звернення: 20.02.2024).
9. Gigabit Infrastructure Act. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/gigabit-infrastructure-act> (дата звернення: 20.02.2024).
10. Україна та Європейський Союз зміцнюють співпрацю в боротьбі з кіберагресією. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/ukrayina-ta-yevropeiskii-soyuz-zmicnyuyut-spivpracyu-v-borotbi-z-kiberagresiyeyu> (дата звернення: 20.02.2024).

УДК 329:323.2:328(477)

Єгор Журкін,

аспірант кафедри новітньої історії України історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yehor Zhurkin,

Phd student of the department of modern history of Ukraine of faculty of history of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-9533-5473>

Науковий керівник: **Андрій Пижик**, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри новітньої історії України історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СТАНОВЛЕННІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS IN THE ESTABLISHMENT OF INDEPENDENT UKRAINE

Civil society institutions play an important role in the state-building processes of independent Ukraine. In view of this, the issue of studying the peculiarities of the institutionalization of civil society in Ukraine is relevant. In Ukrainian historiography, there is no single interpretation of issues related to the formation and structural elements of civil society. The article examines different views on the structuring of civil society institutions. The novelty of the study lies in the generalization of approaches to the definition of the term «civil society» and its main institutions.

The relevance of the study is stipulated by the need for a theoretical understanding of the formation and functioning of civil society institutions in Ukraine, as they represent the interests and needs of Ukrainian citizens. The purpose of the article is to analyze the affiliation of political parties to civil society institutions. To do this, the author has studied the legal documents of the period of restoration and development of the Ukrainian independent state, constitutional drafts, and works of contemporary researchers that address the issues of institutionalization of civil society in Ukraine.

Keywords: *civil society, civil society institutions, political parties, citizens' associations, state-building processes, constitutional projects.*

У науковій літературі справедливо зазначається, що значення громадянського суспільства в умовах функціонування демократичного політичного режиму та соціальної, правової держави, полягає, зокрема, у наступному: громадянське суспільство утворює відповідне соціальне середовище, в якому формується і розвивається особистість за допомогою створення умов для задоволення її основних потреб та інтересів, тобто створюються умови для її широкої самореалізації; виступає гарантією захисту інтересів кожної особистості, її природних прав і свобод від надмірного втручання держави в особисте життя; формулюють і репрезентують перед державою громадські інтереси, а також прагнуть забезпечити ефективний діалог з державою щодо захисту цих інтересів або врегулювання можливих конфліктів. [7; С. 6].

Інститути громадянського суспільства відіграють важливу роль у державотворчих процесах незалежної України. З огляду на це актуальним є питання дослідження особливостей інституалізації громадянського суспільства в Україні. В українській історіографії немає єдиного трактування питань, що пов'язані зі становленням та структурними елементами громадянського суспільства. У тезах розглядаються різні погляди на структуру інститутів громадянського суспільства. Новизна дослідження полягає в узагальненні підходів до визначення терміну «громадянське суспільство» і основних його інститутів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення формування і функціонування інститутів громадянського суспільства в Україні, оскільки вони репрезентують інтереси та потреби українських громадян. Метою є виокремлення основних інститутів громадянського суспільства. Для цього автор опрацював нормативно-правові документи періоду відновлення та розбудови української незалежної держави, конституційні проєкти, праці сучасних дослідників, в яких розглядаються питання інституалізації громадянського суспільства в Україні. Зокрема, відображення інститутів громадянського суспільства в Концепції нової Конституції України

19 червня 1991 року; конституційних проєктах в редакціях від 1 липня 1992 року, 27 травня 1993 року, 26 жовтня 1993 року; постанові Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11.2010 № 996 тощо.

Конституція України гарантує розвиток таких інститутів громадянського суспільства як місцеве самоврядування (стаття 7), громадські організації, політичні партії, профспілкові організації (стаття 36), релігійні організації (стаття 35), сім'я (стаття 51), суб'єкти господарювання (стаття 42).

Трактування терміну «громадські об'єднання» знайшло відображення в Конституційному проєкті, що був винесений на всенародне обговорення 1 липня 1992 року. В ньому був окремий розділ, присвячений громадянському суспільству. У статті 95 проєкту зазначено, що громадськими об'єднаннями визнаються політичні партії, масові рухи, професійні спілки, релігійні організації, добровільні товариства, фонди, асоціації та інші об'єднання громадян, які не мають за мету одержання прибутку. Те саме трактування терміну було подано в Конституційному проєкті від 27 травня 1993 року у статті 85 [3; С.210].

Різні інститути громадянського суспільства активно залучаються до розв'язання політичних проблем та беруть активну участь у виробленні державної політики. Важливу роль у функціонуванні держави та житті суспільства відіграють політичні партії, які є одним з інститутів громадянського суспільства в Україні; вони репрезентують та захищають інтереси громадян на політичній арені, залучають широкі верстви населення до обговорення актуальних проблем.

Існують різні підходи до визначення громадянського суспільства. На статичному (інституційному) рівні громадянське суспільство – це система соціальних інститутів (держави, сім'я, місцеве самоврядування, громадські, релігійні організації, профспілки, політичні партії, засоби масової інформації, підприємницькі структури). На динамічному (функціональному) рівні – це система відносин (політичних, правових, економічних, соціальних, національних, духовно-моральних, релігійних, культурних тощо), які сприяють гармонійному розвитку людини як найвищої соціальної цінності, гарантують реалізацію й забезпеченість її прав та свобод для досягнення спільного блага [5; С.81-82].

Різні підходи до аналізу особливостей формування політичної системи та громадянського суспільства в Україні, тлумачення термінів подані в працях Т. Бельської, Ф. Рудича, А. Кудряченка, І. Кресіної, О. Онищенко, П. Любченка, Т. Наливайко, Л. Погорілої та ін. Зокрема, Т. Бельська дослідила тлумачення терміну «інститути громадянського суспільства» в українській та закордонній історіографії[1]. Ф. Рудич та А. Кудряченко наголошують, що основою громадянського суспільства є людина, тому інститути громадянського суспільства мають сприяти всебічній реалізації особи, її інтересів та устремлінь[2, 9].

Громадянське суспільство відіграє важливу роль у державотворчих процесах, виступає гарантом відповідного рівня забезпечення базових цінностей, серед яких людська гідність, права та свободи людини і громадянина, демократія, свобода, дотримання принципів верховенства права, справедливості, плюралізму, толерантності тощо. Громадяни беруть активну участь в обговоренні актуальних питань розвитку держави, висловлюють свою думку через незалежні засоби масової інформації, проводять соціологічні опитування тощо. Впливати на політичні та державотворчі процеси громадянське суспільство може через різні інститути.

Кандидатка економічних наук В. Слюсаренко зазначає, що для стабільного розвитку громадянського суспільства важливе значення мають громадські об'єднання і рухи. Серед громадських об'єднань авторка виділяє такі: кредитні спілки, політичні партії, громадські організації, релігійні організації, профспілки, творчі спілки, благодійні організації, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, органи самоорганізації населення. [10; С. 7-8]

Кандидатка юридичних наук Т. Наливайко звертає увагу, що різні громадські структури (об'єднання, організації, рухи тощо), виконуючи контролюючі функції, унеможливають свавілля державного апарату, дають змогу підготувати альтернативні проєкти, відстояти інтерес конкретних верств суспільства. [6; С. 102].

Кандидатка юридичних наук Л. Погоріла вважає, що недержавні ЗМІ істотно впливають на реалізацію конституційно закріплених норм, що забезпечують свободу слова, скасування цензури, дають можливість всебічно та неупереджено висвітлювати важливі події, явища в суспільно-політичному житті країни та світу. [8; с. 141-144]

Також ЗМІ відіграють ключову роль у демократичних суспільствах, забезпечуючи інформованість громадян, контроль за владою, стимулюючи громадянську участь та сприяючи формуванню громадянської свідомості, постійно розвиваються та змінюються під впливом технологічних, соціокультурних та політичних трансформацій. Вивчення їх функцій та механізмів дозволяє краще розуміти, як вони формують громадянське суспільство та взаємодіють з ним.

Створення недержавних ЗМІ – незалежних та неупереджених носіїв і розповсюджувачів інформації, які є одним з елементів громадянського суспільства та виступають своєрідним індикатором рівня демократії держави. Як зазначає докторка політичних наук І. Кресіна громадянське суспільство є характеристикою суспільства з точки зору його самоорганізації, ступеня розвитку демократії, дотримання і реалізації прав і свобод людини і громадянина, виконання людьми (як громадянами) своїх політичних обов'язків як носіїв суверенітету, як джерела влади, як свідомих суб'єктів політичної діяльності, як відповідальних за наслідки своїх дій, за майбутнє всього суспільства.[4; с. 378-383]

Отже, до основних інститутів громадянського суспільства, що сприяли державотворчому процесу незалежної України можна віднести політичні партії, громадські об'єднання, засоби масової інформації, профспілки та благодійні організації.

Список використаних джерел

1. Бельська Т. В. Взаємовідносини органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах демократичного транзиту: дис. канд. наук з держ. управління:29.12.2009, Харків.2009. 239 с.
2. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку/ за заг. ред. Ф. Рудича. Київ.: Парламентське вид-во, 2006. 412 с.
3. Конституція незалежної України: у 3 кн. Київ: Право, 1995-1996. Кн 1 Документи, коментарі, статті./ заг ред. С. Головатого; упор: С. Головатий, Л. Юзьков. Київ: Право, Укр. Правнич. Фондація, 1995. 398 с.
4. Кресіна І. Держава і громадянське суспільство. *Держава і право*. Вип. 62. 2013. С. 378-383.
5. Любченко П.М. Місцеве самоврядування в системі інститутів громадянського суспільства: конституційно-правовий аспект: дис. докт. юрид. наук. Харків, 2007. 436 с.
6. Наливайко Т.В. Громадський контроль в Україні як інститут громадянського суспільства: теоретико-правовий аспект:дис.канд. юрид. наук. Львів, 2009. 201 с.
7. Онищенко О. Громадянське суспільство: тенденції становлення. *Наука і суспільство*.2002. №1-2. С.6.
8. Погоріла Л. П. Створення недержавних ЗМІ – шлях до демократичного поступу держави. *Дев'ять юридичні читання. Політико-правова реформа в Україні: історія, сучасність, перспективи*: матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 24-25 травня 2013 року). Київ, 2013. С. 141-144.
9. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії/ за заг ред. А.І. Кудряченка. Київ, НІСД, 2007. 396 с.
10. Слюсаренко В.Є. Формування інститутів громадянського суспільства: регіональні аспекти. Ужгород: ДВНЗ Ужгородський національний університет, 2013. 160 с.

Галина Заворітня,

кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Го Імін,

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Halyna Zavoritnya,

Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

<https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>

Guo Yimin,

Ph.D. student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

PUBLIC POLICY IN THE FIELD OF EDUCATION IN CONTEMPORARY UKRAINE: CHALLENGES AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Management approaches in the education system of Ukraine in the period of modern history, the main stages of formation and system-forming factors are studied. Throughout history, Ukraine has experienced long years of the totalitarian regime of the Soviet system, which was aimed at training the Soviet man. For the totalitarian system, the main purpose of education was the development of executive technical skills and the challenge of critical thinking in the population.

Keywords: *public administration, education system, Ukraine, history, development, educational reform, curriculum, war, invasive approach.*

Постановка проблеми. В Україні підходи до управління освітньою системою є критично важливими чинниками її ефективності. Однак неспровокована збройна агресія росії проти України, за підсумками бомбардувань об'єктів мирної інфраструктури, спрямована значною мірою на знищення цивільних об'єктів, серед яких – освітні та виховні об'єкти утворюють значну частку. Міністерство освіти та науки навіть створило спеціальний сайт із інтерактивною мапою руйнувань URL <https://saveschools.in.ua>, але обсяги завданої шкоди збільшуються швидше, ніж модератори встигають оновлювати інформацію на сайті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти формування та розвитку сучасної публічної політики управління в загальноосвітній школі вивчали Бондаренко Н.В.; Косянчук С.В. [1]; Когут І., Нікуліна О., Сирбу О., Жерьобкіна Т. [3], Мартіашвілі Л. [4]. Щодо актуального стану та шляхів відновлення закладів вищої освіти тему досліджують Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Питання управління освітнім процесом поки що не систематизовані і розроблені не в належному обсязі.

Виклад матеріалу. Зі здобуттям незалежності, орієнтації на досягнення світових досягнень в освіті, зокрема, через приєднання до Болонського процесу. Україна розпочала надзвичайно складний та довготривалий процес освітньої реформи, перехід на нові вимоги до освітніх програм, вимог до них та очікуваних результатів. Реформа освітньої сфери зорієнтована вже не лише на максимальне накопичення знань, а передусім на оволодіння компетентностями, які дозволятимуть застосовувати отримані знання та міститимуть інноваційний елемент з врахуванням стратегічного напрямку нашої держави на вступ до Європейського Союзу. Європейський ринок є високо конкурентним та чітко структурованим в усіх сферах, винятком з чого не стала освітня сфера.

Категорія «управління» досить багатогранна і використовується в різних сферах суспільної, виробничої, наукової діяльності. У сучасних державних документах, де визначаються основні напрями реформування системи освіти, також підкреслюється необхідність реалізації державної

освітньої політики України (Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII «Про освіту»); тощо. Відтак, державне управління у сфері освіти завжди тісно пов'язане з політикою і є політичним явищем.

Інституційна структура державних органів влади у сфері освіти показує чіткий ієрархічний підхід до управління, що на нашу думку, потребує подальшої підтримки держави реформування системи управління освітньою сферою у напрямку до передачі ширшого обсягу повноважень на місцевий рівень. Передусім такий підхід дозволить залучати більше фінансування від недержавних та міжнародних інститутів.

Наразі, у зв'язку з впровадженням реформи з децентралізацій, більшість повноважень від центральних органів влади вже було делеговано місцевим виконавчим структурам. Головною позитивною перевагою такої реформи була зміна руху коштів фінансування в освітній галузі (і не лише в ній) з центрального – на місцевий рівень. До здійснення акту неспровокованої збройної агресії росії на Україну у 2022, такі зміни на рівні оптимізації управління фінансами означали як для державного, так і місцевих бюджетів перенаправлення з напрямку «споживання» на напрямок «розвиток».

Методологія побудови і реалізації освітніх програм із акцентом на працевлаштування та активне життя в суспільстві [2]. Можливість студентам самостійно компонувати значну частину освітньої програми та обирати викладачів. Такі інноваційні підходи вимагають одночасного забезпечення підзвітності та якості, що наразі є серйозною проблемою в системі управління освітою в Україні. Хоча такі заходи, як стандартизоване тестування та зовнішнє оцінювання, існують, існують прогалини в їх реалізації та ефективності. Крім того, такі проблеми, як корупція та політичний вплив, можуть підірвати зусилля щодо підтримки освітніх стандартів. Посилення механізмів підзвітності та прозорості разом із вихованням культури доброчесності в освітньому секторі є важливими для покращення загальної якості.

Висновок. Підходи до управління освітньою системою України відображають динамічну взаємодію між децентралізацією, реформою навчальних програм, підготовкою педагогічного складу та механізмами підзвітності. Вирішуючи ці виклики та спираючись на свої сильні сторони та підтримку міжнародних партнерів, Україна може підвищити якість та ефективність своєї системи освіти, тим самим розширюючи можливості своїх громадян і сприяючи національному розвитку. Завдяки злагодженій і мотивованій роботі українських освітян та виважених управлінських рішень вдалося зменшити руйнівний вплив на сферу від російської війни.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Реформування навчальних програм: більше запитань, ніж відповідей. Український педагогічний журнал, №2, 2017. С. 112-118. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162001873.pdf>
2. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
3. Когут І., Нікуліна О., Сирбу О., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи. благодійного фонду savED за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». 24.02.2023. URL: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/ua-saved_overview-report-2022-web.pdf
4. Мартіашвілі. Л. Теоретичні засади державного управління освітою України та тенденції його сучасного розвитку. Полтавський Національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. Витоки педагогічної майстерності. Випуск 24. 2019. С. 133-141.

УДК 32:351.862.4

Тарас Загола,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Taras Zahola,

graduate student of the Department of Public Management and Administration at Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav,

<https://orcid.org/0000-0002-3722-0811>

Науковий керівник: **Оксана Пархоменко-Куцевіл,** доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN THE FORMATION AND TRANSFORMATION OF THE GLOBAL SECURITY SYSTEM

The study analyzes the role of international organizations in the formation and transformation of the global security system. The role of the UN and the UN Security Council as the main institutions in ensuring global security is analyzed. International organizations play an influential role in the system of ensuring global security, minimizing threats to modern states, reducing conflict and confrontation between countries. At the same time, today there are problems with ensuring global security in the world and a crisis in the actions and capabilities of international organizations whose functions are to ensure security in the region and the world. Therefore, there was an urgent need to rethink the role of international organizations in the security system. The author states that the role of international organizations in maintaining global peace and security today is multifaceted and diverse; international cooperation and coordination of efforts of international organizations are developing in order to strengthen peace and security.

Keywords: global security, international security, global crises, international organizations.

Міжнародні організації грають впливову роль у системі забезпечення глобальної безпеки, мінімізації загроз сучасним державам, зменшення конфліктності та протистояння між країнами. Разом з тим, на сьогодні спостерігаються проблеми щодо забезпечення глобальної безпеки у світі та криза у діях та можливостях міжнародних організацій, функції яких мають забезпечувати безпеку в регіоні та світі. Тому виникла нагальна потреба у переосмисленні ролі міжнародних організацій у системі безпеки.

Проблеми ролі міжнародних організацій у підтримці міжнародного миру та безпеки незмінно перебувають у центрі уваги учених. В останні роки в наукових дослідженнях було проаналізовано багато питань, пов'язаних з функціонуванням міжнародних організацій, у тому числі нормативні засади світового порядку (ООН та інші міжнародні організації); реформа ООН та її вплив на сучасну систему міжнародних відносин; проблема різночитань у розумінні сутності зусиль ООН у сфері підтримки міжнародного миру та безпеки; протиріччя моделі колективної безпеки та низку інших.

Цілі підтримки міжнародного миру та безпеки шляхом запобігання конфліктам та сприяння сторонам конфлікту у примиренні з моменту створення Організації Об'єднаних Націй у 1945 р. завжди були і є основними у її діяльності. Основними формами та напрямками діяльності ООН у підтримці миру та безпеки є: превентивна дипломатія та посередництво; миротворча діяльність; світобудування; боротьба з тероризмом; роззброєння.

Діючий вплив ООН на формування сучасної безпеки та підтримку миру визначається базовою основою пріоритетних факторів, таких, як:

– по-перше, ООН є найвпливовішим і представницьким майданчиком для міждержавних діалогів з актуальних напрямів конструктивного розвитку;

– по-друге, Статут ООН має ряд принципів, на основі яких визначився загальновизнаний кодекс поведінки держав і відповідно до нього вже тривалий час створюються нові угоди і міжнародні договори;

– по-третє, ООН ефективно генерує розвиток міжнародної законотворчості, що відповідає актуальним запитам справжнього часу та перспективним напрямам взаємодії держав-учасниць. За ініціативами ООН укладено і вже дали очевидні позитивні результати багато міжнародних договорів, що регулюють найскладніші питання у різноманітних сферах світового політичного та суспільного життя;

– по-четверте, за активної підтримки ООН активно працює велика кількість міжурядових організацій, діяльність яких регулює ключові напрями міжнародного життя в рамках своїх функціональних повноважень;

– по-п'яте, ООН має у своїй компетенції повноваження у вирішенні питань миру та війни, у тому числі з безпосереднім застосуванням збройних сил за призначенням [1].

Головну відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки несе Рада Безпеки ООН. Вона грає провідну роль визначенні наявності загрози світу чи акту агресії. Від імені Ради Безпеки надсилаються заклики до сторін у спорі врегулювати його мирним шляхом, а також надаються рекомендації щодо методів або умов врегулювання.

Рада Безпеки ООН має широкі повноваження щодо врегулювання конфліктів та їх мінімізації, разом з тим, на практиці виявилось, що врегулювати існуючий військовий конфлікт між ядерної державою та неядерною державою не змогла.

Таким чином, забезпечення глобальної безпеки здійснюється на підставі Статуту ООН. Ухвалені в рамках інститутів ООН конвенції, угоди в галузі роззброєння, двосторонні угоди про мир, дружбу та інші універсальні нормативні акти утворюють цілісну систему міжнародного законодавства та охоплюють широке коло найбільш важливих питань, у тому числі з глобальної безпеки [2].

Серед інститутів, залучених до порядку денного зміцнення міжнародного миру та забезпечення глобальної безпеки, фахівці називають насамперед регіональні; універсальні спеціалізовані установи; неурядові некомерційні організації. З-поміж міжнародних організацій повноваженнями підтримки миру та безпеки наділені: Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Європейський союз (ЄС), Асоціація держав Східної Азії (АСЕАН) та ін. [3].

Крім того, питання глобального миру та безпеки інтегровані до мандату таких універсальних спеціалізованих організацій (як включених до системи ООН, так і незалежних), як: ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ВООЗ, ПРООН, Інтерпол та ін.

Особливу роль та функції у питаннях підтримки міжнародного миру та безпеки відіграють міжнародні суди – Міжнародний кримінальний суд, а також так звані «гібридні» трибунали, створювані ad hoc чи в рамках процесів примирення, зокрема механізми пост конфліктного правосуддя та ін.

Важливу роль у сучасній системі протидії загрозам глобального миру та безпеці відіграють громадські рухи та організації. Провідну позицію займають Міжнародний рух Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, а також правозахисні організації та ін. [3].

Таким чином, можна констатувати, що роль міжнародних організацій у підтримці глобального миру та безпеки сьогодні багатогранна та різнопланова; розвиваються міжнародне співробітництво та координація зусиль міжнародних організацій у цілях зміцнення миру та безпеки. Водночас їхня діяльність багато в чому залишається недостатньо ефективною, що є об'єктивною обставиною та відображає поворот держав до ідей свого суверенітету.

Список використаних джерел

1. Cooperation with international, regional and sub-regional organizations, 2016. URL: <https://www.osce.org/partnerships>
2. Greminger T. Fabian Grass, Anna Hess Sargsyan, David Lanz, Benno Zogg, Multilateralism in Transition: Challenges and Opportunities for the OSCE, CSS, ETH. Zurich, 2021.
3. International conflict and security law : a research handbook / Ed.: S. Sayapin, R. Atadjanov, U. Kadam, G. Kemp, N. Zambrana-Tevar, N. Quenivet. Hague, 2022. xxxii, 1497 p.

УДК 351.85:304.

Богдан Загородній,

студент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Bohdan Zagorodnyi,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Валентина Карлова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ У НАДАННІ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

INTERACTION OF GOVERNMENT BODIES AND THE PUBLIC IN THE PROVISION OF PUBLIC SERVICES IN UKRAINE

Citizens, as the main consumers of public services, have the right to ensure that services are of appropriate quality, accessible and provided in a timely manner. Active involvement of the public in the process of providing public services makes it possible to improve them, which contributes to the improvement of people's living standards. The interaction of authorities and the public in the field of public service provision takes place through various mechanisms, in particular such as: consultations with the public, participation in public councils, working groups, conducting public expertise and monitoring, public hearings, information requests to state authorities, etc. In particular, public monitoring is carried out regarding the organization of activities and functioning of the Centers for the provision of administrative services (CSP), the quality of services; public expertise – regarding draft laws, normative legal acts in the field of public service provision. The results of public evaluation should contribute to ensuring greater transparency of public services and ensuring their accessibility for citizens. Thanks to evaluation, more effective decisions can be made [1].

Keywords: *authorities, civil society, public services, public policy.*

Серед сучасних форм взаємодії влади і громадськості у сфері надання публічних послуг заслуговують на увагу: співпраця в робочих групах щодо створення нових і покращення діяльності вже функціонуючих центрів надання адміністративних послуг (далі ЦНАП); проведення комунікативних заходів для налагодження роботи щодо надання публічних послуг (круглі столи, конференції); підготовка та реалізація інформаційних кампаній; створення телефонних «гарячих ліній» для надання правової підтримки споживачам публічних послуг [1].

Детальний аналіз практики діяльності ЦНАП щодо надання адміністративних послуг в Україні вказує на те, що цей механізм потребує вдосконалення, а якість надання зазначених послуг не задовольняє споживачів: досить часто спостерігається брак поваги до відвідувачів, територіальна та предметна розпорошеність різних владних органів та підрозділів; складні процедури надання адміністративних послуг і «подрібненість» послуг; довга тривалість термінів надання послуг, адже часто законодавчо не виправдано великі терміни та «особливості» адміністративного провадження послуг (терміни засідання комісій, виконкому, сесій, тощо); обмежений графік «приймочних годин» у різних органах, оскільки він більшою мірою орієнтований на посадових осіб, але не завжди вигідний громадянам; брак інформації, що стосується надання адміністративних послуг; недостатня облаштованість приміщень для прийому тощо.

Взаємодія органів публічної влади і громадськості у сфері надання публічних послуг, залишається неефективною через недостатню прозорість діяльності органів влади та певну бюрократизованість процедур такої взаємодії, низький рівень взаємної довіри. Як зазначає А.Петриків, сьогодні «перед органами місцевого самоврядування стоїть проблема кардинальної зміни чинних практик надання адміністративних послуг, що стосуються не просто якості послуг, зручності умов, прозорості і доступності, а й нового стилю відносин між громадянином і органом самоврядування, у якому домінують сучасні технології комунікації і в центрі комунікацій – інтереси населення» [2].

З метою удосконалення взаємодії органів влади і громадськості у наданні публічних послуг в Україні необхідно:

– включити до громадського моніторингу діяльності ЦНАП критерій щодо проведення щорічного аналізу зауважень і пропозицій суб'єктів звернень щодо якості надання публічних послуг та вжиття на його основі відповідних заходів;

– запровадити електронні форми взаємодії влади і громадськості у наданні публічних послуг в Україні (мобільні платформи зворотного зв'язку; щоденний моніторинг діяльності організацій і установ, які надають публічні послуги);

– запровадити інтерактивні форми громадського контролю за наданням публічних послуг органами влади (відкриті листи, звернення, розміщені в мережі Інтернет).

– посилення представництва громадськості у консультативно-дорадчих органах, у складі спільних робочих груп при прийнятті рішень щодо надання та оцінювання якості публічних послуг;

– вивчення та максимальне врахування позитивного зарубіжного досвіду у сфері залучення громадськості до надання публічних послуг та розроблення заходів з адаптації його в Україні, зокрема Великої Британії, Німеччини щодо організації управління якістю надання публічних послуг;

– удосконалення громадського моніторингу якості надання публічних послуг на основі використання міжнародних практик для подальшої розбудови конструктивного діалогу громадських організацій та органів публічної влади [3].

Реалізація зазначених заходів уможливить налагодження ефективної взаємодії органів публічної влади і громадськості у наданні публічних послуг в Україні, що відповідають встановленим стандартам та очікуванням громадян і суб'єктів господарювання, посилить довіру громадян до влади, сприятиме активізації громадськості в управлінні публічними справами. Це стане надійною основою подальшого розвитку України як демократичної, правової та соціальної держави.

Список використаних джерел

1. Ільчанінова Н. І. Вплив громадського моніторингу на процес надання адміністративних послуг. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 3. С. 131-136. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5931&i=26>

2. Петриків А. В. Залучення громадськості до здійснення моніторингу діяльності органів місцевого самоврядування в питаннях надання адміністративних послуг. Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. 2016. № 24. С. 13-24. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/3446>

3. Про адміністративні послуги : Закон України № 737 від 6 вер. 2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>

Diana Zayats,

Ph.D in Public Administration, Docent, associate Professor at the Department of Public Administration and Public Service, Institute of Public Administration, Governance and Professional Development of Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0003-0945-6971>

Діана Заяць,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»

PUBLIC ELECTRONIC CONSULTATIONS AS A TOOL OF E-DEMOCRACY

ПУБЛІЧНІ ЕЛЕКТРОННІ КОНСУЛЬТАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Публічні електронні консультації стали важливим інструментом участі громадян у формуванні державної політики. У тезах висвітлюється їхня роль у покращенні якості прийняття рішень та забезпеченні прозорості та відкритості управління. Автор аналізує переваги електронних консультацій для громадян та органів публічної влади, висвітлює принципи успішної організації таких заходів та їхній вплив на суспільство. Результати дослідження допоможуть розуміти важливість публічної участі в прийнятті рішень та сприятимуть подальшому розвитку електронних консультацій.

Ключові слова: публічні консультації, публічні електронні консультації, електронна демократія, консультування, прийняття рішень.

In the practice of many states, the number of tools for ensuring public scrutiny and transparency in the decision-making process and building trust between the government and citizens is constantly increasing. Among the most effective of these tools are public consultations. They help citizens to directly influence government bodies by engaging in decision-making processes and policy formation during inter-election periods. Public consultations are also an effective means of raising the level of political culture.

Consulting with people is not a new concept. The term «consultation» refers to seeking advice or opinion from someone on a specific matter. It involves the direct exchange of ideas, assumptions, and advice among people [1].

Public consultations constitute a process of communication between public authorities and citizens (interested parties or «stakeholders»), through which both sides become informed about various perspectives and proposals of government policy and enable citizens to influence the content of decisions made by public authorities. The purpose of public consultations is to achieve decisions and results that take into account the knowledge, values, and rights of all stakeholders (civil society organizations, experts, and ordinary citizens, representatives of specific societal groups etc.).

This process is also regarded as a continuous, cyclical dialogue among various stakeholders aimed at obtaining all necessary information, evaluating available decision options and their implementation consequences, and ensuring an objectively balanced perspective for all stakeholders. Consultation is a key element of the policy-making process, where participants can openly influence each other, but consultation is not a substitute for the decision-making process.

Consultations with citizens are increasingly common, covering a wider range of issues and using various methods. Public consultations can be conducted in various online and offline formats, including surveys, telephone surveys, public hearings, symposiums, hotlines, talk shows, community meetings, roundtable discussions, etc. The choice of a particular method (or their combination), as well as their respective sequence at different stages of the decision-making process, depends on many factors.

One of the most effective and popular formats, especially during quarantine measures, has become the online format for conducting public consultations. Like traditional public consultations, electronic consultations engage citizens in the development of political decisions through designated online platforms or through consultative functions on government websites.

E-consultation is a means of gathering views from specific individuals or the general public on a specific political issue without requiring them to commit to acting according to its outcome. There are various forms of e-consultation – formal and informal, regulated and unregulated by the state – and they can be conducted synchronously or asynchronously. In the process of e-consultations, various perspectives

of citizens can be considered. This involves providing an inclusive space for discussion or continued debate and allows for direct or indirect influence on decision-making.

The objectives of conducting electronic public consultations are:

- to inform civil society about the possibility of citizen participation in the decision-making process;
- to increase citizens' knowledge about the responsibilities of government bodies and highlight the advantages and disadvantages of alternative policy options;
- to involve citizens in the planning process to determine the goals of government programs, development plans for the future;
- to maintain communication with the public to evaluate the impact of measures taken by government authorities on the community's standard of living;
- to inform citizens about the achievements in the activities of government authorities, as well as further actions;
- to facilitate citizens' direct participation in decision-making through collaboration in advisory committees, permanent commissions, etc.

Electronic public consultations offer numerous advantages to the initiating body, the stakeholders involved, and the general public. For the initiating body, they serve as a means to:

- gather information necessary for developing public policy;
- more effectively engage citizens in discussing issues directly or indirectly affecting them;
- involve various non-governmental groups (stakeholders) in the process of shaping and implementing government policy;
- measure the impact (including satisfaction levels) of government decisions on stakeholders;
- solicit contributions/proposals for discussions and complex decisions concerning economic, social, or political interests of specific individuals or groups more than others;
- enlist citizen support for proposed decisions;
- improve the quality of the policy-making process; -
- identify priorities, needs, and concerns of stakeholders;
- increase public awareness of government affairs;
- facilitate the exchange of opinions, perspectives, and information;
- other.

For citizens, public consultations serve as a tool to improve the quality of public policy, participate in democratic governance, understand and support government decisions, and exercise public oversight over their implementation.

To ensure that electronic public consultations are successful and effective, they need to be organized based on principles of trust, participation, transparency, respect, favorability, timeliness, partnership, responsiveness, accessibility, and accountability. Successfully conducted e-consultations provide the public with a legitimate and constructive pathway to influence policy-making, enhance citizens' awareness of new and existing government policies, actions, and services, and overall roles and competencies of the government [2]. They broaden the circle of those contributing to policy formation, encourage idea generation and innovation implementation, involve more stakeholders, help officials measure public opinion on key issues, ensure the development of policies and services that meet current societal needs, increase transparency and accountability of the government, and help build trust between society and the government.

As electronic consultations are a relatively new practice of e-participation in Ukraine, it is important today to carry out educational and informational campaigns regarding effective mechanisms for their implementation. Otherwise, there is a risk of formal implementation, where consultations are initiated but the feedback from the public is minimal. It is important for government authorities to clearly understand the purpose of their consultations, determine the most appropriate consultation format for each specific case, and consider how the discussion results will be taken into account and implemented.

It is important to note that online platforms for public consultations should not replace offline ones. They should only complement each other. However, effectively implemented online consultation tools offer an additional convenient and transparent way for citizens to interact with government authorities and influence the consideration of issues of societal importance.

References

1. Instrumenty publicznego upravlennia u tsyfrovomu suspilstvi: mozhyvosti ta vyklyky [Tekst]: navch. posib. / Kalashnyk N. S., Khudoba O. V., Zaiats D. D., Niema O. S. – Lviv : LA «Piramida», 2020. – 224 s.

2. Pro publichni konsultatsii: Proiekt Zakonu Ukrainy vid 23 zhovtnia 2020 r. № 4254. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70235.

Тетяна Каур,

здобувачка вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Миколаївського національного аграрного університету

Tetiana Kaur,

student of higher education, specialty 281 Public management and administration, Mykolaiv National Agrarian University

Науковий керівник: **Наталія Шишпанова**, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Миколаївського національного аграрного університету

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРУПЦІЇ ТА ДІЇ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

SOCIO-LEGAL CHARACTERISTICS OF CORRUPTION AND ACTIONS NECESSARY TO OVERCOME IT

Xun-Zi – the sage of ancient China said: «When one cares only about personal gain and forgets about the sense of duty – this is called the greatest meanness.» The corrupt behavior of an official, a person, uses the power granted to him for personal gain, bears an unforgettable imprint of «the greatest meanness».

The problem of corruption and its counteraction is one of the most acute and «bleeding» global problems of our time, the solution of which depends on the further development of all humanity in the new century.

Keywords: corruption, problems, crime, economy.

У Конвенції ООН проти корупції 2003 р. наголошується, що «корупція серйозно загрожує стабільності та безпеки суспільства, підриває демократичні інститути, етичні цінності та справедливість, що завдає шкоди сталому розвитку та порядку, тісно пов'язана з організованою злочинністю, перетворилася на транснаціональне явище» [1].

Величезні доходи від злочинної діяльності сучасному криміналізованому суспільстві накопичуються в «тіньовому» секторі економіки формують колосальні фіскальні та економічні ризики, дозволяють підкуповувати чиновників, суддів, активно лобіювати угодні закони та інші нормативно-правові акти, прирікають усі позитивні зусилля держави у провал. «Тіньовий сектор» економіки став постійним та ефективним джерелом матеріального підживлення корупції.

Корупція – негативне соціальне та морально-етичне явище, в основі якого лежать духовні цінності, що перекинуто розуміються деякі «ринкові відносини», що перекинулися зі сфери економіки, переважно з її «тіньового сектора», у сферу політики, управління та у повсякденні ділові відносини, які пронизали всі основні сфери суспільних відносин.

Конвенція ООН 2003 р. проти корупції (ч. 1 ст. 37) вважає за необхідне включити в систему норм, які забезпечують протидію корупції на національному рівні «норми-заохочення» осіб, винних у корупційній діяльності, за їхня «співпраця з компетентними органами».

Основними об'єктивними причинами корупції та корупційної злочинності є такі негативні соціально-економічні фактори, як: різке соціальне розшарування у суспільстві; накопичення багатств в основному в результаті кримінальних джерел доходів, які стимулюють корупцію; різкий спад виробництва та збільшені проблеми з влаштуванням на роботу; розквіт «тіньової» економіки на основі організованої та економічної злочинності; «клановий» характер структури влади на її рівнях; тісний зв'язок органів із представниками кримінального чи напівкримінального бізнесу та лідерами організованих злочинних структур та інші.

Серед соціально-психологічних причин корупції слід зазначити: зрослі протиріччя між особистими (приватними) інтересами та громадськими за явної переваги в офіційній ідеології та практиці перших останнім; закріплення традиції прославлення культу багатства незалежно від його походження; вихваляння вміння «робити гроші» будь-яким способом; вторгнення «кримінальної субкультури» у масову культуру та психологію населення; поширення в суспільстві моралі та психології ринкового характеру, коли у свідомість людей вбивається думка, що все у світі продається

та купується; користолюбство та власницька психологія; прославлення «красивого життя» осіб, які живуть на злочинні доходи тощо.

Як умови, що сприяють розквіту корупції, можна назвати: відсутність справжньої незалежної судової системи; очевидна залежність засобів від «влади заможних»; явно незначний суспільний контроль за владою, насамперед виконавчою; фактична відсутність політичної конкуренції; невиконаність законів та безкарність корупціонерів [2].

У сучасному суспільстві, де ринкові відносини проклали дорогу користолюбству, а служіння моральному, громадському та службовому обов'язку все більше перетворюється на фікцію, де совість, честь і гідність знецінилися, а прагнення наживи і комфорту стало основною складовою споживчої психології багатьох, де байдужість, черствість, пристосуванство і боягузливість витісняють з психології та моралі народу доброту, співпереживання, взаємодопомогу та позитивну ініціативу, виховати та сформувати особистість, стійку до спокус корупції неможливо. Наявність корінних об'єктивних та соціально-психологічних причин корупції в суспільстві не дає підстав для надії змінити кримінальну ситуацію, що склалася та суттєво вплинути на зниження корупційної злочинності. Але якось знизити кількість таких злочинів, вплинути зменшення її організованості і системності необхідно.

Необхідно скасувати статус недоторканності щодо всіх публічних посадових осіб, винних у скоєнні ними злочину. Слід заборонити дарування будь-яких подарунків службовцям органів державної влади та місцевого самоврядування, бо «дача-отримання «завульованого хабара» є «дірка» для догляду посадових осіб та держслужбовців від кримінальної відповідальності за одержання хабара.

Міжнародні конвенції проти корупції, закони низки зарубіжних держав (наприклад, Закон Великобританії «Про хабарництво» від 8 квітня 2010 р. [3]) подають приклад нашому законодавству, передбачаючи кримінальну відповідальність вже за пропозицію хабара чи згоду на її отримання як за закінчений злочин.

Слід встановити кримінальну відповідальність за ухилення від подання декларації про доходи та витрати чиновника та його близьких або включення до неї свідомо неправдивих відомостей.

За здійсненням антикорупційного законодавства має бути організований системний контроль, що включає не лише відповідні державні структури, парламент, а також громадський (народний) контроль, забезпечений необхідними легальними повноваженнями для ефективної антикорупційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
2. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
3. Закон Великобританії про хабарництво. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2015_2%282%29_42

Тарас Кіцак,

кандидат наук з державного управління, доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку, доцент кафедри публічного управління та державної служби Національного університету «Львівська політехніка»

Taras Kitsak,

PhD in Public Administration, Associate Professor, Deputy Director for Scientific and Pedagogical Work of Institute of Public Administration, Governance and Professional Development, Associate Professor at the Department of Public Administration and Public Service Lviv Polytechnic National University, Lviv region, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0002-6710-8521>

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: НОВИЙ ЗАКОН ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

REFORMING THE PUBLIC SERVICE SYSTEM: THE NEW LAW ON SERVICE IN LOCAL GOVERNMENT BODIES

The success of the decentralization reform, which provides for the formation of effective local government and territorial organization of power to create and maintain a full-fledged living environment for citizens, provide high-quality and accessible public services, establish institutions of direct people's power, coordinate the interests of the state and territorial communities, is impossible without proper staffing in local bodies municipality.

In general, the Law is an important step on the way to the harmonization of the provisions of civil service and service in local government bodies; it clearly delineates elected and administrative/professional positions in local government bodies; regulates issues related to the patronage service; improves open selection procedures based on the competitive procedure, prevention of politicization of local government employees, their professional training and professional development. It also considers ethical issues (situations of conflict of interest, the principle of incompatibility, general rules of accountability) in close relationship with other relevant legislation, for example in the field of combating corruption.

Keywords: public administration, public service, service in local government bodies.

Успішність реформи децентралізації, яка передбачає формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад неможлива без належного кадрового забезпечення в органах місцевого самоврядування (далі – ОМС).

Чинне законодавство України щодо служби в органах місцевого самоврядування, ухвалене на початку 2000-х років не сприяє організації сучасної професійної публічної служби, оскільки в більшості базується ще на законодавстві 1993 року про державну службу та відповідних підзаконних актах. З оновленням у 2015 році законодавства про державну службу виник великий розрив між правовим регулюванням двох видів публічної служби – державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

Проблема реформування законодавства щодо служби в органах місцевого самоврядування є актуальною та нагальною. Підтвердженням цьому є результати дослідження Ради Європи «Загальні потреби у професійному навчанні посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад» [2], яке було проведене з 6 листопада до 7 грудня 2023 року та в якому взяли участь 6795 посадових осіб місцевого самоврядування (з 24 областей та всіх рівнів ОМС). Відповідно до результатів цього дослідження, проблема нестабільності законодавства, що регулює діяльність ОМС є вагомим в переліку найбільших проблем в діяльності ОМС територіальних громад.

2 травня 2023 р. Верховна Рада України прийняла в новій редакції Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [3] (надалі – нова редакція Закону).

Нова редакція Закону створила умови для своєчасного розроблення та підготовки до впровадження всього масиву необхідних підзаконних нормативних актів, які набудуть чинності одночасно із новою редакцією Закону.

Загалом Закон є важливим кроком на шляху до гармонізації положень державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; він чітко розмежує виборні та адміністративні/ професійні посади в органах місцевого самоврядування; регулює питання щодо патронатної служби; удосконалює процедури відкритого добору на підставі конкурсної процедури, запобігання політизації службовців місцевого самоврядування, їхньої професійної підготовки та підвищення кваліфікації. У ньому також розглядаються етичні питання (ситуації конфлікту інтересів, принцип несумісності, загальні правила підзвітності) у тісному взаємозв'язку з іншим відповідним законодавством, наприклад, у сфері боротьби з корупцією [1].

Проте, попри наведені переваги нової редакції Закону [3], він містить деякі недоліки, які потребують доопрацювання (хоча б на рівні підзаконних актів):

- не передбачене обмеження «верхньої межі» заробітної плати службовців місцевого самоврядування, і це породжує занепокоєння щодо можливих зловживань;
- не визначено часу зберігання на сайті ОМС оприлюдненого відеозапису співбесіди переможця конкурсного відбору на посаду службовця місцевого самоврядування категорії I, що теж може спричинити різні маніпуляції і зловживання;
- незрозуміло із статті 22 нової редакції Закону [3] ким (якою конкретно посадовою особою) оприлюднюється оголошення про проведення конкурсу та з якою інформацією. Аналогічно не визначено конкретної посадової особи, яка оприлюднює інформацію про результати конкурсу (п. 3 статті 26), що теж може викликати різні зловживання;
- необґрунтованим видається незарахування до стажу, що дає право на щорічну додаткову відпустку періодів навчання для підвищення рівня професійної компетентності з відривом від служби (п. 2 статті 55), якщо на строк підвищення кваліфікації за службовцем місцевого самоврядування зберігаються його посада та середня заробітна плата (п. 6 статті 39).

Висновки:

– Закон [3], який набуде чинності через 6 місяців з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні передбачає закладення передумов для створення професійної служби в ОМС (розмежування посад службовців місцевого самоврядування та виборних посадових осіб; введення принципу політичної неупередженості службовців; прозорий конкурсний відбір; оцінювання результатів службової діяльності; кар'єрне просування та ін.) та буде одним із інструментів залучення до сфери публічної служби в широкому сенсі та зокрема до служби в органах місцевого самоврядування кращих фахівців, що сприятиме реалізації започаткованих реформою децентралізації структурних змін системи публічного управління в Україні;

– установлення залежності між найнижчою та найвищою заробітною платою в органі місцевого самоврядування забезпечить належний рівень оплати праці, та як наслідок – дасть можливість залучити до служби в органах місцевого самоврядування більш конкурентних фахівців на ринку праці;

– уніфікація підходів щодо формування та реалізації публічно-службових відносин на службі в органах місцевого самоврядування та на державній службі сприятиме підвищенню ефективності публічного управління загалом та системи публічної служби зокрема.

Список використаних джерел

1. Висновок Центру експертизи доброго врядування в межах програми «Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні» щодо законопроекту № 6504. URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/CoE-LEX_LSG-service_No.6504_as-of-5-August-2022_FINAL_UKR.pdf

2. Загальні потреби у професійному навчанні посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/TNA_19.12.2023_rev2.pptx

3. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 02 травня 2023 року № 3077-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text>

Микита Коваленко,

студент магістерського рівня кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mykyta Kovalenko,

master's student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Володимир Дзега**, доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, асистент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЗАКОНОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE LEGISLATIVE PROCESS

The research focuses on the problem of inefficiency in the legislative process in Ukraine, highlighted by a high volume of proposed bills often containing provisions contradicting the Constitution and other laws.

The introduction of artificial intelligence (AI) is proposed as a solution to filter out non-compliant or contradictory bills before they reach the legislative stage, thereby improving the quality of legislation and ensuring adherence to constitutional principles.

The Ukrainian parliament faces criticism for its inefficiency, with a vast number of registered bills overwhelming the legislative process. The adoption of AI for pre-legislative analysis is suggested to optimize parliamentary work and provide a more effective response to societal needs.

Keywords: legislative process, inefficiency, artificial intelligence.

Актуальність – враховуючи зростаючий попит на ефективне врядування та дотримання конституційних принципів в Україні, неможливо переоцінити актуальність усунення неефективності законодавства та забезпечення якості запропонованих законопроектів. Експоненційне зростання кількості законопроектів у поєднанні з їх природою, яка часто суперечить основним законам, підкреслює нагальну потребу в інноваційних рішеннях, таких як інтеграція штучного інтелекту, для підвищення ефективності та цілісності законодавчого процесу.

Об'єкт дослідження – законотворчий процес та його проблеми.

Предмет – це проблема ефективності законотворчого процесу в Україні.

Завданням дослідження є розкриття проблеми неефективності законотворчого процесу в Україні та запропонування шляхів впровадження інновацій, зокрема використання штучного інтелекту, для вдосконалення цього процесу та забезпечення відповідності законів основним принципам та нормам конституційного ладу.

Україна, як будь-яка правова держава, керується законами, які визначають права та обов'язки громадян, а також принципи діяльності владних органів. Однак, подекуди законопроекти, які надходять до Верховної Ради, містять положення, що суперечать Конституції та іншим чинним законам. Одним із найактуальніших прикладів такої суперечності є законопроект, що стосується посилення мобілізації. [1]

Поданий у Верховну Раду законопроект, зареєстрований наприкінці грудня, містить положення, які суперечать Конституції та іншим законам. Особливо це стосується частини про обмеження прав громадян, що ухиляються від подачі облікових даних до ТЦК. Зокрема, автори законопроекту пропонують заборонити таким особам виїзд за кордон, проведення операцій з майном, керування транспортом, отримання посвідчення водія та інші дії. Ці пропозиції, безумовно, суперечать 41 статті Конституції України, яка гарантує право володіти, користуватися та розпоряджатися власністю, а також забороняє будь-яке протиправне позбавлення права власності. [2]

Законопроект також передбачає можливість встановлення військовим командуванням тимчасових обмежень на виїзд громадян за кордон. Однак, це суперечить вимогам статті 17 Конституції, яка забороняє використання Збройних Сил та інших військових формувань для обмеження прав і свобод громадян. Більше того, у нових змінах йдеться про позбавлення права на звільнення від призову на військову службу під час мобілізації, що суперечить принципам рівності прав громадян, закріпленим у статті 24 Конституції України. [3]

Введення системи штучного інтелекту в процес перевірки законопроектів може виявитися ефективним рішенням для відсіювання невідповідних чи протиріччя виключенням із розгляду законів, які можуть негативно вплинути на права та свободи громадян, а також порушити принципи, закріплені в Конституції України. Такий підхід сприятиме підвищенню якості законотворчого процесу та дотриманню вимог конституційного ладу в Україні.

Український парламент, незважаючи на свої важливі функції у законотворчості, часто стикається з критикою щодо своєї ефективності та продуктивності. Парламентарі, які зобов'язані вирішувати найважливіші питання країни, занадто часто втрачаються в потоці законопроектів, які не завжди мають реальний вплив на життя громадян. Переважна більшість цих законопроектів навіть не досягає обговорення на пленарних засіданнях, перевантажуючи робочі процеси Верховної Ради та витрачаючи дорогоцінний час та ресурси.

Наприклад, під час роботи Верховної Ради восьмого скликання було зареєстровано понад 13,5 тисяч законопроектів, що є абсолютним рекордом порівняно з іншими європейськими країнами. Ця масова кількість законодавчих ініціатив свідчить не лише про активність депутатів, але й про відсутність системи контролю за якістю та необхідністю подання кожного окремого законопроекту. [4]

Для порівняння, у Великобританії за період 2019-2023 рр. було зареєстровано 914, у Польщі – 1802 законопроекти. В інших країнах в середньому за рік ініціюють: у Норвегії 5 законопроектів, у Швейцарії – 6, Греції – 13, Австрії – 46, Ісландії – 71, Данії – 74, Португалії – 115, Бельгії – 227, Фінляндії – 257, Франції – 337, Італії – 644, в Україні близько 1,6 тис. законопроектів [5].

Відомо, що 50-60% зареєстрованих законопроектів отримують негативні висновки експертних установ, або ж навіть не мають чіткого відображення справжніх потреб суспільства та економіки. Таке масове реєстрування законопроектів, що згодом не проходять жодної реальної роботи над ними, звичайно, розглядається як показник неефективності та безвідповідальності депутатів [6].

У цьому контексті важливо впровадити систему штучного інтелекту для передпроектного аналізу законопроектів. Завдяки алгоритмам машинного навчання та аналізу даних, система штучного інтелекту може автоматично відфільтрувати законопроекти, які мають низьку ймовірність успішного прийняття чи не відповідають основним конституційним принципам. Це дозволить зменшити навантаження на парламент та зосередити увагу на справжньо важливих і суттєвих законопроектах.

Крім того, штучний інтелект може бути використаний для пошуку альтернативних рішень та прогнозування можливих наслідків прийняття того чи іншого закону. Зокрема, за допомогою аналітичних моделей можна передбачити економічні та соціальні наслідки законодавчих змін та вчасно вжити заходів для їх лагодження.

Отже, впровадження штучного інтелекту в законотворчий процес може стати ефективним засобом оптимізації та підвищення якості роботи парламенту. Забезпечуючи передпроектний аналіз та прогнозування наслідків прийняття законів, штучний інтелект допоможе покращити ефективність законотворчого процесу та забезпечити реальну відповідь на потреби суспільства.

Список використаних джерел

1. Суперечить Конституції та іншим законам: в Раді «рознесли» законопроект про мобілізацію. Новини України – останні новини України сьогодні – УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/society/zakonoprojekt-pro-mobilizaciyu-v-ukrajini-rozkritikuvali-u-verhovniy-radi-12505119.html> (дата звернення: 19.02.2024).

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби : № 10378. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43451> (дата звернення: 19.02.2024).

3. Оновлений законопроект про мобілізацію суперечить у деяких положеннях Конституції України, – Лубінець. Рубрика. URL: <https://rubryka.com/2024/02/06/onovlenyj-zakonoprojekt-pro-mobilizatsiyu-superechyt-u-deyakyh-polozhennyah-konstytutsiyi-ukrayiny-lubinets/> (дата звернення: 19.02.2024).

4. Законодавчий спам. Як депутати створювали ілюзію продуктивної роботи в Раді. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/politics/10596279-zakonodavchiy-spam-yak-deputati-stvoryuvali-ilyuziyu-produktivnoji-roboti-v-radi.html> (дата звернення: 19.02.2024).

5. Civic organization «committee of voters of ukraine». Комітет виборців України. URL: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:verkhovna-rada-lider-v-ievropi-za-kilkistiu-zakonodavchoho-spamu> (дата звернення: 19.02.2024).

6. Від законопроекту до закону: процес потребує вдосконалення. *VoxUkraine*. URL: <https://voxukraine.org/vid-zakonoprojektu-do-zakonu-protses-potrebuye-vdoskonalennya> (дата звернення: 19.02.2024).

Олександр Коваленко,

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Oleksandr Kovalenko,

graduate student of the Department of Public Administration and Local Self-Government of the Dnipro University of Technology

<http://orcid.org/0000-0001-8612-3674>

Науковий керівник: **Вікторія Лола**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри прикладної економіки, підприємництва та публічного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

РЕГУЛЯТИВНА ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС У СФЕРІ КОМУНІКАЦІЙ: АСПЕКТИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ

REGULATORY POLICY OF EU COUNTRIES IN THE FIELD OF COMMUNICATIONS: ASPECTS, TRENDS AND TOOLS

The article examines the main aspects, modern trends and tools of the communication policy of European states. The legal mechanism of its formation and implementation is determined. This mechanism is formed by the following international legal acts: the Treaty on the Functioning of the European Union, the Charter of the European Union on Human Rights, Decisions and regulations of the European Parliament and the Council of the EU, EU strategies and programs, EU regulatory norms and directives. But they are acts of indirect action. Each EU country at the national level develops and adopts laws of special action, which further specify public management approaches in the implementation of communication policy. Ukraine adopted a law of special action in 2020 – the law «On electronic communication». This indicates the need to strengthen national legislation in the field of communication policy on the basis of Eurocorrelation complementarity.

Keywords: communication policy, European Union, public management, Ukraine.

Українська держава, обравши ще у 2014 році євроінтеграційний курс свого майбутнього розвитку, продовжує й надалі впевнено крокувати у цьому напрямку, не дивлячись на цілу низку перешкод та бар'єрів, які мають як внутрішню, так і зовнішню природу. Тобто, навіть в умовах довготривалої пандемічної кризи 2020-2022 років, а тим більш в умовах повномасштабної збройної агресії, українська держава продовжує активно й успішно рухатись шляхом євроінтеграційних змін та виконувати взяті на себе міжнародні зобов'язання, підписавши Угоду про Асоціацію України з Європейським Союзом [1].

Трансформація суспільно-політичного та соціально-економічного життя в умовах постійних викликів та загроз максимально наближає інститут публічного управління та адміністрування української держави до оптимальної структурно-функціональної перебудови за зразками кращих європейських країн, в яких проголошується та реалізуються на практиці такі цінності як права та гідність людини, соціальність самої держави, її незалежність та непохитність принципів демократії. Тому однією із важливих функціоналів структурної перебудови України як європейської держави виступає функція комунікації. Не можна розбудувати сучасну європейську державу без активної участі всіх суб'єктів цього процесу, – держави в особі її інститутів судової, виконавчої та законодавчої влади, представників бізнесу та широких верств громадськості. Основним інструментом гарантування їх продуктивної взаємодії як раз і є комунікація.

Розвиток комунікаційної політики в країнах ЄС на сучасному етапі ґрунтується на таких фундаментальних документах: *Договір* про функціонування Європейського Союзу (цей документ містить положення про комунікацію та інформацію, вказуючи на важливість забезпечення прозорості, доступності та зрозумілості інформації для громадян); *Хартія* Європейського Союзу з прав людини (документ закріплює право громадян ЄС на свободу слова та інформації, а відтак – комунікаційна політика ЄС має бути узгоджена з принципами та положеннями цієї Хартії); *Рішення та регламенти* Європейського парламенту та Ради ЄС, які приймають низку законодавчих актів та нормативних рішень, що стосуються комунікаційної політики (наприклад, рішення про фінансування інформаційних кампаній, регламенти про доступ до інформації та інші регуляторні акти); *Стратегії та програми* ЄС (Європейська комісія та інші інститути ЄС розробляють стратегії та програми в

галузі комунікацій, включаючи медіа-плани, інформаційні кампанії, громадські консультації тощо. Це слугує юридичною підставою для проведення комунікаційних заходів); *Регулятивні норми та директиви*, які на рівні Європейського Союзу формують нормативну базу у сфері регулювання медіа та комунікацій. Це може бути, наприклад, директива про права споживачів у цифровому середовищі, закони про захист даних тощо. Ці нормативні акти також впливають на комунікаційну політику країн ЄС. До правових інструментів формування та реалізації комунікаційної політики на рівні ЄС можна також віднести *Європейську конвенцію про захист прав людини, Європейська хартія міжнародної незалежності, Конвенцію про доступ до публічних документів, Конвенція про доступ до інформації та Конвенція про долю громад*. Разом з тим, до уваги слід прийняти те, що формат реалізації комунікаційної взаємодії в кожній країні ЄС може вирізнятися своїми національно-культурними особливостями. А значить, і кожна країна Європейського Союзу в питаннях вибору форм та інструментів реалізації комунікаційної політики керується виключно національними законами. Тож і Україна, як незалежна держава, яка інтегрується у європейський правовий простір на засадах кореляційного підходу, прийнятого у співдружності європейських країн, має здійснювати регуляторну політику у сфері комунікацій на основі міцного національного законодавства. Наразі ж можна лише констатувати, що українська держава має не дуже міцний законодавчий базис у сфері регуляторних засад комунікаційної політики, хоча він і є досить сучасним. Мова йде про прийнятий у 2020 році нормативний акт прямої дії, а саме Закон України «Про електронні комунікації». При розробці Закону за основу були взяті положення Європейського кодексу електронних комунікацій. Іншими документами, що регламентують розвиток комунікативної політики в українській державі є нормативно-правові акти національного уряду та центральних органів виконавчої влади.

На рівні ЄС як регіональної платформи гуртування країн з різним рівнем політичного устрою, соціально-економічним базисом, адміністративно-територіальним розподілом, культурним різноманіттям тощо останнім часом можна помітити низку тенденцій сучасного комунікативного змісту, які характеризуються спільними рисами для всіх 27 країн. Завдяки цьому, країни ЄС мають усталені традиції спільного руху у досягненні визначених Цілей Сталого Розвитку-2030. Наведемо приклади найбільш виразних тенденцій розвитку комунікативної політики в країнах ЄС на сучасному етапі (табл. 1).

Таблиця 1. Сучасні тенденції розвитку комунікативної політики в країнах ЄС

Сучасні тенденції комунікативної політики	Основний зміст сучасних тенденцій комунікативної політики
<i>Цифровізація та цифрові технології</i>	Дедалі більше країн ЄС звертають увагу на розвиток системи цифрової комунікації з метою побудови ефективної взаємодії з суспільством та з метою поширення інформації через застосування соціальних мереж, цифрових платформ та інших онлайн-інструментів взаємодії
<i>Транспарентність і відкритість</i>	Європейські країни демонструють більшу транспарентність у своїх комунікаціях із суспільством, шляхом більш широкого забезпечення доступу до інформації державних інститутів, участі громадян у процесах прийняття управлінських рішень, постійного ведення відкритого діалогу з громадянами
<i>Зміцнення довіри до інститутів влади та боротьба з фейками (дезінформацією)</i>	Враховуючи зростаючий вплив дезінформації та фейкових новин, країни ЄС активно працюють над зміцненням довіри до державних джерел інформації, проводять кампанії з боротьби з дезінформацією та розвивають навички критичного мислення своїх громадян. Я тут.
<i>Залучення громадськості</i>	Країни ЄС все більше визнають важливість участі громадськості в процесах прийняття рішень і формування політики. Більша увага приділяється механізмам зворотного зв'язку, громадським консультаціям та активній участі громадян у вирішенні важливих питань
<i>Мультиканальний характер комунікацій</i>	Комунікаційні стратегії в країнах ЄС стають все більш багатоканальними, включаючи використання традиційних засобів (телебачення, радіо, преса) і цифрових платформ (соціальні мережі, онлайн-сайти, месенджери)
<i>Розвиток комунікацій на засадах сталості</i>	Стратегії сталого розвитку все більше зосереджуються на запровадженні принципу сталості в реалізації комунікаційної політики. Це сприяє екологічно та соціально відповідальним практикам і цінностям ЄС

Як бачимо, перелік основних тенденцій віддзеркалює прагнення країн ЄС покращити свою комунікаційну політику у відповідь на виклики сучасного світу та задовольнити очікування суспільства. Все вищезазначене свідчить про необхідність посилення національного законодавства у сфері комунікаційної політики на засадах єврокореляційної комплементарності.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2591

Олена Коврига,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту освіти та права ЦІПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Olena Kovriha,

candidate of sciences in public administration, Associate Professor, Associate Professor of Management Education and Law department of the University of Educational Management of the National Academy of Sciences of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-6220-3477>

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

MAIN ASPECTS OF THE REFORM OF THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM

In this paper the conceptual and main aspects of reforming the system of public administration in the area of decentralization, theoretical principles of formation of the regional policy of the state are revealed. The world standards of functioning of the public administration system at the regional level are highlighted. The analysis of the process of formation of the domestic normative-legal base on the functioning of the system of public administration at the regional level and the current state of the system of public administration at the regional level of Ukraine are described. The foreign experience of functioning of the public administration system at the regional level is highlighted. The principles of implementation in Ukraine of world standards of the functioning of the public administration system at the regional level are determined. The directions of improvement of the legal ensuring of the functioning of the state management system in Ukraine and the development of the institution of citizen participation at the regional level are highlighted.

Keywords: public administration, decentralization, regional level, system.

Наприкінці минулого сторіччя в більшості країн Європи набули суттєвого поширення реформи системи публічного управління, спрямовані на децентралізацію державної влади в напрямі передачі певних повноважень від центральних органів влади до регіонального, найнижчого адміністративного рівня. Публічне управління як інтегрована модель соціального управління, що набула значного поширення останнім часом в високо розвинутих демократичних країнах, є необхідним організаційно-правовим та інституціональним середовищем для упровадження децентралізації влади. Загальноприйнята модель державного управління припускає можливість вертикальної деконцентрації влади і є лише початком руху будь-якої держави на шляху децентралізації.

На нашу думку децентралізація – це концепція демократизації процесу державного управління, що передбачає передачу функцій, ресурсів та відповідальності з вищого (центрального) на нижчі рівні управління із одночасним залученням до процесу управління інституцій громадянського суспільства та одночасним використанням в процесі управління ринкових і державних механізмів та інструментарію.

При розгляді децентралізації слід звернути увагу на те, що вона сприяє дотриманню принципів демократії. Децентралізація дозволяє вирішувати такі важливі і актуальні для більшості країн завдання: по-перше, дозволяє передати на регіональний рівень, на місця необхідні для їх нормального функціонування ресурси та владні повноваження; по-друге, сприяє залучень інститутів громадянського суспільства, громадян до участі у суспільних справах.

Питання реформування системи публічного управління в площині децентралізації, децентралізація у провідних країнах світу розглядається науковцями та державними службовцями різного рівня як основний інструмент підвищення ефективності публічного управління [3, р. 575].

Реалізація першочергових пріоритетів реформи публічного управління передбачає наступні основні напрями: модернізація системи центральних органів виконавчої влади; модернізація системи державної служби; професійний розвиток державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; розвиток вищого корпусу державної служби; врегулювання конфлікту інтересів та запобігання корупції; впровадження електронного урядування [2].

Питання функціонування системи публічного управління на регіональному рівні займає суттєве місце в міжнародному праві, що підтверджується організаціями, які були в різний час задіяні для

розробки діючих на сьогодні стандартів, – Світовий банк, Організація Об'єднаних Націй, інституції Європейського Союзу (наприклад, Рада Європи) та інші. Такий стан речей спричинений не лише вимогою часу щодо необхідності вдосконалення системи публічного управління, а потребою самої системи публічного управління до реформування, розширенням демократії в світі тощо.

Одним з найбільш важливих документів, в якому визначаються загальноприйняті стандарти функціонування та формування європейської (демократичної) моделі влади на субнаціональних територіальних рівнях, є Європейська хартія місцевого самоврядування, схвалена в 1985 році. Європейська хартія місцевого самоврядування є головним міжнародно-правовим актом для держав-членів Ради Європи, що містить стандарти у сфері організації управління на місцях, які є обов'язковими для цих країн.

У світі накопичений суттєвий досвід реформування та забезпечення якісного функціонування системи публічного управління на регіональному рівні, який має бути в нагоді нашій державі на цьому шляху. Але при цьому, важливою умовою ефективності цього процесу при запровадженні зарубіжного досвіду, є врахування вітчизняних особливостей (історичних, політичних, економічних тощо), що дозволять отримати найбільший ефект від зазначеної реформи [1, с. 120].

Процес формування вітчизняної нормативно-правової бази з питання функціонування системи публічного управління на регіональному рівні був доволі складним і не простим і ще не є закінченим – ще багато документів мають бути затверджені, а деякі ще навіть не розроблені. Законодавство з даного питання складається з Конституції України, законів України, серед яких ключовими є такі: «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про транскордонне співробітництво», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про Генеральну схему планування території України», актів Президента України та Кабінету Міністрів України, а також міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Таким чином, децентралізація та реформування системи публічного управління в площині децентралізації є не лише модними світовими трендами, поширення яких викликано світовою глобалізацією. Вони є вкрай важливими та складними питаннями галузі знань «публічне управління», які сприяють розвитку регіонів та демократизації суспільства, не завжди мають однозначні відповіді на певні питання, водночас потребують подальшої суттєвої уваги та вирішення цілого ряду не лише практичних, а й теоретичних завдань та питань.

Список використаних джерел

1. Коваленко Г.В., Топольскова Д.Ю. Впровадження децентралізації публічної влади на основі досвіду європейських країн. Наук. вісн. Ужгород. нац. Ун-ту : Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 13. Ч.1. С. 120-123.

2. План модернізації державного управління: пропозиції щодо приведення державного управління та державної служби України у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування / за заг. ред. Т. Мотренка. Київ: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2010. 396 с.

3. Handbook of public administration /, Jack Rabin, W. Bartley Hildreth, and Gerald Miller (eds.). 3rd edition. Boca Raton: Taylor & Francis, 2007. 1243 p.

Оксана Козут,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Kohut,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0026275-2043>

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

PROSPECTS OF LEGISLATIVE INTERACTION IN THE MODERN CONTEXT OF PUBLIC ADMINISTRATION

Ukrainian legislative process faced few challenges during last two years as on one hand, subjects of legislative initiative needed to concentrate on draft laws which related to security and national defense sector. On the other hand, MPs worked hard on those laws that related to requirements for becoming EU Member-State. Such context changed legislative process; strengthen role of parliamentary research services and planning of legislative activity in Ukrainian Parliament. It is necessary though to compare Ukrainian experience of above-mentioned parliamentary activities with foreign EU countries in order to distinguish its main characteristics, principles and provide appropriate recommendations for improvement, which is the goal of this paper.

Keywords: public administration, legislative interaction, EU, NATO, draft laws.

Майбутнє України як успішної держави у соціально-економічному контексті значною мірою залежить саме від ефективності державного управління. Сучасні умови світового розвитку публічного адміністрування були під впливом глобальних епідемій, а також їх наслідків. Для України 2022-2023 роки були часом додаткових, вкрай вагомих викликів, пов'язаних з необхідністю збереження української нації, боротьбою за незалежність та захистом державного суверенітету та територіальної цілісності від ворога.

Парламентська діяльність у сфері законотворчості та законодавчої взаємодії стала основоположним вектором для втілення пріоритетних засад ефективного публічного адміністрування. Так, зокрема, основою для цього стало не лише впровадження дослідницьких інституцій у Верховній Раді України у 2022 році, але й законодавче закріплення їх повноважень. Дослідницька роль для парламенту була притаманна і раніше, однак виконувалась на базі структурних підрозділів під час опрацювання вже зареєстрованих законодавчих ініціатив. Впровадження ж новітніх підходів до планування та експертного опрацювання законопроектної діяльності вимагало не лише у зв'язку із дистанційною роботою внаслідок протиепідемічних заходів під час світової пандемії, але й активними бойовими діями та впровадженням воєнного стану в Україні 24.02.2022. Варто відзначити, що українській владі довелося зіткнутися з низкою критичних небезпек та викликів у різних сферах формування державної політики, які змусили змінити вектори законодавчої взаємодії у зв'язку з необхідністю врахування воєнних реалій.

Це підтверджують і акти, напрацьовані Кабінетом Міністрів України, який визначений як один із суб'єктів законодавчої ініціативи конституційно, адже ще у 2022 році ним було розроблено План пріоритетних дій Уряду на 2023 рік (далі – План) [2]. Зокрема, у Плані зазначено про ключові пріоритети державної політики, до яких належать: безпека й оборона України; інтеграція в ЄС та НАТО; енергетична безпека; відбудова країни [2]. Варто відзначити, що саме ці напрями стали першочерговими і при плануванні законопроектної діяльності під час законодавчої взаємодії на виконання статті 19¹ Регламенту Верховної Ради України [3].

Враховуючи політико-правові тенденції до концентрації на інтенсивній розробці законодавчих актів у конкретних сферах, доцільним вбачається зазначити про низку завдань, які визначатимуть специфіку законотворчості, а також впливатимуть на зміст пріоритетних законопроектів.

По-перше, щодо сектору національної безпеки та оборони необхідно вказати про доцільність обговорення, а також безпосереднього створення низки національних підприємств та подальшої законодавчої взаємодії з метою напрацювання законодавчої бази, яка врегулювала можливість високоякісного виробництва власних боєприпасів та ракет із інтенсивним розвитком оборонно-промислового комплексу, ліквідувала б можливість корупційних чинників під час закупівель продукції оборонного призначення, а також сприяла б подальшому повному розмінуванню деокупованих територій після перемоги.

По-друге, ще з моменту Революції Гідності в Україні народ чітко обрав вектор політики у всіх сферах – інтеграція в ЄС та НАТО. З початком повномасштабних воєнних дій цей вибір був активно підтриманий органами ЄС, які у 2022 році надали Україні офіційний статус кандидата, а згодом у 2023 році прийняли рішення про початок переговорів щодо вступу, адже українська влада успішно виконала ряд запланованих євроінтеграційних заходів, а також адаптувала ряд законодавчих актів України до відповідності з правом ЄС. Очікується, що суб'єкти законодавчої влади будуть продуктивно співпрацювати з органами ЄС з метою повної імплементації євроінтеграційних актів для актуального рівня відповідності внутрішньому ринку ЄС, а також поетапного впровадження стандартів НАТО.

По-третє, енергетична галузь, незважаючи на її захист та активні дії для повноцінного відновлення, на жаль, таки зазнала руйнувань та пошкоджень, які вимагатимуть відповідних ресурсів: людських, фінансових та технічних. Йдеться, наприклад, про такі важливі законопроектні пріоритети як: повне відновлення та захист об'єктів енергетики, оптимізація та використання альтернативних джерел, в тому числі відновлюваної енергетики, повноцінний захист та відновлення електромереж, інших стратегічних об'єктів інфраструктури, що постраждали від збройної агресії ворога, подальша імплементація стандартів ЄС щодо енергетичної сфери.

По-четверте, надважливим пріоритетом для публічного управління у сучасних реаліях є повноцінне відновлення та відбудова країни. Основою для цього стане вже діючий Державний реєстр пошкодженого і знищеного майна, виплата Україною компенсацій за пошкоджене або знищене житло, а також побудова нових об'єктів житлового фонду для забезпечення ним відповідних осіб.

Таким чином, законодавча взаємодія потребуватиме нових підходів до підвищення її ефективності, адже на сучасному етапі розвитку публічного управління перед законотворцями стоїть ряд оборонних, соціально-економічних викликів та міжнародних зобов'язань, які необхідно подолати шляхом консолідованої співпраці між усіма учасниками та зацікавленими сторонами законодавчого процесу.

Список використаних джерел

1. Власенко Т. А. Ефективність та результативність публічного адміністрування. Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти : зб. матеріали Всеукр. наук.– практ. конф. молодих учених та студентів. Харків : НТМТ, 2016. С. 1942–1947.
2. План пріоритетних дій Уряду на 2023 рік, URL: https://business.diia.gov.ua/uploads/5/29121-planu_dij_uradu_na_2023_rik.pdfфля PowerPoint (diia.gov.ua)
3. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною [...] Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>
4. Про Регламент Верховної Ради України Закон України; Регламент від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
5. Strikaitė-Latušinskaja G. The Rule of Law and Technology in the Public Sector. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. Vol. 6, Iss. 1. P. 28–41. DOI: 10.33327/AJEE-18-6.1-a000104
6. Universal Guidelines for Artificial Intelligence : 23 October 2018, Brussels// Public Voice. URL: <https://thepublicvoice.org/ai-universal-guidelines/> (Last accessed: 24.01.2023).

УДК 351.85:304.

Людмила Колесник,

студентка кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Lyudmila Kolesnyk,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Василь Купрійчук,** доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

PREREQUISITES AND PRINCIPLES OF THE FORMATION OF SOCIAL POLICY IN UKRAINE

Ukraine is gradually developing its own social policy based on the principles of democracy, human rights and market economy. Efforts are aimed at ensuring social protection, reducing inequality, improving the quality of life of citizens, stimulating employment and social inclusion. Special attention is paid to issues of support for vulnerable population groups, such as pensioners, children, persons with disabilities, the unemployed and other socially vulnerable categories. The study of the mentioned issue made it possible to find out that the formation of social policy in Ukraine is based on various prerequisites and principles and is implemented under the influence of various factors. Among which we can single out the most relevant in modern conditions. The Constitution of Ukraine [1] defines the main principles of social policy, in particular the guarantee of rights and freedoms of citizens, provision of social protection, equal opportunities, state support for vulnerable groups and strata of the population.

Keywords: social policy, principles of social policy, social protection.

У Конституції України визначено основні принципи соціальної політики, зокрема принцип соціальної справедливості, рівності перед законом, гарантій соціального захисту, права на працю та інші. Ці принципи є основоположними при формуванні та реалізації соціальної політики.

Принцип соціальної справедливості: один з основних принципів формування соціальної політики, що сприяє забезпеченню соціальної справедливості, рівного доступу до соціальних послуг та можливостей для всіх громадян в державі незалежно від їхнього соціального статусу, походження чи інших факторів.

Законодавство та стратегічні документи: Україна має низку законодавчих актів, що регулюють соціальну політику, включаючи Закон України «Про соціальні послуги» [2], Кодекс законів про працю України [3]; Закон «Про освіту» [4] та інші. Ці закони встановлюють правові засади та механізми реалізації соціальних програм та послуг. Уряд України розробляє та здійснює соціальну політику на основі стратегічних документів, серед яких «УКРАЇНА – 2030» Стратегія зміни майбутнього [5], Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [6] та інші, що визначають основні вектори розвитку соціальної політики та шляхи її вдосконалення.

Економічна ситуація та рівень економічного розвитку: стан економіки та фінансові можливості країни впливають на формування соціальної політики. Рівень економічного розвитку, бюджетні обмеження та інші фактори враховуються при прийнятті рішень стосовно соціальних програм, послуг та підтримки їх реалізації. Ефективна соціальна політика потребує врахування економічних можливостей та ресурсів держави для забезпечення соціального захисту, надання соціальних послуг та реалізації соціальних програм.

Демографічні чинники: демографічні показники, такі як народжуваність, смертність, структура населення та інші фактори, є важливими і постійно враховуються в процесі формування соціальної політики. Зокрема, вік населення, рівень міграції, склад сімей можуть впливати на необхідність певних соціальних програм та послуг. Зважаючи на сучасні події, які мають достатньо негативні наслідки, зазначені чинники є надзвичайно актуальними в українських реаліях. Смертність, міграційні процеси, а також інші обумовлені ними явища значною мірою впливають на процеси реалізації соціальної політики та її адаптації під сучасні події.

Участь громадян, соціальний діалог та партнерство: залучення різних зацікавлених сторін, таких як уряд, роботодавці, профспілки та громадські організації, громадяни до процесу формування соціальної політики є важливим принципом. Соціальний діалог сприяє знаходженню компромісів та підтримує розробку ефективних рішень, враховуючи потреби та інтереси різних сторін. Включення громадян у процес прийняття рішень і залучення їх до процесів формування і реалізації соціальної політики через громадські слухання, консультації, залучення громадських організацій та експертів. В умовах розвитку демократії, децентралізації публічної влади та формування нових методів публічного управління зазначені принципи є надзвичайно важливими та необхідними й не лише у процесах щодо соціальної політики.

Міжнародні зобов'язання: обравши шлях євроінтеграції наше суспільство визначило не лише перспективи розвитку країни, а й спонукало до налагодження міжнародних контактів та виконання зобов'язань, запропонованих закордонними партнерами. Україна, як держава-учасниця різних міжнародних угод та конвенцій, зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів та норм у сфері соціальної політики. Ці зобов'язання можуть впливати на формування та реалізацію соціальних програм, приведення у відповідність до вимог міжнародної спільноти чинного вітчизняного законодавства [7].

Стратегічне планування: Розробка стратегічних планів та програм в соціальній сфері допомагає визначити пріоритети та цілі соціальної політики не лише на короткі терміни, а й на довгострокову перспективу. Стратегічне планування дозволяє ефективніше використовувати ресурси та спрямовувати зусилля на досягнення покращення якості життя громадян. Сучасні реалії (всесвітня пандемія Covid-19, втручання країни-агресора в територіальну цілісність та незалежність нашої країни, введення воєнного стану, та інші обумовлені ними події) засвідчили непередбачуваність явищ і процесів, які відбуваються в нашій країні, а також дозволили констатувати, крихкість ситуації. У таких умовах, ми можемо говорити про доцільність короткотермінових планів, позаяк реалізація довгострокових перспектив є проблематичною [7].

Ефективна соціальна політика потребує співпраці та партнерства між урядом, громадськими організаціями, академічною громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Включення громадян у процес прийняття рішень та розвиток механізмів громадського контролю також можуть підвищити ефективність соціальної політики.

Список використаних джерел

1. Конституція України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про соціальні послуги». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 18, ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
3. Кодекс законів про працю України (зі змінами). *Затверджений Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
4. Закон України «Про освіту» (зі змінами). *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. «УКРАЇНА – 2030» Стратегія зміни майбутнього. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/ukraine-2030-1.pdf>.
6. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 25, ст. 195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>
7. Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації: Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. II. Луцьк, Терен, 2019. 428 с.

УДК 351.85:304.

Сергій Коляда,

студент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Sergey Kolyada,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: Василь Купрійчук, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

INTERNALLY DISPLACED PERSONS AS AN OBJECT OF STATE SOCIAL POLICY

The activation of migration processes and the actualization of the problem of internally displaced persons encourage the world community to increase attention and take effective steps to solve the humanitarian problems caused by large-scale internal displacements. For the first time in international law, the term «internally displaced persons» began to be used only in the last decade of the 20th century, when the international community drew attention to the need for an international response to the problem of protecting the rights of these persons. The mechanisms that existed at that time in the world regulated the legal protection of refugees to a greater extent, neglecting at the same time the need to protect not only persons who left the territory of their citizenship, but also persons who, for one reason or another, were forced to move within their own state.

Keywords: *internally displaced persons, state policy, refugees, social policy.*

Міжнародні нормативно-правові документи розрізняють біженців та внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО). Чим ВПО відрізняються від біженців? Обидві категорії осіб часто змушені залишати свої місця проживання через однакові причини. Цивільних осіб називають «біженцями», коли вони перетинають міжнародні кордони в пошуках притулку в іншій країні, а ВПО залишаються на території своїх держав [1].

Біженці захищені від жорстокої поведінки, експлуатації або примусового повернення до своїх країн численними, чітко сформульованими міжнародними законами і конвенціями. Агентство ООН у справах біженців (UNHCR) та інші гуманітарні організації працюють у цих юридичних рамках з метою надання допомоги біженцям у їх житті в новій країні або в поверненні на батьківщину, якщо там відбудеться значне поліпшення умов життя, і в цьому статусі вони перебувають під захистом положень міжнародного права. Також їм часто надають продукти харчування і дах над головою. У той же час тих, хто залишається на території своїх країн, навіть якщо вони були змушені рятуватися втечею за таких самих або схожих причин, класифікують як ВПО. Дуже часто вони не мають доступу до систем захисту і допомоги, які надаються біженцям. З юридичної точки зору вони залишаються під «захистом» свого уряду, хоча це уряд міг бути причиною їх втечі або продемонстрував нездатність врятувати своїх громадян від повстанців або насильства [2].

На відміну від біженців, внутрішньо переміщені особи часто опиняються в більш складній ситуації. Вони можуть потрапити в безвихідне становище через тривалий внутрішній конфлікт у їх країні; національний уряд часто розглядає їх як «ворогів держави», «п'яту колонну» і зберігає повний контроль за їх подальшою долею. На цей час не існує будь-яких конкретних міжнародних інструментів, що стосуються внутрішньо переміщених осіб, а угоди загального характеру, такі як Женевські конвенції, часто складно пристосувати до їх обставин. Міжнародні організації не завжди виявляють бажання активно втручатися у внутрішні конфлікти або надавати допомогу на постійній основі.

Загально прийнято трактування терміну «біженця» як вимушеного мігранта. З одного боку, таке визначення можна назвати універсальним, оскільки в ньому поєднуються два ключових для поняття «біженець» слова – вимушений і мігрант. Міграція в цьому сенсі передбачає переміщення людей, що проживають на одній території, в інші регіони.

У той же час в цьому визначенні є важливий критерій, який дозволяє виділити біженців в загальному численному потоці мігрантів, а також визначає характер таких міграцій як «вимушений». Тобто біженці – це та категорія мігрантів, яка залишає місце свого постійного проживання не з доброї волі, а внаслідок якихось об'єктивних причин, що не дозволяють їм залишитися [3].

З іншого боку, таке коротке визначення не може з точністю відповісти на питання, хто ж насправді є біженцем, оскільки не виділяє тих конкретних причин, які «змушують» людей зриватися з насиджених місць і переїжджати на нові території, заново освоюючи їх для себе. Дане визначення також не пояснює, яка саме категорія осіб, змушених до переїзду, може називатися біженцями. У цьому сенсі міграція, хоча і вимушена, має досить широке трактування, і під поняття вимушених мігрантів тут підпадають, наприклад, так звані трудові мігранти, які добровільно залишають місце свого попереднього постійного проживання, переслідуючи мету пошуку більш вигідних трудових пропозицій і отримання з цього більш значних матеріальних благ.

Науці також відома ще одна близька до біженців категорія вимушених мігрантів – вимушені переселенці.

Біженець визначається як особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань [4].

Список використаних джерел

1. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції : наукова доповідь / за ред. канд. соціол. наук О.М. Балакіревої ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – К., 2016. – 140 с

2. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с.

3. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах / Валентина Смаль, Олексій Позняк. – Київ, 2016 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pleddg.org.ua/wp-content/2016/05/>.

4. Карпова І. Г. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як об'єкт соціальної політики держави та громадянського суспільства / І. Г. Карпова, Р. І. Євдокименко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Серія 11. – Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – Випуск 22 : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – С. 145–151.

Інна Кондратьєва,

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Inna Kondratieva,

graduate student of the Department of Public Administration and Local Self-Government of the Dnipro University of Technology

<https://orcid.org/0009-0000-2896-2277>

Науковий керівник: **Ірина Хожило**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА ЗАСАДАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF HEALTH PROTECTION ON THE BASIS OF THE EUROPEAN INTEGRATION

Issues of public management in the field of health care are studied from the point of view of the European integration approach, which was initiated during the adoption of the Agreement on the Association of Ukraine with the EU countries (2014). The agreement provided Ukraine with more opportunities to implement the structural and functional restructuring of the medical industry. It was determined that according to the estimates of WHO experts in 2015-2019, the Ukrainian state successfully reformed the primary link of health care management in accordance with the standards of EU countries. The main directions of further complementarity of the state policy of Ukraine, which ensure a significant approximation of the national health care system to the standards and norms of the EU countries, are outlined.

Keywords: *public management and administration, health care, European integration approach.*

З моменту підписання Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом українська держава розпочала активно рухатись шляхом євроінтеграційних змін [1]. Значної трансформації зазнали практично усі сфери суспільного життя. Але найбільш виразними можна назвати зміни, які відбулись у сфері охорони здоров'я. Як зазначають експерти ВООЗ, національна модель організації надання медичної допомоги населенню на первинному рівні була повністю трансформована за короткий час 2015 по 2019 рр., а її функціонал став максимально наближеним до моделей «первинки» країн Європейського Союзу. І тут слід зазначити, що питома вага медичних послуг «первинки» в загальній структурі медичної допомоги складає майже 80%. А це означає, що на загальнонаціональному рівні змінилися абсолютно всі механізми державного управління сферою охорони здоров'я – від політичного механізму, яким проголошуються політичні наміри керівництва держави до упровадження системних змін у медичній сфері, і до фінансово-економічного, правового, організаційно-адміністративного та соціального механізмів.

Широкомасштабна інституалізація нових суспільних відносин у сфері управління охороною здоров'я відбувалась та продовжує й надалі поглиблюватись на основі євроінтеграційного підходу. Його базис формують стандарти, закони, настанови та рекомендації відповідності вітчизняних підходів кращим усталеним зразкам європейських практик врядування у сфері охорони здоров'я. Тож перелічимо основні напрямки євроінтеграційної кореляції в системі публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я.

Гармонізація законодавчої бази (1). Процес європейської інтеграції у сфері охорони здоров'я вимагає належної відповідності (гармонізації) національного законодавства та законодавства ЄС. Це може передбачати розробку нового законодавства або зміну існуючого законодавства відповідно до стандартів охорони здоров'я ЄС шляхом прийняття низки необхідних законів чи інших підзаконних актів.

Розробка та прийняття на національному рівні стандартів якості та безпеки у сфері охорони здоров'я (2). Українська мережа медичних установ повинна відповідати стандартам якості

та безпеки, встановленим країнами-членами ЄС, а саме : стандарти надання медичних послуг, якість та безпека фармацевтичних препаратів і медичних приладів.

Створення та розвиток інституцій публічного управління та адміністрування у галузі охорони здоров'я (3). Це передбачає розвиток закладів охорони здоров'я та органів влади, здатних ефективно впроваджувати галузеву політику та стратегії відповідно до європейських стандартів і норм, а також розвиток інститутів лікарського та медсестринського самоврядування, наглядових рад як громадської форми управління медичними підприємствами, розвиток конкурентного ринку медичних послуг та зміцнення питомої ваги сектору приватних медичних послуг на рівні країн ЄС – не менше 30-49%.

Участь у програмах та проектах ЄС. Цей напрям передбачає активну участь у фінансованих ЄС програмах і проектах, спрямованих на розвиток і модернізацію систем охорони здоров'я, а також обмін досвідом і передачу знань між фахівцями з країн ЄС та України. Так, Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) від імені Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку разом з Європейським Союзом реалізувало у 2022-2024 рр. Проект будівництва модульних клініко-діагностичних центрів у Дніпропетровській, Запорізькій, Львівській, Миколаївській, Сумській та Чернігівській областях [2].

Розробка стратегій і планів розвитку галузі. Розробка стратегій, планів дій та програм подальшого реформування національної системи охорони здоров'я, які спрямовані на вдосконалення систем охорони здоров'я відповідно до вимог та цілей, встановлених у рамках європейської інтеграції.

Моніторинг та оцінка результатів ефективності медичної реформи. Періодичне проведення профільним міністерством та урядом України оцінки ефективності медичної реформи та оцінка їх відповідності євроінтеграційним цілям, прописаним в Угоді про Асоціацію.

Тож для країн, які прагнуть європейської інтеграції в галузі охорони здоров'я, такий шлях допомагає суттєво наблизити національні системи охорони здоров'я до стандартів і норм, прийнятих у державах-членах ЄС.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2591

2. Офіційний веб-сайт проекту «Поліпшення послуг у сфері охорони здоров'я та соціального захисту». <https://www.giz.de/en/worldwide/83322.html>

Антон Короб,

студент першого курсу магістратури кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anton Korob,

first-year master's student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФЕНОМЕН ІВАНА ФУНДУКЛЕЯ: ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОГО ГУБЕРНАТОРА

THE PHENOMENON OF IVAN FUNDUKLEI: PECULIARITIES OF THE ACTIVITIES GOVERNOR OF THE KYIV

These theses are about Ivan Fundukley, his peculiarities of city management during his tenure as city civil governor. What was the «Fundukley`s phenomena»? What exactly were the virtues and positive personal qualities that favored the sympathy of the people of Kyiv for the governor's run? How could an official appointed by the emperor so quickly gain the popularity of the city's residents, rather than an elected leader? What were the main achievements and good deeds done by Fundukley.

Special mention is made of urban planning projects, the implementation of which was contributed by Ivan Fundukley. Many buildings of modern Kyiv, and once entire institutions, owe their creation to him.

Fundukley's legacy as a scientist, historian, and local scholar is also indicated.

In addition to the performance of his powers, the Kyiv governor engaged in extensive charitable activities.

Of course, we cannot apply the methods and mechanisms that Fundukley used to effectively manage the city, because he was a product of his era. But the representative was phenomenal in his personal honesty, which was combined with generosity, humanity, simplicity in communication, asceticism in everyday life, scientific abilities and, in the end, successful administration.

Keywords: Ivan Fundukley, city civil governor, Kyiv, administration, charity.

Одним з небагатьох діячів російського імперського управління в Києві зокрема, та в Україні загалом, діяльність якого відобразилась у багатьох надбаннях для громади міста, був київський цивільний губернатор у 1839—1852 роки Іван Фундуклей. Його високі якості як чесного та непідкупного чиновника, створили цілий ореол навколо його імені. Постаць Фундуклея ввійшла у перекази, легенди, народні оповідки, залишалася у народній пам'яті як посадовця з нульовою толерантністю до корупції.

Така нормальна для чиновника поведінка в ті часи в Російській імперії була екстраординарною. Тому київський цивільний губернатор став персонажем історичних анекдотів.

У 1850-і роки імператор Микола I доручив III відділенню розслідувати факти корупції на вищих щаблях влади. Проведене розслідування встановило, що серед усіх губернаторів імперії, єдиними, хто не був помічений – були лише двоє – Фундуклей та ковенський губернатор Афанасій Радищев. Однак, цар Микола I пояснив таку поведінку Фундуклея його заможністю [3].

Освіту син – Іван Іванович Фундуклей, який народився 1804 (за іншими даними – 1801 року) здобув у домашніх умовах. Цього було достатньо, щоб доволі рано почати кар'єру державного чиновника. З 1831 року Іван Фундуклей отримав посаду чиновника з особливих доручень при Новоросійському та Бессарабському губернаторові графі М. Воронцові. Служба не залишалася без відзнак – 1837 року молодий чиновник отримує чин надвального радника (у війську відповідав званню підполковника) і титул дворянина.

1838 року Фундуклей був призначений Волинським віце-губернатором, але пробув недовго на цій посаді, адже 12 квітня 1839 року посів місце київського цивільного губернатора [2].

Лобіював це призначення у Петербурзі Київський, Волинський і Подільський генерал-губернатор Дмитро Бібіков. Основною мотивацією були статки молодого чиновника, чий батьків капітал міг стати ресурсом для регіональної влади та водночас слугував гарантією утримання нового цивільного губернатора від корупції.

Очікування Бібікова справдилися. Доброчесність Фундуклея стала феноменальною. Він відмовився від хабарів, що різко контрастувало з загальною ситуацією в імперії.

Більше того, Фундуклей відмовився від власної заробітної платні, яку розподіляв серед підлеглих чиновників, додатково мотивуючи їх до виконання своїх обов'язків. Звісно, із теперішньої юридичної точки зору, це також можна розглядати як різновид корупції, якби Фундуклей переслідував незаконні цілі. Але він хотів запобігти спокуси отриманню незаконних прибутків від представників комерції.

Ще одна новація, впроваджена Фундуклеєм, як річні збори коштів із заможних поміщиків краю та містян на утримання чиновників та поліції з точки зору сучасного законодавства (втім, і тогочасного) можна розглядати як незаконні. За логікою губернатора, краще за свій спокій заплатять заможні та порядні громадяни, ніж це будуть злочинці.

Досягнення чиновника на посаді визначаються внеском у розвиток місцевості або галузі, якій зробив посадовець. Роки цивільного управління Фундуклея у Києві позначені важливими здобутками для міста. 1842 року у власність Києва перейшли дві грандіозні на той час навчальні будівлі, зведені за казенний кошт за проектом архітектора Вікентія Беретті – Імператорський університет Святого Володимира та Інститут шляхетних дівичь. При університеті 1839 року було закладено Ботанічний сад, а 1845 року – засновано обсерваторію, а 1851 року – архітектором Олександром Беретті розпочато будівництво Анатомічного театру.

За проектом цього ж архітектора на Володимирській вулиці побудовано двоповерхове училище для бідних, засноване графинею Євдокією Левашовою. Того ж року Олександр Беретті побудував будівлю на тодішній Бульварній вулиці для 2-ої гімназії, де з 1852 року там розмістився Володимирський кадетський корпус, а пізніше – 1-а чоловіча гімназія.

1842 року був освячений Олександрівський костіол та Десятинна церква. А у квітні 1845 року у Києві відкрився перший притулок на 50 вихованців з незаможних родин.

у 1848-1852 роках за проектом англійського інженера Чарльза де Він'йоля через Дніпро було споруджено Ланцюговий міст, який був одним з найдовших та найкрасивіших у Європі.

Окрім заслуг в адміністративній діяльності, губернатор особисто відзначився як благодійник, меценат, покровитель науки.

Благодійна діяльність Фундуклея набувала різноманітних форм. Він надав грошову допомогу знедоленим, робив внески на різні суспільні милосердні заходи, турбувався про умови утримання арештантів у тюремному замку.

Також Іван Фундуклей повністю або частково фінансував проекти міського благоустрою. Він сплатив з власної кишені забрукування Андріївського узвозу. Кошти Фундуклея були вкладені в освітлення вулиць ліхтарями, у відомий фонтан, який на честь спонсора був названий «Іван», у будівлю пошти, роботи з укріплення київських пагорбів та закладання парку, відомого зараз як Володимирська гірка.

1845 року мешканців Подолу спіткало нещастя – повінь зруйнувала їхні садиби. Було зруйновано 77 будинків та 451 пошкоджено. Фундуклей одразу допоміг постраждалим подолянам: кілька місяців утримував багатодітні родини за власний рахунок, сприяв побудові нових будинків.

Губернатор фінансово підтримував кілька київських багатодітних родин, а одного чиновника, який розікрав значні державні кошти, Фундуклей врятував від в'язниці. Губернатор купив у нього недобудований дім за 20 тис. рублів. Саме ця сума компенсувала недостачу. Будинок меценат пожертвував для створення жіночої гімназії, першої в Російській імперії, яка згодом отримала назву – Фундуклеївська [3].

Важливим є внесок Фундуклея у наукову діяльність з дослідження історії краю. Це було відзначено Київським університетом Святого Володимира, де його обрали почесним членом. 1847 року він видав «Обозрение Киева в отношении к древностям», яка містить нарис історії міста, опис місцевостей, урочищ, печер, валів, пам'яток архітектури, давнього церковного начиння та предметів побуту. Видання ілюстроване 62 рисунками та кресленнями, надрукованими у Парижі [5].

Головна праця п'яти років життя Фундуклея – «Статистическое описание Киевской губернии» вийшла у трьох частинах 1852 року.

11 квітня 1852 року Іван Іванович полишив посаду цивільного губернатора у Києві. Містяни щиро сумували за ним. У 1869 році, ще за його життя, вдячні кияни назвали вулицю, де стояла заснована на кошти колишнього губернатора жіноча гімназія – Фундуклеївською. Перейменована більшовиками на вулицю Леніна, тепер вона носить ім'я Богдана Хмельницького.

1872 року Фундуклею була надано звання почесного громадянина міста Києва [1].

Звісно, ми не можемо застосовувати методи та механізми, які вживав Фундуклей для ефективного управління містом, оскільки він був продуктом своєї епохи. Але представником феноменальним у своїй особистій чесності, яка сполучалася із щедрістю, гуманністю, простотою у спілкуванні, аскетизмом у побуті, науковими здібностями та врешті-решт, успішним адмініструванням.

Список використаних джерел

1. Водотика Т. «Почесні громадяни Києва. 1872-1917.» К.: Видавництво «Сучасний письменник», 2019, 224 с.
2. Ковалинский В. «Меценаты Киева». К.: Видавництво «Кий», 1998, 528 с.
3. Киркевич В. «История Киева: люди и судьбы города». К.: ТОВ «АГАТ ПРІНТ», 2012, 576 с.
4. «Обозрение Киева в отношении к древностям, изданное ... Иваном Фундуклеем». Репринтне відтворення видання 1847 року. К.: Товариство «Задруга», видавнича спілка «Літопис», 1996.

УДК 351.85:304.

Юля Коробейнікова,

студентка кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Yulia Korobeynikova,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, доктор наук з державного управління., професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

PRIORITIES AND PERSPECTIVES OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION OF UKRAINE

During the years of independence, the social policy of Ukraine was never formed as a coherent, comprehensive strategy, it was actually replaced by the accumulation of various types of weakly justified and not supported by the possibilities of budgetary financing of payments, benefits, subsidies, etc. Economic reforms led to a global redistribution of national wealth and population income, while unsystematic social measures did not have a tangible effect and did not significantly affect the scale of poverty in Ukraine. On the contrary, there were deep deformations of the mechanism of state regulation of the redistribution of funds between the rich and the poor, there was a polarization of society, which split into two unequal parts: in one, there are numerous groups affected by poverty, in the other, a small social stratum that owns super-wealth. There are also about 16.35% of people who are conditionally insured, but they are also in a situation of constant uncertainty: the possibilities of increasing well-being are limited, and the probability of impoverishment is quite real under the conditions of social risk (illness, birth of a child, loss of working capacity, etc.).

Keywords: state policy, social protection of the population, social development.

Державне регулювання у сфері соціальної політики здійснюється як адміністративними, так і економічними методами. Одним з основних методів є законодавче регулювання. У законодавчих актах закладені основи функціонування всієї соціальної сфери, закріплені основні напрями розвитку, визначені соціальні стандарти, умови і права на отримання соціальної допомоги різними соціальними групами і т. ін. Як інструменти виступають також державні замовлення в галузі охорони здоров'я, науки, культури, мистецтва, тарифна система оплати праці.

Серед основних пріоритетів розвитку соціальної політики визнаний соціальний захист. Він направлений на покращення добробуту незахищених верств населення.

Нагальною необхідністю є розроблення системної реформи соціальної сфери, окремі складові якої мають бути узгоджені за наслідками, фінансовими ресурсами, у часі та просторі між собою та з економічними трансформаціями. Слід рішуче обмежити подальше зростання соціальних зобов'язань, зокрема в зв'язку із перевиборними обіцянками практично усіх партій, можливо, навіть піти на діалог із населенням і пояснити, що активна соціальна політика і соціально спрямований бюджет не мають нічого спільного з витрачанням усіх доходу – дів на поточне споживання [1].

Соціальна спрямованість бюджету означає спрямування його коштів переважно: на розвиток людини, на забезпечення доступності якісної освіти незалежно від місця проживання та майнового статусу; на формування та поширення здорового способу життя, включаючи як створення ефективної системи медичної допомоги, так і забезпечення належного державного контролю за якістю споживчих товарів, протидію палінню та зловживанню алкогольними напоями, запобігання наркоманії; на розвиток ринку праці та забезпечення гідної праці для всіх. Тільки на цих засадах може бути сформований соціально орієнтований бюджет, а підвищення доходів від зайнятості максимально широких верств населення звузить коло осіб, які потребують державної соціальної підтримки, з одного боку, і забезпечить необхідні кошти для її надання – з другого. Просте ж

спрямування бюджетних коштів на виплату різноманітних соціальних трансфертів означає допомогу бідним верствам, а не подолання бідності [2].

Здійснення соціального захисту населення у двох принципово різних формах вимагає розмежування і методів його надання. Оскільки безпосереднім результатом соціального страхування має бути унеможливлення збіднення населення при настанні страхової події, діяльність уряду слід сконцентрувати на формуванні повномасштабної системи соціального страхування. Механізм призначення страхових виплат має бути абсолютно прозорим і зрозумілим, що сприятиме заохоченню населення до участі в страхових програмах і до висвітлення своєї заробітної плати.

Отримувачами соціальної допомоги можуть стати всі, хто не зміг забезпечити належні засоби існування попередніми страховими внесками. Виплати, що здійснюються у вигляді соціальної допомоги, мають бути істотно нижчими за ті, що сплачуються на страхових засадах, і визначатися бюджетними можливостями.

Також слід трансформувати чинну систему пільг, яка є фінансово необґрунтованою, соціально несправедливою і значною мірою декларативною. Потрібно замінити пільги, що виконують функцію соціальної підтримки вразливих верств населення, адресною соціальною допомогою, забезпечити запобігання необґрунтованому відтворенню контингенту пільговиків (перш за все тих, хто отримує пільги за особливі заслуги) і надавати пільги, пов'язані з компенсацією шкоди здоров'ю, у формі та розмірах, що відповідають масштабам та виду завданої шкоди [3].

Доведено, що органи виконавчої влади функціонально перевантажені і це пов'язано з функціями соціального, сервісного змісту і соціального розвитку (обстеження, прогнозування, моніторинг та оцінка, аутсорсинг та інше). Соціальна політика держави повинна бути активною, а не обмежуватися заходами соціального захисту за рахунок бюджетних коштів. Держава повинна сприяти розширенню кола людей, здатних брати на себе персональну відповідальність за результати власної економічної діяльності, що буде сприяти скороченню кількості соціальних груп, які потребують зовнішньої турботи. Процес публічного управління соціальною політикою, об'єднує державне управління та місцеве самоврядування.

Список використаних джерел

1. Соціальна економіка. Навч. посіб. / Кол. авт. О. О. Беляєв, М. І. Діба, В. І. Кириленко та ін. К.: КНЕУ, 2005. 196 с. URL: <https://buklib.net/books/21906/>
2. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні. аналітична доповідь. національний інститут стратегічних досліджень. Автори: Кочеміровська О. О., к. психол. н.; Пищуліна О. М., к. соц. н, с. н. с., засл. економіст України. Київ. 2012. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-02/Sots_zahust-c0056.pdf
3. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. – К.: Центр громадської експертизи, 2009. 104 с. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/programs_law_areas_publ_2028

УДК 32:351:347.965]:355.513

Ярослав Корчак,

студент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, адвокат
Yaroslav Korchak,

master student of Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, attorney
<https://orcid.org/0000-0002-5913-9571>

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

PROBLEMATIC ISSUES OF IMPLEMENTATION PUBLIC POLICY IN THE FIELD OF BAR OF UKRAINE DURING MOBILIZATION ACTIVITIES

30.01.2024р. The Cabinet of Ministers of Ukraine submitted a draft law to the Verkhovna Rada of Ukraine to strengthen mobilization measures among the population of Ukraine. The draft law proposes to amend the procedure for reserving persons liable for military service, as well as to grant them a deferral from mobilization. The range of entities entitled to such guarantees includes judges, prosecutors, law enforcement officers, other employees of the justice system, and others. At the same time, the amendments to the law do not provide grounds for postponement of mobilization or booking of lawyers, which, according to the authors, may in the future affect the loss of balance between the participants in the judicial process, criminal proceedings, as well as the ability of the state to implement the constitutional guarantee of access to professional legal aid.

Keywords: public policy, mobilization, constitutional guarantees, attorneys.

Повномасштабне військове вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року зумовило необхідність мобілізації населення та державних ресурсів, інструментів для здійснення ефективної відсічі ворожій агресії.

Втім, настання реалій воєнного стану продемонструвало недоліки існуючого правового механізму та нагальність його вдосконалення, адаптуючи під сучасні умови та запити держави, українського військово-політичного керівництва.

Станом на кінець 2023 року, активне публічне обговорення направило свій кут зору на питання внесення змін до порядку мобілізації військовозобов'язаних, зокрема в частині надання відстрочки або бронювання військовозобов'язаних, апогеєм якого стало внесення 25.12.2023р. Кабінетом Міністрів України на розгляд до Верховної Ради України проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби, зареєстрованого під №10378.

У подальшому, 11.01.2024р. означений проект Закону було відкликано для доопрацювання та вже 30.01.2024р. Кабінетом Міністрів України подано новий проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку №10449, який 07.02.2024р. отримав позитивне голосування народними депутатами у першому читанні [1].

Найбільш дискусійними в законопроекті є пропозиції внесення змін до статей 23, 25 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», які закріплюють порядок надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та бронювання військовозобов'язаних. Увагу авторі привернула пропозиція Кабінету Міністрів України щодо вдосконалення порядку надання відстрочки та бронювання судей усіх інстанцій, працівників суду, прокуратури, правоохоронних органів та інших державних органів і установ системи правосуддя. Водночас, проект Закону №10449 не містить жодної згадки щодо бронювання або надання відстрочки від мобілізації адвокатам, що

на думку авторів може створити дисбаланс в системі правосуддя та матиме наслідки обмеження конституційних прав громадян щодо доступу до професійної правничої допомоги [1].

Статтею 59 Конституції України кожному гарантовано право на професійну правничу допомогу, свободу вибору захисника своїх прав, а також отримувати безоплатно правову допомогу у визначеному законом випадках. Більш детальне, джерело професійної правничої допомоги окреслено у статті 131² Конституції України, до якого законодавець відносить інститут адвокатури. Як також йдеться з означеної статті, виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [2].

Слід зазначити, що пп.11 п. 16¹ Перехідних положень Конституції України, законодавцем було остаточно закріплено так звану «адвокатську монополію», визначивши інститут адвокатури єдиним джерелом представництва інтересів громадян у судових установах в межах надання професійної правової допомоги, оскільки до 2017 року таке представництво могло здійснюватися на підставі довіреності особами, які мали дипломовану юридичну освіту (або без неї).

Як бачимо, інститут адвокатури нерозривно пов'язаний із системою правосуддя на рівні із прокуратурою, правоохоронними органами (органами досудового розслідування), як учасників судового або кримінального процесів. Що стосується участі в останньому, лише адвокат може виконувати функції захисника (ст.45 КПК України) або представника потерпілого (ст.58 КПК України) [3]. Якщо особа позбавлена можливості самостійно залучити адвоката або свідомо не скористалась таким правом, адвокат може бути призначений слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом у передбачених законом випадках за програмою державних гарантій по безоплатній правовій допомозі. Водночас, в окремих випадках, участь адвоката є обов'язковою (наприклад, під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, вручення повідомлення про підозру, розгляду судом клопотання про спеціальне судове провадження тощо), що в котре підтверджує тезу про важливість інституту адвокатури як складової реалізації принципу забезпечення права на захист, закріпленого у ст. 20 КПК України [3].

Таким чином, поширення спеціальних державних гарантій щодо бронювання або надання відстрочки адвокатам поруч із прокурорами, суддями та іншими, є цілком логічним та послідовним. Від початку повномасштабного військового вторгнення російської федерації, до лав Збройних Сил України мобілізувалась значна кількість представників вітчизняної адвокатури, що систематично висвітлюється у засобах масової інформації. Проте, відсутність механізму потенційного бронювання адвокатів від мобілізації (слід зазначити, що у випадку мобілізації адвокат зобов'язаний зупинити дію свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю), існуюча правова система ризикує втрати баланс (змагальність) між її учасниками, а також значною мірою обмежити доступ громадян до кваліфікованої правової допомоги, яка попри реалії війни користується попитом як серед цивільного населення, так і військових.

Слід також звернути увагу, що серед деяких представників правоохоронних відомств, означена проблема використовується як засіб тиску на представників адвокатури. Не поодинокими є випадки коли під час проведення слідчих дій, на кшталт обшуку житлових/нежитлових приміщень, здійснення контролю за дотриманням правоохоронцями вимог КПК України під час її проведення з боку адвоката, викликають роздратування у працівників правоохоронних відомств. У зв'язку із чим, зненацька, до слідчої дії можуть бути залучені в якості «третьох осіб» представники ТЦК та СП з метою вчинення тиску на адвоката, шляхом вручення повістки останньому.

На вищевикладену проблему законопроекту №10449 справедливо звернула увагу Національна асоціація адвокатів України, яка закликала Верховну Раду України розглянути пропозиції Ради адвокатів України щодо необхідності передбачити бронювання адвокатів з метою забезпечення конституційної гарантії права кожного на правничу допомогу [4].

Наразі, повний текст пропозиції Ради адвокатів України відсутній у публічному доступі. Раніше, 21.08.2023р., адвокатська спільнота ініціювала звернення із законопроектом №9631, який передбачав можливість відстрочки таких категорій адвокатів як: 1) тих, хто мають стаж адвокатської діяльності не менше десяти років; 2) тих, хто включені до Реєстру адвокатів, що надають безоплатну вторинну правничу допомогу [5]. Проте, згідно картки вищезгаданого законопроекту на офіційному сайті Верховної Ради України, такий не було повернуто із профільного комітету.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку: проект Закону України від 30.01.2024 №10449. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43604>.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Проект 10449: НААУ подає правки щодо бронювання адвокатів. Новина із офіційного сайту **Національної асоціації адвокатів України від 08.02.2024р.** URL: <https://unba.org.ua/news/8790-proekt-10449-naau-podaє-pravki-shodo-bronyuvannya-advokativ.html>.
5. Про внесення змін до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо забезпечення кожному права на захист в умовах воєнного стану: проект Закону України від 21.08.2023 №9631. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42559>.

УДК 351.85:304.

Альона Кравченко,

студентка кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Alyona Kravchenko,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Олександр Пухкал**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

DECENTRALIZATION OF POWER AS A FACTOR INCREASING THE EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATION: FOREIGN EXPERIENCE FOR UKRAINE

The reform of local self-government and territorial organization of power on the basis of decentralization, the conceptual foundations of which were approved in 2014 and practical implementation began in 2015, was among the most effective and visible of the announced strategic reforms. The decentralization reform is aimed at creating a modern system of local self-government in Ukraine based on European values of the development of local democracy, empowering territorial communities with powers and resources that will ensure local economic development, and providing the population with high-quality and affordable public services. The role of united territorial communities in ensuring the interests of citizens in all spheres of life in the relevant territory should become key. Consequently, the decentralization reform received quite wide support from the public and the expert environment of Ukraine. Moreover, the highest support for the reform was recorded in the regions that are leaders in the formation of united territorial communities.

Keywords: decentralization of power, public administration, foreign experience, local self-government.

Досягнуті позитивні результати в реалізації реформи децентралізації значною мірою обумовлені особливою увагою до неї з боку найвищих посадових осіб та органів влади в державі. Зокрема, реформа децентралізації постійно перебувала в полі зору Президента України. Указом Президента України «Про першочергові заходи розвитку місцевого самоврядування в Україні на 2017 рік» підвищення інституційної спроможності місцевого самоврядування визначено одним із пріоритетів розвитку держави на 2017 рік.

Кабінет Міністрів України у вересні 2016 р. своїм розпорядженням затвердив нову редакцію плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Основними заходами передбачено розроблення концептуальних засад секторальних реформ у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту тощо, удосконалення законодавчо-нормативного забезпечення реформи, посилення відповідальності органів місцевого самоврядування за прийняті ними рішення, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи, надання консультативно-методологічної допомоги територіальним громадам.

У квітні 2017 р. Урядом прийнято розпорядження «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік». У середньостроковому плані реформа децентралізації визначена серед ключових пріоритетів у формуванні системи ефективного врядування в державі. Таким чином, прийнято середньострокову маршрутну карту реформи, що дає можливість громадам планувати і бюджети, і свій розвиток не на рік, на перспективу.

Отож, реформа децентралізації отримала доволі широку підтримку громадськості та експертного середовища України. Причому найвищу підтримку реформи зафіксовано у регіонах, що є лідерами у формуванні об'єднаних територіальних громад.

Серед вітчизняних науковців, які приділяли увагу питанням реалізації політики децентралізації влади слід виокремити, О.Батонов, О.Белюсова, В.Борденюк, Ю.Давидова, М.Іванюк. Над дослідженням нормативно-правового забезпечення у сфері діяльності територіальних громад в Україні працювали такі вчені, як: Ю.Делія, М.Ковалів, В.Іваха, Ю.Куц, Д.Скупченко та ін. Водночас

залишається чимало проблем, для науково-методичного вирішення яких потрібна наукова дискусія, зокрема територіальної організації місцевого самоврядування в Україні та напрями вдосконалення формування сучасних територіальних громад.

Мета дослідження – виявлення та наукове обґрунтування функціонування правових засад підвищення ефективності публічного управління в Україні.

Об'єкт дослідження: суспільні відносини, що виникають в процесі здійснення територіальної організації місцевого самоврядування в Україні.

Предмет дослідження: правові засади територіальної організації місцевого самоврядування в Україні.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити наступні *завдання дослідження*:

- дослідити історичні традиції розвитку місцевого самоврядування в Україні.
- визначити сутність поняття місцевого самоврядування та його територіальної організації в Україні.
- проаналізувати нормативно-правові засади розвитку місцевого самоврядування в Україні та країнах-членах ЄС.
- окреслити поняття «децентралізації».
- схарактеризувати світовий досвід децентралізації і розвитку місцевого самоврядування в контексті його застосування в умовах України.
- дослідити та узагальнити організаційно-правове забезпечення реформування системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.
- розкрити особливості територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування в Україні.
- висвітлити проблеми територіальної організації влади.
- окреслити напрями вдосконалення формування сучасних територіальних громад на прикладі зарубіжного досвіду.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні зарубіжного досвіду децентралізації і розвитку місцевого самоврядування в контексті його застосування в умовах України; формуванні напрямів вдосконалення ефективності публічного управління державної влади.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України № 79-VIII від 28 грудня 2014 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79-19>. (дата звернення 02.04.2021)
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій: Закон України №1009-IX від 17.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-IXiText>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо добровільного приєднання територіальних громад: Закон України № 1851-VIII від 9 лютого 2017 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1851-19>. 13. (дата звернення 03.04.2021)
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів: Закон України № 1923-VIII від 14 березня 2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1923-viii>. (дата звернення 25.03.2021)
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статусу старости села, селища: Закон України № 1848-VIII від 9 лютого 2017р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1848-19>. (дата звернення 25.03.2021)
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг: Закон України від р. № 888-VIII. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-19>
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України № 71-VIII від 28 грудня 2014 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page>.

Сергій Кравченко,

доктор наук з державного управління, професор, головний консультант відділу правової та антикорупційної політики Національного інституту стратегічних досліджень

Sergii Kravchenko,

General Adviser of the Department of Legal and Anti-corruption Policy of the National Institute for Strategic Studies, Doctor of Science in PA, Professor

<https://orcid.org/0000-0002-9656-1587>

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В АНТИКОРУПЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАКОНОДАВЧІ ПОЛОЖЕННЯ ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

PUBLIC PARTICIPATION IN ANTICORRUPTION ACTIVITY: LEGAL STATEMENTS AND MECHANISMS OF IMPLEMENTATION

In this theses the need of improvement of public participation mechanisms in anticorruption activity is shown. The main directions of development of the whistleblowers institute in Ukraine are defined on the basis of Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the EU Council «On the protection of persons who report breaches of Union law». The expediency of approving the special procedure of consideration of the public anticorruption expertise results is reasoned concerning legal and regulatory acts and their projects. The clear rules for public consultations is proposed to be provided in the Procedure for preparation and endorsement of legal and regulatory acts in the National agency on corruption prevention.

Keywords: anticorruption activity, public participation, whistleblowers, public anticorruption expertise, public consultations.

В контексті євроінтеграційних прагнень України одним з важливих напрямів реформування системи публічного управління видається запровадження дієвих механізмів суспільно-владної взаємодії, що належить до засад належного врядування в ЄС. Йдеться про наявність не просто формальних законодавчих положень, а дієвих механізмів, що наповнюють суспільно-владну взаємодію реальним змістом. Зокрема, ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) передбачає низку прав громадськості на участь в антикорупційній діяльності [1]. В цьому зв'язку доцільно звернути увагу на механізми реалізації наступних прав громадянських об'єднань та громадян: повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від останніх інформацію про врахування поданих пропозицій; вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції.

Так, для повідомлень про корупцію в Україні, подібно до європейської практики, запроваджений інститут викривачів. В ЄС з цього приводу діє Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу 2019/1937 [5]. Виходячи з положень цієї директиви, можна виділити такі основні напрями розвитку інституту викривачів корупції в Україні:

- розширення кола осіб, які можуть отримати статус та гарантії захисту викривача, зміна підходу щодо винагородження викривачів;
- доповнення Закону спеціальною статтею «Заборона переслідування викривача», запровадження кримінальної або адміністративної відповідальності за усі форми переслідування викривача та відповідні погрози;
- унормування заходів з відповідальності за зловживання імунітетом викривача та попередження такого;
- розвиток механізмів захисту осіб, які постраждали від неправдивих повідомлень;
- прийняття у перспективі спеціального закону для комплексного регулювання питань діяльності інституту викривачів.

Поряд з належним законодавчим регулюванням, вкрай важливе значення для розвитку інституту викривачів в Україні має формування культури викриття корупції як складової антикорупційної культури суспільства.

Ст. 55 Закону передбачає, що за ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб може проводитися громадська антикорупційна експертиза нормативно-правових актів та їх

проектів, а результати експертизи підлягають обов'язковому розгляду відповідним органом публічної влади [1]. Разом з тим, процедура такого розгляду не встановлена жодним документом, тобто, не визначено вимоги до викладу результатів експертизи (недоліки, пропозиції, обґрунтування), послідовність і терміни їх подання суб'єкту владних повноважень та розгляду останнім цих результатів, необхідні дії за наслідками такого розгляду.

Отже, видається доцільним затвердити спеціальний порядок розгляду результатів громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів з унормуванням у ньому зазначених питань. Зокрема, важливо передбачити обов'язок суб'єкта розроблення (прийняття) відповідного нормативно-правового акта надавати відповідь ініціатору експертизи та оприлюднювати на власному веб-сайті інформацію про врахування та/або обґрунтовані причини відхилення пропозицій громадськості. При розробці такого процедурного документа можна взяти за основу чинний Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади [3].

Внесення громадськістю пропозицій суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин у сфері запобігання корупції загалом регулюється регламентами Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, хоча механізми участі громадськості в консультаціях щодо законотворчого процесу, як видається, потребують суттєвого вдосконалення. Проте варто звернути увагу на те, що регламентація антикорупційної діяльності великою мірою здійснюється Національним агентством з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) шляхом як розроблення проектів, так і самостійного видання нормативно-правових актів з питань формування та реалізації антикорупційної політики. При цьому Порядок підготовки та погодження проектів нормативно-правових актів у НАЗК не містить практичних механізмів участі громадськості в цьому процесі, лише декларуючи таку участь [2]. На практиці представники громадських антикорупційних організацій неодноразово відзначали відсутність або суттєву обмеженість публічних консультацій в процесі правотворчості даного державного органу, що значно погіршує якість відповідних нормативно-правових актів [4, с. 112].

Для виправлення такої ситуації можна запропонувати, по-перше, передбачити в Законі право громадських об'єднань та громадян вносити пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення з питань формування та реалізації антикорупційної політики, по-друге, в Порядку підготовки та погодження проектів нормативно-правових актів у НАЗК передбачити чітку процедуру проведення консультацій з громадськістю.

Загалом, на наш погляд, підвищення дієвості практичних механізмів участі громадськості в антикорупційній діяльності є основним чинником зменшення її рівня в Україні.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 5.02.2024).
2. Про затвердження Порядку підготовки та погодження проектів нормативно-правових актів у Національному агентстві з питань запобігання корупції: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 27 жовтня 2023 р. № 240/23 / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/nakaz-vid-27-10-2023-240-23-pro-zatverdzhennya-poryadku-pidgotovky-ta-pogodzhennya-proektiv-normatyvno-pravovyh-aktiv-u-natsionalnomu-agentstvi-z-pytan-zapobigannya-koruptsiyi/> (дата звернення: 8.02.2024).
3. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-p#Text> (дата звернення: 7.02.2024).
4. Риженко К., Данилюк О., Калітенко О., Курінний С., Кохан Г. Дослідження спроможності, управління і взаємодії органів антикорупційної інфраструктури України: звіт. Київ: Transparency International Ukraine, 2020. 168 с.
5. On the protection of persons who report breaches of Union law: Directive of the European Parliament and of the Council 23 October 2019 (EU) 2019/1937. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1937> (дата звернення: 15.01.2024)

Євген Красников,

кандидат наук з державного управління, заступник начальника 155 військового представництва Міністерства оборони України

Yevgen Krasnykov,

PhD in Public Administration, Deputy Chief of the 155th Military Representation of the Ministry of Defense of Ukraine

<https://orcid.org/0009-0008-6137-9401>

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

MANAGEMENT OF THE EFFICIENCY OF PUBLIC SERVICES

In the context of the development of social processes, it is important to form rational principles and systems for managing the effectiveness of public authorities. For effective management, together with the delegation of authority to the heads of public organizations, it is necessary to determine the criteria that will be used to evaluate their work. This process consists of selecting performance indicators, setting standards, conducting independent checks for compliance with these standards and reporting results. Public services can have high performance on the criteria of economy, efficiency and effectiveness, but it does not meet the needs of consumers. Efficiency is associated with the rational use of resources. Efficiency shows the desired result for a certain level of invested resources. Effectiveness is related to whether a public service achieves its goal. Ethics is an important additional criterion and concerns justice and equal access of citizens to public services.

Keywords: *efficiency of public organization; public services; performance management; quality of public services.*

Управління ефективністю можна визначити як процес доведення організаційних цілей і завдань до відома всіх зацікавлених сторін, встановлення цільових показників ефективності для вимірювання досягнення цих цілей і завдань, а також забезпечення того, щоб уся ця діяльність створювала основу для постійного вдосконалення [1]. Для того, щоб управляти ефективністю, ті, хто делегує завдання керівникам публічної служби, повинні повідомити їм, які критерії будуть використовуватися для оцінки їхньої роботи. У публічній службі такі критерії зазвичай стосуються трьох англійських «Е» (economy – економічність, efficiency – ефективність, effectiveness – результативність). Але ми вважаємо за необхідне також включити четвертий критерій «Е» – ethics – етичність, який, у свою чергу, включає критерії справедливості – справедливе і недискримінаційне ставлення до громадян; емпатії – здатність передбачати і брати на себе відповідальність за наслідки для інших; екологічності – турботу про вплив на навколишнє середовище.

Економічність пов'язана з витратами ресурсів і забезпеченням того, щоб ці ресурси були придбані за найнижчою можливою вартістю. Економічність стосується того, як використовуються гроші. Вона особливо важлива для публічних послуг, які фінансуються за рахунок податків. Бюджети всіх рівнів, як правило, обмежені в коштах. Отже, дотримання визначених лімітів є загальним показником ефективності публічних послуг, які фінансуються за рахунок податків. Системи бюджетної звітності використовуються для порівняння фактично витрачених коштів із встановленим лімітом.

Ефективність – це співвідношення, яке показує, скільки результату досягається за певного рівня вкладених ресурсів при визначеному рівні обсягу та якості. Дедалі частіше публічним службам доводиться розробляти способи вимірювання результатів своєї діяльності. Поширеним способом встановлення стандартів ефективності є розрахунок середньої вартості виробництва однієї одиниці продукції (послуги).

Результативність пов'язана з тим, чи досягає послуга своєї мети. Вона стосується того, якою мірою послуги приносять ті вигоди, які вони повинні приносити.

Етичні міркування стосуються внутрішнього та зовнішнього світу організації. Чи ставимося ми до персоналу та клієнтів справедливо, з рівністю? Чи не спричиняємо ми стрес і низький моральний дух? Чи вміємо ми співпереживати? Як ми впливаємо на навколишнє середовище? Який вплив на екологію? По відношенню до користувачів послуг етичність стосується рівного доступу до послуг

для людей з рівними потребами. Публічні послуги можуть мати високі показники за традиційними трьома критеріями економічності, ефективності та результативності, але при цьому не задовольняти потреби громади. Прагнення до справедливості вимагає інформації про характер і розподіл потреб серед громади, яку обслуговує публічна служба. Таку інформацію можна отримати шляхом проведення бесід на рівні громади. Інформація може бути використана для розробки профілів громади. Профілі громади можуть бути використані для визначення пріоритетів. Такі рішення можуть включати також і моральні судження, при цьому цінності та переконання тих, хто виносить такі судження, повинні бути чітко визначені.

У цілому показники ефективності мають бути послідовними, порівнянними, чіткими, контрольованими, всебічними, релевантними, повними, мотивуючими, обґрунтованими, своєчасними, прийнятними, доступними та інтегрованими [2].

Управління ефективністю не працює належним чином, якщо воно спирається на механістичне планування та контроль. Важливо, щоб використання показників ефективності не применшувало значення здорового глузду відданих своїй справі публічних службовців. Існують докази того, що управління ефективністю є більш ефективним в рамках культури постійного вдосконалення.

Слід зазначити, що існує багато труднощів в оцінюванні ефективності роботи публічної організації. Їх можна узагальнити наступним чином: некомпетентні оцінювачі; прогалини в схемі оцінювання; статистична нісенітниця; «якщо ви не можете це порахувати, то це не оцінюється»; ефект ореолу; відсутність аудиту; формальність та інше.

На думку Роджерса [3], управління ефективністю створює можливості для керівників вказувати підлеглим на недоліки в їхній роботі і попереджати їх, що якщо вони не виправляться, до них будуть застосовані штрафні санкції. Роджерс зазначав, що таке «розповідання» часто призводило до негайних і вражаючих результатів, які, однак, були нетривалими. Роджерс виявив, що страх не породжує відданості справі, він призводить до того, що час і енергія витрачаються на «ігри», уникнення неприємностей і суперечки. Тому навіть добре розроблена схема оцінювання не спрацює, якщо між оцінювачем (керівником) і оцінюваним (підлеглим) немає довіри і поваги, яку слід створювати як головну передумову ефективної роботи працівників.

Список використаних джерел

1. Blundell B. & Murdock A. Managing in the Public Sector. Institute of Management. 1998.
2. Meekings A. Unlocking the Potential of Performance Indicators. A Practical Implementation Guide. Public Money and Management, 1995. Oct.–Dec. P.5–12.
3. Rogers S. In Clarke M. & Stewart J. (eds). Performance Management in Local Government. Longmans in Association with LGTB. 1990. P.42.
4. Rouse A. Resource and Performance Management in Public Service Organisations. In Isaac–Henry, K. et al., op. cit. 1993. P.68.

Ірина Криворучко,

кандидат наук з державного управління, провідний фахівець сектору організації навчання слухачів вищих керівних кадрів відділу організаційного забезпечення навчального процесу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Kryvoruchko,

Candidate of Sciences in Public Administration, leading specialist of the sector of the organization of training of trainees of senior management personnel of the department of organizational support of the educational process of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-0149-8512>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MODERN PUBLIC ADMINISTRATION

It has been established that the process of formation of the domestic system of public administration should begin with the creation of an appropriate institutional environment aimed at the formation of new value orientations for the entire society and each person separately. Particular attention is paid to guaranteeing the social well-being of society, solving urgent problems of a social and economic nature, ensuring and improving the quality of life of the population, especially in conditions of war.

In order to build an effective system of public administration for Ukraine, it is proposed to solve the following tasks: redistribution of powers between public authorities, as well as elimination of duplicate functions between them; expansion of opportunities for the participation of representatives of civil society in the process of public administration; increasing the level of motivation of civil servants; improving the quality of administrative services; further digitization of the public administration system; coordination of the activities of economic entities with the aim of ensuring comprehensive socio-economic development of both individual territories and the country as a whole.

Keywords: public administration, public authorities, politics, civil society, administrative service, civil servants.

Публічне управління потрібно розглядати як етап розвитку державного управління, що обумовлений розширенням сфери діяльності й відповідальності органів державного управління, необхідністю підвищення ефективності управління через наближення процесів прийняття управлінських рішень до потреб населення; діяльність органів державного й муніципального управління за безпосередньою участю громадян, яка направлена на формування і розвиток суспільних відносин задля сталого розвитку держави, зорієнтованого на забезпечення прав й свобод громадян та задоволення їх суспільно значущих потреб.

Істотне значення для публічного управління має характер управлінського впливу, який здійснюється суб'єктом управління на об'єкт управління. Відповідно, якщо державне управління виконує цілі й завдання, які поставлені державою, то публічне управління спрямоване на досягнення суспільно важливого результату. Тим самим публічне управління виникає як результат відповідного суспільного договору між державою та суспільством, коли владними повноваженнями наділяються відповідні органи та посадові особи. За цих обставин ключовим носієм влади залишається народ, громадяни держави. Тому публічне управління має ширший спектр стосовно управлінського впливу. Відповідно, суб'єктами публічного управління є також органи місцевого самоврядування, громадські організації, підприємства та установи різних форм власності. Їм можуть бути передані окремі державно-управлінські повноваження, що здійснюються в рамках інтересів суспільства. Публічне управління вважається центральною ланкою у реалізації правової політики в сучасній демократичній правовій державі.

Реалізація в Україні на сьогодні публічної політики демонструє проблеми, які існують у системі державного управління, зокрема: недосконалість законодавчої бази; відсутність належної координації у діяльності різних органів влади; відносно високий рівень бюрократизації діяльності органів публічної влади; відсутність ефективної системи контролю за діяльністю органів влади;

низький рівень кадрового забезпечення органів влади; недостатня прозорість в діяльності органів публічної влади.

В цьому контексті слід згадати про Стратегію реформування державного управління на 2022-2025 роки [7], де метою визначено побудову в Україні спроможної сервісної, цифрової держави, яка буде гарантувати захист інтересів громадян на засадах європейських стандартів і досвіду.

Очікуваними результатами впровадження реформи державного управління до 2025 року визначено: забезпечення надання послуг високої якості й формування зручної адміністративної процедури для громадян та бізнесу; формування системи професійної і політично нейтральної публічної служби, що зорієнтована на захист інтересів громадян; розбудова ефективних й підзвітних громадянам державних інституцій, що формують державну політику та успішно її впроваджують для сталого розвитку держави.

Зважаючи на зазначене варто сфокусувати увагу на сфері адміністративних послуг за умов війни, що засвідчила про значні позитивні успіхи й спроможність гідно протистояти викликами й випробуваннями.

Як слушно зазначається [6, с.424] сфера адміністративних послуг в умовах військового протистояння, порівнюючи з забезпеченням обороноздатності держави, роботою закладів охорони здоров'я, аварійних служб не вважається занадто критичною, проте є відповідні адміністративні послуги, доступ до яких вважається важливим навіть в умовах воєнного стану, й без забезпечення механізмів стосовно їх надання важко говорити про можливість реалізації громадянами належних їм прав й виконання обов'язків. В Україні за умов воєнного стану увага була сконцентрована на найбільш важливих адміністративних послугах, а оперативне внесення відповідних змін до нормативно-правових актів надало можливість швидкими темпами розв'язати ситуацію із надання відповідних послуг, зважаючи на те, що значна частина послуг була вже переведена в електронний формат.

Важливим для нашої держави стало ухвалення Закону України «Про адміністративну процедуру» від 17 лютого 2022 року [5], що зумовило нові завдання щодо підготовки державних службовців для подальшого впровадження загальних правил адміністративної процедури, а також ознайомлення громадськості з новими правами та процедурами. Це новий рівень взаємовідносин держави та особи, де права, інтереси останньої будуть належним чином захищені та унормовані від свавілля з боку органів публічної влади, їх посадових осіб. Чітко встановлена регламентації дій цих органів у відповідності з законодавчим актом про загальну адміністративну процедуру унеможливить зловживання своїми посадовими обов'язками осіб, що уповноважені надати якісну та своєчасну адміністративну послугу особі, що звернулася до органу влади.

Задля того, щоб реформа державної служби та державних (адміністративних) послуг була ефективною необхідно здійснити ряд наступних кроків: спрощення організаційної структури державних служб; цифровізація головних державних послуг (з супровідними інфраструктурними заходами); підвищення кваліфікації державних службовців (зокрема забезпечення ринкового рівня компенсації); розбудова організаційної архітектури кліматичного управління [4].

Для посилення інституційної спроможності органів публічного управління необхідно:

- удосконалювати та оптимізувати внутрішні процеси (ввести нові методи роботи, втілювати інформаційні технології та інше);
- поліпшити між органами публічного управління й зацікавленими сторонами взаємодію, удосконаливши інструменти, координацію, методи щодо вироблення політики на основах фактичних даних, реалізувати законодавство про підвищення прозорості/підзвітності представників публічного управління;
- підвищити рівень якості послуг (зменшити адміністративне навантаження, впровадити електронне урядування, інтегрувати послуги й інше);
- розробити доцільні адміністративні структури, здійснити перерозподіл функцій, децентралізувати, удосконалити структуру управління;
- підвищити рівень інформаційно-технічного забезпечення діяльності органів публічного управління;
- розробити й впровадити стратегію та політику в сфері людських ресурсів задля усунення прогалин у означеній сфері, підвищити рівень вимог до персоналу та модернізувати механізм розвитку кар'єри публічних службовців тощо [3, с. 50-51].

В цьому аспекті доцільно навести наукову позицію Н. Гончарук і А. Чередниченко про те, що для модернізації публічного управління в Україні необхідно здійснити низку наступних кроків, зокрема: внести зміни до законодавчих актів щодо діяльності інституцій в умовах воєнного стану та поствоєнного періоду; напрацювати зміни до нормативно-правових актів стосовно підтримки місцевого самоврядування в умовах воєнного стану; закінчити процеси децентралізації у післявоєнний період; оптимізація системи центральних й місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування; чіткого розподілу функцій та повноважень між органами та рівнями публічної влади; формування нової ефективної моделі публічної служби та впровадження інституту префектів; надання якісних публічних послуг громадянам [1, с. 53].

За умов дії воєнного стану та необхідних потреб повоєнного відновлення повинна функціонувати виняткова форма публічної політики, що має бути заснована на рівні високої відповідальної роботи органів публічної влади, діяльність яких має бути спрямована на планування й організацію економіки, що підкоряються чітко окресленій меті, стратегії, ідеї, які мають бути доступні й зрозумілі українському суспільству, а також відповідати його національним інтересам та не перечити узвичаєним морально-духовним цінностям [2, с.19].

Ефективне управління соціально-економічними процесами та забезпечення їх збалансованості можливе лише за умови формування ефективної системи публічного управління. Відповідно, визначення її стратегічної мети, принципів та критеріїв результативності має будуватися на принципово новій парадигмі, в основі якої – людина, якість її життя. А це означає, що процес формування національної системи публічного управління має розпочинатися зі створення відповідного інституційного середовища, спрямованого на формування нових ціннісних орієнтирів всього суспільства та кожної людини окремо, що на наше переконання є запорукою сталого соціально-економічного розвитку України.

З метою вибудовування ефективної системи публічного управління для України, усунення ряду проблем вбачається доцільним вирішити наступні взаємопов'язані завдання: перерозподіл повноважень між органами публічної влади, а також усунення дублюючих функцій між органами влади; розширення можливостей стосовно участі представників громадянського суспільства в процесі публічного управління; підвищення рівня мотивації державних службовців (передусім гідний рівень заробітної плати та інше); підвищення рівня якості надання адміністративних послуг; подальша цифровізація системи публічного управління; координація діяльності суб'єктів економіки із метою забезпечення комплексного соціально-економічного розвитку як окремих територій, так і країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Гончарук Н., Чередниченко А. Модернізація публічного управління в Україні в умовах війни та в поствоєнний період у контексті європейських цінностей. Аспекти публічного управління. № 10(6). 2022. С. 46-54. <https://doi.org/10.15421/152243>
2. Коваленко М. М., Дунаєв І. В. Складові державної політики в умовах реалізації мобілізаційної моделі економічного розвитку. Теорія та практика державного управління. № 1 (76). 2023. С.7-25.
3. Масик М. З. Дмитренко Г. В. Інституціональна стійкість публічного управління в умовах війни. Наукові перспективи. № 12(30). 2022. С. 41-54.
4. План Відновлення України. Національна рада з відновлення. Липень, 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf
5. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
6. Соловійова О. М., Ковальчук Д. Р., Кундій А. Ю. Адміністративні послуги в умовах воєнного стану в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 5. 2022. С. 421-424. URL: http://lsej.org.ua/5_2022/99.pdf
7. Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reforms/pars-2022-2025-ukr.pdf>

УДК [659.3:004]:323.266(477)

Катерина Кузьменкова,

аспірантка кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Katerina Kuzmenkova,

Postgraduate student of the Department of public administration and Project Management Educational and Scientific Institute of Management and Psychology SIHE «University of Educational Management».

<https://orcid.org/0009-0004-7107-8793>,

Науковий керівник: **Оксана Євсюкова**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

ANTI-MISINFORMATION: LEGAL ASPECTS

The legal aspects of the process of combating the spread of false information, which creates a general atmosphere of fear and insecurity, leads to mistrust of the authorities, generates panic and violates social security, are analyzed. The subject of this is information that contains information about the existence of danger, which consists in a message (oral, written, by telephone, radio or using other technical means) about a false event or situation that poses a threat to an unspecified circle of persons. In this case, Ukrainian legislation does not criminalize any false information, but only information about «explosions, arsons or other actions that can lead to the death of people or other serious consequences», which can cause panic or threaten the safety of citizens. It is indicated that the current system of domestic legislation is in dire need of improvement through the adoption of relevant normative legal acts that would regulate the process of countering disinformation.

Keywords: disinformation, spread of fakes, legal basis for combating disinformation, cyber security, digital hygiene.

Проблематика, що стосується протидії дезінформації не втрачає актуальність не тільки в Україні, але й в усьому світі. Відомо, що за ініціативи Президента Франції Е. Макрона було ухвалено (поки що) єдиний у світі закон про боротьбу проти дезінформації. Закон не містить юридичного визначення, що таке дезінформація, а містить лише перелік умов для подання позову про відновлення прав, порушених внаслідок розповсюдження дезінформації. Французький законодавець вирішив не формалізувати процес, який міг би лягти в основу рішення судді. Якщо український законодавець визначить боротьбу з дезінформацією як одну з функцій держави, то у відповідному нормативно-правовому документі постане необхідність визначити суть цього процесу, перелік державних органів, які будуть уповноважені здійснювати вказану діяльність та здійснити опис очікуваних результатів. Це пов'язано з тим, що боротьба з дезінформацією історично розглядалася щонайменше у двох сферах функціонування держави. Однією з яких є безпекова та правоохоронна функція. Іншою – освітня, гуманітарна та комунікаційна функції держави. Різниця між цими сферами держави полягає в тому, що перша використовує державний примус, а друга – переконання. Специфікою України є те, що ці особливості не завжди аналізуються і обговорюються окремо, а у взаємозв'язку один з одним.

Так, наприклад у 2019-2020 рр. в Україні було розроблено законопроект «Про протидію дезінформації», який зазнав жорсткої критики з боку представників громадянського суспільства (Знайди номер законопроекту і зроби посилання). [4] Основною причиною такого ставлення громадянського суспільства до законодавчих ініціатив уряду є брак довіри до державних інституцій, особливо коли вони намагаються розширити свої повноваження. Крім того, на думку представників громадянського суспільства, запропоновані положення, що передбачають санкції проти суб'єктів, причетних до розвідувальної діяльності, можуть застосовуватися вибірково або бути предметом конкретних зловживань. Найбільш чутливою частиною дискусії про використання державних санкцій у контексті боротьби з дезінформацією є питання про те, чи можуть органи державної влади карати тих, хто поширює дезінформацію.

Наприклад, мова може йти про поширення неправдивої інформації, яка безпосередньо пов'язана з загрозою життю і здоров'ю громадян. Така неправдива інформація могла стосуватися протидії поширенню COVID19 у світі. За даними світових медіа, тільки в Ірані у травні 2020 р. від поширеної дезінформації про можливість профілактики коронавірусної хвороби за допомогою алкоголю загинуло до 700 людей, які отруїлися неякісними спиртвмісними речовинами. [5]

Іншим виміром цієї дискусії може бути відмова від вакцинації та навмисне поширення неправдивої інформації про вакцини. Поширення такої інформації, незалежно від того, навмисне воно чи ні, може мати серйозні наслідки у вигляді шкоди здоров'ю та життю людей. Тому, відповідно до законодавства, така діяльність може вважатися кримінальним злочином через суспільну небезпеку. Українське законодавство визначає громадську безпеку як стан захищеності життя людей від джерел підвищеної небезпеки (злочинних організацій, терористів, зброї та інших засобів ураження). [3, с. 285].

Такий стан громадської безпеки забезпечує запобігання загрози заподіяння шкоди суспільству від таких джерел. Суспільна небезпека є важливою категорією кримінального права і визначає, що є правопорушенням. Вона визначається як правопорушення, яке не є злочином проти суспільства, тобто таке, що заподіює істотну шкоду суспільним відносинам, які охороняються законом, або створює реальну загрозу заподіяння такої шкоди. Суспільна шкідливість визначається як здатність створювати конкретну загрозу заподіяння шкоди об'єктам, що охороняються законодавством України про адміністративні правопорушення. Стаття 259 Кримінального кодексу України передбачає, що злочином є завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, що означає, що сама інформація вже становить суспільну небезпеку для громадян. [2]

Поширення неправдивої інформації створює загальну атмосферу страху і незахищеності, призводить до недовіри до влади, породжує паніку і порушує соціальну безпеку. Предметом цього злочину, як визначено в Кримінальному кодексі України, є інформація, що містить відомості про існування небезпеки. Суб'єкт (особа), який впливає на її зміст шляхом викривлення (тобто перетворення достовірної інформації на недостовірну), вчиняє кримінальне правопорушення. Іншими словами, якщо агресор свідомо поширює неправдиву інформацію про те, що громадянин (громадськість) наражається на небезпеку, якої насправді не існує, держава повинна притягнути такого агресора до відповідальності. Об'єктивна сторона цього правопорушення включає активну суспільну небезпеку, яка полягає в повідомленні (усному, письмовому, по телефону, радіо чи за допомогою інших технічних засобів) про неправдиву подію чи ситуацію, що становить загрозу для невизначеного кола осіб. У цьому випадку українське законодавство криміналізує не будь-яку неправдиву інформацію, а лише інформацію про «вибухи, підпали або інші дії, які можуть призвести до загибелі людей чи інших тяжких наслідків», що може викликати паніку або загрожувати безпеці громадян [6].

Свідомо дезінформація про загрозу вибухів, підпалів і терористичних актів фактично є частиною сучасної гібридної війни на виснаження. Крім того, законодавці також визначили неправдиву інформацію про «інші дії» як небезпечну. Іншими словами, неправдиві повідомлення не обмежуються повідомленнями про вибухи, підпали чи терористичні акти. Таким чином, до завідомо неправдивих повідомлень про «інші дії», які тягнуть за собою кримінальну відповідальність, відносяться ракетні або артилерійські обстріли, інформація про розповсюдження біологічної зброї, а також відкриті погрози застосування ядерної зброї. Прикметно, що законодавець не уточнив, яким чином може бути здійснено завідомо неправдиве повідомлення про теракт. Тобто, це може бути телефонний дзвінок на 102, особиста розмова з черговим поліцейським на станції метро, СМС-повідомлення, повідомлення в месенджері і т.д. Фактично, з юридичної точки зору, завідомо неправдиве повідомлення може мати також форму посту в Facebook або офіційного дзвінка. Таким чином, якщо українські правоохоронні органи розслідують завідомо неправдиві повідомлення про коронавірус, вакцинацію, якість вакцин та дії Міністерства охорони здоров'я і доведуть суспільну небезпеку таких повідомлень та наміри тих, хто їх поширює, то для тих, хто поширює цю свідому дезінформацію, може бути передбачене спеціальне покарання. Крім того, в Україні вже існує судова практика оцінки адміністративних правопорушень, пов'язаних з умисним поширенням неправдивої інформації. Наприклад: прес-служба Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області 25 березня 2021 р. повідомила, що до суду надійшла справа про притягнення до адміністративної відповідальності жительки міста Коломиї за поширення неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення (ст. 173 – 1 КУпАП) [1].

Удосконалення законодавства також потребує сфера освіти та гуманітарної допомоги у боротьбі з дезінформацією. Це включає подальше правове регулювання систем стратегічних та кризових комунікацій. Розробка нормативних актів, що роз'яснюють алгоритм дій у разі виникнення інформаційної кризи. Питання освіти, медіаграмотності та цифрової гігієни також потребують правового регулювання. На рівні державної служби питання цифрової гігієни та кібербезпеки обговорюються вже давно. Наразі Закон України «Про державну службу» вимагає від усіх громадян України, які бажають стати державними службовцями, вільно володіти українською мовою та підтвердити цей рівень державним сертифікатом. Експерти з кібербезпеки вже давно пропонують внести зміни до Закону «Про державну службу», включивши аналогічні вимоги до цифрової гігієни громадян України. Таким чином, громадяни України, які бажають стати державними службовцями, мали б довести, що вони володіють базовими навичками у сфері цифрової гігієни та кібербезпеки, так само як і громадяни України. Ця вимога є особливо важливою в контексті переходу державного сектору на цифровий документообіг.

Список використаних джерел

1. Детектор медіа. URL: <https://detector.media/infospace/article/186389/2021-03-26-visim-rokiv-turmu-za-feyk-tse-normalno-i-os-chomu/> (дата звернення 09.02.2024).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. Редакція від 11.01.2019 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 09.02.2024).
3. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова. 5-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2015. 10 с.
4. Презентація законопроекту «Про протидію дезінформації» // Міністерство культури, молоді та спорту України. – 2020. URL: <https://mkip.gov.ua/files/InformPolityka.pdf> (дата звернення: 12.02.2024)
5. Aljazeera. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2020/4/27/iran-over-700-dead-after-drinking-alcohol-to-cure-coronavirus> (дата звернення 08.02.2024).
6. Osvita. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/bjd/22895/> (дата звернення 09.02.2024).

УДК 351.85:304.

Андрій Купрійчук,

аспірант кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Andrii Kupriichuk,

graduate student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: Василь Купрійчук, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

WAYS OF IMPROVING THE MECHANISMS OF POVERTY REDUCTION UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

One of the most important areas of improvement of public policy for overcoming poverty in the conditions of martial law is regulatory and legal support that corresponds to the norms of European legislation. In order to achieve the goal of overcoming poverty, the EU has developed priority areas of activity: strengthening the links between social protection, education and professional training through the policy of active employment; modernization of the social protection system, ensuring its stability, adequacy and accessibility for all; elimination of obstacles to access to education and retraining (retraining) of personnel at all age stages of a person's life, with special attention to the most disadvantaged population groups; assistance to families in the fight against child poverty; provision of decent housing for vulnerable groups, development of comprehensive approaches to fight homelessness; improving access to quality services in the field of health care, social services, transport, new information and communication technologies.

Keywords: *poverty alleviation, martial law, social assistance, double standards, state budget.*

Європейська соціальна хартія, ратифікована Верховною Радою України у 2006 р., є джерелом європейських міжнародних соціальних стандартів. Хартія визнає право кожної людини на захист від бідності та соціального відчуження, для забезпечення якого, відповідно до ст. 30 означеного документа, особам, що живуть або можуть опинитися в ситуації соціального відчуження або бідності, а також членам їхніх сімей уряди мають вживати заходи для надання ефективного доступу, зокрема, до роботи, житла, професійної підготовки, освіти, культури і соціальної та медичної допомоги [4].

Ст. 13 Хартії визначає, що з метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальну та медичну допомогу Сторони зобов'язуються:

1. Забезпечити, щоб будь-якій малозабезпеченій особі, яка неспроможна отримати достатніх коштів своїми власними зусиллями або з інших джерел, зокрема за рахунок допомоги по соціальному забезпеченню, надавалася належна допомога, а у разі захворювання забезпечувався догляд, якого вимагає стан її здоров'я...

2. Забезпечити, щоб політичні або соціальні права осіб, які отримують таку допомогу, на цій підставі не обмежувалися [4].

У Довіднику Ради Європи наведено тлумачення тексту даної статті: під соціальною допомогою слід розуміти допомогу у грошовій або натуральній формі, зокрема допомогу, призначену для окремих груп, і допомогу, яка може призначатися для всіх. Також рівень наданої допомоги не може бути явно не відповідним вартості життя та/або мінімальному прожитковому мінімуму для країни. Також право на соціальну допомогу не повинно залежати від будь-яких бюджетних можливостей [1, с. 79].

В Україні у визначенні права на соціальну допомогу досі має місце застосування подвійних стандартів, зокрема щодо працездатних осіб, – прожиткового мінімуму та рівня забезпечення прожиткового мінімуму, який залежить від можливостей бюджету. Так, на 2023 р. Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» від 3 листопада 2022 р. рівень забезпечення прожиткового мінімуму для призначення допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» у відсотковому співвідношенні до прожиткового

мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення становить: для працездатних осіб – 45 %; для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю – 100 %; для дітей – 130 % відповідного прожиткового мінімуму [6].

Таким чином визначений законодавчо розмір прожиткового мінімуму для отримання допомоги малозабезпеченими особами працездатного віку не становить найнижчої межі соціального виживання людини, що не відповідає вимогам ст. 13 Європейської соціальної Хартії [2].

Українськими законотворцями було прийнято дві Стратегії подолання бідності. Перша, затверджена Указом Президента України від 15 серпня 2001 р. № 637/2001 передбачала реалізацію низки заходів, спрямованих на скорочення масштабів бідності в Україні [7].

Для збереження позитивних тенденцій у цій царині, на виконання Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом на 2014–2017 роки, відповідно до Європейської соціальної хартії та Цілей сталого розвитку (2015–2030 роки) Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р. було затверджену чергову Стратегію подолання бідності, яка визначала механізми запобігання бідності та основні завдання з розв'язання цієї проблеми на період до 2020 року [3, 5].

У документі відмічено, що одним з основних факторів загострення проблем бідності стало погіршення стану ринку праці, особливо в регіонах з великим скупченням вимушено переміщених осіб. Безробіття протягом тривалого часу було ключовим економічним чинником бідності населення України. Так, протягом 2000–2021 рр. частка безробітних серед економічно активного населення коливалася в межах від 6,9 % (2007, 2008 рр.) до 10–12,4 % (2000–2002 рр.). У 2021 р. зафіксований рівень безробіття в Україні становив 10,3 %, що на 1,7 % більше у порівнянні з 2019 р. [8].

Список використаних джерел

1. Борецька Н. П., Крапівіна Г. О. Подолання бідності у світі та в Україні: сучасний стан (на прикладі нфз «волонтерство» та «волонтуризм»). Економічний вісник Донбасу. 2021. № 1 (63). С. 146–153.

2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

3. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6f446a44-9bba-41b0-8642-8db3593e696e&title=NatsionalnaDopovid-tsiliStalogoRozvitku-Ukraina->

4. Європейська соціальна хартія (переглянута), Страсбург, 3 травня 1996 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062

5. Андрієнко І. С. Європейська соціальна хартія як джерело європейських міжнародних соціальних стандартів у сфері подолання бідності. Південноукраїнський правничий часопис. 2014. № 1. С. 78–80.

6. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 3 листопада 2022 р. № 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>

7. Про схвалення Стратегії подолання бідності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80#Text>

8. Рівень безробіття в Україні / Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>

УДК 351.85:304. (477)

Василь Купрійчук,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Vasyl Kupriyчук,

Doctor of Public administration Sciences, Professor of Law and Public administration Department Zhytomyr Ivan Franko State University

<https://orcid.org/0000-0001-7229-1749>

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ: ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ

SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENT OF THE REGION: POST-WAR RECOVERY

The socio-cultural development of the region and the country as a whole in the post-war period of the Russian-Ukrainian war depends on the improvement of the entire system of public administration. Striving to enter the world community on the basis of the rights of an open democratic state, one of the priority directions of the state policy of Ukraine has determined the provision of equal opportunities of access to cultural heritage and cultural services.

Framework requirements at the national level must be developed for systemic and holistic sustainable recovery. We have to define what we want to build. Set tasks for achieving the goals of sustainable development and fulfilling Ukraine's international obligations, list measures to minimize risks for the country, including climate risks. And also, to develop at the national level framework recommendations for regional and local plans of social and cultural development, taking into account world experience.

Keywords: socio-cultural development, regional policy, cultural policy, post-war reconstruction, public administration.

Ситуація, яка склалася на сьогодні щодо управління у сфері соціально-культурного розвитку на регіональному рівні, є явно незадовільною, ті заходи, яких вживає (а часто декларує) держава у цій царині, є неефективними через:

– слабку, недостатньо нормативно визначену взаємодію центральних органів влади з регіональними;

– відсутність чітко продуманої політики, яка базувалась би на глобальному вивченні й усебічному врахуванні наявних особливостей не тільки культурного життя, а й економічної, соціально-політичної, демографічної ситуації;

– недосконалість кадрової політики держави щодо забезпечення регіонів фахівцями-управлінцями, спроможними наполегливо і водночас гнучко спрямовувати соціально-культурне життя в прийнятному для нації руслі;

– відсутність у низці регіонів належної координації дій державних органів та органів місцевого самоврядування, часті випадки їх протистояння й навіть конфронтації;

– недостатній рівень забезпечення заходів, спрямованих на розвиток соціально-культурної сфери, відсутність належного контролю за їх цільовим використанням [1].

До основних напрямів розвитку системи управління в соціокультурній сфері на регіональному рівні належать, передусім, удосконалення інституційно-організаційної системи публічного управління у сфері соціокультурного розвитку на регіональному рівні, забезпечення її відповідності потребам сучасного українського суспільства; удосконалення та гармонізація нормативно-правового регулювання соціогуманітарної політики на регіональному рівні; залучення широкого кола суб'єктів до формування та реалізації державної політики у сфері соціального забезпечення на рівні регіонів; формування сучасної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників у сфері соціального захисту та культури, спроможної забезпечити потреби державної служби та місцевого самоврядування у висококваліфікованих кадрах.

Для досягнення головної мети соціально-культурного розвитку на регіональному рівні в повоєнний період необхідно вирішити низку основних завдань:

– визначення фундаментальних загальнонаціональних духовних цінностей та забезпечення засобами дієвої соціально-культурно політики адекватного сприйняття власної правдивої історії, як важливої умови для консолідації перспективних у віковому сенсі верств українського соціуму,

досягнення в ньому порозуміння з найгостріших проблем історичного минулого України, при цьому, предметне поле такого порозуміння має включати історичний досвід та історичну пам'ять усіх регіонів та всіх поколінь українців;

– творення і впровадження в практику національної системи постійного моніторингу за прийнятим ООН індексом людського розвитку з метою здійснення невідкладних заходів щодо вирівнювання регіональних вимірів основних показників соціально-культурного розвитку;

– забезпечення правових, фінансово-економічних, організаційних умов для територіальних громад щодо розвитку народної культури на селі, шляхом збільшення частки видатків місцевих бюджетів на соціально-культурні цілі, переходу на програмно-цільовий метод бюджетного фінансування цієї сфери, залучення інвестиційних коштів на реалізацію програм соціально-культурного розвитку регіонів, як найповнішого використання місцевих ресурсів та створення соціально-культурних індустрій;

– розробка й реалізація загальнонаціональних та галузевих середньо- і довгострокових програм, спрямованих на культурну інтеграцію регіонів України в єдиний національно-державний комплекс та формування національної ідентичності українського суспільства, яка має спиратися на базові, спільні для всіх громадян держави цінності й враховувати багатокультурність України як її суспільне надбання [2].

Основні заходи з реалізації державної політики в сфері соціально-культурного розвитку.

1. Удосконалення нормативно-правової бази із залученням як вітчизняного, так і європейського досвіду з розв'язання проблем соціально-культурного розвитку регіонів та гармонізації його із загальнодержавними процесами у цій сфері, зафіксованого у низці вітчизняних та міжнародних документів починаючи із «Загальної декларації прав людини» (1948 р.) і закінчуючи Міжурядовою програмою ЮНЕСКО із формування суспільства знань як вищого рівня розвитку інформаційного суспільства та комплексом документів, спрямованих на захист мовно-культурних прав національних меншин й узгодження їх культурних інтересів із загальнонаціональними інтересами країни їх проживання.

2. Створення й реалізація державних програм соціально-культурного розвитку України та її регіонів: розвиток мережі соціально-культурних закладів, морального й патріотичного виховання населення регіонів, використання європейського досвіду розв'язання проблем управління щодо збереження й примноження культурного надбання етносів й етнічних груп тощо.

3. Участь у європейських програмах, спрямованих на розвиток соціально-культурної сфери, розв'язання чи пом'якшення конфліктів культурного характеру шляхом погодження інтересів регіонів та загальнонаціональних інтересів.

4. Розробка й упровадження галузевих програм розвитку книговидавництва, кінематографії, бібліотечної справи тощо [3].

У результаті дослідження загальнонаціональних пріоритетів державної політики в сфері культури в Україні має бути завершено формування спільного культурного простору, який разом з економічним та соціальним простором є основою її територіальної та суспільно-культурної цілісності й унітарності.

Список використаних джерел

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник / [авт. кол.: В. П. Трощинський, В. А. Скуратівський, М. В. Кравченко та ін.]; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського. К.: НАДУ, 2016. 792 с.

2. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. 378 с.

3. Державна політика в соціогуманітарній сфері : підручник / [авт. кол. : В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.]; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. К. : НАДУ, 2010. 284 с.

УДК 351.85:304

Євгеній Купрійчук,

студент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Yevgeny Kupriichuk,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: Валентина Карлова, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

PUBLIC ADMINISTRATION REFORM IN THE CONDITIONS OF POWER DECENTRALIZATION: FOREIGN EXPERIENCE FOR UKRAINE

The reform of the public administration system is due to the implementation of the decentralization strategy in Ukraine, which is connected with the adaptation of the Ukrainian system of executive power to European management standards and Ukraine's ratification of the European Association Agreement. Thus, in order to change the established management paradigm, it is necessary to implement systemic reforms aimed at decentralization, since the essence of the decentralization process is the transfer of power and budgets to the local level in order to improve the quality of public services to citizens [2]. Also, the experience of foreign countries regarding the modernization of public administration proves that the achievement of efficiency in such reformation is possible only thanks to the development of conceptual foundations of reforming public administration that meet modern requirements and prospects for the development of society on the basis of sustainable development. Such large-scale modernization of the public administration system requires balanced approaches and decisions.

Keywords: *social policy, social guarantees, institute of social policy, social goals.*

Проблематика реформування публічного управління як одного із засобів підвищення ефективності функціонування публічної влади вже впродовж тривалого часу перебуває в полі зору вітчизняних науковців та експертів. Це зумовлено, зокрема, успішною реалізацією засад децентралізації у практиці більшості держав Європейського Союзу.

Реформування публічного управління в умовах децентралізації влади ґрунтується на принципах: верховенства права; субсидіарності; доступності публічних послуг; впровадження європейських стандартів вироблення публічної політики; модернізації моделі вітчизняного публічного управління на основі узгодженого поєднання елементів моделей: належного врядування, нового публічного менеджменту, багаторівневого врядування, мережевої та ін.; ключової ролі суспільства та його організацій у процесах вироблення й реалізації публічно-управлінських рішень; правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування; партнерства між державою та місцевим самоврядуванням; сталого розвитку територій.

У сучасних умовах виділяють п'ять основних характеристик, що притаманні децентралізації в європейських країнах [3]:

- демократизація шляхом розвитку місцевої та регіональної автономії;
- максимально ефективного вирішення місцевих проблем;
- свобода через місцеву та регіональну автономію;
- забезпечення культурної, мовної та етнічної різноманітності;
- економічна конкуренція між місцевим та регіональним рівнями.

Для України безперечно цікавим є досвід зарубіжних країн, і насамперед, країн Європейського Союзу, щодо реформування публічного управління в умовах децентралізації влади. Так зокрема, одним із найбільш результативних прикладів проведеної децентралізації є приклад Польщі. Реформування публічного управління в цій країні здійснювалося поступово, за задалегідь розробленим планом. Територіальне самоврядування поділяється на місцеве (рівень гміни та повіту) і регіональне (рівень

воєводства), які не мають ієрархічної залежності. Основним завданням органів територіального самоврядування в цій країні є організація надання публічних послуг для мешканців. Ці послуги поділяються на комунальні (електроенергія, водопостачання та каналізація, транспорт, утримання доріг та зелених насаджень тощо), соціальні (навчання, охорона здоров'я, соціальна допомога, безпека, культура, питання ринку праці тощо) та адміністративні.

Найбільш довгий, послідовний та ефективний досвід децентралізації має Франція. Реформи у цій країні певною мірою стосувалися розширення субнаціональної автономії, скорочення функцій центрального уряду та створення автономного регіонального рівня. З 2002 року у Франції діє закон про агломерації, який регулює об'єднання територіальних громад. Такі об'єднання сприяють спільному вирішенню проблем, саморозвитку громад та економії публічних коштів. Французькі реформи підтверджують, що центральна адміністрація залишає за собою тільки ті функції, що мають загальнонаціональний характер, або ті, які, згідно із законодавством, не можуть бути делеговані на місця.

Реформи Швеції орієнтувалися на досвід Великобританії, країна знайшла оптимальну модель розвитку, в якій забезпечувалися місцеві та загальнодержавні інтереси і не обмежувалися місцеві ініціативи. Питання місцевого самоврядування вирішують парламент, уряд, спеціалізовані державні агентства. А шведські комуни мають два види повноважень: загальної компетенції в межах промісцевого управління (культурний розвиток, громадський транспорт, дозволи громадян, благоустрій територій) та ті, що надаються спеціальним законодавством (аварійні служби, соціальне забезпечення, охорона навколишнього середовища) [1].

Водночас в Україні є певні виклики, пов'язані з реформування публічного управління на засадах децентралізації, зокрема:

- непропорційний розподіл владних повноважень і майнових прав між різними рівнями управління;
- політизація представницьких органів місцевого самоврядування, у тому числі районних та обласних рад;
- низький рівень професійної підготовки державних службовців на місцях і посадових осіб органів місцевого самоврядування, що призводить до зниження спроможності органів влади професійно вирішувати нагальні проблеми;
- неналежний рівень впровадження механізмів та європейських практик доброго врядування на регіональному і місцевому рівні, залучення громадян до процесу підготовки та прийняття рішень органами публічної адміністрації.

Досвід зарубіжних країн щодо реформування публічного управління в умовах децентралізації влади показує, що ця реформа має великий потенціал для стимулювання розвитку регіонів, окремих територій, а через них – розвитку всієї країни [2]. Тому важливим завданням є вивчення кращих практик зарубіжного досвіду з метою імплементації їх в Україні, що дасть можливість зрозуміти умови, які є необхідними для того, щоб децентралізація мала позитивний вплив на розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Касич А.О., Петрушко А.С. Управління процесами децентралізації: Зарубіжний досвід та стратегічні завдання для України. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 13. С. 71-77.
2. Романюк С.А. Децентралізація: теорія та практика застосування: монографія. Київ, НАДУ. 2018. 216 с.
3. Хребтій І.В. Зарубіжний довід децентралізації на місцевому і регіональному рівнях. Інвестиції: практика та досвід. 2019. Вип. 6. С.138 – 141.

УДК 351.77:81'42:001.891(477)

Дмитро Лаврентій,

кандидат наук з державного управління, докторант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro Lavrentii,

PhD in Public Administration, Doctoral candidate of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Kyiv National University named after T. Shevchenko

<https://orcid.org/0000-0003-3414-6705>

Науковий консультант: **Тетяна Василевська,** доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ЧАСІВ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

The abstracts of the report present an analysis of the main stages of the formation of the modern healthcare system in Ukraine. The abstracts of the report present an analysis of the main stages of the formation of the health care system in Ukraine during the period of liberation struggles. In particular, three main stages are distinguished: the first – the period of the Ukrainian Central Rada's rule; the second – refers to the period of the reign of Hetman PP Skoropadskyi; the third – the period of the Directory government. A brief description of the state health care policy of each of the above stages is provided.

Keywords: liberation struggles, public administration, health care system, state health policy.

Сучасна система охорони здоров'я України трансформувалася протягом тривалого часу та свою давню й цікаву історію. Спробуємо проаналізувати основні етапи формування системи охорони здоров'я в Україні за часи визвольних змагань 1917 – 1919 років. За цей історично короткотривалий проміжок часу Україна, яка перетворилась на арену не тільки громадянської війни, а й іноземної інтервенції, пережила декілька етапів своєї державності, кожний з яких характеризувався своїми особливостями щодо побудови центральних органів управління охороною здоров'я.

На нашу думку, можна виділити три етапи часів визвольних змагань 1917 – 1919 років. Перший з них – період правління Української Центральної Ради – охоплював тринадцять з половиною місяців (17 березня 1917 р. – 29 квітня 1918 р.), за які Україна пройшла шлях від частини Російської імперії через національно-територіальну автономію (перший універсал УЦР від 23 червня 1917 р.) до проголошення Української Народної Республіки (третій універсал УЦР від 20 листопада 1917 р.) і її незалежності (четвертий універсал УЦР від 22 січня 1918 р.).

Формуючи власні управлінські структури, Центральна Рада в частині управління медико-санітарною справою спочатку наслідувала приклад Тимчасового уряду Росії, який вищим своїм медико-адміністративним органом проголосив Центральну лікарсько-санітарну Раду. Результатом цього стало створення в Києві Крайової (в розумінні державної української) лікарсько-санітарної Ради – першого органу управління медико-санітарною справою автономної України. З доповіддю «Утворення Крайового медично-санітарного органу при Генеральному Секретаріаті Української Центральної Ради» (перший уряд автономної України) на 1-му Крайовому лікарсько-санітарному з'їзді (Київ) 15 жовтня 1917 р. виступив декан медичного факультету Українського Народного Університету професор О.В. Корчак-Чепурківський. За результатами доповіді лікаря Н. П. Малигіна «Про лікарсько-санітарний устрій на Україні при новому її державному будівництві на демократичних засадах» з'їзд прийняв резолюцію, в якій наголошувалось, що «весь лікарсько-санітарний устрій повинен базуватись на тих же, напрацьованих громадською медичною думкою, демократичних основах, на яких раніше будувалась земська медицина» [2, с. 12].

Основними її принципами були, зокрема, безкоштовність медичної допомоги, її загальна доступність, профілактичний напрямок, участь громадськості у будівництві системи медико-

санітарної допомоги, а в галузі управління – принцип самоврядування, що Українська Центральна Рада і вважала доцільним запровадити на терені автономної України.

Другий етап у формуванні центральних органів управління медичною справою відноситься до періоду правління гетьмана П. П. Скоропадського. Цей період розпочався після падіння УЦР в кінці квітня 1918 р., тривав сім з половиною місяців (29 квітня – 18 грудня 1918 р.) і ознаменувався проголошенням Української держави (29 квітня 1918 р.) та скасуванням всіх законів Центральної Ради. Безпосередньо в управлінні медико-санітарною справою спостерігалось повернення до дореволюційних форм: відновленням діяльності міських управ з відділами народного здоров'я, губернських та повітових земських управ з санітарними бюро [3, с. 33].

Але для історії управління українською медициною період гетьманату особливо знаменний тим, що саме цей уряд вперше в історії України на початку травня 1918 р. заснував власний національний орган централізованого управління медичною справою на рівні міністерства – Міністерство Народного Здоров'я і Опікування. В самій назві міністерства, що поєднувала народне здоров'я з опікою, відтворювались історичні надбання вітчизняної медицини (заснування в Україні ще в XV ст. медико-опікувальних закладів) щодо всебічного підходу до справи піклування про здоров'я населення [1, с. 37].

Третій етап – період правління уряду Директорії (18 грудня 1918 р. – друга половина 1919 р.), створеного опозиційним до гетьмана Українським Національним Союзом. Він характеризувався відновленням законів Української Народної Республіки, тобто часів Центральної Ради, і проголошенням 22 січня 1919 р. акту її воз'єднання з Західноукраїнською Народною Республікою (ЗУНР, 1918) в єдину соборну Україну. В основу управління медико-санітарною справою Директорія поклала гетьманське законодавство, зберігши Міністерство Народного Здоров'я і Опікування.

В той же час слід підкреслити, що саме на початок періоду правління уряду Директорії припало заснування першого радянського централізованого органу управління медико-санітарною справою – Народного Комісаріату охорони здоров'я України (НКОЗ), декрет про який був виданий 21 січня 1919 р. і головним завданням якого ставало формування єдиної системи охорони здоров'я на якісно нових засадах.

Наведене свідчить, що кожен з урядів України періоду започаткування української державності намагався вирішувати проблеми управління медичною справою, але в умовах громадянської війни, значних руйнувань медико-санітарної мережі і епідемій вони обмежувались в основному черговими його реформами, які в той складний час не могли досягти мети.

Список використаних джерел

1. Криштопа Б. Органи управління та керівництво охороною здоров'я в період української державності. *Aganim*. 2020. № 12. С. 12-18.
2. Конопелько Г., Голяченко А. Історія медицини та фармації України на світовому тлі. Тернопіль, 2002. 58.
3. Радзіховський А. П., Корнійчук В. П., Хом'як К. Д., Яблуновська А. М. Третій Гетьманат і система медичного страхування громадян. Київ : Леся, 2010. 99 с.

Станіслав Ларін,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПНУ

Stanislav Larin,

State Institution of Higher Education University of Educational Management of National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor <https://orcid.org/0000-0001-8544-7714>

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

THE IMPACT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AND SOCIAL RESPONSIBILITY ON THE PROTECTION OF NATIONAL VALUES THROUGH DIGITALISATION

The author of the article substantiates the role of social entrepreneurship and social responsibility in the sphere of interaction between representatives of public authorities, individuals and those groups and organisations with which they cooperate. It is proved that the modern state as the highest form of organisation of society, implementing domestic and foreign policy, affects various aspects of community life, including social life. At the same time, social responsibility directly contributes to Ukraine's struggle against the aggressor country Russia to protect the sovereignty of the Ukrainian state and ensure human rights and freedoms.

The author examines the role of the State in developing social responsibility among public organisations in order to improve the sustainable development of society. The experience of social responsibility in the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine is revealed on the example of the activities of volunteer centres in Kirovohrad region. Only a third of volunteer centres are the result of the work of registered NGOs that have reformatted their activities since the beginning of the war and focused on more relevant areas to preserve the national values of the state. The rapid re-registration is facilitated by digitalisation tools that are actively used by volunteer movement leaders, heads of state and civil society organisations to institutionalise their activities.

The generalised responses showed that most respondents were representatives of uninstitutionalised volunteer organisations. The greatest needs of volunteers in communities are financial support and the creation of new partnerships, especially with charitable foundations and international donor organisations. However, they do not consider the institutionalisation of public-public partnerships for the successful development of social entrepreneurship and social responsibility in Ukraine.

Keywords: state mechanisms of national values protection, social entrepreneurship, social responsibility, institutionalization, public organizations, volunteer centres, means of digitalisation.

Війна України з країною-агресоркою росією кинули виклик усім інституційним утворенням, які раніше забезпечували стійкість існування та розвиток суспільства в нашій країні. Ці виклики постали перед системою державного управління України і вимагають адекватної відповіді та створення умов щодо їх подолання. Проголошений урядом курс на проведення важливих реформ у сфері державного управління, здійснений до повномасштабної війни з країною-агресоркою росією, не реалізовані. Суспільний договір між владою, бізнесом та громадянським суспільством, який функціонує, вказує, що кожна сторона має свою зону відповідальності. Відповідальність влади – провести реформи забезпечити баланс інтересів між громадянським суспільством, державою і бізнесом, прозора та якісно працювати за новими підходами, гарантувати дотримання прав людини. Відповідальність громадянського суспільства – контролювати владу, жити відповідно до принципів гідності [1].

Значний вплив на реалізацію соціальної відповідальності має розвиток соціального підприємництва задля розбудови Української держави в сучасний та післявоєнний періоди, особливо в цифровому суспільстві, яке активно використовує електронні технології врядування.

Прикладом такого розвитку соціального підприємництва й соціальної відповідальності є волонтерські центри та громадські організації Кіровоградщини в умовах повномасштабної війни. Останні дослідження

стану благодійності в Україні показали, що кількість волонтерів і волонтерок збільшилася у 6 разів після повномасштабного вторгнення росії в Україну. Волонтерські рухи об'єднують соціально-активних людей і швидко реагують на зовнішні виклики. На Кіровоградщині діє чимало волонтерських центрів, які розгорнули виробничі цехи. Цей потенціал волонтерських центрів цілком може трансформуватися у проекти з підприємницькою складовою, що стане можливим, якщо вже сьогодні громадські активісти та волонтери запровадять роботу у форматі соціальних підприємств.

Сьогодні тисячі підприємств зазначають, що перераховують відсоток від доходу (або прибутку) на підтримку армії, гуманітарних проектів або інших соціальних ініціатив. По суті, вони займаються соціальним підприємництвом, поєднуючи бізнес та допомогу суспільству. Ця тенденція має стати нормою і після війни, що дозволить ефективніше пояснювати суб'єктам суть соціального підприємницького процесу, швидше залучати ресурси та краще продавати, використовуючи для цього різноманітні цифрові технології [2].

Ці теоретичні дані підтверджуються моніторингом, яке проводилося КОО ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення» з 16 по 25 вересня 2022 р. у межах реалізації Програми підтримки волонтерських центрів Кіровоградської області, що стала можливою завдяки фінансуванню National Endowment for Democracy. Цільова аудиторія – це 27 представників ГО, ініціативних груп, волонтерських центрів із 8 громад Кіровоградської області. Понад 60% центрів, команд та організацій працюють з внутрішньопереміщеними особами (ВПО) та збирають різноманітну допомогу для військових, а також допомагають людям з інвалідністю або тим, хто попав в складні життєві обставини [3].

На запитання «Хто є Вашою цільовою аудиторією?», одержали таку відповідь: 66,7% – ВПО; 55,6% – діти ВПО; 48, 1 % – мобілізовані військові. Лише 1/3 ГО, волонтерських центрів є зареєстрованими, тобто інституційно оформили свою діяльність, переформовувавши її з початком повномасштабної війни на більш актуальні проблеми сьогодення.

На запитання «Чи створено на базі Вашої ГО волонтерський центр? – респонденти надали такі відповіді: «ТАК» – 33,3%; «НІ» – 22,2 %. А 44, 4% респондентів відповіли, що їхня ГО залучена до роботи основного гуманітарного штабу в ТГ.

Були також запитання щодо проблем в підприємницькій діяльності ГО, однак представники здебільшого відповідали про наявність проблем в волонтерських центрах. Це свідчить про відсутність інституціоналізації волонтерських центрів, які працюють під егідою ГО.

Найбільшими потребами волонтерів на Кіровоградщині є наявність фінансової допомоги, розвиток соціального партнерства, особливо з благодійними фондами та міжнародними донорськими організаціями, розширення соціальних ресурсно-мережових контактів з організаціями із-за кордону. Волонтерські команди мають намір зміцнювати й стратегувати свою діяльність, розширювати перелік надання послуг, залучати більшу кількість волонтерів. З цією метою вони активно запроваджують цифрову соціальну рекламу, розповсюджують передовий досвід волонтерських центрів в соціальних мережах.

Соціальна відповідальність української влади має проявлятися в ефективній державній підтримці волонтерських ініціатив, що забезпечить їх розвиток та позитивний вплив на економічну, науково-технічну, соціальну, культурну та інші сфери діяльності

Таким чином, одними з факторів впливу на розбудову сучасної держави є соціальне підприємництво та соціальна відповідальність, які виконують соціальні функції щодо найменш соціально захищених верств населення, генерують свій прибуток та розподіляють його на задоволення економічних та соціальних потреб суспільства засобами цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Корнецький Артем. Війна як каталізатор соціального підприємництва. URL: <https://lvbs.com.ua/news/vijna-yak-katalizator-sotsialnogo-pidpryyemnytstva-artem-kornetskiy-vykladach-lvbs/> (дата звернення: 10.08.2023).
2. Каталог соціальних підприємств України 2013 року / за ред. В. Назарук – К.: Видавничий дім «Києво–Могилянська академія», 2013 79 с.
3. Результати опитування ГО та волонтерських центрів Кіровоградської області щодо їхніх потреб в умовах воєнного стану. 2023. URL: https://issuu.com/samooorg/docs/_ee2b3a9ad1c145 (дата звернення: 10.08.2023).

Олена Лівандовська,

асистентка кафедри менеджменту та маркетингу Миколаївського національного аграрного університету

Olena Livandovska,

assistant of the Department of Management and Marketing of the Mykolaiv National Agrarian University

<https://orcid.org/0000-0003-2676-8635>

МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

INTERMUNICIPAL COOPERATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Intermunicipal cooperation of territorial communities is an initiative aimed at supporting and restoring territories through the joint efforts of different municipalities. This includes sharing resources, knowledge and technology to achieve the common goal of creating sustainable, healthy and prosperous communities. This initiative opens up new opportunities for the development of local communities and improving the quality of life of their residents. Through inter-municipal cooperation, communities can effectively respond to recovery challenges and work together to achieve a sustainable future.

Keywords: inter-municipal cooperation; territorial communities; community development.

Міжмуніципальне співробітництво територій відновлення в Україні є важливим пріоритетом Міністерства відновлення. Це співробітництво допомагає громадам об'єднувати зусилля, природні, матеріальні і фінансові ресурси для ефективного вирішення проблем на місцевому рівні.

Протягом останніх 10 років спостерігається тенденція до зростання застосування інструменту муніципального співробітництва. Наприклад, у 2014 році було підписано лише 2 договори, але ця кількість зросла до 50 у 2017 році, до 222 у 2019 році, до 145 у 2021 році та до 140 у 2023 році. Загалом, станом на 1 січня 2024 року, було укладено 1055 договорів про співробітництво [2].

Основним інструментом, який акумулює інформацію про договори співробітництва між громадами, є Реєстр договорів співробітництва територіальних громад [3].

Після перших місцевих виборів у 2020 році, коли територіальні громади отримали повноваження на новій територіальній основі, 648 таких громад уклали 415 нових договорів про міжмуніципальне співробітництво. Ці дані були отримані в результаті моніторингу реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, який провів Мінінфраструктури станом на 1 січня 2024 року (рис 1) [1].

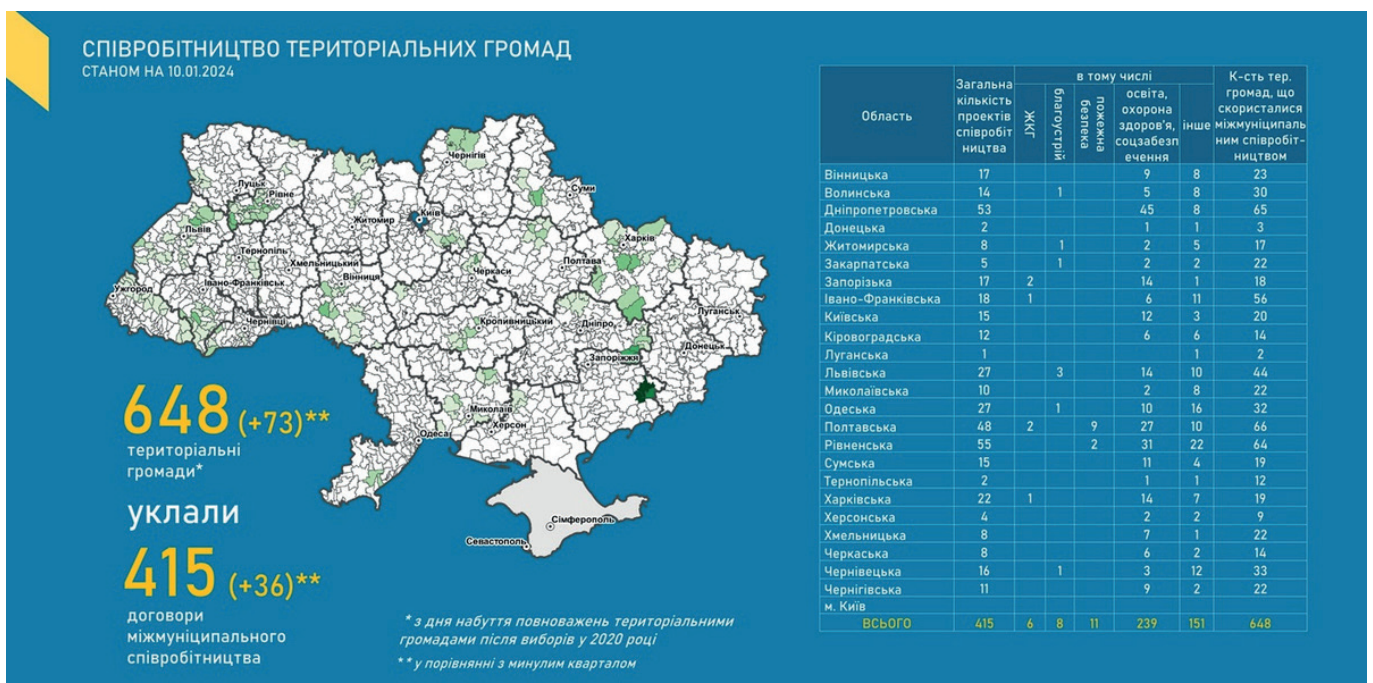

Рис. 1. Співробітництво територіальних громад

Громади найчастіше вступають у співробітництво у таких сферах, як освіта, охорона здоров'я, містобудування, адміністративні послуги, соціальне забезпечення та пожежна охорона. Щодо форм співробітництва, громади переважно вибирають делегування виконання завдань, спільне фінансування підприємств, установ та організацій комунальної форми власності, об'єктів інфраструктури, а також реалізацію спільних проєктів.

Нами визначено, що інструмент співробітництва громад використовується найчастіше громадами Дніпропетровської, Рівненської та Полтавської областей. З іншого боку, громади Закарпатської, Житомирської, Тернопільської, Хмельницької та Черкаської областей користуються цим інструментом менш активно [1].

В сучасних умовах, під час воєнного стану та повоєнного відновлення, партнерство між громадами стає надзвичайно важливим. Воно дозволяє громадам об'єднати свої зусилля, природні, матеріальні та фінансові ресурси для ефективного вирішення місцевих проблем. Чим активніше громади будуть співпрацювати, тим більш успішно вони зможуть вирішувати виклики та реалізувати амбітні проєкти відновлення. Для цього важливо шукати шляхи, як зробити співробітництво ще ефективнішим.

Міжмуніципальне співробітництво територій відновлення є важливим інструментом для розвитку громад та покращення якості життя їх мешканців.

Міжмуніципальне співробітництво територій відновлення — це важливий процес, який сприяє розвитку і покращенню життя громад. Це означає спільну роботу між різними муніципалітетами або територіями з метою вирішення спільних проблем, обміну досвідом та ресурсами.

Варто зазначити, що міжмуніципальне співробітництво охоплює об'єднання ресурсів, де муніципалітети можуть об'єднувати свої зусилля для реалізації спільних проєктів, таких як будівництво інфраструктури, розвиток туризму, охорона навколишнього середовища тощо; обмін досвідом, коли муніципалітети діляться своїм досвідом у вирішенні проблем, що стосуються розвитку територій, і це може включати в себе обмін кращими практиками, навчання та консультації; спільне планування, де спільно муніципалітети можуть розробляти плани розвитку, зонування територій, стратегії розвитку та інші важливі документи; спільні проєкти, де співпраця може включати в себе спільне проведення заходів, фестивалів, культурних програм, спортивних змагань та інших подій.

На даний момент активно обговорюється питання вдосконалення закону «Про співробітництво територіальних громад». Цей закон був ухвалений майже десять років тому, і з того часу в нього майже не вносилися зміни. Це створює нові перспективи для подальшого розвитку міжмуніципального співробітництва в Україні [3].

Отже, міжмуніципальне співробітництво територій відновлення в Україні продовжує розвиватися і набуває все більшого значення. Це важливий крок до створення ефективної системи управління на місцевому рівні, яка здатна вирішувати виклики сучасності і забезпечувати сталі розвиток громад.

Список використаних джерел

1. Як громади використовують інструмент співробітництва. Дані Моніторингу реформи (decentralization.ua) URL: <https://decentralization.ua/news/17623>
2. Муніципальне співробітництво потребує спрощення процедури на законодавчому рівні URL: <https://hromady.org/municipalne-spivrobitnictvo-potrebuye-sproshhennya-proceduri-na-zakonodavchomu-rivni/>
3. Сприяння співробітництву територіальних громад – важливий пріоритет Міністерства відновлення – Новини – Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (mtu.gov.ua) URL: <https://mtu.gov.ua/news/35257.html>

Катерина Мануїлова,

доктор наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Одеського національного технологічного університету

Kateryna Manuilova,

Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor of the Department of Public Management
and Administration Odesa National Technological University

<https://orcid.org/0000-0002-0721-7232>

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

THE ROLE OF UKRAINIAN STATE-BUILDING IN THE FORMATION OF MODERN PUBLIC ADMINISTRATION

After the dissolution of the USSR, Ukrainian state-building played a crucial role in shaping public administration. This was evident in the establishment of a legal framework through the adoption of the Constitution and laws regulating government management. Decentralization reform and the creation of new ministries aimed at enhancing the efficiency of state entities. Educational institutions and qualification enhancement programs are vital for developing human resources. Ukraine is implementing international management standards in the public sector, fostering increased transparency in the activities of government structures. Combating corruption and ensuring openness in state institutions are key tasks of public administration.

Keywords: public administration, corruption, international standards, state-building, reforms.

Україна активно формувала сучасну публічну адміністрацію після здобуття незалежності, зосереджуючись на створенні правової бази та проведенні реформ у сфері державного управління. Ухвалення Конституції 1996 року визначило основні принципи функціонування держави та права громадян [1]. Закони про місцеве самоврядування [2], державну службу [3] публічні закупівлі [4] регулювали діяльність публічних органів та права громадян перед державою. Реформи включали децентралізацію влади, створення нових міністерств та відомств, а також впровадження нових методів управління. Ці заходи покращили якість надання публічних послуг та збільшили довіру до державних органів.

Україна активно інвестувала в розвиток кадрового потенціалу для публічної адміністрації, створюючи спеціалізовані навчальні заклади та програми підвищення кваліфікації [5; 6].

Заохочувалося співробітництво з міжнародними партнерами для обміну досвідом та впровадження найкращих практик [7].

Впровадження міжнародних стандартів управління в публічному секторі, таких як МСФЗ [8] та Загальний стандарт звітності [9], підвищило прозорість та відповідальність управління сектором публічних фінансів. Також важливим було впровадження міжнародних стандартів у сфері антикорупційної діяльності, що сприяло зменшенню рівня корупції в державних органах та підвищило довіру громадян до владних структур.

Означені реформи роблять Україну привабливішою для іноземних інвесторів, підвищуючи її міжнародний престиж. Впровадження міжнародних стандартів управління у публічному секторі сприяє гармонізації та підвищенню якості діяльності державних структур, забезпечуючи відповідність міжнародним нормам та вимогам. Це поліпшує прозорість та ефективність управління країною, сприяючи зростанню довіри як місцевого населення, так і міжнародних партнерів.

Боротьба з корупцією та збільшення прозорості в роботі державних органів є найважливішими завданнями в утворенні сучасної публічної адміністрації в Україні. Реформи націлені на підвищення відкритості, ефективності та відповідальності установ, а також на ліквідацію корупції. Створення та посилення антикорупційних органів і механізмів є ключовим напрямком реформ [10]. Уряд працює над підвищенням ефективності Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) [11] та інших органів, які борються з корупцією [12]. Удосконалення механізмів декларування майнових станів та впровадження систем електронного моніторингу декларацій [13] є важливою ініціативою

для запобігання корупції та забезпечення прозорості. Розширення доступу громадськості до інформації про діяльність державних установ сприяє контролю громадськості та запобігає корупції.

Законодавчі ініціативи з запобігання конфлікту інтересів та посилення відповідальності посадових осіб за порушення антикорупційного законодавства сприяють чесності та етичності у державному управлінні. Вони спрямовані на зміцнення принципів демократії, правової держави та прозорості в публічній адміністрації, сприяючи побудові довірливого та ефективного державного управління, що відповідає потребам громадян і сприяє стабільному розвитку країни.

Отже, українське державотворення відіграє ключову роль у формуванні сучасної публічної адміністрації, що забезпечує ефективне функціонування держави та захист прав та інтересів громадян, сприяючи сталому розвитку країни. Втім, слід зазначити, що масштабне вторгнення РФ сповільнило процеси формування державності та частково призупинило функціонування державних установ на окупованих територіях України.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 09.02.2024).
2. Про місцеве самоврядування в Україні. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 10.02.2024).
3. Про державну службу. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 10.02.2024).
4. Про публічні закупівлі. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 15.02.2024).
5. Професійне навчання – Портал управління знаннями. Головна сторінка – Портал управління знаннями. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/courses> (дата звернення: 17.02.2024).
6. Національне агентство України з питань державної служби – Підвищення кваліфікації. Головна | Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua/diyalnist/profesijne-navchannya/pidvishchennya-kvalifikaciyi> (дата звернення: 14.02.2024).
7. Співробітництво в межах ініціативи ЄС «Східне партнерство». Центральне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Київ). URL: https://centraljust.gov.ua/ndd/european_integration/eu-ukraine_relations/azu_es_sh (дата звернення: 18.02.2024).
8. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 19.02.2024).
9. CRS (Загальний стандарт звітності). Міністерство Фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/crs-578> (дата звернення: 16.02.2024).
10. Структура антикорупційних органів України – Anticorruption lecture. Зміст – Anticorruption lecture. URL: https://anticorruption-lesson.ed-era.com/structura_antycorupzyunyukh_organuv_ukraynu (дата звернення: 19.02.2024).
11. НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції. НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/> (дата звернення: 13.02.2024).
12. Антикорупційна система в Україні – Офіс доброчесності НАЗК. Офіс доброчесності НАЗК. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/encyclopedia/antycorupcijsna-sistema-v-ukrayini> (дата звернення: 11.02.2024).
13. З наступного року в Україні почне діяти система електронного декларування та моніторингу майна, доходів та витрат держслужбовців, – Павло Петренко. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/z-nastupnogo-roku-v-ukraini-pochne-diyati-sistema-elektronno-go-deklaruvannya-ta-monitoringu-mayna-dohodiv-ta-vitrat-derjslujbovtsiv---pavlo-petrenko-22061> (дата звернення: 12.02.2024).

Макар Марчук,

кандидат юридичних наук, студент II курсу магістратури, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Makar Marchuk,

Ph.D in Law, second year master's student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Candidate of Juridical Sciences

<https://orcid.org/0000-0001-9165-8008>

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

METHODS OF ENSURING EUROPEAN APPROACHES TO THE MODERNIZATION OF THE CIVIL SERVICE

The research topic's relevance is driven by the growing need to implement modern methods that will ensure the realization of European approaches to modernizing public service. Such developments could be utilized in Ukraine to enhance efficiency, transparency, and adaptability of the public service to challenges, including military and emergency situations. The study analyzes various approaches and techniques applied to update Ukraine's public service, focusing on enhancing efficiency and accountability. Special attention is given to methods used in the European Union, covering strategies and innovations such as legislative reform, digitization, and communication optimization.

Keywords: *modernization public service, legislative reform, digitization, communication channels, European approaches.*

Актуальність обраної теми дослідження полягає у важливості впровадження сучасних, ефективних та прозорих методів забезпечення європейських підходів до модернізації державної служби. Вони мають забезпечувати комплексний підхід до модернізації державної служби, який спрямований на підвищення її ефективності, прозорості та адаптивності до сучасних викликів, зокрема, воєнного та надзвичайного станів.

Аналіз понятійного поля забезпечення модернізації державної служби в Україні дає підстави стверджувати, що під методами забезпечення її модернізації слід розуміти різноманітні підходи та техніки, які використовуються для оновлення та покращення управління системою державної служби України. Вважаємо, що їх метою є зробити державну службу України більш ефективною, прозорою, відповідальною та адаптованою до сучасних викликів.

Стосовно методів, які використовуються для забезпечення європейських підходів до модернізації державної служби в державах-членах Європейського Союзу, варто звернути особливу увагу на ті, які охоплюють широкий спектр стратегій та інновацій. Серед них такі.

Реформування законодавства. Перегляд та оновлення правової бази є ключовими елементами модернізації державної служби практично в будь-якій країні. Важливою частиною цього процесу є забезпечення надання більш якісних адміністративних послуг з меншою кількістю професійних управлінців, що є однією з цілей модернізації. Показовим прикладом можна вважати досвід Федеративної Республіки Німеччина, де система державної служби пройшла значні реформи законодавства, особливо після першого етапу реформи федералізму в 2006 році. Було здійснено розрізнення державних службовців та публічних працівників, відповідно до якого виокремлено різні шляхи набору та кар'єрного просування. Державним службовцям довірено виконання державних повноважень, а їхні права, обов'язки, заробітна плата та пенсії регулюються законодавством про державну службу. У свою чергу, умови праці та оплати праці публічних працівників підпадають під колективні угоди. Крім цього, особливістю німецької системи є акцент на систематичному попередньому та внутрішньому навчанні у різних класах служби [1].

Цифровізація. Історично, європейські країни проходили через різні етапи реформування державного управління, включаючи Ортодоксальне державне управління, Нове державне управління, та Нове державне урядування, кожен з яких мав свої характеристики та виклики. На кожному етапі основна увага приділялася таким аспектам, як ефективність, порядок, економічна міць, а також ефективність, підзвітність та орієнтованість на клієнта (особи, що звернулася за

отриманням публічної послуги). Сучасні реформи наголошують на важливості інформаційного обміну, співпраці, та зміцнення громадянського суспільства [2, с. 258]. Впровадження сучасних інформаційних технологій необхідне для оптимізації робочих процесів, покращення доступу до державних послуг та спрощення взаємодії громадян з державою. Одним із ключових аспектів є впровадження принципів «відкритого уряду» з фокусом на прозорості та залученні громадян. Це передбачає створення більш гнучких та відповідальних урядових структур, а також акцент на важливості технологічних інновацій та використання цифрових технологій у державному управлінні.

В Європейському Союзі впровадження сучасних інформаційних технологій у державну службу активно розвивається за допомогою таких інструментів як Європейський Рамковий Документ про Взаємодію (European Interoperability Framework – EIF). Цей документ, прийнятий Європейською Комісією у 2017 році, містить конкретні рекомендації щодо створення взаємосумісних цифрових публічних сервісів. EIF надає 47 конкретних рекомендацій з покращення управління взаємодією, встановлення міжорганізаційних зв'язків, оптимізації процесів, що підтримують цифрові послуги від початку до кінця, і забезпечення того, щоб як існуюче, так і нове законодавство не ставило під загрозу зусилля з взаємодії.

Цей рамковий документ зосереджується на практичному застосуванні принципів і моделей взаємодії. Завдяки йому, країни Європейського Союзу можуть використовувати спільний підхід під час надання своїх публічних послуг в онлайні, що гарантує доступність послуг не тільки всередині національних кордонів, але й між країнами та у різних політичних сферах [3].

Крім того, ЄС також використовує Інструмент Технічної Підтримки (Technical Support Instrument – TSI), який надає країнам-членам ЄС індивідуальну технічну експертизу для розробки та впровадження реформ. TSI підтримує широкий спектр політичних сфер, включаючи цифрову трансформацію, та допомагає країнам-членам подолати виклики реформ, покращити якість публічних послуг та посилити стійке та інклюзивне економічне зростання [4].

Ці ініціативи є прикладом того, як європейські країни застосовують сучасні інформаційні технології для покращення державної служби, забезпечуючи високий рівень взаємодії та інтеграції їх цифрових сервісів.

3. Налагодження безперебійної та ефективної комунікації. Перегляд та оптимізація структур управління, процесів роботи та комунікаційних каналів в державних органах є ключовими для забезпечення більш ефективного та гнучкого управління в державних органах.

Оптимізація комунікаційних каналів у державних органах включає різні стратегії, які зосереджені на підвищенні ефективності спілкування. Наприклад, у період пандемії COVID-19 важливим було встановлення двостороннього комунікаційного процесу, який забезпечує швидку і масштабну реакцію уряду. Також важливо враховувати різноманітність потреб спільнот, забезпечуючи доступність інформації різними способами і застосовуючи стратегії управління ризиками. Для боротьби з дезінформацією необхідно активно діяти, прозора надаючи фактичну і актуальну інформацію. Крім того, важливою є підтримка довіри до уряду та органів охорони здоров'я, оскільки недовіра є одним із факторів, який сприяє поширенню теорій змови [5].

Серед інших методів, які можуть бути дослідженими в майбутньому, варто звернути увагу на навчання та систематичний розвиток нових умінь та навичок у державних службовців, впровадження сучасних менеджмент практик, методи моніторингу та оцінки. Усі ці методи можуть бути використані для модернізації державної служби в Україні.

Список використаних джерел

1. The federal public service. Official web-site of Federal Ministry of the Interior and Community, URL: <https://www.bmi.bund.de/EN/topics/administrative-reform/federal-public-service/federal-public-service-node.html>
2. Alex Ingrams, Suzanne Piotrowski, Daniel Berliner. Learning from Our Mistakes: Public Management Reform and the Hope of Open Government. Perspectives on Public Management and Governance, 2020. 257–272.
3. New European Interoperability Framework. Publications Office of the European Union, 2017. URL: https://ec.europa.eu/isa2/sites/default/files/eif_brochure_final.pdf
4. Technical Support Instrument (TSI). European Commission official web-site, URL: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/technical-support-instrument/technical-support-instrument-tsi_en
5. Bernadette Hyland-Wood, John Gardner, Julie Leask & Ullrich K. H. Ecker Toward effective government communication strategies in the era of COVID-19. Humanities and Social Sciences Communications, 2021. № 30. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-020-00701-w>

УДК: 35 (477(092))

Лариса Матвєєва,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Larysa Matvieieva,

postgraduate student of the Department of regional policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0003-8998-1596>

Науковий керівник: Вікторія Колтун, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПАСІОНАРНІСТЬ УКРАЇНЦІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕКОНСОЛІДАЦІЇ ГРОМАД

PASSIONATION OF UKRAINIANS AS A TOOL FOR RECONSOLIDATION OF COMMUNITIES

The concept of passion as an internal desire for activity aimed at realizing certain goals is considered; the ability to assimilate (absorb) the energy of the external environment and give it in the form of activity, concentrating this energy on achieving the set goal. It was determined that the idea of preserving the Independence of Ukraine in the face of a ruthless enemy is a source of energy for modern passionaries. A high level of passion under conditions of external aggression consolidates society.

It is justified that currently there is a moment of increasing tension of passion, when there are more and more people with a high degree of passion, their positions and ideas are becoming louder within their communities.

It is noted that passionaries create discourse and influence other people, become a source of reconsolidation, able to mobilize and inspire other citizens to participate in reconstruction projects.

Keywords: *passion, passionate nation, public administration, communities.*

Поняття «пасіонарність» було введено в науку істориком і етнологом Левом Миколайовичем Гумільовим у 1989 році в межах концепції, згідно з якою розвиток етносу відбувається в результаті підйомів і спадів пасіонарності, які характеризуються збільшенням або зменшенням кількості осіб з пасіонарністю в складі етносу.

На думку Л. М. Гумільова, пасіонарність – це характерологічна домінанта, внутрішнє прагнення до діяльності, спрямованої на реалізацію певних цілей; здатність засвоювати (поглинати) енергію зовнішнього середовища і віддавати її у формі активності, концентруючи цю енергію на досягненні поставленої мети. Ця мета здається більш цінною для пасіонарної людини, ніж навіть її власне життя [1]. Однак аналіз життєвого шляху людей, що володіють пасіонарністю, дозволяє припустити, що цю логіку можна розглядати і в зворотному напрямі: саме при наявності мети, ідеї або переконання індивід набуває здатність з високою ефективністю поглинати енергію зовнішнього середовища і віддавати її назад у вигляді діяльності. Ідея стає своєрідною призмою для концентрації цієї енергії. Ідея збереження Незалежності України перед обличчям безжального ворога є джерелом енергії для сучасних пасіонарів. Високий рівень пасіонарності за умов зовнішньої агресії консолідує суспільство [2].

У момент наростання напруги пасіонарності, коли стає все більше людей з високим ступенем пасіонарності, їх позиції та ідеї стають все гучнішими в межах своїх громад та спільнот, етнос зазнає трансформацій [1], відбуваються переломні моменти в історії, відбувається перехід на новий етап розвитку суспільства, що наразі відбувається в Україні.

З перших годин російсько-української війни героїчний опір українців вразив всіх цивілізованих людей світу, змінив сприйняття нашої країни світовими лідерами та переконливо засвідчив те, що наша нація має потужний потенціал пасіонарності. Звитяжна оборона Маріуполя, блискуче звільнення Харківщини, створення і захист альтернативного зернового коридору – ці та інші події російсько-української війни свідчать про незламність та стійкість української нації, яка попри нищівні

війни, поневолення та голодомори, не лише зберегла свою ідентичність, але й консолідувалась, щоб захистити незалежність нашої країни та дати відсіч потужному ворогу [3].

Два роки повномасштабних бойових дій, обстрілів, втрат призвели не тільки до виснаження ресурсів, а й до погіршення стану соціального самопочуття українців, підвищення депривації та депресії, а беззупинні дії ворога на інформаційному фронті спрямовані на роз'єднання українців, збільшення конфліктності та невпевненості. Саме тому варто говорити про необхідність реконсолідації в суспільстві, що мають забезпечити пасіонарії.

Пасіонарії створюють дискурс та впливають на інших людей, стають джерелом реконсолідації.

Ідеї пасіонарності, сформульовані Л. Гумільовим, наразі набувають нового сенсу. Саме зараз наше суспільство потребує лідерів, керівників, ідеологів, які могли б спрямувати силу, розум і пристрасть, якими володіє кожна окрема людина, в надійне, потенційно продуктивне русло, об'єднати на благо заради збереження споконвічних цінностей та ідеалів та збереженню стійкості та консолідованості. Україні зараз особливо переконані патріоти, коли в умовах реальної, фізичної, чіткої загрози, лише ідея та люди, які її сповідують, їй служать, здатні стати на захист нашої країни [3].

Пасіонарії можуть відігравати ключову роль в управлінні громадами. Держава повинна виявляти і підтримувати таких лідерів, надаючи їм ресурси і можливості для реалізації своїх ініціатив. Пасіонарії здатні мобілізувати та надихнути інших громадян брати участь у проєктах реконструкції.

Управління потенціалом пасіонарності при відновленні територій держави є важливим стратегічним завданням. Пасіонарність може стати потужним рушійним механізмом реконсолідації та ревіталізації громад.

Список використаних джерел

1. Лев Гумільов. Етногенез, біосфера і свідомість. Пасіонарна теорія етногенезу. URL: <https://7promeniv.com.ua/naukovi-doslidzhennia-v/metodolohichni-pidkhody/75-yedyne-pole-humanitarnyi-pidkhid/34-lev-humilov-etnohenez-biosfera-i-svidomist.html>

2. Слюсар В. Громадянська участь пасіонариїв як агентів «міфічного насилля» у соціальних трансформаціях. URL: http://eprints.zu.edu.ua/20047/1/Spup_2015_5_27.pdf

3. Матвеева Л.В. Пасіонарність нації як ресурс публічного управління: теоретичні підходи. Публічне управління та місцеве самоврядування. 2023. 3. С.39-44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-6>

УДК 323.21:351/354

Володимир Мельник,

аспірант кафедри управління та адміністрування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Volodymyr Melnyk,

postgraduate student of the Department of management and administration of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

<https://orcid.org/0009-0000-0338-5776>

Науковий керівник: **Сергій Шевченко**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління та адміністрування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДИНАМІКА ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

DYNAMICS OF THE STATE AND CIVIL SOCIETY INTERACTION IN UKRAINE

It was emphasized that under the conditions of a tough confrontation with the enemy, Ukraine needs civil consolidation more than ever. Given the role of civil society in various spheres of public life, creating favorable conditions for its development and establishing interaction with its institutions is a guarantee of the consolidation of society and preservation of stability.

The legal sources of implementation of the state policy of promoting the development of civil society are considered.

Quantitative dynamics of civil society institutions during 2016-2020 were analyzed and the trend of increase in all forms was recorded.

It is well-founded that the problems of creating a favorable and safe environment for the activities of civil society institutions and their members, expanding the spheres of cooperation of these institutions with the state and business, diversifying sources of financial support by civil society institutions, and developing charitable and volunteer activities require further resolution.

Keywords: public administration, civil society, interaction, dialogue.

За умов жорсткого протистояння з ворогом Україна як ніколи потребує громадянської консолідації. Суспільна згода та консолідація тісно пов'язана з розвитком громадянського суспільства та його інституцій.

Ураховуючи роль громадянського суспільства у різних сферах суспільного життя, створення сприятливих умов для його розвитку та налагодження взаємодії з його інститутами є важливим завданням органів державної влади, органів місцевого самоврядування [1].

Правові засади державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства закладені у Конституції України, законах України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про місцеве самоврядування в Україні», а також законах України, що визначають правовий статус та засади діяльності інститутів громадянського суспільства, а саме у законах України «Про громадські об'єднання», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про органи самоорганізації населення» та ін.

Окремі завдання, пов'язані з розвитком громадянського суспільства, відображені у тому числі в Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженій Указом Президента України 24 березня 2021 року № 119, Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695, Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 року № 710-р., Національній стратегії розвитку громадянського суспільства на 2021-2026 роки, затвердженій Указом Президента України 27 вересня 2021 року № 487 [1].

Протягом 2016-2020 років кількість інститутів громадянського суспільства суттєво зростає. За даними Державної служби статистики України, відбулося збільшення кількості юридичних осіб

за організаційно-правовими формами господарювання: громадські організації – з 70321 станом на 1 січня 2016 року до 92470 станом на 1 січня 2021 року, тобто на понад 20000, громадські спілки – з 753 до 1875 відповідно – більше ніж на 1000, благодійні організації – з 15384 до 19812 – на 4500, релігійні організації – з 23261 до 26651 – майже на 3500, творчі спілки (інші професійні організації) – з 279 до 317, професійні спілки та їх об'єднання – з 26321 до 28713 – на 2,5 тис., органи самоорганізації населення – з 1415 до 1649 відповідно [1].

На сьогодні інститути громадянського суспільства реалізують свою активність у більшості суспільних сфер: у сфері захисту прав людини та громадянина, представлення інтересів різних груп громадян, надання соціальних та інших послуг, провадження благодійної та волонтерської діяльності, реалізації освітніх і культурних проєктів, захисту довкілля, моніторингу діяльності органів влади, провадження антикорупційної діяльності та інших.

Інститути громадянського суспільства гнучко реагують на зміну суспільних потреб унаслідок дії внутрішніх і зовнішніх чинників. Зокрема, протягом останніх років значна кількість громадських, благодійних, релігійних організацій орієнтувала свою діяльність на вирішення проблемних питань військовослужбовців, ветеранів війни та громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації.

Інститути громадянського суспільства порівняно з іншими соціальними інституціями мають високий рівень суспільної довіри. Згідно з результатами опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 21 по 27 вересня 2023 року, рівень довіри до громадських організацій – понад 60% [2].

На відміну від держави, громадянське суспільство являє собою горизонтальну систему різноманітних зв'язків і відносин між їх об'єднаннями, спілками і колективами. Ці зв'язки ґрунтуються на рівності та особистій ініціативі, в тому числі на самодостатності [3, С. 45].

При цьому проблеми створення сприятливого і безпечного середовища для діяльності інститутів громадянського суспільства та їх членів, розширення сфер співпраці цих інститутів з державою та бізнесом, диверсифікації джерел отримання інститутами громадянського суспільства фінансової підтримки, розвитку благодійної та волонтерської діяльності потребують подальшого розв'язання [1].

Список використаних джерел

1. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 27 вересня 2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

2. Оцінка громадянами ситуації в країні. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів. Ставлення до проведення загальнонаціональних виборів в Україні до завершення війни (вересень 2023р.). Разумков Центр. 11 жовтня 2023. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-stavlennia-do-provedennia-zagalnonatsionalnykh-vyboriv-v-ukraini-do-zavershennia-viiny-veresen-2023r>

3. Алексеев В. М. Суспільство та держава: управлінські взаємовідносини: монографія. Чернівці: Технодрук, 2012. 344 с.

УДК 336.14

Ольга Мирна,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету

Анна Дахно,

студентка 4-го курсу кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту економіки управління права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету

Olha Myrna,

Associate Professor of the Department of Public Management and Administration of Poltava State Agrarian University

<https://orcid.org/0000-0003-3252-3319>

Anna Dakhno,

4th year student of Public Administration and Management at the Educational and Research Institute of Economics, Management, Law and Information Technologies of Poltava State Agrarian University

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗМІН ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF CHANGES IN THE STATE BUDGET

The authors of the publication analyze the budget deficit in Ukraine for 2018-2022. The budget analysis was conducted in the context of the economic analysis of the State budget and used as a method of budgetary control over the implementation of quantitative indicators. We classify our work as a subsequent (final) analysis of the results of the State budget execution of previous years in retrospect. The analytical data on the actual execution of the State budget prove that during the period under study there was an excess of the expenditure side of the State budget over its revenue side. The author hypothesizes that the imbalance of the State budget is caused by the government's not very effective revenue and expenditure financial policies and insurmountable external emergencies, in particular, epidemiological threats and martial law. It is noted that the impact of the budget deficit on the security and socio-economic situation in the country is negative. The author develops recommendations aimed at finding ways to improve the revenue side of the State budget.

Keywords: state budget, budgetary climb, revenues, expenditures, tax revenues.

Засади створення системи бюджетного контролю визначено Бюджетним кодексом України [1], основні положення якого здобули підтримку і схвалення на Восьмій сесії Ради Європи 13 листопада 2001 р. у Страсбурзі.

Державний бюджет є системою грошових відносин, що виникають між державою (інститутами державної влади, органами місцевого самоврядування тощо) та підприємствами, бюджетними установами, організаціями, населенням з метою задоволення суспільних потреб шляхом формування й використання централізованого фонду грошових ресурсів. Державні органи щорічно формують баланс надходжень та видатків для активного впливу на соціально-економічні процеси та підвищення їх стійкості, результативності та сталості.

Бюджетний аналіз проведено нами в площині економічного аналізу державного бюджету і застосовано як *метод бюджетного контролю* за виконанням кількісних показників. Нашу увагу сконцентровано на використанні одержаних нами висновків бюджетного аналізу: для об'єктивної оцінки результатів виконання бюджетів за звітними даними, оприлюдненими на офіційному державному порталі [2], а також з урахуванням методології BOOST-аналізу; для розробки рекомендацій, спрямованих на пошук шляхів поліпшення дохідної частини державного бюджету.

Оскільки за базу аналітичного опрацювання даних було обрано звітну інформацію за минулі 2018-2022 рр. та використано методики аналізу виконання бюджету, класифіковано проведену нами роботу як *наступний (підсумковий, заключний) аналіз результатів виконання державного бюджету* минулих років у ретроспективі. Використано такі прийоми аналітичного опрацювання інформації – розрахункові та евристичні методи аналізу – *горизонтальне ретроспективне порівняння*.

Для аналізу бюджетних показників державного бюджетного Світовий банк розробив методологію *BOOST-аналіз*. Дана методологія сприяє ефективному використанню бюджетних коштів, прозорості та підзвітності, поліпшенню процесів прийняття фінансових рішень (табл. 1).

Таблиця 1. **BOOST-аналіз виконаних доходів/видатків державного бюджету України, 2018–2022 рр., тис. грн**

Роки	Доходи	Видатки (з кредитуванням)
2018	928108347,6	985372548,5
2019	998278940,9	1072891487,5
2020	1076016682,2	1288016706,2
2021	1296852920,8	1490258911,4
2022	1787395623,9	2705423311,9
Відхилення 2022 р. від 2018 р., (+;-)	859287276,3	1720050763,4

Джерело: узагальнено і розраховано за даними [2].

Отже, темпи зростання видатків виконання державного бюджету випереджають темпи зростання доходів, що наштотує на думку наявності бюджетного дефіциту (табл. 2).

Таблиця 2. **Окремі показники державного бюджету України, 2018-2022 рр.**

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2022 р. від 2018 р., (+;-)
ВВП, млн грн	3558706	3974564	4194102	5459574	5191028	1632322
ВВП*, млн грн	2526835	2607681	2509820	2596299	1841312	- 685523
% доходів до ВВП	26,08	25,12	25,66	23,75	34,43	8,35
% доходів до ВВП*	36,7	38,3	42,9	50,0	97,1	60,4
% видатків до ВВП	27,7	26,99	30,71	27,3	52,12	24,42
% видатків до ВВП*	39,0	41,1	51,3	57,4	146,9	107,9
Дефіцит, млн грн	59247,9	78049,5	217096,1	197937,4	914701,7	855453,8
% дефіциту до ВВП	1,66	1,96	5,18	3,63	17,62	15,96
% дефіциту до ВВП*	2,3	3,0	8,6	7,6	49,7	47,4

Джерело: узагальнено і розраховано за даними [2; 3].

* у середньквартальних цінах базового 2016 р.

«Порогове» значення індикатора дефіциту державного бюджету України (ст. 14 Бюджетного кодексу України [1]) складають 3 % до ВВП у цінах поточного року. Протягом 2018-2022 рр. спостерігається тенденція збільшення розміру бюджетного дефіциту. «Порогове» значення не було пройдено лише у 2018-2019 рр. Уряд України для підтримки сукупного попиту і пом'якшення наслідків епідеміологічної та економічної криз реалізував м'яку фіскальну політику у 2020-2021 рр. У 2022 р. фінансово-економічна криза обумовлена воєнним станом негативно вплинула на бюджетні розриви, видатки продовжили зростати вищими темпами у порівнянні з доходами. Згідно Закону [4] на 2022 р. було заплановано, що дефіцит державного бюджету не повинен перевищувати 1497235,3 млн грн, та п. 3 розділу «Прикінцеві положення» даного Закону зупинена норма граничного показника дефіциту державного бюджету у % до ВВП (3 відсотки). Фактичний дефіцит державного бюджету зріс проти 2021 р. у 4,6 рази і є найбільшим за усі досліджені нами роки як за абсолютним обсягом, так і відносно ВВП.

Отже, за предметом бюджетного аналізу продемонстровано наступний аналіз доходної і видаткової частин державного бюджету, його дефіциту у ретроспективі 2018-2022 рр. У динаміці обсяг видатків 2022 р., як й інших досліджуваних років, значно перевищує обсяг доходів і має тенденцію до збільшення, провокуючи постійне зростання рівня дефіциту державного бюджету. Варто підкреслити, що бюджетний дефіцит має властивість негативно впливати на безпекові, соціально-економічні процеси.

У якості рекомендаційного амплуа: варто продовжувати реалізацію державних програм в царині підтримки малого та середнього підприємництва; пролонгувати роботу на дипломатичному фронті

для залучення вкрай необхідної міжнародної фінансової допомоги з метою задоволення безпекових, суспільних потреб; органам державної влади та місцевого самоврядування сконцентрувати увагу на реалізації державних програм підтримки релокованого бізнесу, сприятиме залученню грантових фінансових ресурсів і вкладенні коштів у підтримку обороноздатності та економіки країни.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України. Документ 2456-VI. Редакція від 01.01.2024. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 19.02.2024).
2. Портал «Бюджет для громадян». Офіційний державний портал. URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 19.02.2024).
3. Економічні та фінансові показники. Національні рахунки (ВВП). URL: https://ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/nr/nr_scb16_2017_2020_u.htm (дата звернення: 19.02.2024).
4. Про Державний бюджет України на 2022 рік. Закон України № 1928-IX. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

УДК 347:004.8 (043.2)

Оксана Миронець,

доцент кафедри конституційного і адміністративного права та доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Національного авіаційного університету

Oksana Myronets,

Associate Professor of Constitutional and Administrative Law Department and Associate Professor of Theory and History of State and Law Department of the Faculty of Law at National Aviation University
<https://orcid.org/0000-0002-5035-2384>

ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

LEGAL AND ETHICAL ISSUES OF ARTIFICIAL TECHNOLOGIES USE IN MODERN JURISPRUDENCE

Modern reality is characterized by the gradual involvement of AI in different spheres, including jurisprudence. The use of the mentioned technologies has legal and ethical issues that have to be theoretically analyzed with the further offering of practically applied decisions. This requires the participation of not only academics in the field of law but also practitioners from the IT sector, health care, personal data protection specialists, etc. The main task of state policy in the field of legal regulation of the field of AI is to ensure the protection of rights and freedoms of participants in relations in the field of AI, and the development and use of AI technologies in compliance with ethical standards.

Keywords: artificial technologies, AI in law, AI in jurisprudence, legal and ethical issues of AI technologies use.

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (далі по тексті – ШІ) зумовлює як переваги для людства, так і появу кола проблем різного року, які потребують вирішення. Зокрема, використання ШІ у сфері сучасної юриспруденції характеризуються наявністю як правових, так і етичних викликів, що зумовлює актуальність дослідження вказаного на науковому рівні.

Цифровізація стає невід’ємним фактором сучасних суспільних відносин, у яких з’являються нові «дійові особи» у формі IoT та штучного інтелекту, що вимагають від людства наділення їх правами, обов’язками, відповідальністю та іншими рисами, притаманними самодостатній соціальній системі. Правові дослідження від загальних проблем застосування штучного інтелекту розгалужуються на різні галузі права: цивільне, інформаційне, адміністративне, інтелектуальної власності тощо. Це свідчить про актуальність правового регулювання застосування штучного інтелекту у всіх сферах життєдіяльності людини [1, с. 135]. Основним завданням державної політики у сфері правового регулювання галузі штучного інтелекту є забезпечення захисту прав та свобод учасників відносин у галузі штучного інтелекту, розроблення та використання технологій штучного інтелекту з дотриманням етичних стандартів [2]. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у світі стимулював технологічний прорив, який сьогодні має назву Метавсесвіт. Проте, у даний час в Україні, на відміну від передових країн світу, технічне, юридичне та етичне регулювання Метавсесвіту, AI та блокчейну знаходяться в стадії наукової та публічної дискусії...[3, с. 305]. Окремі аспекти дослідження штучного інтелекту підлягають індивідуальному вивченню та поглибленій деталізації [4, с. 425]. На жаль, рівень розвитку розробки даного питання в Україні залишається на доволі низькому рівні, оскільки загалом становлення повноцінного функціонування такого напрямку техногенного простору, як штучний інтелект, у нашій країні певним чином знаходиться на початковій стадії [5, с. 201]. У вказаному контексті, зокрема, Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні ставить вимогу виконання таких завдань: – імплементація норм, закріплених у «Рекомендаціях щодо штучного інтелекту», що прийняті у червні 2019 року Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD/LEGAL/0449), за умови дотримання етичних стандартів, передбачених в Рекомендаціях CM/Rec(2020)1, схвалених 8 квітня 2020 р. Комітетом міністрів Ради Європи для держав-членів щодо впливу алгоритмічних систем на права людини, у законодавство України; – опрацювання питання відповідності законодавства України керівним принципам, установленим

Радою Європи, щодо розроблення та використання технологій штучного інтелекту та гармонізація його з європейським; – проведення оцінки можливості та визначення меж (етичних, правових) застосування систем штучного інтелекту для цілей надання професійної правничої допомоги; – забезпечення функціонування та діяльності технічних комітетів стандартизації відповідно до вимог 7.1.5 ДСТУ 1.14:2015 «Національна стандартизація. Процедури створення, діяльності та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації» за напрямом штучного інтелекту; – забезпечення взаємодії між відповідними Технічними комітетами України та міжнародними підкомітетами стандартизації ISO/IEC JTC 1/SC 42 Artificial Intelligence щодо спільного розроблення стандартів у галузі штучного інтелекту; – підтримка ініціатив створення організаційних форм співробітництва заінтересованих юридичних та фізичних осіб у галузі штучного інтелекту; – розроблення Етичного кодексу штучного інтелекту за участю широкого кола заінтересованих сторін [2].

Технології AI та блокчейну, як в різних сферах життєдіяльності України, так і в Метавсесвіті, мають лабораторний розвиток і впроваджуються ситуативно. У той же час технології Метавсесвіту мають гігантський потенціал для розвитку та відновлення України. Зважаючи на перспективу Україні необхідно терміново розпочати розробку Національної стратегії розвитку AI та Національної стратегічної ініціативи стосовно впровадження Національного Метавсесвіту. Також розпочати модернізацію національної правової системи, спрямовану на її швидку адаптацію щодо суспільних відносин, які виникли і безперервно створюються із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, таких як технології Метавсесвіту, AI, блокчейну, ML, AR, VR тощо [3, с. 305]. Карта правових реформ використання ШІ в Україні має містити такі напрями: – цивільне законодавство (визначення правосуб'єктності, зокрема, в яких ситуаціях він може діяти в якості посередника фізичної чи юридичної особи; укладати договори; нести цивільно-правову відповідальність); – кримінальний закон (визначення кримінальної відповідальності ШІ); – страхове законодавство; – антидискримінаційне законодавство (питання рівності людини і осіб, які використовують ШІ; питання з критеріями та даними, які надаються ШІ); – захист персональних даних (можливості надання диференційованої згоди на обробку персональних даних, а також удосконалення механізму інформованої згоди на обробку персональних даних); – законодавство у сфері інтелектуальної власності; – медичне право (використання ШІ у медичній сфері, аспекти діяльності лікаря, який використовує ШІ)... Реформування законодавства у цифрову епоху вимагає злагоджених дій розробників ШІ, законотворців, наукової спільноти і громадянського суспільства [6, с. 53-54].

Отже, на підставі вказаного можна зробити висновок про наявність проблем як правової, так і етичної природи у використанні технологій ШІ у сучасній юридичній діяльності. Вказане, перебуваючи на стадії наукових дискусій, неодмінно потребує вироблення теоретично обґрунтованих знань вирішення таких проблем з практичним втіленням їх у сучасну реальність.

Список використаних джерел

1. Костенко О.В. Напрями розвитку права у сфері інтернет речей (IOT) та штучного інтелекту. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2021. № 3. С. 130-136.
2. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. Урядовий кур'єр. 18.12.2020 р. № 247.
3. Костенко О.В. Штучний інтелект (AI) і метавсесвіт: правові аспекти. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 8. С. 301-308.
4. Тимошенко Є.А. Правова природа штучного інтелекту: перспективи і проблеми. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 4. С. 424-425.
5. Коваленко Д.О., Уткіна М.С. Проблема правового регулювання інтелектуальної власності на об'єкти, створені штучним інтелектом. Нове українське право. 2022. Вип. 1. С. 197-201.
6. Каткова Т.Г. штучний інтелект в Україні: правові аспекти. Право і суспільство. 2020. № 6. С. 46-55.

УДК 341.7:327 (477)

Тетяна Михайлова,

аспірантка кафедри публічного управління і проєктного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Tetiana Mykhailova,

Postgraduate student of the Department of public administration and Project Management Educational and Scientific Institute of Management and Psychology SIHE «University of Educational Management»
<https://orcid.org/0000-0002-2497-5510>

Науковий керівник: **Оксана Євсюкова**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва НУБіП України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ

SPECIFIC ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE DIPLOMATIC SERVICE OF UKRAINE DURING THE PERIOD OF INDEPENDENCE

These theses deal with separate issues of formation and development of the diplomatic service of Ukraine. New tasks facing the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine are outlined. The main legislative acts adopted after the Declaration of Independence of Ukraine and aimed at shaping the country's foreign policy course (principles, tasks, functions) that contribute to the establishment of diplomatic institutions are defined. Attention is focused on European and Euro-Atlantic integration as the main directions of Ukraine's foreign policy course. The negative features inherited by the Ukrainian state from the Soviet period are described. Attention was focused on important issues of reforming the diplomatic service, in particular, the adoption of the Law of Ukraine «On Diplomatic Service», and its importance for the further functioning of the diplomatic service.

Keywords: diplomatic service, foreign policy activity, legislative acts, reformation, modernization.

Сучасний етап розвитку та будівництва держави надзвичайно важливий, оскільки саме від належного здійснення діяльності дипломатичних представництв залежить економічне, стратегічне й геополітичне становище України. Здатність країни правильно вибудувати зовнішню політику, налагоджувати взаємовигідні відносини із іншими державами, міжнародними організаціями надасть можливість підвищити рівень соціально-економічного, інформаційного, технологічного й культурного розвитку країни. Втілення як внутрішніх, так й зовнішніх функцій є надзвичайно важливими, оскільки вони існують в нерозривній єдності та посилюють розвиток одна одної.

Становлення й розвиток дипломатичної служби України, в першу чергу, пов'язаний з генезою державності нашої країни, що пройшла багаторічну історію свого розвитку та ознаменувалася шляхом до самостійності і незалежності, який переповнений етапами змагальної боротьби українського народу та незламністю духу.

Після проголошеного Акту про незалежність України (24 серпня 1991 р.) перед дипломатичною службою, й зокрема перед Міністерством закордонних справ України постали нові завдання: визнання України міжнародним співтовариством; встановлення дипломатичних відносин; вибудовування ефективної мережі власних дипломатичних (консульських) представництв; переформатування з приводу двосторонніх повноцінних відносин із зарубіжними країнами; надбання членства й утвердження у головних міжнародних організаціях.

Одним з перших правових актів щодо формування зовнішньополітичного курсу Української держави була постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» (2 липня 1993 р.), де чітко визначено фундаментальні національні інтереси України, основні засадничі принципи і завдання, пріоритетні функції та тенденції зовнішньополітичної діяльності, а також механізм впровадження зовнішньої політики й становлення вітчизняної дипломатичної служби.

Принципово важливе значення із позиції зміцнення й утвердження міжнародно-правової суб'єктності України в цілому, а також основоположних принципів її зовнішньої політики, передусім, відводиться прийняття Верховною Радою України 28 червня 1996 року Конституції України [1]. У Основному Законі набули подальшого розвитку та конституційного закріплення основна мета й

принципи національної зовнішньої політики, її ключові напрями, а також зафіксовано повноваження стосовно здійснення зовнішньої політики Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

Наступний пакет документів, який визначив подальші напрямки зовнішньополітичного курсу України протягом 90-х років та на початку XXI століття, був спрямований на подальші інтеграційні процеси у міжнародне життя. Зокрема, це стосується європейської й євроатлантичної інтеграції, а також посиленої активної участі у роботі міжнародних організацій [3, с.89]. Як приклад можна зазначити наступні законодавчі акти, передусім: Закон України «Про основи національної безпеки України» (19 червня 2003 року); Закон України «Про Загальну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» (28 березня 2004 року); Закон України «Про засади внутрішньої й зовнішньої політики» (1 липня 2010 року); Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості» (23 грудня 2014 року) та інші.

Слід відзначити й той момент, що дипломатична служба України отримала в спадок від радянського періоду ряд рис, що мають свій негативний прояв, зокрема: (а) низький рівень захисту інформації; (б) лінійна управлінська структура; (с) проблеми кадрового спрямування; (д) проблеми із фінансуванням; (е) недостатній взаємозв'язок між дипломатичною службою та Міністерством закордонних справ з необхідними структурними елементами системи державного управління [4, с.31].

Указом Президента України від 3 квітня 1999 року «Про Положення про Міністерство закордонних справ України» було визначено Міністерство закордонних справ центральним органом виконавчої влади стосовно забезпечення втілення державної політики у сферах зовнішніх відносин України та координації заходів у означеній сфері, враховуючи й втілення стратегічно важливих цілей зовнішньої політики України з приводу забезпечення входження Української держави до європейського простору та формування передумов стосовно набуття нашою країною членства у ЄС й НАТО.

Широкої компетенції Міністерство закордонних справ України в сфері зовнішньої політичної діяльності набуло згідно з Указом Президента В. Ющенко «Про внесення змін до Указу Президента України «Про заходи щодо вдосконалення координації діяльності органів виконавчої влади в сфері зовнішніх зносин» від 22 серпня 2005 року.

Поступово було окреслено у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006 року основні завдання Міністерства закордонних справ України:

- участь у забезпеченні безпеки, національних інтересів Української держави шляхом підтримання мирної й взаємовигідної співпраці на міжнародній арені;
- сприяння забезпеченню стабільності міжнародного становища України, піднесенню її міжнародного авторитету;
- створення сприятливих зовнішніх умов для утвердження незалежності і державного суверенітету, а також збереження територіальної цілісності й економічної самостійності Української держави;
- захист прав, інтересів громадян Української держави за кордоном;
- сприяння розвитку контактів з українською діаспорою, а також надання з української сторони їй всебічної підтримки.

З огляду на необхідності у реформуванні дипломатичної служби та розв'язанні її головних проблемних питань в квітні 2018 року Верховна Рада України ухвалила новий Закон України «Про дипломатичну службу», який невдовзі був відправлений для подальшого доопрацювання.

Варто відзначити, що реформаційні процесі, пов'язані із дипломатичною службою від початку проголошення незалежності України відбувалися фрагментарно та можна простежити їх непослідовний характер. Тому вважається, що саме з ухваленням цього законодавчого акту в 2018 році завершився важливий етап її європеїзації.

У подальшому відповідні зміни до вищевказаного правового документу були внесені й влітку того ж року, що слугує підтвердженням поглибленого наукового аналізу з приводу відповідності положень Закону України «Про дипломатичну службу» європейським та світовим стандартам щодо проходження дипломатичної служби.

Цей аспект із одного боку можна вважати вступним, а з іншого – кінцевим (завершальним) моментом щодо сфери реформування особливого виду державної служби – професійної діяльності посадових осіб дипломатичної служби, яка пов'язана з втіленням зовнішньої політики нашої

країни, захистом вітчизняних інтересів в сфері міжнародних відносин, а також прав (інтересів) за кордоном громадян і юридичних осіб України. Від часу набрання чинності Закону України «Про дипломатичну службу» (19 грудня 2018 року) починається вступний етап реформування у сфері дипломатичної служби, який зумовлено наступними детермінантами:

– починається приведення у відповідність інших нормативно-правових актів, шляхом яких прямо або опосередковано регламентуються питання з приводу різнобічного роду дипломатичних відносин (Закони України: «Про державну службу»; «Про зовнішньоекономічну діяльність»; «Про центральні органи виконавчої влади» та інші);

– від часу набрання чинності цим Законом, здійснюється правозастосовний процес новоприйнятих положень (норм), що полягають у здійсненні компетентними органами державної влади організаційно-правової діяльності, наслідком якої вважається втілення формально обов'язкових індивідуальних правил поведінки персоніфікованих суб'єктів, у межах виконання яких можливим стане виділити не лише позитивні риси нового нормативно-правового регулювання, проте і виокремити відповідні недоліки [2, с.140-141].

В межах реформування дипломатичної служби було здійснено виважену роботу з приводу модернізації правової бази та як результат підготовлено шістнадцять законодавчих актів, які направлені на регламентацію питань щодо проходження дипломатичної служби. У рамках впровадження цілісного реформування державного управління було схвалено нову структуру апарату Міністерства закордонних справ України відповідно до вимог Концепції оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та Концепції запровадження посад фахівців з питань реформ. Отже, зазначене засвідчує, що у 2019 році профільним міністерством забезпечено упровадження державної політики у сфері зовнішніх відносин, які враховують мету державної політики, завдання [5].

Завершальний період реформування сфери дипломатичної служби (за набрання чинності закону про дипломатичну службу) пов'язаний із тим, що потреба в прийнятті цього акта законодавцем покликана його метою гарантувати: гідну оплату праці посадових осіб дипломатичної служби; вдосконалити здійснення працівникам дипломатичної служби компенсаційних виплат, які відправлені у довгострокове відрядження; надання невідкладної медичної допомоги (медичного страхування) працівникам дипломатичної служби, членам їх сімей на час їх перебування у довгостроковому відрядженні; зафіксувати соціальні гарантії тощо [2, с.141].

На сьогодні ситуація у якій опинилася Україна, реальна небезпека та загроза територіальній цілісності держави, що пов'язані із повномасштабним військовим вторгненням РФ, обраний пріоритетний напрямок нашою країною стосовно набуття повноправного членства в ЄС та НАТО, як й інші цілі забезпечення національного розвитку й розширення міжнародної співпраці, формують радикального спрямування виклики, що потребують нових організаційних підходів та подальшої модернізації дипломатичної служби й державного управління нею.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кузьменко О. В., Григоренко Я. О. Забезпечення національних інтересів і міжнародної безпеки як функціональне спрямування дипломатичної служби. Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «Право». Випуск 26. 2018. С.140-143.
3. Макар Ю. Українській Дипломатії 100 років. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет. 2017. Т.35-36. С.77-94.
4. Палагусинець Р. В. Механізм формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби як складова державного управління: теорія і практика: монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня »Рута», 2020. 432 с.
5. Палагусинець Р. В. Роль дипломатичної служби в формуванні ефективного державного управління зовнішньою політикою держави. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/40.pdf DOI: 10.32702/2307-2156-2020.2.38
6. Про дипломатичну службу : Закон України від 7 червня 2018 року № 2449-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>

Артем Михайлюк,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Artem Mykhailiuk,

PhD student at the Department of Public Administration and Management at Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Науковий керівник: **Наталія Орлова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

FORMATION OF INFORMATION SECURITY AS A BASIS FOR DIGITALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION

The topic of the research «Formation of information security as a basis for the digitalization of public administration» considers important aspects of the transition to digital governance in the modern world. The author examines the impact of digitalization on public administration and considers the role of information security in this context. The study highlights the strategic aspects of information security, the risks of cyber threats, and the need to form an effective security system for the successful integration of digital technologies in public administration. The results of this study can contribute to understanding the importance of information security in the context of digital transformation of public administration.

Keywords: digitalization, information security, public administration, cyber threats, strategic defense.

Сучасний світ перебуває в стадії активної цифровізації, яка здійснює суттєвий вплив на публічне управління. Однак цей перехід вимагає вдосконалення захисту інформації, щоб гарантувати ефективну і безпечну інтеграцію цифрових технологій.

Цифровізація публічного управління охоплює широкий спектр змін, від автоматизації процесів до впровадження штучного інтелекту. Зростання обсягу цифрової інформації підкреслює необхідність систематичного та комплексного формування інформаційної безпеки.

Інформаційна безпека стає основною складовою успішної цифровізації. Захист від кіберзагроз, конфіденційність та цілісність даних визначають стабільність та надійність системи публічного управління. Стратегічний підхід до цього завдання передбачає розробку та впровадження ефективних систем захисту. Необхідно враховувати постійно зростаючі кіберзагрози. Ретельне вивчення потенційних ризиків дозволяє визначити вразливості та приймати вчасні заходи. Такий підхід є важливою передумовою для створення стійкої системи публічного управління. Успішна цифровізація публічного управління вимагає не лише технічних інновацій, але і культурних змін. Залучення фахівців із безпеки, формування усвідомленості персоналу та активна участь громадськості є ключовими факторами на шляху до успішного впровадження цифрових ініціатив.

Важливим етапом у формуванні стійкої системи є розвиток культури інформаційної безпеки. Окрім технічних інновацій, акцент слід робити на підвищенні усвідомленості персоналу та активному залученню фахівців із безпеки. Залучення громадськості стає ключовим елементом, сприяючи взаємодії та впровадженню цифрових ініціатив на основі відкритості та взаємодії [3]. Такий комплексний підхід є невіддільною передумовою для досягнення успішної цифрової трансформації у сфері публічного управління. Зокрема, у своєму дослідженні Пархоменко-Куцевіл О.І., зазначає, що «одним із головних аспектів цифровізації публічної служби є забезпечення як особистої інформаційної безпеки, так і інформаційної безпеки органів державної влади [2]».

Білоус А.О., зазначає, що «успішність цифрових державних інститутів управління виражається не кількістю цифрових технологій, впроваджених у діяльність того чи іншого державного інституту, а ефективністю роботи таких технологій, їх популярністю та попитом з боку населення та позитивним впливом на суспільство [1]».

У підсумку, формування інформаційної безпеки стає основою для успішної цифровізації публічного управління. Тільки забезпечуючи надійний захист даних, можна забезпечити сталість та ефективність цифрових трансформацій, забезпечуючи довіру суспільства та стійкість державних інституцій.

Список використаних джерел

1. Білоус А. О. Проблеми та перспективи реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування, (3), 2022, С. 23-29. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.3.3>
2. Пархоменко-Куцевіл О. І. Міжнародний досвід впровадження цифровізації в систему публічної служби: досвід для України. Публічне управління та митне адміністрування, Спецвипуск, 2022. С. 93-98.
3. Фостолович В. А. Цифровізація в сучасній системі управління. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 7 (47). С. 154-168.

Вадим Михайлюта,

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Vadym Mykhailiuta,

graduate student of the Department of Public Administration and Local Self-Government of the Dnipro University of Technology

<https://orcid.org/0009-0009-2575-892X>

Науковий керівник: **Ірина Хожило**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

РОЗВИТОК МЕДИЧНИХ УСТАНОВ НА ЗАСАДАХ ПРОЄКТНОГО ПІДХОДУ: СПІВПРАЦЯ З КРАЇНАМИ ЄС

DEVELOPMENT OF MEDICAL INSTITUTIONS ON THE BASIS OF A PROJECT APPROACH: COOPERATION WITH EU COUNTRIES

The article deals with an actual public management problem in the field of health care system management. The issue of introducing project management technology into public management and administration is being investigated for the purpose of rebuilding medical infrastructure facilities that were damaged or destroyed during a full-scale war. It has been confirmed that the application of the project approach in the social sphere in the conditions of war (another crisis) ensures timely management decisions, correlates with today's challenges and has the appropriate social and economic effect. The conditions under which the medical institution acquired the necessary status for inclusion in the project were determined. The description of the main advantages of the reconstruction of medical facilities based on modular structures is provided. The functions of central, regional, and local authorities under the conditions of implementation of programs and projects of international partnership in the field of health care are determined.

Keywords: project management, health care, medical services, European Union.

В сучасному світі, трендами якого стали новітні технології, глобалізація, інтернаціоналізація, інтеграція та цифровізація, надзвичайно актуальним завданням постає завдання наближення якості і доступності всіх сервісів життєдіяльності суспільства до його безпосередніх набувачів, тобто до громадян. З цією метою виникає потреба осучаснення механізмів публічноуправлінської діяльності на всіх рівнях її реалізації відповідно до запитів населення. З метою широкого й швидкого реагування на суспільні запити та виклики зовнішнього середовища інститут публічного управління та адміністрування повинен демонструвати готовність до упровадження змін. Особливою актуальністю щодо відповідності системи державного управління запитам часу характеризується період дії правового режиму воєнного стану [1], коли управлінські рішення повинні прийматися вчасно, бути корелятивними до потреб сьогодення та результативними за своїм соціальним та економічним ефектом. Досвід успішного управління у сфері приватного сектора доводить, що таким вимогам найбільш відповідає управлінська технологія проєктного підходу, яка дедалі частіше застосовується у сфері публічного управління та адміністрування [1, с. 13].

В рамках значної допомоги, яку надають Україні з лютого 2022 року її зарубіжні країни-партнери, першочергової актуальності набуває проблема удосконалення управління у соціальній сфері, інфраструктура якої є чи не найбільш зруйнованою. Мова йде про зруйновану мережу дитячих садків та шкіл, медичних установ та закладів соціального захисту, в яких надавалась допомога мільйонам людей. Тому з метою відновлення закладів знищеної соціальної інфраструктури у найбільш постраждалих регіонах України уряд активно співпрацює з міжнародними партнерами. Так, в рамках такої співпраці реалізовано Проєкт «Спеціальна програма підтримки східної України (підконтрольні Уряду території)/EU4ResilientRegions» за ініціатииви Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) від імені Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку разом з ЄС [2].

Відбудова медичних установ найбільш постраждалих регіонів в умовах війни повинна була відповідати певним критеріям, як-то: *безпека пацієнтів та медичного персоналу; доступність*

територіальна та функціональна (можливість приймати пацієнтів з особливими потребами); охоплення пацієнтів медичною допомогою первинного та спеціалізованого рівня; можливість провести діагностичне обстеження там, де проводиться консультативний прийом пацієнтів; автономний режим функціонування, навіть в умовах блекауту (наявність води, тепла та світла) тощо. Зарубіжний партнер запропонував оптимальне вирішення відбудови медичних установ на основі модульних конструкцій, збірка яких з нуля і до введення в експлуатацію не перевищує 8 місяців. Такий підхід є усталеною європейською практикою, адже ефективно вирішує соціальну проблему в умовах обмежених ресурсів та часу, тобто відповідає умовам воєнного стану. За результатами моніторингу руйнації медучстанов МОЗ України першочергово визначило відбудувати заклади у 6 регіонах України (табл. 1).

Таблиця 1. Реєстр модульних клінік України, які будуть відбудовані упродовж 2022-2024 рр.

№ з/п	Назва регіону, в якому запланована побудова модульна клініка	Локація модульної клініки
1.	Дніпропетровська область	м. Перещепине
2.	Запорізька область	смт. Широке
3.	Львівська область	м. Львів
4.	Миколаївська область	сел. Березанка
5.	Сумська область	м. Тростянець
6.	Чернігівська область	м. Чернігові

Так, між Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) від імені Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку (Німеччина) та Перещепинською міською радою (Дніпропетровська область) було підписано Меморандум про взаєморозуміння та співпрацю. Предметом співпраці за цим Меморандумом стало встановлення тимчасової Прибудови на території Перещепинського відділення КП «Новомосковська центральна регіональна лікарня інтенсивного лікування» (м. Перещепине), що монтується з модульних блоків. Модульна консультативно-діагностична поліклініка орієнтовно має площу приміщень близько 500 м². Основним результатом Проєкту є підтримка якості, доступності та безпечності надання спеціалізованої медичної допомоги населенню Перещепинської та сусідніх громад Новомосковського району в умовах воєнного стану та обумовленого ним збільшення кількості пацієнтів (постраждали внаслідок військових дій, внутрішньо переміщені особи тощо). Адже Дніпропетровщина є значним за обсягом переселенським хабом, яка за період 2014-2024 рр. прийняла чи не найбільшу кількість внутрішньо переміщених осіб. При цьому Новомосковський район є транспортною артерією, яка поєднує між собою Харківську, Дніпропетровську та Запорізьку область, а відтак стратегічне значення Новомосковського району в умовах війни має надзвичайно велике значення в контексті надання медичної допомоги цивільному населенню та з метою належного медичного забезпечення військовослужбовців ЗСУ.

На даний час будівлю лікувально-діагностичного центру введено в експлуатацію. Будівля клініки має сонячну електростанцію, генераторний майданчик. По периметру будівлі розташовано захисні споруди типу Hesco bastion на випадок загрози ракетного обстрілу медичного закладу. Потужність клініки дозволяє приймати щоденно до 200 пацієнтів в день, адже вона оснащена кабінетами лікарів-спеціалістів різного профілю, лабораторію та має фізіотерапевтичне відділення (18 напрямів медичної допомоги та реабілітації). Досвід експлуатації модульної консультативно-діагностичної поліклініки, як зазначають представники МОЗ України, у подальшому буде застосований для організації медичної допомоги на деокупованих територіях.

Отже, проєктний підхід у сфері публічного управління охорони здоров'я дозволяє розмежувати соціальну відповідальність та функції органів влади центрального, регіонального та локального рівня за надання якісних і доступних медичних послуг. Уряд України залучає кошти міжнародних інвесторів, здійснює моніторинг і контроль дотримання міжнародних зобов'язань, а органи місцевої влади, органи місцевого самоврядування разом з керівництвом медичного закладу відповідають за підготовку медичного персоналу та якісне медичне обслуговування населення, тобто за соціально-економічний результат упровадження та сталості міжнародного Проєкту в обраному регіоні.

Список використаних джерел

Проєктний менеджмент у публічному управлінні: підручник / кол. авт.; за наук. ред. Ю. П. Шарова. К. : НАДУ, 2017. 344 с.

Офіційний веб-сайт проєкту «Поліпшення послуг у сфері охорони здоров'я та соціального захисту». URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/83322.html>

Тарас Мік,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Інституту екологічної економіки і менеджменту Національного лісотехнічного університету України

Taras Mik,

postgraduate student of the Department of Public Administration and Governance, Institute of Environmental Economics and Management of the National Forestry University of Ukraine

Науковий керівник: **Олександр Сушинський**, доктор наук з державного управління, професор, перший проректор з науково-педагогічної роботи Національного лісотехнічного університету України

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ

THE IMPACT OF CORRUPTION ON THE EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE: ANALYSIS OF THE CURRENT STATE

Interest in corruption in public administration underscores the need for analysis and resolution. Corruption complicates the path to economic development and undermines citizens' trust in governmental bodies. Anti-corruption measures require a comprehensive approach, political will, and concrete actions. Legal mechanisms and cooperation among branches of government, civil society, and international partners are crucial. Ukraine's Anti-Corruption Strategy until 2025 sets priorities and mechanisms to combat corruption. Increasing citizens' awareness of the consequences of corruption is also necessary.

Keywords: corruption, public administration, analysis, Ukraine.

У сучасному світі корупція є однією з найбільших загроз ефективності та прозорості публічного управління. В Україні, як і в ряді інших країн, це явище є серйозною перешкодою на шляху до економічного розвитку та порушує довіру громадян до державних органів.

Зростання інтересу до проблеми корупції у сфері публічного управління свідчить про необхідність ретельного її аналізу та розв'язання. Ця проблема викликає не лише загальний розлад у суспільстві, але й прямо підриває основи демократії та правової держави.

Збереження інститутів демократії та правового державного ладу вимагає активної боротьби з корупцією. Зокрема, необхідно посилювати правові та інституційні механізми контролю за діяльністю владних структур та строго карати осіб, які зловживають своїм посадовим становищем.

Політична воля та реальні дії є важливими чинниками у боротьбі з корупцією. Створення ефективних механізмів протидії корупції у сфері публічного управління вимагає комплексного підходу та взаємодії різних галузей влади, громадськості та міжнародних партнерів.

Політико-правові засади антикорупційної політики в Україні досить чітко визначені на законодавчому, нормативному та інституційному рівнях. Вони відображені, зокрема, в Законах України «Про запобігання корупції» [3], «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2021-2025 роки» [4] та ряді інших законодавчих і нормативно-правових актів, що стосуються боротьби з корупцією у сфері публічного управління.

Вплив корупції на ефективність публічного управління проявляється у широкому спектрі негативних наслідків, які, зокрема, включають соціальні та економічні проблеми, такі як втрата довіри до влади, негативний вплив на розвиток економіки, систематичні порушення принципів справедливості та занепад ключових інституцій, що, в свою чергу, може призвести до виникнення хаосу та невизначеності в правовій системі.

Фактори, що сприяють корупції, включають низьку зарплатню у сфері публічного управління, відсутність ефективних механізмів контролю, системні проблеми в управлінні та відсутність відповідальності, а також низький рівень етичності та прозорості.

На сьогодні у сфері державного управління спостерігаються різні форми корупції, такі як підкуп, розкрадання, незаконне збагачення, зловживання впливом та службовим становищем тощо. Корупція по-різному проявляється в різних галузях публічного сектору через специфіку діяльності та можливості для зловживань, зокрема:

- у галузі безпеки та оборони: розкрадання коштів під час здійснення закупівель, що може послабити здатність держави захищатися від ворогів;
- у галузі охорони здоров'я: хабарі, які пацієнти змушені платити лікарям, для отримання медичних послуг та швидкого доступу до лікарської допомоги або ж розкрадання коштів під час закупівлі медичного обладнання та ліків;
- у правоохоронній галузі: підкуп службових осіб з метою уникнення відповідальності за правопорушення або для здійснення інших незаконних дій;
- у галузі будівництва та інфраструктури: хабарі з метою отримання дозволів на проведення будівництва, а також зловживання при розподілі бюджетних коштів на інфраструктурні проекти тощо.

Це лише деякі приклади того, як корупція може проявлятися у різних галузях публічного сектору. Кожна з цих сфер має унікальні характеристики, але всі вони потребують уваги та заходів для запобігання корупції та забезпечення прозорості і ефективності в державному управлінні.

20 червня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Антикорупційну стратегію, яка діятиме до 2025 року. В основу розробки Стратегії покладені 5 основних принципів:

- оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування;
- зниження «людського фактору» та збільшення прозорості і ефективності у стосунках держави з громадянами та організаціями;
- створення зручних та законних альтернатив корупційним практикам;
- забезпечення дієвого державного контролю за дотриманням публічними службовцями правил етичної поведінки, а також вимог антикорупційного законодавства;
- забезпечення невідворотності відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

Антикорупційна стратегія охоплює питання функціонування загальної системи запобігання корупції, визначає пріоритети запобігання корупції у конкретних секторах державного управління та приділяє велику увагу питанню відповідальності за корупцію [1].

Проте, як наголошують різні антикорупційні експерти, прийняття лише одного антикорупційного законодавства держави є недостатнім. Необхідно, щоб суспільство і надалі продовжувало активно контролювати і відстежувати діяльність влади, оскільки відіграє найактивнішу роль у боротьбі з корупцією.

Соціологічне опитування, проведене Transparency International Ukraine наприкінці 2023 року, показало, що корупційні ризики зараз турбують 88% українців. Найбільшою небезпекою у відновленні України населення бачить корупцію, причому одразу за двома параметрами: відсутність контролю та, як наслідок, розкрадання коштів (79%) та повернення корупційних схем (75%) [2].

Відтак, для досягнення позитивних змін, окрім проведення реформ та прийняття антикорупційного законодавства, необхідно спрямувати зусилля на підвищення рівня свідомості громадян щодо негативних наслідків корупції.

Список використаних джерел

1. Антикорупційна стратегія: веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/antycoruptsijna-strategiya/> (дата звернення: 19.02.2024).
2. Індекс сприйняття корупції – 2023: веб-сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2023/> (дата звернення: 19.02.2024).
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. 07 лист. (№ 87). С. 156.
4. Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. 22 лип. (№ 56). С. 66.

Єгор Міненко,

Голова Спілки молодих державних службовців України

Василь Орищук,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yehor Minenko,

Head of the Union of young civil servants of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7169-3252>

Vasyl Oryshchuk,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-4362-2785>

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНА СЛУЖБА: МОЛОДІЖНИЙ АСПЕКТ

PUBLIC ADMINISTRATION AND CIVIL SERVICE: YOUTH ASPECT

This article explores the pivotal role of the youth in Ukraine's defense and state-building processes amid the Russian military invasion. It highlights how the younger generation, being at the forefront of national defense, also embodies the driving force behind economic development, population renewal, and the advancement of science, culture, and society. The piece argues for the critical importance of engaging youth in managerial decision-making and public administration as a means to harness their innovative potential and adaptability to technological and societal changes. It emphasizes that integrating young, talented individuals into the state service, combined with the experience of older generations, can transform the public administration system into an effective structure capable of responding to societal needs. The article advocates for expanding youth spaces and developing youth infrastructure as a social platform for fostering communication skills and innovative thinking, essential for integrating youth into new social structures and ensuring sustainable economic development.

Keywords: *civil service, youth policy, efficiency of decisions.*

Сьогодні Україна зазнала військового вторгнення з боку Росії, тому на її захист стало багато молодих людей. Молоде покоління є одне із найбільш активних у захисті держави так як і у всіх процесах державотворення, адже «майбутнє кожної країни залежить від молоді, молоді люди забезпечують економічний розвиток та відтворення популяції людства, забезпечують ВВП держави, ріст економіки, науки, культури, суспільства. Відповідно, основні програми економічного та політичного розвитку кожної країни направлені на стимулювання молодіжної політики та залучення молоді як основи для подальшого розвитку країни [1].

У контексті політичного розвитку кожної країни, стимулювання молодіжної політики та залучення молоді до процесу прийняття управлінських рішень є критично важливими, оскільки молодь виступає як джерело інновацій, сприяючи розвитку та модернізації публічного управління через свою здатність швидко адаптуватися до змін та відкритість до нових технологій. Залучення молоді до управлінських рішень також сприяє демократизації влади, робить її більш представницькою та відкритою, підвищує соціальну активність молоді та їхню зацікавленість у політичному житті, що є інвестицією в підготовку майбутніх лідерів та фахівців. Це дозволяє ефективніше реагувати на сучасні соціальні виклики, зміцнює соціальну згуртованість, демонструючи важливість кожного члена суспільства та сприяє формуванню відчуття спільної відповідальності за майбутнє країни, що є ключовим фактором сталого розвитку та прогресу.

Залучення молоді полягає у створенні можливостей для участі молодих людей у формуванні та реалізації політики. Ці можливості створюються шляхом розвитку формальних та неформальних механізмів участі молоді, починаючи від молодіжних волонтерських груп та закінчуючи фокус-групами, від поточної консультативної діяльності до підтримки молодіжних проєктів [3].

Державна політика сьогодні має бути спрямована на активне залучення молоді до прийняття управлінських рішень, створення правової бази для оновлення керівного складу державної

служби, розробку та реалізацію національних, регіональних та галузевих програм із залучення молоді на державну службу. Це також дає молодим людям можливість розвинути свої управлінські навички, залучаючи їх до прийняття рішень. У довгостроковій перспективі це призведе до появи висококваліфікованих кадрів. Тому, залучаючи на державну службу талановиту молодь та інтегруючи досвід старшого покоління з інноваційним мисленням молодого, систему державного управління можна перетворити на ефективну структуру, здатну реагувати на потреби суспільства, дієвий механізм регулювання суспільних відносин [3].

Молоді кваліфіковані управлінські кадри відіграють вирішальну роль для держави, оскільки вони є носіями новітніх знань, інноваційних підходів та технологій, що сприяє модернізації управлінських процесів, підвищенню ефективності публічного сектора та відповідності управління сучасним викликам. Їхня адаптивність, енергія та відкритість до глобальних трендів забезпечують динамічний розвиток управлінських структур, сприяють впровадженню прогресивних реформ і зміцненню міжнародного іміджу країни як передової та інноваційної. Вони також відіграють ключову роль у формуванні політики, яка враховує потреби та очікування молодого покоління, забезпечуючи стаке соціально-економічне зростання та зміцнення демократичних інститутів, що є фундаментом для майбутнього процвітання України.

Саме тому необхідно розширювати молодіжний простір, що забезпечить можливість розвитку молодого покоління, розвивати молодіжну інфраструктуру як соціальну платформу для становлення молоді з метою формування комунікаційних навичок та інноваційного мислення, що дозволить повною мірою інтегрувати молодь у нові соціальні структури, адже ключовим ресурсом для формування сталого економічного розвитку є саме молоде покоління, яке має відповідну освіту, мислення та професійні навички. Рівень освіти молоді є вкрай важливим показником, оскільки визначає напрямок розвитку суспільства в цілому [4].

Сьогодні навички управління відіграють ключову роль у професійному та особистісному розвитку молоді, адаптуючи їх до швидкозмінного світу. Це забезпечує молодим людям необхідні знання та інструменти для ефективної адаптації та реагування на новітні технології, економічні зміни та соціальні виклики. Розвиток лідерських якостей, таких як відповідальність, ініціативність та здатність до прийняття рішень, є невід'ємною частиною управлінської освіти, що підвищує конкурентоспроможність молоді на ринку праці, сприяє їхньому кар'єрному зростанню, успішному становленню та самореалізації.

Список використаних джерел

1. Драпушко Р., Горінов П., Попатенко М., Філик Н. Молодіжна політика України через призму демографічних: стан та тенденції. Державна сімейна та молодіжна політика: законодавство, методи та практики. Київ : ДІСМП, 2022. № 1. С. 31–38.
2. Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
3. Драпушко Р., Горінов П., Міненко Є. Ефективність залучення молоді до прийняття управлінських рішень. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Том 33(72) № 3. С. 54–59.
4. Державна молодіжна політика України в умовах європейської інтеграції: виклики та можливості/Р. Драпушко та ін. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. URL: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/4_2022/2.pdf.

Світлана Москаленко,

кандидат наук з державного управління, доцент, завідувач відділу методології навчання і наукових досліджень Вищої школи публічного управління

Svitlana Moskalenko,

PhD in Public Administration, Associate Professor, Head of department of teaching methodology and scientific research of the High School of Public Governance

<https://orcid.org/0000-0002-5017-0230>

АКТУАЛЬНІСТЬ ПОШИРЕННЯ ЗНАТЬ ПРО РОЛЬ ВИДАТНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ УКРАЇНИ В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ

THE RELEVANCE OF DISSEMINATING KNOWLEDGE ABOUT THE ROLE OF OUTSTANDING PERSONALITIES OF UKRAINE IN STATE-FORMING PROCESSES

The relevance of understanding the history of state-building processes through the prism of the activities of famous personalities, as well as the dissemination of knowledge about their contribution to the establishment of the independence of our country, is indisputable, because it corresponds to national interests. Spreading knowledge about the role of outstanding personalities of Ukraine in state-building processes is extremely important in modern conditions, because it becomes a factor of patriotic education, affects the establishment of civil society and the rule of law, the activity of citizens, their motivations for participating in the development of the national state, countering encroachments on its sovereignty.

Keywords: state formation, history, outstanding personalities, education, national interests.

На нинішньому етапі націє- і державотворення в Україні проблема особистісного виміру історичних подій набуває все більшої значущості. Актуальність осмислення історії державотворчих процесів на вітчизняних теренах крізь призму діяльності відомих особистостей, а також поширення знань про їхній внесок у становлення незалежності нашої держави є беззаперечною, адже відповідає національним інтересам, які в умовах демократичного суспільства сприяють утвердженню в громадян почуття самоповаги й спрямовані на їхній духовний розвиток.

Науковці зазначають, що національні інтереси – це елемент порівняно динамічний, що формується на базі національних цінностей під впливом довгострокових тенденцій суспільного розвитку [1, с. 366]. Національні інтереси органічно пов'язані з національною ідентичністю, а також самоідентифікацією членів суспільства, на що спрямована праця національних інтелектуалів і діячів мистецтва, особливо тоді, коли нація перебуває в загроженому стані.

Така діяльність служить національному самозбереженню, дає змогу поєднувати національне із вселюдським, зберігати національну специфіку в умовах нинішньої глобалізації (рідну мову, побутові й культурні традиції, духовні цінності тощо). Важливим є процес долучення як дітей та молоді, так і дорослих членів суспільства до історико-культурного надбання, оволодіння загальнолюдськими, соціокультурними, національними цінностями й досвідом у процесах державотворчої діяльності. Його можна розглядати як один із ключових елементів ідентифікації української нації та чинників національної безпеки України.

З огляду на те, що характер сучасних суспільних взаємовідносин є свідченням рівня розвитку суспільства, де головну роль відіграє особистість з її готовністю до постійного розвитку, самовдосконалення та самопізнання [2, с. 205], ціннісні орієнтації стають об'єктом цілеспрямованого впливу, зокрема – виховання. При цьому, виховання на прикладах діяльності видатних особистостей є дієвим, бо уможливує надання нового імпульсу духовному оздоровленню суспільства.

Сукупність усталених ціннісних орієнтацій визначає мотивацію діяльності. Мотивація відіграє важливу роль у життєдіяльності людини, що передбачає внутрішнє засвоєння у перетвореному вигляді зовнішніх впливів та об'єктивізацію внутрішньої сутності особи [3, с. 43]. І яку б значну роль не відігравали соціальні групи, масові суспільні рухи, політичні партії, в кінцевому рахунку головним суб'єктом суспільного розвитку є особистість. Групи, рухи, партії та інші громадські і

політичні організації складаються з конкретних людей і тільки через взаємодію їх інтересів та волі визначається зміст і спрямування державотворчого політичного процесу та суспільного життя.

Державотворення – це процес створення, розбудови, удосконалення та модернізації системи влади, що відбувся в історичному минулому та триває на сучасному етапі розвитку країни. Видатні особистості – не лише талановиті полководці чи знані державні діячі; до цієї когорти належать усі, хто так чи інакше прославив свій народ, докладав зусиль до державотворчих процесів, ставав прикладом для наслідування, оберігав ідентичність.

Суспільно-політичні практики переконливо свідчать про стійкий взаємозв'язок і взаємовплив національної самосвідомості громадян, патріотичного виховання, внутрішньої української інтеграції та державотворчих процесів [4, с. 74]. Основне підґрунтя ціннісних орієнтацій становлять переконання людини, її схильності й моральні засади поведінки.

Структура людської діяльності у всій її різноманітності передбачає взаємозв'язок ціннісних, пізнавальних і вольових її аспектів. Саме наголос на пізнавальних аспектах варто робити при залученні громадян до суспільно-політичного життя, сприяючи підвищенню їхньої національної свідомості й утвердженню патріотичних почуттів. При цьому варто дбати і про релевантну форму подачі, і про якість інформації, що розкриває проблеми сутності нації, держави, еліти, влади та їх значення у процесі формування й становлення державності в Україні.

Основу нормативно-правової бази з окресленої проблематики становлять:

Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2834-IX «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»;

Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII «Про освіту»;

Закон України від 09 квітня 2015 р. № 314-VIII «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті»;

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2018 р. № 710-р в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 жовтня 2022 р. № 893-р;

Концепція забезпечення національної системи стійкості, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 р. № 479/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»;

Стратегія національно-патріотичного виховання, затверджена Указом Президента України від 18 травня 2019 р. № 286/2019;

Указ Президента України від 01 грудня 2016 р. № 534 «Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості у цій сфері».

Отже, поширення знань про роль видатних особистостей України в державотворчих процесах є надзвичайно важливим у сучасних умовах, адже стає чинником патріотичного виховання, впливає на утвердження громадянського суспільства і правової держави, активність громадян, їхні спонукальні мотиви для участі в розбудові національної держави, протидії посяганням на її суверенітет. А в умовах війни ця тема набуває особливої гостроти.

Список використаних джерел

1. Гонюкова Л. В., Ларіна Н. Б., Ларін С. В. Публічне управління захистом національних цінностей в умовах воєнних дій в Україні: теоретико-методологічний підхід. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 16. С. 356–382.

2. Обушна Н. І., Селіванов С. В. Механізми розвитку кадрового потенціалу державної служби: теоретичний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 2(45). С. 204–212.

3. Концепція національних інтересів України (проект): для обговорення на наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 12 жовтня 2017 р.) / За заг. ред. В. С. Куйбіди, І. В. Розпутенка; авт. кол.: В. С. Куйбіда, І. В. Розпутенко, О. І. Гринів та ін. Київ : НАДУ, 2017. 94 с.

4. Дакал А. В., Москаленко С. О. Патріотичне виховання у контексті забезпечення національної стійкості. *Держава та регіони. Серія: «Публічне управління і адміністрування»*. 2023. № 3. С. 73–78. URL: DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2023.3.11>

Ольга Мосьондз,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olha Mosondz,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0007-3405-1323>

Науковий керівник: **Тетяна Василевська**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИКА НАТО ЩОДО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

NATO POLICY REGARDING UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The paper examines the issue of NATO's policy towards Ukraine.

It is noted that the development of relations between Ukraine and NATO began from the moment of independence on the basis of dialogue and cooperation, when in 1991 Ukraine joined the North Atlantic Cooperation Council and joined the «Partnership for Peace» program (1994).

As a conclusion, it is said that NATO's policy after the full-scale invasion changed from conditionality and the possibility of bargaining with the Russian Federation to active financial and military assistance, especially in the conditions of significant successes and successful counteroffensives of the Armed Forces of Ukraine.

Keywords: politics, NATO, relations.

Взаємовідносини України з НАТО набувають формування в умовах внутрішньої та зовнішньої складності, що виникла після отримання незалежності в 1991 році, враховуючи різноманітні суспільно-політичні настрої та інтереси. Ці умови супроводжувалися зовнішньополітичним впливом Російської Федерації, яка продовжує своє історичне прагнення контролю над територіями колишнього радянського простору, деякі з яких виявили бажання стати членами НАТО після 1990-х років.

Прагнення України до вступу в НАТО викликало серйозне занепокоєння у РФ ще в 1992 році, що призвело до підсилення тиску через створення сепаратистських осередків на сході країни, у Чернівецькій, Закарпатській областях та в Криму.

Крім того, РФ запровадила штучні механізми спекуляції щодо мовного питання, прав меншин, конфліктів навколо Чорноморського флоту, розпочала енергетичні та торговельні війни тощо.

Таким чином, гібридна війна проти України почалася на початку 1990-х років за допомогою методів «м'якої сили» [1, с.127].

Україна поки що не є членом НАТО, тому їй не надаються усі ті гарантії безпеки, які передбачені у договорі про заснування Альянсу. Проте вона є партнером організації, оскільки відносини ґрунтуються на тісній співпраці та використанні принципів та стандартів захисту національних інтересів.

Розвиток відносин між Україною та НАТО почався з моменту незалежності на базі діалогу та співпраці, коли в 1991 році Україна приєдналася до Ради північноатлантичного співробітництва та вступила до програми «Партнерство заради миру» (1994 рік). Інституційно-правові засади, прийняті на початку 1990-х років, стали основою розвитку сучасних відносин між Україною та НАТО, які пройшли різноманітні перетворення, характеризуючи себе поступовою траєкторією у межах вищезгаданої програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ), Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС) та Ради євроатлантичного партнерства (РСАП). Якісно новий етап у відносинах настав після укладення Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО 9 липня 1997 року [2, с.85].

Для України важливо зміцнити свою безпеку за допомогою підтримки Північноатлантичним альянсом у контексті конфлікту з Росією та прискорити свій шлях до вступу в організацію. Починаючи з 2014 року, взаємовідносини України з НАТО пережили кілька етапів. Можливою

схемою їх класифікації є зв'язок з ключовими подіями та етапами війни Росії проти України та реакцією НАТО на ці події. Ми пропонуємо наступну періодизацію:

2014–2015: «Антикризова підтримка». НАТО активно допомагала Україні у відповідь на російську агресію, забезпечуючи гуманітарну та технічну допомогу, проводячи спільні навчання та засідання Ради партнерів Україна-НАТО.

2015–2018: «Зміцнення обороноздатності». НАТО спрямовувала зусилля на зміцнення власної та української обороноздатності за рахунок збільшення військового бюджету та підвищення ефективності спільних військових навчань.

2018–2022: «Інтеграція до структур НАТО». Україна активно працює над впровадженням реформ, необхідних для інтеграції до структур НАТО, зосереджуючись на підвищенні стандартів безпеки, контролю над армією та адаптації до стандартів Альянсу.

З 24 лютого 2022 року: «Стратегічне партнерство в умовах широкомасштабного російського вторгнення». НАТО реагує на агресію Росії шляхом внутрішньої консолідації, наданням Україні всебічної військової допомоги та однозначним усвідомленням війни в контексті європейської та глобальної безпеки.

Важливою складовою для української політики сьогодні є максимальне використання всіх наявних, а також створення нових можливостей (у тому числі регуляторних та інституційних) співпраці, які б наблизили членство в майбутньому, а зараз сприяли б:

- 1) підвищенню рівня обороноздатності України у війні;
- 2) успішні контрнаступи на фронтах і деокупація українських територій;
- 3) поглиблення стандартизації українських військ з НАТО, тобто забезпечення максимальної оперативної сумісності Збройних Сил України зі збройними силами держав-учасниць Альянсу [3].

В підсумку, політика НАТО після широкомасштабного вторгнення змінилася від умовності та можливості торгу з Російською Федерацією до активної фінансової та військової допомоги, особливо в умовах значних успіхів та успішних контрнаступів Збройних Сил України. Для України наразі важливо посилити підтримку Північноатлантичним альянсом безпеки України в умовах російсько-української війни та, відповідно, визначити можливості швидкого шляху до членства в організації. Щодня Україна доводить свою сумісність зі стандартами Альянсу, але ірраціональний страх «ескалації конфлікту» все ще впливає на позицію НАТО.

Список використаних джерел

1. Алексієвець Л., Алексієвець М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект. Український історичний журнал. 2020. № 1. С. 126–142
2. Тодоров І. Історичні, геополітичні та політико-правові засади співробітництва України та НАТО. Незалежний культурологічний часопис «І». 2014. № 77. С. 84–108.
3. Шелест Г., Кравченко В., Шеренговський Д. Вісім тез від української експертної спільноти щодо стратегічної концепції НАТО-2030. Українська призма. 2020. URL: http://prismua.org/eight_point_nato/

Світлана Мотрій,

аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

Svitlana Motrii,

postgraduate student of the Department of Public Management and Administration Poltava State Agrarian University

<https://orcid.org/0009-0009-5973-5662>

Науковий керівник: **Олександр Галич**, кандидат економічних наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ДОРАДНИЦТВА НА ОСНОВІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ADVISORY ON THE BASIS OF DIGITAL TRANSFORMATION

The digital transformation of the agricultural sector is attracting considerable public attention due to the prospects of increased profitability.

The digitalization processes of the agricultural sector of Ukraine are currently characterized by a basic level and limited data control, a significant difference in digital literacy and the implementation of technologies between various stakeholders of the agricultural sector.

To facilitate a faster digitization process, there is a need to improve data sharing between stakeholders such as farmers, government, manufacturers, consumers and others. Digital platforms, e-governance, agricultural advisory, access to financial services and information sharing are very important for today's digital transformation.

Keywords: *agricultural consultancy, digital transformation, innovations.*

Важлива роль в розвитку сільського господарства належить сільськогосподарському дорадництву, яке вже досить давно та успішно існує у різних формах в усіх розвинутих країнах світу.

Основні завдання дорадчої діяльності визначені положеннями статті 4 Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» [1].

В умовах сьогодення сільськогосподарське дорадництво є одним із інструментів, який спроможний вивести особисті селянські господарства та фермерські на новий рівень і забезпечити їх конкурентоспроможність не лише на рівні української держави, а навіть серед європейських країн.

В сучасному світі комп'ютерні технології стали невід'ємною складовою будь-якої сфери суспільного життя, адже майже у кожного державного органу, структури, служби чи агенції є власні сайти та бази даних. Новітні цифрові технології відкривають унікальні можливості для розвитку економіки та різних сфер діяльності країни, та як результат підвищення якості життя громадян країни. Не виняток і сільське господарство.

Останніми роками сільське господарство в Україні всіляко намагається інтегрувати передові науково-технічні розробки й застосувати їх у своє виробництво. Тому неабиякий акцент у дорадництві ставиться на поширенні сучасних знань серед сільськогосподарських товаровиробників, на їх навчанні та інформаційній підтримці. Успішність розвитку сільськогосподарської діяльності залежить від оперативності освоєння новітніх технологій, адаптації до нових умов, організаційних змін, необхідних для його розвитку.

Важливою частиною системи заходів для прискорення розвитку сільськогосподарських підприємств, підвищення їх продуктивності та конкурентоспроможності є інноваційна діяльність. В умовах інтеграції України в міжнародний економічний простір виникає необхідність переходу вітчизняної економіки на інноваційну модель розвитку. Стрімкі зміни методів та технологій виробництва, управління та організації підприємств призводять до загострення конкурентної боротьби, у якій перемагають ті суб'єкти господарювання, що проводять свою діяльність із застосуванням інновацій.

Ринок інформаційно-консультаційних послуг для суб'єктів господарювання у сфері сільського господарства в Україні представлений, зокрема, агроконсалтинговими фірмами, які надають платні

консультаційні послуги переважно великим сільськогосподарським підприємствам; екстеншн-центрами, які спрямовують свою діяльність на навчання конкретних цільових груп; дорадчими службами, які фінансуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, іноземних інвесторів в рамках певних програм та проєктів, тому їх послуги доступні малим та середнім сільгоспвиробникам.

Ефективний розвиток сільського господарства залежить від інформаційно-консультаційного обслуговування з боку сільськогосподарських дорадчих служб, а також застосування інформаційних технологій та системи електронного дорадництва. Актуальним, на мою думку, буде створення ефективної та єдиної електронної інформаційно-консультаційної системи для сільськогосподарських виробників, в якій будуть представлені для застосування високоефективні електронні технології.

Забезпечення безперервного процесу збору та обробки інформації, використання баз знань дорадчих служб, інноваційних технологій обробки сільськогосподарських земель та інших ресурсів можливо лише з допомогою використання сучасної інтегрованої автоматизованої інформаційної системи управління, дані якої взаємодіятимуть з іншими даними систем електронного урядування [3, с. 80-93].

Шляхи розвитку сільського господарства в Україні передбачають збалансовані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм організації виробництва на основі першочергового розв'язання найактуальніших проблем.

Проте, сільське господарство не може ефективно функціонувати без допомоги держави, яка повинна не тільки мати власну інноваційну політику, а й безпосередньо регулювати інноваційний процес шляхом впровадження певних державних заходів та забезпечення цифровізованого їх поширення в системі сільськогосподарського дорадництва.

Також вагомий внесок у забезпечення інноваційного розвитку належить аграрній науці, основними завданнями якої є: виконання власних наукових досліджень із проблем інноваційного розвитку сільського господарства в регіонах та впровадження наукових розробок в сільському господарстві, їх науково-консультаційний супровід шляхом проведення різноманітних конференцій, семінарів, нарад, круглих столів та навчань [4].

Як підсумок можна сміливо сказати, що сучасний аграрний сектор України стоїть перед викликом постійних змін та необхідністю впровадження інновацій для підвищення продуктивності, якості та конкурентоспроможності. Україна, яка відома своєю родючою землею, має потенціал для вдосконалення сільськогосподарського сектору через інноваційні підходи. Проте, для успішного розповсюдження та впровадження інновацій в аграрній сфері необхідний надійний механізм, який би сприяв співпраці між господарствами, науковцями та владою.

В сучасному світі та в Україні відбувається цифровізація в дорадництві, навчаються дорадники і фермери, створюються бази даних для швидкого реагування на інноваційні зміни. Все це – шлях до успішного розвитку сільського господарства України, поліпшення добробуту сільського населення та розвитку сільської місцевості в цілому [2, с. 36-43].

Список використаних джерел

1. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України: № 1807-IV від 17 червня 2004 року: Відомості Верховної. Ради України: 2004: https://protocol.ua/ua/pro_silskogospodarsku_doradchu_diyalnist_stattya_4/
2. Горобець Н. М. Цифрові технології в системі стратегічного управління аграрними підприємствами: Агросвіт: № 1, Електрон. Вид. 2022. с. 36–43.
3. Бакун Ю. О., Саяпін С. П. Шляхи цифрової трансформації сільськогосподарського дорадництва в Україні: Економіка АПК: № 4, 2020. с. 80–93.
4. Гейць В. М. та ін. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь: НАН України: Київ: 2015. 336 с.

Вячеслав Нагорний,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viacheslav Nahornyj,

postgraduate student of the Public Policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko Kyiv National University

<https://orcid.org/0009-0001-0300-8345>

Науковий керівник: **Наталія Корчак**, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ОРГАНАМИ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ У ВЗАЄМОДІЇ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL DIRECTIONS FOR IMPROVING THE PERFORMANCE OF SOCIAL FUNCTIONS BY THE AUTHORITIES OF THE PENITENTIARY SERVICE IN INTERACTION WITH OTHER STATE AUTHORITIES

The reform of the penitentiary system of Ukraine, the transition to a rehabilitation approach in the resocialization of convicts requires improvement in the performance of social functions by bodies and institutions in the field of execution of punishments. Coherence, effectiveness of correctional policy, culture, effectiveness of resocialization, reintegration, and return of a prisoner's integral personality to society depend on the interaction of penitentiary service personnel with other state bodies. Taking into account the above, the research outlines the concept of the penitentiary system, its structural bodies, social functions that belong to the sphere of performance of these bodies. The work clearly systematizes the key social functions performed by the bodies of the penitentiary service in Ukraine. Key administrative and legal directions for improving the performance of social functions by the bodies of the penitentiary service in cooperation with other state bodies are identified as follows: improvement of coordination and coherence in their work in accordance with the goals of reforming the penitentiary system; implementation of operational planning of the activities of penitentiary service bodies based on a dynamic approach according to their main functions, including social ones; digitization: implementation of digital tools for interaction with other state bodies.

Keywords: *penitentiary system, penitentiary service, social functions, penitentiary service cooperation, coordination, operational planning.*

Для визначення адміністративно-правових напрямків покращення виконання соціальних функцій органами пенітенціарної служби у взаємодії з іншими державними органами варто окреслити наступні аспекти цієї області дослідження: поняття пенітенціарної служби, її структурні органи; види соціальних функцій, які належать до компетенції пенітенціарної служби; ключові державні органи, з якими взаємодія пенітенціарна служба при виконанні соціальних функцій.

В законодавстві України пенітенціарну систему (ПС) визначено як «систему спеціально уповноважених органів і установ, діяльність яких спрямована на формування, реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації» з метою захисту суспільства від злочинності. Для досягнення мети діяльність та взаємодія усіх органів державної влади має бути зосереджена на виконанні соціальних функцій: створенні умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, формуванні заходів для свідомого відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства, повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві, запобігання вчиненню ним нових кримінальних правопорушень [3].

До ПС входять центральні органи виконавчої влади, територіальні органи з питань виконання кримінальних покарань; установи виконання покарань (УВП), слідчі ізолятори; органи пробації; заклади освіти та охорони здоров'я; підприємства, установи і організації, створені для забезпечення виконання завдань пенітенціарної системи [3].

При виконанні соціальних функцій органи пенітенціарної служби (Державної кримінально-виконавчої служби, ДКВС) взаємодіють з іншими державними органами: органами виконавчої влади (міністерствами та відомствами, зокрема інших держав для запозичення досвіду, налагодження співпраці, місцевими органами державного управління), судовою владою та органами правосуддя, правоохоронними органами тощо. Варто відмітити, що серед завдань ДКВС України – «взаємодія з органами державної влади щодо підготовки засуджених до звільнення з установ виконання покарань»; «взаємодія із Міністерством освіти і науки України для професійно-технічного і загальноосвітнього навчання засуджених та надання освітніх послуг особам, узятим під варту» [1]. До органів пенітенціарної служби належать [2]:

1. Управління пенітенціарних інспекцій як самостійний структурний підрозділ Міністерства юстиції України, що в контексті виконання соціальних функцій здійснює контроль та перевірки органів ДКВС, службові розслідування при порушенні прав людини тощо.

2. Департамент з питань виконання кримінальних покарань, що здійснює: контроль, моніторинг дотримання прав та інтересів засуджених, організацію безпеки осіб під вартою та в'язнів, здійснення їх охорони, організацію процесу позитивних змін засуджених, їх свідоме відновлення в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення до самостійного соціально-прийняттого життя в соціумі (ресоціалізація); організацію, проведення соціально-виховної, психологічної (корекційної) роботи із засудженими, залучення до її проведення представників інших установ та організацій, фізичних осіб; організацію загальноосвітнього, професійно-технічного навчання засуджених в УВП.

3. Державна установа «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» (ЦОЗДКВС) надає медичні послуги засудженим, особам під вартою, здійснює медичне забезпечення персоналу ДКВС України, державний санітарно-епідеміологічний нагляд в місцях провадження господарської діяльності ЦОЗ ДКВС України та на їх територіях.

4. Державна установа «Центр пробації» здійснює наглядову пробацію, соціально-виховну роботу із засудженими, до яких застосовано пробацію, забезпечує судів інформацією для характеристики обвинувачених (досудові доповіді).

5. Медичні реабілітаційні центри, що виконують функцію реабілітації засуджених (виправлення).

Серед основних соціальних функцій для вирішення суспільних проблем, забезпечення соціальних норм, правил, стандартів, які здійснюють органи пенітенціарної служби в Україні, виділимо [1-2]:

– забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту;

– діяльність пенітенціарної служби, пов'язана з наданням соціальних послуг засудженим: освітніх, медичних, послуг з пошуку житла та роботи;

– діяльність, пов'язана з формуванням, підтримкою належних умов, правил та норм утримання осіб під вартою, забезпечення їх безпеки, безпеки суспільства через контроль за дотриманням прав та інтересів правопорушників, контроль охорони УВП, державним наглядом за станом безпеки;

– організація проведення соціально-виховної, психологічної (корекційної) роботи з в'язнями;

– контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту.

Серед ключових адміністративно-правових напрямків покращення виконання соціальних функцій органами пенітенціарної служби у взаємодії з іншими державними органами визначимо такі:

1. Покращення координації між цими органами, приведення у відповідність завдань, заходів, дій усіх зацікавлених сторін, залучених до виконання соціальних функцій, спільній меті та цілям: ресоціалізації та реабілітації засуджених, дотримання їх прав та інтересів, забезпечення безпеки суспільства.

2. Впровадження операційного планування діяльності органів пенітенціарної служби за їх основними функціями, включаючи соціальні, з можливістю поточного коригування планів на основі динамічного підходу.

3. Цифровізація: впровадження цифрових інструментів взаємодії з іншими державними органами для автоматизації комунікації, зв'язку, вдосконалення та оптимізації процесів обміну інформацією тощо.

Список використаних джерел

1. Державна кримінально-виконавча служба України. Про ДКВС. Основні завдання та функції. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/dkvs/about/functional> (дата звернення 14.02.2024).
2. Організаційна структура та завдання Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: <https://kvs.gov.ua/about-service/structure/> (дата звернення 14.02.2024).
3. Проект Закону про пенітенціарну систему: 5293 від 22.03.2021. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71498 (дата звернення 14.02.2024).

УДК 005.93.351

Ігор Назаренко,

аспірант кафедри регіонального управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Ihor Nazarenko,

postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Світлана Дяченко,** доктор наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНІ ТRENДИ

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE: HISTORICAL EXPERIENCE AND CURRENT TRENDS

Innovative entrepreneurship in one form or another has existed in society since the beginning of its existence. The first exchanges of tools and food, which existed long before the concept of barter was defined, are one of the many examples of entrepreneurial activity. As in ancient times, innovation has been a constant companion of entrepreneurship, as creating a better, more efficient product is the key to entrepreneurial success and creates new benefits for society. From ancient times to the present, an innovative approach to any business usually results in a product that is superior in most respects. The state's task is not only to create economic and social conditions for the development of innovative entrepreneurship, but also to participate directly in their creation, expansion and competitiveness in the global market.

Keywords: historical experience, entrepreneurship, innovation, trends.

Сьогодні конкурентні переваги належать тим країнам, які розуміють і вміють ефективно використовувати свої ресурси, спрямовуючи їх на розвиток. Один з ключових аспектів економічного зростання полягає в інноваційному розвитку, який передбачає залучення науково-технічних ресурсів, основи новітніх технологій та впровадження цілеспрямованої інноваційної політики [1].

У світовій практиці відзначається чіткий зв'язок між інноваційною діяльністю та економічним зростанням країни. Висока динаміка інноваційних процесів, що підпорядкована глобальним процесам обміну науково-технологічними розробками та поширенню ідей, визначає рівень інноваційного розвитку країни загалом [2, с.22]. Для вітчизняних підприємств є надзвичайно важливим зайняти своє місце в ланцюгу інноваційної активності, забезпечивши можливість використання наукового потенціалу в різних галузях.

Історія економічного розвитку в розвинених країнах підтверджує, що саме підприємництво виступає ключовим рушійним механізмом сучасної ринкової економіки. Однак для того, щоб підприємства виходили на ринок з новаторськими ідеями, продуктами та послугами, необхідний інноваційний підхід. Підприємництво та інновації є двома основними факторами, що забезпечують економічний прогрес в умовах сучасної глобалізації.

Окрім новаторських технологій та проривів у сфері інформаційних технологій, таких як Інтернет, створення нових матеріалів чи біотехнологій, важливими стають нові методи розвитку ринку та організації праці. Підприємництво є першим кроком, а інноваційний процес є ключовим методом роботи сучасної економіки. Проте не кожне підприємство є інноваційним, лише те, що спроможне перетворити підприємницький потенціал на створення, використання чи поширення інноваційних продуктів.

Серед суб'єктів інноваційного підприємництва варто виділити підприємства та організації, що займаються інноваційною діяльністю. Інноваційне підприємство розглядається як те, яке проводить комплексне новаторство, здійснює науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, впроваджує нові науково-технічні рішення та має високий рівень фінансування інноваційної діяльності [3, с.34].

У світовому досвіді формування ефективною інноваційної політики розвитку підприємства акцентується на відмові від традиційної лінійної моделі наукових досліджень та переході до нелінійної, орієнтованої на попит. Також важливими є сприяння бізнесу, який виступає системним

інтегратором науково-технічних та інвестиційних рішень, та урахування національних особливостей економічного та соціально-політичного контексту.

Розвиток інноваційного підприємництва в національній економіці має свої давні коріння. Незважаючи на різноманітність підходів, інноваційне підприємництво можна розглядати як унікальну форму економічної активності, де індивід ініціює, організовує, стабілізує та розвиває різні форми бізнесу на основі ризику, підприємливості, відповідальності та особистої зацікавленості.

Інноваційне підприємництво є ключовим фактором економічного зростання та розвитку в сучасному світі. Від середини минулого століття історичний розвиток інноваційного підприємництва був дуже швидким та динамічним. З'явилися нові технології, які дозволили підприємцям створювати нові продукти та послуги, що змінюють спосіб життя людей.

Перший етап розвитку інноваційного підприємництва припадає на 1950-1970 роки. У цей період було створено багато нових технологій, таких як комп'ютери, транзистори, супутники, лазери тощо. Ці технології дозволили підприємцям створювати нові продукти та послуги, що змінюють спосіб життя людей. Наприклад, комп'ютери дозволили створювати нові програми та системи, що полегшили роботу людей та зробили її більш ефективною.

Другий етап розвитку інноваційного підприємництва припадає на 1980-2000 роки. У цей період було створено багато нових технологій, таких як мобільні телефони, Інтернет, GPS та інші. Ці технології дозволили підприємцям створювати нові продукти та послуги, що змінюють спосіб життя людей. Наприклад, мобільні телефони дозволили людям бути на зв'язку зі світом у будь-який час та в будь-якому місці.

Третій етап розвитку інноваційного підприємництва припадає з 2010 р. по теперішній час. Створено багато нових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, Інтернет речей та інші. Ці технології дозволяють підприємцям створювати нові продукти та послуги, що змінюють спосіб життя людей. Наприклад, штучний інтелект дозволяє створювати нові програми та системи, що полегшують роботу людей та зробили її більш ефективною [4].

Розвиток інноваційного підприємництва в межах національної економічної системи відображається в теоріях підприємництва, які розглядають різні аспекти господарювання. Ці теорії відображають картину етапів розвитку підприємництва, від формування наукового уявлення про світ до виникнення синергетики як теорії самоорганізації. Представники різних економічних шкіл розвивали свої філософії підприємництва, які або знаходили своїх прибічників у майбутньому, або були визнані безперспективними [4].

Отже, інноваційне підприємництво є складним соціально-економічним інститутом, що об'єднує різні господарюючі суб'єкти, спрямовані на активну цілеспрямовану інноваційну діяльність. Ця діяльність спрямована на збільшення вартості їхнього капіталу та задоволення потреб суспільства. У сучасній Україні стратегічно важливими завданнями національного господарства є інноваційний розвиток наукомісткого виробництва, розроблення, впровадження та освоєння інноваційно-інформаційних технологій, спрямованих на створення конкурентоспроможної продукції. Це дозволить задовольнити економічні потреби шляхом розвитку та використання науково-технічного потенціалу країни.

Список використаних джерел

1. Дяченко С. А. Інноваційний розвиток підприємництва на місцевому та регіональному рівнях в Україні. Підприємництво в умовах сучасних викликів : загрози, обмеження та можливості: збірник матеріалів V міжнародної науково-практичної конференції «Економічні перспективи підприємництва», (18–19 лютого 2022 р., м. Ірпінь) : Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. – 206 с. – С. 129-131.
2. Кукса І. М. Механізм державного регулювання інноваційного розвитку АПК : монографія. Київ : СІК ГРУП УКРАЇНА, 2014. 328 с.
3. Левківський О. В. Вплив глобалізаційних процесів на реалізацію інноваційного потенціалу економіки України. Електронне наукове фахове видання Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2017. Вип. 19. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/19-2017/8.pdf>.
4. Зубков Р. С. Загальна характеристика та особливості розвитку основних етапів становлення інноваційної теорії. Електронний журнал «Ефективна економіка» Дніпровського державного аграрно-економічного університету, 2014, Вип. 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3532>

УДК 321.014:342.5:351 (477)

Ольга Науменко,

кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних технологій Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Olha Naumenko,

PhD in Political Science, Associate Professor of the Department of Political Technologies Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

<https://orcid.org/0000-0003-0136-460X>

РОЛЬ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ

THE ROLE OF THE POLITICAL-POWER ELITES IN THE PUBLIC ADMINISTRATION OF UKRAINE

Modernization of public administration in Ukraine is a continuous process. The effectiveness of the functioning of the public management system depends on the political-power elites, which is responsible for the effectiveness of the management system. At today's stage of state development, the system of public administration is being actively changed from bureaucratic paternalism to the active involvement of non-governmental organizations and representation of territorial communities. In 2014, the reform of the decentralization of power began in order to enable local communities to independently solve issues of local importance at their own expense. In 2022, the President of Ukraine, V. Zelenskyi, due to the Russia-Ukrainian war, created military administrations on the basis of existing district state administrations.

Keywords: *political-power elites, public administration, decentralization, democratic institutions.*

Модернізація публічного управління в Україні є процесом безперервним. Реформування системи публічного управління в Україні триває починаючи з 90-х років і до сьогодні. Ефективність функціонування публічної системи управління залежить від політико-управлінської еліти, яка несе відповідальність за результативність управлінської системи. Роль політико-управлінської еліти в модернізації публічного управління України є актуальною на сьогодні в процесі інституціоналізації і становлення даної групи, що покликана управляти цим процесом за своїми політичними та соціальними функціями [3, с. 2–3].

Мета дослідження полягає в розгляді ролі політико-управлінської еліти в формуванні публічного управління України.

Вплив еліт на механізми державного управління є недостатньо розробленими та необхідні практики запроваджені в практику державного управління в Україні [5, с. 32]. Розбудова демократичних інститутів влади та головних атрибутів державності співвідноситься з президенством Л. Кравчука, що відбувалося за умов політичного і інституціонального конфлікту. В даних умовах здійснювалося формування політико-управлінської еліти [3, с. 3]. Упродовж 1991–2003 рр. серед осіб, що призначалися на впливові посади у системі влади (прем'єр, віце-прем'єр, глава адміністрації Президента, секретар Ради національної безпеки і оборони), були вихідці з радянської, партійної, господарської, комсомольської номенклатури радянських часів, які становили 73 %. Щодо бюрократичної складової то, відповідно до даних Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД), 52 і 46 % керівного складу місцевих та центральних органів влади України знаходилися на державній службі ще за радянських часів [2].

В період президентської каденції Л. Кучми відбулося законодавче закріплення Конституції України від 28 червня 1996 р. За президентства В. Ющенка трансформація політико-управлінської еліти пов'язувалася з регіональним чинником походження українських олігархічних груп. Конституція України 2004 р. спричинила послаблення інституту глави держави і появу феномену двовладдя у виконавчій владі. Відбулося прийняття чинного регламенту Кабінету Міністрів України та першого Закону України «Про Кабінет Міністрів України» (2005), де виокремлювалося місце Кабінету Міністрів України в системі органів виконавчої влади, відбулася оптимізація центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ). За президенства В. Януковича відбулася регіоналізація в

елітоутворенні. За Президента України П. Порошенка ключові державні рішення приймала «партія влади» [3, с. 3–4].

Тенденціями публічного управління є: утворення ефективної організації і діяльності органів виконавчої влади різних рівнів; поетапне удосконалення моделі публічної адміністрації; реформування місцевого самоврядування і утворення самодостатніх територіальних громад; реформування територіальної організації влади на принципах соціальної необхідності і економічної доцільності; процес перерозподілу та розмежувань компетенцій і повноважень органів публічної влади; модернізація і реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

На сьогоднішньому етапі розвитку держави активно здійснюється зміна системи публічного управління від бюрократичного патерналізму до активного залучення недержавних організацій і представництва територіальних громад. До функціонування публічного управління широко залучаються представники бізнес-структур, неурядових організацій, груп тиску і громадянського суспільства, що визначає використання в державотворчих процесах новітніх концепцій публічного управління [4, с. 1–3].

В 2014 р. розпочалася реформа децентралізації влади задля спроможності на місцях громади самостійно вирішувати питання місцевого значення за власний рахунок. В 2022 р. Президент України В. Зеленський через російсько-українську війну утворив військові адміністрації на базі наявних районних державних адміністрацій. Необхідним постає врегулювання формування мобілізаційного резерву і діяльності в сфері безпеки. Функціонування інституту територіальної оборони не є належним чином внормоване, що спричинило прийняття нових нормативно-правових актів за час воєнного стану [1, с. 33].

Роль політико-управлінської еліти в модернізації системи публічного управління є вагомою. Необхідним є формування ефективної системи публічного управління, яке сприятиме Україні як правовій європейській державі з демократією, соціальною і політичною стабільністю, високим рівнем життя населення, взаємодією з громадськістю і демократичними перетвореннями в суспільстві [4, с. 2]. Під час воєнного стану необхідною є оптимізація діяльності політико-управлінської еліти в формуванні нового публічного управління.

Список використаних джерел

1. Борщевський В. В., Василиця О. Б., Матвєєв Є. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування, 2022. № 2 (76). С. 30–35. http://ra.stateandregions.zp.ua/archive/2_2022/5.pdf (дата звернення: 21.02.2024).

2. Жданов І., Якименко Ю. Україна у XXI столітті: виклики для політичної еліти. *ZN,UA* Дзеркало тижня. 2003. 14 листоп. URL: https://zn.ua/ukr/internal/ukrayina_u_xxi_stolitti_vikliki_dlya_politichnoyi_eliti.html (дата звернення: 20.02.2024).

3. Клочко А. А. Особливості становлення сучасної політико-управлінської еліти в контексті модернізації публічного управління в Україні. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток», 2020. № 12. С. 1–8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/102.pdf (дата звернення: 19.02.2024).

4. Решота О. А. Особливості розвитку публічного управління в Україні: сучасні тенденції та проблеми. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток», 2020. № 3. С. 1–7. http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/39.pdf (дата звернення: 21.02.2024).

5. Соха С. С. Вплив еліт на державне управління в Україні. Молодий вчений, 2021. № 11 (99), С. 32–35. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2385> (дата звернення: 21.02.2024).

УДК 351.85:304.

Нікіта Начаряк,

студент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Nikita Nacharyan,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Валентина Карлова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ОНКОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

STATE REGULATION OF THE ONCOLOGICAL PROVISION SYSTEM HELP IN UKRAINE

One of the most important and most dangerous medico-biological and socio-economic problems of healthcare in Ukraine today is the fight against malignant neoplasms, the relevance of which is determined by the constant increase in morbidity, disability and mortality of cancer patients.

Together with diseases of the cardiovascular system, malignant neoplasms are the cause of almost every sixth death. The incidence of cancer in the population of Ukraine and the mortality of Ukrainians due to these diseases remain high. In general, according to experts' estimates, one in four men and one in six women is at risk of developing cancer in Ukraine. The incidence of cancer in Ukraine is 380 cases per 100,000 population, which makes the country one of the leaders on the European continent. As of January 1, 2020, there were about a million patients (975,301 people) on the oncology registry in our country.

Keywords: state regulation, cancer care, targeted programs, budget funding.

За даними Національного канцер-реєстру, щорічно рак вперше діагностують у близько 140 тис. дорослих осіб і у понад 1 000 дітей. Згідно з прогностичними оцінками рівень захворюваності на злоякісні новоутворення в Україні до 2030 року може зрости до 180 тис. осіб у рік [2].

Сьогодні в Україні проживає більше мільйона людей, які в той чи інший час перенесли онкологічне захворювання. Статистичні дані безжально присуджують нашій державі друге місце в Європі за темпами поширення онкології. Незважаючи на те що заходи протиракової боротьби характеризуються низкою відчутних успіхів, захворюваність на рак зростає, близько половини захворілих припадає на осіб працездатного віку.

Актуальність дослідження проблеми державного регулювання системи надання онкологічної допомоги в Україні, обумовлюється, тим, що забезпечення належного рівня онкологічної допомоги населенню в нашій державі сьогодні є однією з тих проблем, розв'язання якої потребує системних дій органів влади на основі реалізації ефективної державної політики [1].

Слід зазначити, що за роки незалежності була прийнята низка нормативно-правових актів (Закони України, Постанови КМУ, накази МОЗ України та інші), які певним чином сприяли державному регулюванню надання допомоги онкохворим пацієнтам. В Україні було реалізовано три державні цільові програми, спрямовані на боротьбу з онкологічними захворюваннями у дітей і дорослих: Державна програма «Онкологія» на 2002-2006 роки; Державна програма «Дитяча онкологія» на 2006-2010 роки; Загальнодержавна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року. Проте всі виділені на реалізацію зазначених програм кошти були спрямовані тільки на закупівлю лікарських засобів, дорогого обладнання та витратних матеріалів. Значна кількість завдань, що стосуються первинної та вторинної профілактики злоякісних новоутворень, скринінгу, ранньої діагностики, розвитку наукових досліджень, соціальної, трудової та психологічної реабілітації, контролю за онкоепідеміологічною ситуацією, залишилися за кадром. У результаті, незважаючи на досить великі обсяги фінансування, показники, що характеризують ефективність протиракової боротьби, залишали бажати кращого [2].

Однак на сьогоднішній день в Україні не затверджений окремий програмний документ, яким було б визначено основні заходи щодо боротьби з онкологічними захворюваннями на загальнодержавному та місцевому рівнях, і згідно з яким такі заходи отримували б належне фінансування [3].

Для розв'язання фундаментальних існуючих проблем онкології в Україні необхідно на рівні держави вжити дієвих заходів для докорінного виправлення становища, що склалося у сфері надання медичної допомоги онкологічним хворим.

Одним із першочергових завдань удосконалення державного регулювання системи надання онкологічної допомоги в Україні є прийняття Закону України «Про загальнодержавну цільову програму боротьби з онкологічними захворюваннями», забезпечення її належного щорічного фінансування та комплексу заходів, спрямованих на виконання резолюції Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я «Профілактика раку і боротьба з ним в контексті комплексного підходу» (WHA70.12); затвердження Національної стратегії контролю онкологічних захворювань до 2030, яка б визначала основні цілі і завдання держави у цій сфері, інструменти для реалізації, ключові цільові показники та індикатори оцінки результативності, а також план заходів на її виконання [1].

На рівні Кабінету Міністрів України необхідно затвердити Державну програму санітарно-просвітницької роботи з проблем онкології для підвищення рівня обізнаності населення з актуальних питань профілактики, діагностики та лікування раку; при підготовці проекту державного бюджету на відповідний рік передбачати у повному обсязі відповідно до потреби видатки з державного бюджету України на закупівлю лікарських засобів та медичних виробів для лікування онкологічних захворювань у дорослих та дітей, зокрема на 100-відсоткове забезпечення пацієнтів лікарськими засобами для хіміотерапії; оплату медичних послуг з ранньої діагностики (онкоскринінгу), лікування та реабілітації онкологічних пацієнтів в рамках програми державних гарантій медичного обслуговування населення; проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень у сфері епідеміології раку, його діагностики та лікування; проведення інформаційної політики щодо боротьби із злоякісними новоутвореннями [2].

Міністерству охорони здоров'я України необхідно переглянути та вдосконалити галузеві стандарти профілактики, діагностики та лікування онкологічних захворювань у дітей та дорослих з урахуванням сучасних світових практик у цій сфері, ефективність яких клінічно доведена, зокрема забезпечити офіційний переклад та адаптацію до практики вітчизняної галузі охорони здоров'я міжнародних клінічних протоколів з онкології та на їх підставі розробити клінічний маршрут пацієнта при наданні онкологічної допомоги; затвердити порядок проведення обов'язкового онкоскринінгу населення, у тому числі на первинному рівні медичної допомоги [3].

Список використаних джерел

1. Вовк С. М. Системні трансформації охорони здоров'я : монографія. Кривий Ріг : ДДУУ : Вид. Р.А. Козлов, 2017. 315 с.
2. Онкологія в Україні: на шляху до якості та досконалості. URL: <https://health-ua.com/article/71481-onkologiya-vukran-nashlyahu-doyakost-tadoskonalost>
3. Про Рекомендації парламентських слухань: «Організація протиракової боротьби в Україні. Проблеми та шляхи їх вирішення»: Постанова Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/862-20#Text>

УДК 351.85:304.

Сусанна Начарян,

студентка кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Susanna Nacharyan,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Валентина Карлова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE FIELD OF HEALTH CARE: FOREIGN EXPERIENCE FOR UKRAINE

The experience of the developed countries of the world shows a fairly high productivity of the joint activity of the state and business in the modernization of the health care system based on various forms and models of public-private partnership. The more the non-state sector of health care develops and the volume of investments in private health care increases, the more relevant is the question of considering the potential of the alliance of the state and business to solve social issues within such a form of its manifestation as a public-private partnership. In this regard, it is worth turning to the analysis of the practice of implementing relevant mechanisms in foreign countries where public-private partnership projects are implemented. became widespread in the 90s of the 20th centuries. and to date, considerable experience has been accumulated in their successful implementation.

Keywords: public-private partnership, health care, medical industry, public sector.

Державно-приватні партнерські відносини у сфері охорони здоров'я повинні ідентифікуватися як структура організаційно-економічного характеру на взаємовигідних умовах для державної системи та підприємців, бізнес-структур і суб'єктів приватної сфери медицини, створена на основі законодавства та юридичних договорів, нормативно-правових актів, при втіленні програм соціального та медичного характеру. Такі процеси дозволять об'єднувати державні та приватні ресурси, що підвищуватиме ефективність застосування потенціалів, розподілення та зведення до мінімуму будь-якого ризику у сфері партнерських відносин між державою і бізнесом та впровадження інноваційних засобів у межах охорони здоров'я [1].

Стратегічна зорієнтованість прогресу у сфері охорони здоров'я визначає різні механізми державно-приватних партнерств у сфері охорони здоров'я: оренда з переходом права власності; безстрокова оренда; концесія; створення-володіння-управління-передача; контракт на управління; спільні підприємства.

Запровадження механізмів публічно-приватного партнерства в діяльність закладів охорони здоров'я може бути дієвим інструментом зменшення частки неринкового сектора в галузі охорони здоров'я з одночасним підвищенням ефективності державного управління цією галуззю.

Упродовж останнього часу в Україні створено відповідну нормативно-правову базу у сфері державно-приватного партнерства [4]. Однак існують складнощі реформування медичної галузі на засадах публічно-приватного партнерства, пов'язані з: небажанням окремих чиновників відмовитись від існуючих корупційних схем у медицині; обмеженням державних фінансових можливостей; слабким залученням фінансових ресурсів приватного сектора.

Специфічними особливостями проектів публічно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я є: заборона скорочувати мережу державних та комунальних закладів охорони здоров'я; сторона державного партнера має бути представлена на рівні Міністерства охорони здоров'я або органів місцевого самоврядування; необхідність збалансування соціальної та комерційної складової частини проекту (повернення інвестицій приватного партнера здійснюється, як правило, за рахунок надання платних послуг); конституційні обмеження щодо платності послуг у державних і комунальних закладів охорони здоров'я, вичерпність переліку платних послуг, які надаються в державних і комунальних закладах охорони здоров'я та вищих медичних навчальних закладах [2].

Досвід окремих зарубіжних країн, зокрема, Швеції, Великобританії, Німеччини, Австралії засвідчує, що проекти в цих країнах реалізовувалися на довгостроковій основі під зобов'язання приватного інвестора не створювати штучних обмежень доступності медичної допомоги [3]. Вони передбачали:

- проектування, будівництво, реконструкцію, модернізацію та управління об'єктами охорони здоров'я,
- комплексне забезпечення первинної медичної допомоги, невідкладної та окремих видів спеціалізованої медичної допомоги населенню певного району (регіону),
- надання клінічних та інфраструктурних послуг тощо.

Така співпраця дозволяє поєднати фінансово-економічні ресурси та потенціали держави і приватного бізнесу, що дає змогу підвищити ефективність використання наявних ресурсів, розподіляти та мінімізувати можливі ризики між державним сектором і приватним бізнесом.

Виходячи з вищенаведеного, оптимальними шляхами розвитку публічно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я в Україні в контексті досвіду зарубіжних країн, можна визначити:

- удосконалення нормативно-правової бази з питань публічно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я;
- здійснення чіткого розподілу повноважень між органами виконавчої влади у системі державного управління сферою охорони здоров'я щодо державно-приватного партнерства;
- удосконалення механізму надання державної підтримки, зокрема шляхом надання державних гарантій;
- підвищення інституційної спроможності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо використання сучасних механізмів публічно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я;
- підготовка менеджерів для управління новим типом медичних закладів, які мають алгоритм мислення підприємців та орієнтуються у специфіці свого бізнесу і зможуть забезпечити запровадження принципів публічно-приватного партнерства в охороні здоров'я, що вимагає розробки спеціальних навчальних програм та організації спеціальних циклів для підготовки менеджерів [2].

Список використаних джерел

1. Борщ В.І. Державно-приватне партнерство як запорука інноваційного розвитку національної галузі охорони здоров'я. Вісник ЖДТУ. Серія: Економіка, управління та адміністрування 2019. № 2 (88). С.156-161.
2. Трикоз І.В. Розподіл ролей партнерів у сфері охорони здоров'я. URL: <https://present5.com/rozpodil-rolej-partneriv-u-sferi-oxoroni-zdorov-ya-trikoz/>
3. Портна О.В. Перспективи розвитку державно-приватного партнерства та ресурсного забезпечення охорони здоров'я в Україні. URL: www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vddfa/2018_2/index.pdf
4. Про державно-приватне партнерство в Україні : Закон України від 01.07.2010 р. №2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

УДК 338.439:35.075.2:004.755

Альона Нестеренко,

аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

Alyona Nesterenko,

PhD student at the Department of Public Management and Administration, Poltava State Agrarian University
<https://orcid.org/0000-0003-2651-1375>

Науковий керівник: **Олександр Галич**, кандидат економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

INFORMATION SUPPORT FOR FOOD SECURITY MONITORING

In recent years, a framework for legal regulation of food security has been created. An urgent task is to build an integral system of regulations on the legal regulation of food security of the state, which would define the legal, economic and organizational basis of the state's activities aimed at protecting national interests and ensuring food security of the individual, society and the state from external and internal threats. The legal acts that fulfill these tasks relate to the socio-economic, environmental and financial spheres and cover the legal regulation of the industries that ensure the production of agricultural and fishery products, their procurement, storage, processing and sale. Legislative acts of the national system of legal regulation of food security should be unified and adapted to the relevant legal and economic mechanisms of developed countries.

Keywords: Food security, monitoring, public authorities, consumer, business entities.

Забезпечення продовольчої безпеки є стратегічним пріоритетом соціально-економічної політики держави, що безпосередньо впливає на рівень та якість життя населення. Вирішення цієї проблеми потребує скоординованої взаємодії учасників системи продовольчого забезпечення (держави, аграрний сектор, харчова промисловість, ринкові посередники та населення) та ефективного обміну інформацією між ними. Моніторинг продовольчої безпеки в Україні має достатньо сформовану методологічну та статистичну базу, закріплену на законодавчому рівні.

Зокрема, державні органи розробили ключові індикатори продовольчої безпеки та методологію їх оцінки, а державні органи статистики надають інформацію щодо подальшої оцінки індикаторів та інтерпретації результатів.

Однак існує необхідність систематизації зусиль та інформаційних ресурсів усіх учасників системи продовольчого забезпечення, що дозволить не лише об'єктивно оцінити стан продовольчої безпеки за звітний період, а й розробити стратегічні плани і прогнози та превентивні заходи шляхом своєчасного реагування на можливі відхилення всіх факторів, що впливають на продовольчу безпеку [1, с. 60].

Тому дослідження інформаційного забезпечення моніторингу безпечності харчових продуктів є актуальним завданням.

Крім того, недостатньо враховується необхідність використання можливостей сучасних інформаційних технологій для збору, аналізу інформації та формування відповідних аналітичних звітів, прогнозів і рекомендацій у сфері державної безпеки харчових продуктів.

Повна та достовірна інформація є необхідною умовою для прийняття своєчасних та обґрунтованих рішень щодо безпечності харчових продуктів.

Ця інформація включає дані про: державні та галузеві стандарти, норми і правила, у тому числі показники безпечності харчових продуктів; показники обсягів виробництва та реалізації життєво важливих продуктів харчування на національному та регіональному рівнях; рівень та динаміку цін на життєво важливі продукти харчування; рівень споживання життєво важливих продуктів харчування в цілому та за соціальними групами, динаміку змін цього рівня з метою виявлення тенденцій; стан та тенденції розвитку внутрішнього та зовнішнього ринків збуту.

Порядок підготовки і надання інформації стосовно забезпечення продовольчої безпеки встановлює Кабінет Міністрів України.

Ключову роль у формуванні інформації щодо аналізу та моніторингу продовольчої безпеки відіграють органи державної влади й управління, що здійснюють регулювання питань гарантування

продовольчої безпеки. Основні законодавчі й правові акти, які містять положення щодо стратегічних напрямів розвитку аграрного ринку, сільськогосподарського виробництва, переробної та харчової промисловості тощо, розроблено Кабміном, Верховною Радою України. Оцінка рівня продовольчої безпеки здійснюється відповідно до методик і рекомендацій, розроблених Кабміном, Мінекономрозвитку [2, с. 90].

Норми споживання основних продуктів харчування, на основі яких робиться висновок щодо продовольчої безпеки населення, надані МОЗ України.

Мінсоцполітики надає інформацію населенню щодо наявності програм продовольчої допомоги та умов її надання, та, своєю чергою, звітує перед іншими державними органами влади, органами статистики щодо витрат із державного бюджету на фінансування продовольчих програм населенню [2, с. 89].

Органи державної влади й управління, що здійснюють регулювання питань гарантування продовольчої безпеки Компетентні органи та організації, що контролюють та відповідають за окремі складники гарантування продовольчої безпеки Державні та недержавні органи й організації, що здійснюють інформаційне забезпечення користувачів інформації та аналіз тенденцій продовольчої безпеки Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України Мінагрополітики, Міністерство охорони здоров'я України, Мінсоцполітики, Мінекономрозвитку Держкомстат, Держмитслужба, комерційні аналітичні агентства, науково-дослідні установи та організації ПАТ «Аграрний фонд», ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України», Держрезерв, регіональні резерви, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів Населення, Торгові, сільськогосподарські, харчові та переробні підприємства, Суб'єкти інфраструктури аграрного і продовольчого ринків Біржові, оптові ринки сільськогосподарської продукції, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, кредитні спілки, страхові компанії, виставки, ярмарки Генератори та користувачі інформації, Суб'єкти господарювання у забезпеченні населення продовольством експорту й імпорту сільськогосподарської продукції та продовольства [3].

Мінагрополітики публікує нормативно-правові акти, що регулюють державну аграрну політику, державну політику у сферах сільського господарства та безпечності харчових продуктів, охорони прав на сорти рослин та тваринництва в офіційних інформаційних джерелах.

Компетентні органи та організації, які контролюють та відповідають за окремі складові продовольчої безпеки в рамках гарантування державних запасів продовольства, зокрема Аграрний фонд, ПАТ «ДПЗКУ», надають інформацію про програми, умови та обсяги державних закупівель сільськогосподарської продукції на ринку, мінімальні та максимальні ціни [4, с. 11].

Дане товариство інформує постачальників сільськогосподарської продукції про програми закупівель, закупівельні ціни, тарифи на послуги виробників з переробки, збирання, зберігання, транспортування тощо; потенційних партнерів у сфері транспорту, страхування продукції та інших посередників на аграрному та продовольчому ринку – про умови співпраці.

Суб'єкти інформаційного забезпечення моніторингу продовольчої безпеки – це, в першу чергу, органи державної влади й управління, що здійснюють регулювання питань гарантування продовольчої безпеки; компетентні органи та організації, що контролюють та відповідають за окремі складники гарантування продовольчої безпеки у сфері забезпечення державних продовольчих запасів, оцінки і контролю якості й безпеки продовольства; державні та недержавні органи та організації, що здійснюють інформаційне забезпечення користувачів інформації й аналіз тенденцій продовольчої безпеки; суб'єкти господарювання у забезпеченні населення продовольством, зокрема сільськогосподарські товаровиробники, торгові підприємства, харчові та переробні підприємства; суб'єкти інфраструктури аграрного і продовольчого ринків та населення [5, с. 38].

Список використаних джерел

1. Киш Л. М. Продовольча безпека України: актуальні питання якості та доступності продуктів харчування. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27. С. 59–63.
2. Кірдан О. П. Політика імпортозаміщення як складник державного регулювання продовольчої безпеки України. Економічні горизонти. 2018. № 2(5). С. 87–91.
3. Клименко Н. А. Регіональні аспекти продовольчої безпеки України. Ефективна економіка. 2020. № 7. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.56. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8048> (дата звернення: 20.02.2024).
4. Мостова А. Д. Зарубіжний досвід державного регулювання забезпечення продовольчої безпеки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 27, Ч. 2. С. 7–14.
5. Кравчук І. І., Орликовський М. О. Перспективи розвитку Європейського сільського господарства: уроки для України. Агросвіт. 2020. № 13–14. С. 32–40.

УДК 351:352/354

Інна Нинюк,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри політології та публічного управління Волинського національного університету імені Лесі Українки

Inna Ninyuk,

PhD in public administration, associate professor Department of Political Science and Public Administration of Lesya Ukrainka Volyn National University,

<https://orcid.org/0000-0001-6544-2393>

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ

EFFECTIVENESS OF THE CIVIL SERVICE OF UKRAINE: STATUS AND PROBLEMS

The state and problems of efficiency of the civil service in Ukraine are analyzed. During the period of Ukraine's independence, the public administration system continues to transform and is constantly looking for a model of public service that would respond to the country. This continuity is predetermined for the most part by such factors as the uncertainty of the goals of political changes in Ukrainian society and the multidimensionality of Ukrainian society. The features of changes in the vectors of development of the civil service in the conditions of its modernization are noted.

Keywords: *civil service, bureaucracy, corruption, modernization, efficiency.*

Формування нової системи державного управління в умовах реформування українського суспільства супроводжується зміною світоглядних засад, норм і цінностей, переорієнтацією масової свідомості, що впливає на моральні позиції і принципи діяльності державних службовців.

Україна опинилася на перетині між прогресом та викликами, стикаючись із необхідністю модернізувати державну службу відповідно до сучасних вимог. Оскільки країна прагне консолідувати свої демократичні інститути та сприяти соціально-економічному розвитку, роль ефективної, прозорої та підзвітної державної служби стає все більш важливою.

Для України, яка переживає складні процеси, що викликані війною, постійні геополітичні зміни та економічні виклики, якість державних послуг безпосередньо впливає на її здатність долати перешкоди та сприяти сталому розвитку в контексті європейської інтеграції [1].

Крім того, громадяни все більше вимагають якісних державних послуг, спільного врядування та дотримання верховенства права. Значна частина службовців виявляється морально в цілому недостатньо вмотивованою до своєї діяльності й і до інноваційної зокрема.

Водночас, останніми роками спостерігається поглиблення наукового інтересу та досліджень, що стосуються розвитку державних послуг, як у всьому світі, так і в українському контексті. Вчені, політичні аналітики та практики заглиблюються в особливості державного управління, черпаючи ідеї з порівняльних досліджень, організаційних теорій і технологічних досягнень, які переосмислюють суть управління.

Окрім того, раціональний баланс між децентралізацією та централізованим контролем, спрямованим на ліквідацію деформаційних процесів на державній службі, результативним використанням людських ресурсів та інтеграцією технологічних інновацій у державне управління залишаються предметами постійних обговорень.

На наш погляд, оскільки Україна прагне привести свою державну службу у відповідність до європейських стандартів і передового світового досвіду, потреба в системних реформах, недопущення деформаційних процесів стає необхідною та очевидною [2].

Однак, попри зростання обсягу знань і прогресу в науковому розумінні, Україна стикається з невіршеними проблемами, що стають на заваді для розвитку її державної служби. Постійне занепокоєння щодо корупції, неефективності бюрократичної системи та необхідність у більшій прозорості є перешкодами, які потребують швидкого вирішення.

Історично Україна стикалася з негативними явищами, пов'язаними з корупцією, бюрократією та деформацією державної служби. Спадщина з її централізованими та часто непрозорими адміністративними структурами спричинила тривалий вплив на системи управління країною. У пострадянський період Україна стала на шлях демократизації та економічних реформ, аби долучитися до європейських цінностей і стандартів.

Одним із основних викликів, з якими стикається українська державна служба, є поширена проблема корупції. Корупція проявляється в різних рівнях влади, що призводить до відсутності довіри серед громадян і перешкоджає соціально-економічному розвитку країни. Усвідомлюючи цю проблему, уряди України, які змінювали один одного, впроваджували антикорупційні заходи та створювали такі інституції, як, наприклад, Національне антикорупційне бюро України для розслідування та боротьби з корупцією на різних рівнях. Однак дієвість цих заходів є предметом постійних дискусій, і потрібні подальші зусилля для створення справді прозорої та підзвітної державної служби [1].

Бюрократія також стала значною перешкодою для ефективного функціонування державних послуг в Україні. Насамперед – це громіздкі адміністративні процедури, застаріла нормативна база та відсутність цифровізації. Розпочато роботу з оптимізації та модернізації адміністративних процесів. Запровадження ініціатив електронного урядування що має на меті підвищити ефективність, зменшити корупційні ризики та надати громадянам більш доступні та зручні послуги.

Перспективи розвитку державної служби в Україні є багатообіцяючими, хоча й стикаються з проблемами, які потребують постійної уваги. Прихильність країни до європейської інтеграції є рушійною силою для реформ, що слугує наближенню до європейських стандартів і практики державного управління.

Процес децентралізації в Україні є ще одним важливим моментом в еволюції державного управління. Передача повноважень органам місцевого самоврядування має на меті розширення можливостей громад, покращення процесу прийняття рішень на місцевому рівні та стимулювання регіонального розвитку. Проте проблеми залишаються, зокрема потреба у розбудові потенціалу на місцевому рівні, забезпечення фінансової стійкості та сприяння прозорості розподілу ресурсів [3].

На наш погляд, для досягнення стійкого прогресу у сфері публічного управління, співпраця з міжнародними партнерами та організаціями має першочергове значення. Європейський Союз, зокрема, був ключовим прихильником зусиль України щодо реформ, пропонуючи фінансову допомогу, технічну експертизу та політичні рекомендації.

Таким чином, створення більш прозорої, підзвітної та ефективної державної служби в Україні вимагає постійної співпраці та багатовекторного підходу до вирішення складних проблем, які історично перешкоджали прогресу. Завдяки постійним зусиллям і відданості демократичним цінностям Україна має потенціал створити державну службу, яка справді відповідатиме потребам її громадян і зробить внесок у загальний розвиток нації.

Успіх реформи державної служби в Україні залежить від комплексного та безперервного вирішення таких проблем, як корупція, бюрократія та неефективність, одночасно використовуючи сучасні практики управління.

Список використаних джерел

1. Головата В. А. Проблеми дослідження розвитку системи державної служби України відповідно до стандартів Європейського Союзу (огляд літератури). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. «Державне управління. Політологія»*. 2010. Т. 112. С. 63-69.
2. Іншин М. І. Особливості правового регулювання державної служби в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку. *Форум права*. 2013. № 2. С. 165-179.
3. Онуфрієнко О. В. Еволюція державної (публічної) служби: діалектика традицій та модернізації. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія: Державне управління. 2017. № 1. С. 51-60.

УДК 351:352/354

Марія Нинюк,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри політології та публічного управління Волинського національного університету імені Лесі Українки

Mariya Ninyuk,

PhD in Public Administration, docent, associate professor Department of Political Science and Public Administration of Lesya Ukrainka Volyn National University

<https://orcid.org/0009-0001-5082-533X>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

FEATURES OF FORMATION OF PUBLIC SERVICES IN UKRAINE

The article highlights the prospects and features of the formation of an effective civil service in Ukraine. The influence factors on bringing the civil service into line with European standards are analyzed. European experience shows that building democratic societies requires innovative approaches to the development of public service strategies in accordance with European standards, especially in the field of public administration. European experience shows that building democratic societies requires innovative approaches to the development of public service strategies in accordance with European standards, especially in the field of public administration. The public service must be created as an institution that requires a certain level of professionalism from its members.

Keywords: public service, digitalization of public services, European standards.

Не заперечним є факт проте, що Україна – нація з багатою та складною історією свого розвитку – опинилася на перетині між прогресом та різноманітними викликами, стикаючись із необхідністю модернізувати свою державну службу відповідно до сучасних вимог.

Водночас, сьогодні, у сфері публічного управління та адміністрування, які постійно змінюються, аналіз особливостей та перспектив розвитку державних послуг виступає як критичний чинник, через який можна оцінити ефективність і оперативність державного сектора країни.

Оскільки країна прагне консолідувати свої демократичні інститути та сприяти соціально-економічному розвитку, роль ефективної, прозорої та підзвітної державної служби стає все більш важливою.

Актуальність дослідження стану та перспектив формування публічної служби в Україні важко переоцінити. Для України, яка переживає складні процеси пострадянського переходу, постійні геополітичні зміни та економічні виклики, якість державних послуг безпосередньо впливає на її здатність долати перешкоди та сприяти сталому розвитку в контексті європейської інтеграції [1].

Окрім того, актуальність поширюється на прагнення українського народу до більш прозорого, підзвітного та «відкритого» уряду. Громадяни все більше вимагають якісних державних послуг, спільного врядування та дотримання верховенства права.

Останніми роками спостерігається поглиблення наукового інтересу та досліджень, що стосуються розвитку державних послуг, як у всьому світі, так і в українському контексті. Вчені, політичні аналітики та практики заглиблюються в особливості державного управління, черпаючи ідеї з порівняльних досліджень, організаційних теорій і технологічних досягнень, які переосмислюють суть управління.

Водночас, міждисциплінарні підходи набувають популярності, коли експерти в різних галузях, від політології та економіки до соціології та інформаційних технологій, співпрацюють, щоб розгадати складність динаміки та особливостей формування державної служби [3].

Зростаюча кількість наукових праць створює підґрунтя для розробки державної політики на основі фактичних даних, пропонуючи розуміння передового досвіду та потенційних проблем, сприяючи розвитку державної служби в Україні.

Однак, попри зростання обсягу знань і прогресу в науковому розумінні, Україна стикається з невирішеними проблемами, що стають на заваді для формування якісної державної служби.

Зазвичай, постійне занепокоєння щодо корупції, неефективності бюрократичної системи та необхідність у більшій прозорості є перешкодами, що потребують швидкого вирішення.

Раціональний баланс міждецентралізацією та централізованим контролем, результативним використанням людських ресурсів та інтеграцією технологічних інновацій у публічне управління залишаються предметами постійних обговорень [3].

У глобалізованому світі, де нації взаємопов'язані, ефективність державного управління є визначальним фактором у здатності країни залучати інвестиції, впроваджувати трансформаційну політику та забезпечувати добробут громадян.

Вважаємо, що інтеграція цифрових технологій, аналітики даних та інноваційних методів управління в державну службу має потенціал для революції в адміністративних процесах, покращення надання послуг і підвищення загальної ефективності державних установ.

Окрім того, оскільки Україна прагне привести свою публічну службу у відповідність до європейських стандартів і передового світового досвіду, потреба в системних реформах стає все більш необхідною та очевидною [2].

Слід зазначити, що бюрократія також стала значною перешкодою для ефективного функціонування державних послуг в Україні.

Передусім, – це громіздкі адміністративні процедури, застаріла нормативно-правова база та відсутність цифровізації.

Варто наголосити, що розпочату роботу з оптимізації та модернізації адміністративних процесів, зосереджуючись на зменшенні бюрократичних перешкод і покращенні системних підходів щодо загального надання послуг, допоможе сформувати основу, для розробки державної програми розвитку професіоналізму, що забезпечить ефективність публічної служби [3].

Як наслідок, запровадження ініціатив електронного урядування та цифровізація державних послуг сприятимуть підвищенню ефективності, зменшенню корупційних ризиків та надання громадянам більш доступних та зручних послуг.

Перспективи формування ефективної публічної служби в Україні є багатообіцяючими, хоча постійно стикаються з проблемами, які потребують постійної уваги.

Прихильність країни до європейської інтеграції є рушійною силою для реформ, що слугують наближенню до європейських стандартів і практики державного управління.

Однак успіх цих реформ залежить від подолання вкорінених «інтересів», забезпечення незалежності інституцій – органів державної влади та місцевого самоврядування, поширення в їх діяльності культури прозорості та підзвітності.

Залучення громадянського суспільства, свобода медіа та активна участь громадян в реформаційних процесах – це важливі компоненти забезпечення ефективності публічної служби та підтримки належного, якісного управління [2].

Список використаних джерел

1. Головата В. А. Проблеми дослідження розвитку системи державної служби України відповідно до стандартів Європейського Союзу (огляд літератури). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. «Державне управління. Політологія»*. 2010. Т. 112. С. 63-69.

2. Іншин М. І. Особливості правового регулювання державної служби в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку. *Форум права*. 2013. № 2. С. 165-179.

3. Ninyuk I., & Ninyuk M. The state and prospects of public service development in Ukraine. (Стан та перспективи розвитку публічної служби в Україні). *Horizons of Innovation: Conference on Multidisciplinary Trends in Science 2024*. P. 31-35.

УДК 351.85:304.

Василь Носок,

студент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Vasyl Nosok,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

НАПРЯМИ Й МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

DIRECTIONS AND MECHANISMS OF INTERACTION BETWEEN THE STATE AND CIVIL SOCIETY IN THE SOCIAL SPHERE

Civil society and the state are mutually conditioned, ontologically connected phenomena. This means that the state acts as an executor of the will of society and, for this purpose, is endowed with the appropriate tools for managing public affairs. Civil society is located, figuratively speaking, above the state, which carries out its orders and responds to its requests. The state separated from society at a certain stage of its maturity and depends on the level of development of society – what society is, what the state is. In the process of the development of society, its transition from a lower stage to a higher one, the state is also transformed, with the improvement of society, the state becomes more democratic, people's rule is exercised in it, economic freedom and individual freedom mature, and with the formation of civil society, the state becomes legal.

Keywords: directions, mechanisms, civil society, rule of law.

Громадянське суспільство багатогранне – тут скільки людей і об'єднань, стільки й інтересів і способів їх подання та реалізації. Правова держава уособлює собою «становий хребет» і одночасно елемент інституціонального дизайну суспільства. Без правової держави громадські об'єднання як структурні елементи громадянського суспільства можуть витратити свою енергію на з'ясування відносин, нескінченні суперечки, зіткнення.

Суспільством зазвичай називають спільноту людей, яка створюється на принципах взаємних інтересів, взаємного співробітництва. Це система взаємодії людей, які пов'язані між собою інтересами у сфері виробництва, обміну та споживання і встановленими межами поведінки за допомогою соціальних норм (у тому числі – юридичних).

У кожному суспільстві є своя система відносин: економічних (форми власності, виробництво, розподіл, обмін та ін.); соціальних (відносини між різними групами населення); політичних (ставлення груп населення до політичної влади, участь громадян та їх об'єднань у політиці); ідеологічних або духовних (культура, мистецтво, особливості світогляду) [1].

Будь-яке суспільство має свої суб'єкти соціального спілкування: особа, сім'я, стан, клас, група, нація, держава та ін. Суспільство – складна, динамічна, поліаспектна система взаємозв'язків людей, об'єднаних сімейними узами, груповими, становими, класовими та національними відносинами. Основними елементами, які визначають суспільство, є власність, праця, сім'я. У свою чергу громадянське суспільство – це система взаємодії в межах права вільних і рівноправних громадян держави, їх об'єднань, які добровільно сформувалися і знаходяться у відносинах конкуренції і солідарності, в умовах мінімізації етатизму, але за активної участі держави у створенні умов для їх вільного розвитку. Однак не кожне суспільство можна назвати громадянським, тобто суспільством із достатньо розвинутими економічними, культурними, правовими і політичними відносинами між його членами, незалежним від держави, але взаємодіючим з ним.

Єдність громадянського суспільства і держави виражається в збігу багатьох цілей і завдань. І формування правової держави, і створення громадянського суспільства переслідують одну спільну мету: соціальні інститути покликані служити людині, захищати його права та інтереси. Така єдність проявляється в тому, що організація і діяльність основних суспільно– політичних, економічних, соціальних структур здійснюється відповідно до Конституції України [2].

Громадянське суспільство – це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і відносин, які покликані сприяти реалізації інтересів індивідів та їх колективів. Ці інтереси і потреби виражаються і здійснюються через такі інститути громадянського суспільства, як сім'я, система освіти, наукові та професійні об'єднання, організації, асоціації, що здійснюють свою діяльність на основі реального самоврядування (територіальні, виробничі, просто за інтересами). Маються на увазі об'єднання, створені «знизу», а не за вказівкою вищих органів; політичні партії, що функціонують на основі угоди (консенсусу) з іншими інститутами громадянського суспільства [3].

У сучасній політичній науці сформувалися три підходи до співвідношення громадянського суспільства і держави:

1. Держава і громадянське суспільство – збіжні (конвергентні) соціальні системи.
2. Держава і громадянське суспільство – такі, що розрізняються (дивергентні) соціальні системи, первинною (провідною) є держава, яка контролює громадянське суспільство.
3. Держава і громадянське суспільство – системи, що розрізняються, однак провідною є громадянське суспільство, а держава щодо нього виконує службову (підпорядковану) роль [1].

Найбільш конструктивною вбачається третя модель, яка забезпечує реалізацію стратегічного завдання громадянського суспільства – когерентність індивіда із соціумом, його звільнення від політико– регламентуючого контролю, соціально-обмежуючих перешкод і заборон.

Багатоаспектність взаємовідносин між громадянським суспільством і державою характеризується наступними положеннями: громадянське суспільство не включає в себе державу, розвивається самостійно, без прямого етатизму; громадянське суспільство складається із суб'єктів – вільних і рівноправних громадян, а також їх об'єднань, які добровільно самоорганізувалися і знаходяться в стані конкуренції і солідарності; громадянське суспільство має певний пріоритет перед державою, проте зацікавлено в добробуті держави і сприяє його розвитку; громадянське суспільство здійснює активний вплив на створення і функціонування державних органів у власних інтересах; громадянське суспільство має право вимагати від держави захисту життя, здоров'я і безпеки громадян, не допускаючи її втручання в їхнє приватне життя; громадянське суспільство розвивається і взаємодіє з державою в межах права, яке виступає істинним і справедливим мірилом свободи і справедливості, а не інструментом нав'язування державної волі, втім держава здатна не тільки сприяти розвитку суспільства, але перешкоджати його еволюції [4].

Потрібно усвідомити, що всі організації громадянського суспільства представляють партикулярні інтереси і саме в цьому – суть плюралістичного суспільства. Питання в тому, як ці інтереси репрезентуються та вносяться в політичний процес. У цьому контексті Україна вимагає змін як в органах публічного управління, так і в напрямі думок самого громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Барков В. Ю., Розова Т. В. Формування громадянського суспільства в Україні. Український соціум. К.: Знання України, 2015. С.614–681.
2. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії. К. : Атлант ЮЕмСі, 2007.
3. Буздуган Я. Правові засади участі громадських організацій у здійсненні громадського контролю. Віче. 2015. Вип. №12. С. 75-80.
4. Доля І.М. Механізми участі громади в політичному управлінні на місцевому рівні. Вісник Донецького університету, сер. в: Економіка і право, Вип. 2, 2016. С. 381 – 385.

УДК 001.89

Павло Огребчук,

магістрант кафедри політології та публічного управління факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

Pavlo Ogrebchuk,

master's student of the Department of Political Science and Public Administration of the Faculty of History, Political Science and National Security of Lesya Ukrainka Volyn National University

Науковий керівник: **Валерій Бортніков**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та публічного управління факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВПЛИВ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

THE INFLUENCE OF THE PRESIDENCY INSTITUTE ON THE FORMATION OF CIVIL SOCIETY IN UKRAINE

The role of the Presidency in Ukraine's state-building and governance is pivotal. It embodies constitutional authority and oversees international relations, ensuring constitutional order, legality, and human rights. The President acts as the nation's arbitrator, wielding representational and oversight functions across societal and governmental domains. However, effective presidential institutionality relies on civil society support, particularly in democratic processes like elections and referendums. Presidential decrees promoting civil society development highlight the importance of partnership and dialogue between the state and civil society, aiming for European standards of governance, rights protection, and participatory democracy.

Keywords: *presidency, civil society, state policy, constitution, strategy.*

Інститут президентства відіграє важливу роль у формуванні та розвитку Української держави. Законодавчий статус, функціональні обов'язки і повноваження президента, а також його взаємодія з іншими гілками влади, є об'єктом наукових досліджень видатних науковців, таких як Погорілко В.Ф., Фрицький О.Ф., Тодик Ю.М., Плахотнюк Н.Г., Агафонов С.А. [1, с. 7].

У своєму статусі глави держави, президент має особливу конституційну правосуб'єктність та право представляти країну на міжнародній арені, виступати як гарант конституційного ладу, законності, прав і свобод громадян [2, с. 307]. Важливо також зауважити, що конституційно-правовий статус президента будь-якої країни залежить від форми її державного правління.

Президент України, за словами О.В. Скрипнюка, виступає як голова держави та арбітр нації, обладнаний представницькими та контрольними функціями в усіх аспектах суспільного та державного життя. Це підтримує і М.В. Савчин, який наголошує на специфіці статусу глави держави, який забезпечує правонаступність і належне функціонування публічних інститутів [3, с. 394].

Функції президента є важливим елементом його правового статусу, взаємодія яких з конституційною правосуб'єктністю визначається Конституцією України. Повноваження глави держави охоплюють всі сфери суспільного та державного життя, надаючи йому можливість впливати на діяльність Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та судових органів з метою підтримки ефективності функціонування державного механізму та загальної стабільності України [4].

Повна реалізація інституту президентства в Україні неможлива без активної підтримки громадянського суспільства, особливо у важливих аспектах, таких як вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії.

З цією метою, важливим кроком є Указ Президента України, що стосується «Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», який передбачає створення Координаційної ради з розвитку громадянського суспільства та містить положення про цю раду [5].

В контексті розвитку Конституції України і вказаного Указу, значущим кроком є також Указ Президента України «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації».

Цей документ визначає стратегію, спрямовану на закріплення ролі громадянського суспільства як гаранта демократичного розвитку країни. Основний акцент робиться на впровадженні громадського контролю за владою, забезпеченні незалежності інститутів громадянського суспільства та їх впливу на прийняття важливих рішень. Також передбачається створення умов для широкого представництва громадянських інтересів в органах влади і місцевого самоврядування, а також регулярні консультації з громадськістю з ключових питань суспільства і держави.

В розділі 1 «Загальні положення» Стратегії також відзначається, що «в умовах демократичної системи держава та громадянське суспільство виявляють зацікавленість у встановленні діалогу та партнерства для підвищення ефективності взаємодії. Без розвинутого громадянського суспільства, включаючи створення необхідних умов для гарантування свободи слова, вільного висловлення думок і переконань, свободи об'єднань, права на збори та участі громадян у керівництві справами держави та місцевого самоврядування, держава не може забезпечити можливостей для функціонування різних моделей демократії участі. Ці моделі, разом з безпосередньою та представницькою демократією, є ключовими передумовами для успішної модернізації, європейської інтеграції та сталого розвитку».

Стратегія також висвітлює потребу у вдосконаленні правового регулювання утворення та функціонування інститутів громадянського суспільства в Україні. Для досягнення цього завдання висувається пропозиція вжити ряд заходів, включаючи спрощення процедур та скорочення строків реєстрації таких інститутів, як громадські та благодійні організації, органи самоорганізації населення та інші. Також акцентується на важливості надання інститутам громадянського суспільства права здійснювати свою діяльність на всій території України.

У додаток до цього передбачається впровадження системи європейського контролю за функціонуванням цих інститутів та поліпшення процедур проведення місцевих референдумів, мирних зібрань, загальних зборів (конференцій) та громадських слухань членів територіальної громади за місцем проживання. Крім цього розглядається можливість удосконалення правового статусу органів самоорганізації населення та встановлення гарантій для їх діяльності.

Отже, зрозуміло, що деякі заплановані результати можуть не втілитися негайно через різноманітні фактори. Однак, на мою думку, ключовим є саме закріплення намірів та пріоритетів для їх подальшого розвитку та впровадження.

Список використаних джерел

1. Агафонов С. А. Інститут Президента в системі державної влади України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2003. 16 с.
2. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України : академічне видання. Харків : Право, 2009. 468 с.
3. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл./ За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. Харків : Право, 2008. 416 с.
4. Указ Президента України № 32/2012 «Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/2012#Text> (дата звернення: 15.02.2024).
5. Указ Президента України № 212/2012 «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212/2012#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

УДК 35.07:004.896.4

Василь Орищук,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Наталія Ларіна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vasyl Oryshchuk,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-4362-2785>

Nataliia Larina,

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor at the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/000-0001-5843-0765>

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PUBLIC SERVANTS

The impact of artificial intelligence (AI) on the professional development of public servants is profound. AI adoption reshapes job roles, demanding upskilling in data analysis, decision-making, and ethics. Public servants must adapt, facing both opportunities and challenges. Upskilling is crucial for leveraging AI's benefits while addressing concerns of job displacement and ethical dilemmas. Continuous learning becomes imperative for navigating AI's evolving landscape. Proactive measures in training and development are essential for public servants to remain effective in their roles. Overall, AI's influence on professional development underscores the need for adaptable skill sets and ethical considerations in public service.

Keywords: AI impact, professional development, public servants, upskilling, ethical concerns.

В епоху стрімкого технологічного прогресу, інтеграція штучного інтелекту (ШІ) у державну службу визначається як ключовий фактор, що впливає на професійний розвиток державних службовців. ШІ змінює посадові обов'язки, вносячи нові вимоги до наборів навичок. Ця трансформація вимагає глибокого розуміння та адаптації, щоб забезпечити ефективність та етичність державних послуг. Відповідно до «Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні», ШІ визначається через його здатність інтерпретувати дані, навчатися з них та використовувати здобуті знання для досягнення цілей. Отже, розвиток навичок та етичних розмірностей, пов'язаних з ШІ, є вирішальним для розвитку державних службовців, що сприятиме їхній здатності ефективно використовувати технології в інтересах громадського управління. [1].

Продовжуючи аналіз впливу штучного інтелекту на роботу державних службовців, варто зазначити, що сприйняття ШІ може значно впливати на його ефективність у державній службі. Ефект плацебо, викликаний упередженими уявленнями про ШІ, підкреслює важливість об'єктивного оцінювання технології та її потенціалу. Адаптація до ШІ в робочих процесах дозволяє автоматизувати та оптимізувати рутинні задачі, відкриваючи державним службовцям можливість зосередитись на більш складних та стратегічних аспектах роботи. Таким чином, розуміння та адаптація до ШІ стають ключовими у підвищенні ефективності та інноваційного потенціалу в державній службі, що вимагає від держслужбовців не лише технічних навичок, але й глибокого розуміння етичних та стратегічних аспектів застосування цих технологій.

Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) у публічне управління значно оптимізує діяльність державних органів, підвищуючи ефективність та доступність публічних послуг для громадян. ШІ дозволяє аналізувати дані для виявлення тенденцій та проблем, що сприяє обґрунтованому прийняттю рішень. Водночас, розуміння та використання ШІ у професійному середовищі, як і в особистому

житті через особисті інструменти ШІ, стає все більш важливим. Це включає системи аналізу даних, автоматизацію бізнес-процесів та інструменти обробки природної мови, які спрямовані на підвищення продуктивності та ефективності рішень.

Останні досягнення в галузі штучного інтелекту, зокрема розробка ChatGPT компанією OpenAI, революціонізують роботу державних службовців, підвищуючи ефективність комунікації з громадянами та оптимізуючи адміністративні процеси. ChatGPT, здатний генерувати текст, схожий на людський, відкриває можливості для автоматизації рутинних завдань, поліпшення процесів прийняття рішень за допомогою швидкого аналізу великих обсягів інформації та підтримки в підготовці звітів та аналізі суспільних настроїв. Використання таких інструментів як ChatGPT сприяє розвитку більш прозорого, підзвітного та орієнтованого на потреби громадян управління.

Поява «галюцинацій штучного інтелекту» у інструментах як ChatGPT становить виклик для державних службовців через потенційні неточності та невідповідності у згенерованій інформації. Це підриває довіру до систем ШІ, сприяє поширенню дезінформації та етичним дилемам, особливо в критичних сферах, таких як фінанси та охорона здоров'я, де точність є ключовою. Також, правові наслідки для розробників та користувачів ШІ, що генерують помилкові результати, можуть бути серйозними, вимагаючи вдосконалення технологій для мінімізації подібних ризиків.

Для вирішення проблеми галюцинацій штучного інтелекту необхідно застосовувати комплексні стратегії, які включають точну перевірку даних, забезпечення алгоритмічної прозорості та проведення постійного моніторингу. Важливо об'єднати зусилля розробників ШІ, політиків та галузевих експертів для подолання етичних та правових викликів. Через співпрацю можливо досягти підзвітності та прозорості в управлінні ШІ, зменшуючи ризики та негативні наслідки, пов'язані з галюцинаціями, та використовувати його потенціал для позитивних трансформацій.

Тому у розробці концепції ШІ-грамотності для державних службовців ключовим є визначення основних знань та навичок в галузі ШІ, які вони повинні володіти. Це охоплює здатність розуміти потенціал і обмеження ШІ, етичне застосування технологій, а також розвиток навичок аналізу даних та прийняття рішень на основі інформації, отриманої з систем штучного інтелекту. Важливо також пропонувати стратегії для інтеграції цих знань у професійний розвиток державних службовців, що дозволить підвищити їх оперативну ефективність і здатність до інновацій. Залучення до цього процесу експертів у галузі ШІ, політиків та педагогів допоможе забезпечити високу якість і актуальність навчальних програм.

Таблиця 1. Можливі ключові компоненти концепції ШІ-грамотності в державному управлінні

Компонента	Опис	Вплив на державну службу
Основні знання про ШІ	Розуміння концепцій, технологій та застосувань штучного інтелекту, що мають відношення до державного управління.	Покращує процес прийняття рішень та застосування ШІ в державних службах.
Розвиток навичок	Набуття навичок впровадження та управління проєктами зі штучного інтелекту, включаючи аналіз даних, машинне навчання та етичні міркування.	Підвищує ефективність надання послуг та забезпечує етичне використання ШІ.
Стратегії інтеграції	Стратегії включення ШІ-грамотності в безперервний професійний розвиток, такі як семінари, онлайн-курси та експериментальне навчання.	Забезпечує постійне інформування державних службовців про досягнення в галузі штучного інтелекту, сприяючи розвитку культури навчання впродовж усього життя.
Оцінка та адаптація	Механізми оцінки ефективності програм грамотності зі штучного інтелекту та їх адаптації на основі зворотного зв'язку та технологічного прогресу.	Гарантує актуальність та ефективність зусиль з професійного розвитку, сприяючи інноваціям та адаптивності.
Організаційна підтримка	Створення організаційної культури, яка підтримує впровадження ШІ, включаючи підтримку керівництва, розподіл ресурсів і політичні рамки.	Створює сприятливе середовище для ініціатив зі створення штучного інтелекту, заохочуючи інновації та співпрацю між відділами.

У цій таблиці представлено структурований підхід до розвитку грамотності в галузі штучного інтелекту серед державних службовців, який підкреслює важливість базових знань, набуття навичок, стратегічної інтеграції навчальних ініціатив та організаційного контексту, в якому ці елементи функціонують. Завдяки цій структурі державні адміністрації можуть краще підготувати

своїх працівників до того, щоб вони могли орієнтуватися в складнощах цифрового врядування та використовувати штучний інтелект для суспільного блага.

Отже, інтеграція штучного інтелекту в професійний розвиток державних службовців необхідна для того, щоб орієнтуватися в складнощах сучасного врядування. Тому запровадження комплексних навчальних програм, які забезпечать державних службовців навичками, пов'язаними зі штучним інтелектом, та етичними принципами потрібні для забезпечення відповідального використання штучного інтелекту. Залишається питання адаптивності, безперервного навчання та етичних міркувань при використанні ШІ для підвищення ефективності та інноваційності державної служби. У такому випадку важливий спільний підхід із залученням політиків, освітян та експертів у галузі технологій для розробки ефективної системи навчання ШІ-грамотності в державному секторі.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р : станом на 29 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> (дата звернення: 17.02.2024).

Вікторія Панасюк,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки Білоцерківського національного аграрного університету

Viktoriia Panasiuk,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of public management, administration and international economics, Bila Tserkva National Agrarian University

<https://orcid.org/0000-0002-9141-0149>

МІСЦЕ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

THE PLACE OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN IMPLEMENTING THE POLICY OF NATIONAL MEMORY

The peculiarities and functions of local authorities in ensuring the protection of cultural heritage as a component of the national memory policy are considered. It was established by Department of Culture and Tourism of Bila Tserkva City Council to ensure the implementation of the state policy on the cultural heritage burial. The assessment of the public practical actions in solving the urgent problems of historical justice restoration in the preservation of heritage and monuments arrangement to soviet soldiers of World War II was carried out. It was summed up that the object of implementation of the national memory policy at the local level is the residents of the territorial community, who occupy a decisive place in the public opinion formation, public freedom and historical memory.

Keywords: *cultural heritage, national memory policy, territorial community.*

Зміни, що відбуваються в системі публічного управління соціально-гуманітарними складовими суспільства, створюють додаткові виклики, які потребують вчасного реагування. Акцентуємо увагу на сфері охорони культурної спадщини як складової національної політики пам'яті, зокрема на законодавчому забезпеченні охорони нерухокої культурної спадщини, збереженні архівів та культурних цінностей, що мають вагомий вплив на формування громадської волі, історичної пам'яті, національної свідомості громадськості.

Позитивні наслідки процесу децентралізації, що надали місцевим органам влади додаткових повноважень в управлінні соціально-економічними процесами, ставлять нові завдання у справі забезпечення охорони культурної спадщини. Формування нових об'єднаних громад актуалізує завдання збереження культурної інфраструктури та належної охорони об'єктів культурної спадщини на місцевому рівні [1, с. 40-42]. Реалізація цього завдання напряму пов'язана з інституційною спроможністю місцевих органів влади. Зокрема, такі завдання встановлено в межах повноважень Управління культури і туризму Білоцерківської міської ради [2]. Серед основних функцій та завдань Управління культури і туризму визначено:

- забезпечення реалізації державної політики з питань культури, створення умови для бібліотечної та клубної роботи, розвитку народного та професійного мистецтва, закладів культури на території Білоцерківської міської територіальної громади;
- сприяння розвитку театрального, музичного, образотворчого та кінематографічного мистецтва, музеїв, бібліотек, культурно-розважальних парків та інших закладів культури;
- сприяння діяльності міських творчих спілок, громадських організацій і товариств, фондів, любительських об'єднань і клубів, етнокультурних об'єднань та інших громадських організацій нацменшин, координація їх діяльності незалежно від форми власності, розвиток народної творчості та аматорського мистецтва;
- здійснення заходів з реалізації Закону України «Про охорону культурної спадщини» [3] в межах повноважень та інше [4].

Білоцерківська міська територіальна громада об'єднала на своїй території 85 меморіалів, скульптур та пам'ятних знаків, з яких 34 є об'єктами культурної спадщини. Села Білоцерківської громади, в основному, мають пам'ятники радянського періоду. Багата і різноманітна культурна спадщина України відображає її складну, драматичну історію, сформовану під впливом різнобарвної

палітри спрямованих на неї в різні часи цивілізаційних віянь. Кожен пам'ятник чи меморіальний комплекс є своєрідним символом певної події чи епохи й відображає життя наших предків на певному етапі історії держави.

Реалізуючи основні завдання, Управлінням культури і туризму Білоцерківської міської ради у сфері охорони культурної спадщини здійснюється комплексний облік об'єктів, включаючи наукові дослідження, класифікацію та державний облік. Проводиться паспортизація пам'яток культурної спадщини, що дає змогу отримати більш повну та достовірну інформацію про них, надаючи можливість запровадження електронних форм збереження та отримання інформації.

Одним із основних заходів Управління культури і туризму Білоцерківської міської ради у реалізації політики національної пам'яті є впорядкування пам'ятників радянським подіям та воїнам. Відповідно до рішення виконавчого комітету у лютому 2023 року створено спеціальну комісію для вирішення проблеми встановлення та демонтажу пам'ятних знаків, табличок та інформаційних табло в громаді. До складу експертів комісії входили представники громадських організацій, історики, депутати міської ради та працівники профільних управлінь і відділів. Враховуючи терміновість вирішення питання історичного значення та технічний стан об'єктів, комісія оглянула всі пам'ятники, меморіали та обеліски в Білій Церкві та в кожному селі громади. На підставі отриманих даних розроблено відповідні заходи та визначено велику кількість пам'яток, які перебувають у належному стані та таких, що потребують ремонту різного ступені складності. На думку фахівців, реконструкції потребує Меморіальний комплекс Парк Слави (м. Біла Церква). У більшості випадків в Україні пам'ятні знаки невідомому солдату або пам'ятники на похованнях загиблих воїнів Другої світової війни виконані з недовговічного матеріалу (бетону) та за типовим радянським зразком. Російсько-українська війна спонукає нас до переосмислення історичних подій та відновлення історичної справедливості у збереженні спадщини, її перегляду через призму сучасності.

За результатами роботи комісії було розроблено Програму збереження та охорони об'єктів культурної спадщини (пам'ятних знаків, пам'ятників історії та культури, монументального мистецтва) Білоцерківської міської територіальної громади на 2023-2025 роки, затверджену на засіданні міської ради [2].

Як висновок зауважимо, що об'єктом реалізації політики пам'яті на місцевому рівні є жителі територіальної громади. Саме місцеві соціальні групи є носіями цілеспрямованої меморіальної політики у формуванні суспільної думки, патріотичних почуттів, громадської волі, історичної пам'яті, національної свідомості та ідентичності.

Список використаних джерел

1. Кулиняк І. Я., Карий О. І., Прокопишин-Рашкевич Л. М., Огінок С. В., Бондаренко Ю. Г. Європейський досвід популяризації історичної спадщини та культурного туризму. Львів: Растр-7, 2023. 254 с.
2. Управління культури і туризму Білоцерківської міської ради. URL: <https://bc-rada.gov.ua/node/1874> (дата звернення: 13.02.2024).
3. Про охорону культурної спадщини. Закон України від 8.06.2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 13.02.2024)
4. Положення про відділ культури і туризму Білоцерківської міської ради. URL: https://new.bc-rada.gov.ua/miska_rada/normatyvni_akty/777-32-vii_pro_zatverdzhennia_polozhennia_pro_viddil_kultury_i_turyzmu_bilotserkivskoi_miskoi_rady_u_novii_redaktsii/19970.doc (дата звернення: 13.02.2024).

Оксана Пархоменко-Куцевіл,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Oksana Parkhomenko-Kutsevil,

doctor of science in public administration, professor, head of the department of public administration and management of Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

<https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

THEORETICAL ASPECTS OF THE DIGITALIZATION OF THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE YOUTH POLICY IN UKRAINE

The study analyzes the main approaches to the digitalization of the state youth policy of Ukraine. The author states that digital technologies allow creating open spaces for equal dialogue in youth policy. Today, the Internet has become a natural medium for communication and entertainment for young people, a «hybrid environment» that combines all the achievements gained by traditional mass media. The formation of modern state youth policy takes place in rather difficult political and economic conditions, and is currently far from being completed or a clear concept. Due to the challenges facing the state, the state youth policy emphasizes the issue of patriotic education and spiritual and moral guidelines, relegating to the background such important issues as ecology, young family, economic security of a person, digital security of a citizen, etc.

Keywords: youth policy, digitalization, development of Internet communications, formation of digital space.

Аналіз питання ефективності сучасної державної молодіжної політики потрібно здійснювати з урахуванням нових глобальних трендів, зокрема цифровізації публічного управління. Процеси цифровізації сучасного суспільства настільки сильно увійшли в життя людини, що розвиток цифрового простору і, як наслідок, присутності в ньому молоді, вносить суттєві коригування у формування та реалізацію державних програм молодіжної політики.

Цифрові технології та соціальні мережі у роботі з молоддю активно використовуються у сучасних країнах. У економічно розвинених країнах це пов'язано із прагненням суб'єктів молодіжної політики створити середовище участі, в якому молоді люди будуть повноправними суб'єктами соціальних змін. Молодь виступає важливим учасником формування онлайн-ландшафту та творцем контенту.

Процеси цифровізації змінюють простір молодіжної політики, створюють якісно нові умови для функціонування суб'єктів молодіжної політики, надаючи їм нові можливості та наділяючи їх новими інструментами, актуальними для публічного простору молодіжної політики.

Процеси цифровізації сприяли створенню нової інфраструктури молодіжної політики, яка включає всіх суб'єктів молодіжної політики, представлених в Інтернеті, що використовують інструменти цифрового простору для здійснення роботи із молоддю (сайти органів влади та організацій, акаунти в соціальних мережах, блоги, чат-боти тощо). У нових умовах привабливішими для молоді стають ті суб'єкти публічної молодіжної політики, які можуть представити в цифровому просторі найбільш цікавий та актуальний контент та здатні забезпечити повноцінне спілкування у віртуальному просторі.

Цифрові технології дозволяють створювати відкриті простори для рівноправного діалогу в молодіжній політиці [1]. Цифровізація молодіжної політики спрямована на викорінення традиційних соціальних ієрархій, що сприяє рівному доступу до молодіжної політики і дозволяє сприймати молодих людей як активних цифрових учасників, творців та виконавців [1, р. 6].

Разом з тим, мережа Інтернет – джерело інформації, та молодь, проводячи більшу частину свого часу у віртуальному просторі, отримує знання про події, що відбуваються, саме з цього ресурсу. Сучасні соціальні медіа дають молоді можливість отримувати інформацію швидко та без

особливих фінансових витрат. Концепція пасивного чи випадкового навчання дає змогу інтерпретації специфіки формування знань сучасними молодими людьми. Так звані «м'які новини» засвоюються не цілеспрямовано, а в результаті взаємодії молоді, наприклад, з розважальним контентом. Гартуючи пости в соціальних мережах, молодь засвоює інформацію (текстову, візуальну, аудіальну), яка стає основою для їх картини світу і від того, якої якості та якої спрямованості буде ця інформація, залежить уявлення молодих людей про соціальні процеси взагалі, і про наповненість молодіжних практик зокрема.

Сьогодні Інтернет став для молоді природним середовищем для спілкування, розваг, «гібридним середовищем», яке поєднує в собі всі досягнення, завойовані традиційними ЗМІ. Найчастіше молоді люди використовують соціальні мережі, щоб обмінюватися думками, обговорювати цікаві для них теми. Інтернет створює унікальне середовище для можливості змішування публічного та приватного простору, для перебування в якій учасникам потрібна наявність певних якостей і навичок, пов'язаних, насамперед, з позиціонуванням у віртуальному просторі.

Можна відзначити невідповідність технологій, які швидко розвиваються, та тих можливостей, які вони надають, інтересам підлітків та молоді, які швидше сприймають нововведення та формулюють нові запити, та соціальному середовищу, яке не так швидко реагує на ці зміни. Також важливо, що молода людина сьогодні отримує унікальну можливість створювати свій віртуальний простір та визначати місце в ньому, цим перетворюючись на суб'єкта молодіжної політики, може включатися в цифровий простір громадської молодіжної політики.

Таким чином, у суспільстві важко переоцінити вплив на суспільство такої групи як молодь. Очевидно, що сучасна молодь відчуває на собі не лише проблеми соціалізації, а й наслідки глобальних змін політичних реалій світу. Для сучасної молодої людини поняття «кордон» стало скоріше чимось ефемерним, що застосовується до адміністративно-територіального поділу тієї чи іншої країни. Молоді люди можуть вільно пересуватися світом, вільно соціалізуватися та комунікують з людьми свого віку в інших країнах, мають доступ до маси знань та систем освіти всієї планети, який обмежений більше їх матеріальними та фізичними можливостями. При цьому, держава повинна розуміти, що соціалізація, глобалізація молоді так чи інакше призведе до посилення їхнього політичного інтересу і, як наслідок, бажання зі спостерігача державної політики перетворитися на повноправного учасника прийняття політичного рішення.

Замкнутість сучасної молодіжної політики на державних структурах призведе або до нетрансформованості самої політики та її неможливості протистояти викликам сучасності. У формуванні її необхідна та обов'язкова участь інших соціальних інститутів та громадянського суспільства, завдяки чому сама молодіжна політика почне вибудовуватись у життєздатну самостійну систему, яка рухається не з примусу зверху в єдиному напрямі, а самостійно обирає шлях свого розвитку, відповідаючи на актуальні та гострі питання, що стоять перед сучасною українською молоддю.

Підбиваючи підсумки вищевикладеного, слід зазначити: формування сучасної вітчизняної молодіжної політики відбувається у досить складних політичних та економічних умовах, на даний момент знаходиться у стадії далекому від завершення або чіткої концепції; державна молодіжна політика в силу викликів, що стоять перед державою, акцентує питання патріотичного виховання та духовно-моральних орієнтирів, відводячи на другий план такі важливі питання, як екологія, молода сім'я, економічна безпека людини, цифрова безпека громадянина; розвиток молодіжної політики у регіонах носить швидше інформативний характер, приділяючи недостатньо уваги питанням взаємодії та включення молоді до процесів прийняття управлінських рішень; цифровізація молодіжної політики йде слабо, присутність у соціальних мережах невіразна.

Список використаних джерел

1. Ito M., Gutiérrez K., Livingstone S., Penuel B., Rhodes J., Salen K., ... & Watkins S. C. Connected learning: an agenda for research and design. BookBaby, 2013.

Василь Пахолок,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Vasyl Pakholok,

PhD in Political Science, associate professor of Lesya Ukrainka Volyn National University

<https://orcid.org/0000-0002-2878-8536>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

TRANSFORMATION OF THE PRESIDENCY INSTITUTE IN THE SYSTEM OF PUBLIC AUTHORITIES OF UKRAINE

The article highlights the process of transformation of the institution of the presidency in the system of state authorities of Ukraine. It was found out that without having their own practical experience of the functioning of the presidency institution, the visions of various political forces regarding its role in the system of state authorities were radically different since the declaration of independence. The first powers were assigned to the president at the beginning of February 1992 in the then-current Constitution of the Ukrainian SSR. The next stage of the transformation of the presidency was the adoption of the temporary Constitutional Treaty in 1995, before the adoption of the Constitution of Ukraine. The 1996 Constitution regulated the system of state authorities. However, the political reform of the early 2000-s. yr. again actualized the scientific problem of the balance of state power, which remains relevant to this day.

Keywords: *the institution of the presidency, the management system, the highest official, state power.*

Трансформація інституту президентства у системі органів державної влади України та визначення його повноти повноважень в управлінських процесах державою є однією з перманентно актуальних наукових проблем. Така увага до інституту президентства зумовлена пошуком оптимальної моделі державного управління в умовах несформованої сталої демократії, ментальним тяжінням українців до персоніфікованого сприйняття влади.

Відмова від радянської системи управління, де ключова роль відводилася партії, а конкурентне лідерство повністю нівелювалося, стала очевидною ще до проголошення незалежності України. Запровадження інституту президентства було покликане послабити роль партії та збалансувати систему державної влади. Першим і основним документом на який опиралися подальші розробки цієї ідеї та моделі президентства в Україні загалом була Концепція нової Конституції України, що була прийнята у червні 1991 року. Концепцією передбачалося, що Президент має стати найвищою посадовою особою в республіці та очолити виконавчу владу. «Президентська республіка як форма організації державної влади виробила чіткі механізми розподілу влади, розмежування компетенції відповідних органів і здійснення ними взаємоконтролю, запобігання узурпації влади будь-якими окремими партіями, угрупованнями чи особами», «Президент є найвищою посадовою особою в державі, главою виконавчої влади в республіці» [3].

Перші конституційно визначені владні повноваження за Президентом України було закріплено на початку лютого 1992 р., через внесення змін до тоді чинної Конституції Української РСР. З поміж іншого Президент отримав право «ухвалювати укази з питань економічної реформи, неврегульованих законами України, які діють до прийняття відповідних законів» [5].

У березні 1992 р. було прийнято Закон України «Про представника Президента України» який призначався Президентом та очолював місцеві державної адміністрації обласного, районного, Київського і Севастопольського міського рівнів. У такий спосіб Президент отримав можливість реально визначати управлінські процеси на місцях. «Розпорядження Представника Президента України, прийняті в межах його повноважень, є обов'язковими для виконання» [4].

Однак парламент, що був обраний у 1990 році, і уже встиг відчувати свою політико-управлінську суб'єктність не надто охоче приставав до ідеї формування ще одного самодостатнього центру

прийняття управлінських рішень. Протистояння між Верховною Радою та Президентом призвело до серйозної політичної кризи і дострокові вибори обох владних інститутів.

Переобрання Верховної Ради та Президента ситуацію не покращило, проблему могло б вирішити лише прийняття нової конституції, яка б чітко визначила межі повноважень усіх органів державної влади. Однак, через ідеологічну строкатість парламенту швидке прийняття конституції було неможливим. Виходом стало прийняття у червні 1995 року тимчасового Конституційного Договору, який врегулював питання повноважень між парламентом і Президентом. Згідно Договору, Президента отримав широкі повноваження в системі органів державної виконавчої влади [1].

З прийняттям Конституції України було досягнуто компромісу між ідеями президентської та парламентської форм правління. До основних владних повноважень Президента віднесено: за погодження з парламентом визначення кандидатури Прем'єр-міністра, призначення керівників центральних органів виконавчої влади і голів місцевих державних адміністрацій; законодавча ініціатива і права вето; головування у Раді національної безпеки і оборони України, рішення якої набувають юридичної сили через президентські укази.

Суттєві зміни у повноті повноважень Президента відбулися після прийняття у 2004 році Закону «Про внесення змін до Конституції України». Відбувся перехід від президентсько-парламентської республіки до парламентсько-президентської. За Президентом залишилося лише право визначати кандидатуру міністра закордонних справ і міністра оборони, а також право дострокового припинення повноважень парламенту [2].

Така модель влади не проіснувала довго і вже у 2010 році була ліквідована Конституційним Судом через визнання неконституційності змін 2004 року. Тоді чинний Президент повернув собі повноваження, що визначалися конституцією зразка 1996 року і навіть здійснив спроби їх посилити.

Демократично орієнтована частина суспільства та еліт категорично не сприймала такого повороту подій, однак повернутися до Парламентсько-президентської моделі управління вдалося лише завдяки подіям Євромайдану та Революції Гідності, коли серед вимог протестуючих було й відновлення Конституції України зразка 2004 року.

Отже, з моменту впровадження інституту президента в Україні повнота повноважень, що закріплювалися за главою держави постійно змінювалася. З перших років незалежності спостерігалася тенденція до змагання між Верховною Радою та Президентом за першість у впливі на формування та діяльність виконавчої влади, при чому, предметом трансформацій ніколи не було право законодавчої ініціативи та право вето глави держави.

Список використаних джерел

1. Антологія конституційного процесу в сучасній Україні. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017-antologiya_kons_processu.pdf (дата звернення: 19.02.2024).
2. Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 8.12.2004 р. № 2222-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 2. С. 44.
3. Про Концепцію нової Конституції України: Постанова Верховної Ради Української РСР від 19.06.1991 р. № 1213-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-12#Text> (дата звернення: 17.02.2024).
4. Про представника Президента України: Закон України від 05.03.1992 р. № 2167-12. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2167-12>. (дата звернення: 19.02.2024).
5. Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети у сфері законодавчого регулювання: Закон України № 2796-XII від 18.11.1992 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2796-12> (дата звернення: 17.02.2024).

Раїса Перелигіна,

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та процесу Київського університету права НАН України

Raisa Perelyhina,

Professor of the Department of Criminal Law and Procedure Kyiv University of Law of NAS of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3798-0861>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ ТА АРХІТЕКТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

LEGAL REGULATION OF DISPUTES IN THE FIELD OF URBAN PLANNING AND ARCHITECTURAL ACTIVITIES

The paper covers the problem of distinguishing different categories of construction and repair works based on the analysis of the applicable legislation and the judicial practice of the Supreme Court. In particular, a number of categories of disputes arising during the qualification of reconstruction, new construction, capital repair and redevelopment are defined.

As a result of the study, it was established that there is no single unified definition of these categories, which involves errors and/or abuses on the part of both construction participants during the performance of such works and supervisory institutions during the relevant control and supervision measures. This, in turn, leads to a large number of disputes and serious consequences for the interests of not only developers or persons connected with the execution of works, but also territorial communities, to which land plots under construction objects belong. Based on the results of the analysis, it is proposed to take separate measures at the material-legal and procedural-legal levels, which aims to bring legal certainty in the relevant field and minimize the number of legal disputes.

Keywords: *urban construction activity, disputes in the field of urban construction, reconstruction, new construction, capital repair, redevelopment.*

У містобудівній діяльності виділяється кілька видів будівельних робіт, а саме: реконструкція, нове будівництво та капітальний ремонт. Поряд з цим, існують звичайні ремонтні роботи, що не відносяться до категорії будівельних, в т.ч. поточний ремонт та перепланування. На сьогодні відсутні уніфіковані визначення вказаних вище понять. Профільний закон у сфері містобудування та архітектурної діяльності містить банкетне відсилання до інших нормативно-правових актів, у яких мали зазначатись визначення цих понять. Наразі таке визначення міститься у низці державно-будівельних норм (ДБН), які законодавець відносить до нормативних актів, хоча за своєю природою такі документи є документами технічного характеру, їх доступ є обмежений та отримується на платній основі. Більш того, законодавчі визначення можуть бути застосовані лише за аналогією закону, оскільки сфера їх застосування значно обмеженіша, ніж того вимагає містобудівна та архітектурна діяльність. Внаслідок цього, на практиці виникають різні категорії спорів, які більшою мірою зводяться до розмежування різних видів будівельних та небудівельних робіт. Неправильна кваліфікація робіт може мати наслідком визнання будівництва самочинним, тягне за собою накладення штрафних санкцій на забудовника, призводить до скасування дозвільної документації. Вказані проблеми зумовлюють необхідність аналізу судової практики, виокремлення категорій відповідних спорів та пошуку ефективного способу розмежування відповідних робіт, закріплення понять в належній матеріально-правовій формі для усунення зловживань зі сторони як учасників будівництва, так і органів державної влади, що здійснюють нагляд та контроль у сфері містобудування та архітектурної діяльності.

Питання розмежування таких понять у сфері містобудування як будівельні роботи, реконструкція, перепланування, капітальний ремонт, нове будівництво залишається дискусійним на рівні судової практики. Більше того, враховуючи належним чином не урегульованість цих понять на законодавчому рівні, має місце велика кількість зловживань зі сторони як забудовників, так і контролюючих органів. Значною мірою це пов'язано із особливим порядком здійснення тих чи інших робіт, а також неузгодженістю між нормативно-правовим регулюванням та регулюванням

специфічної будівельної сфери на рівні нормативних актів технічного характеру (державних будівельних норм), нормативних документів (стандартів) тощо. Найбільш поширеними категоріями спорів у цій сфері можна виокремити:

Спори із розмежуванням нового будівництва та реконструкції;

Спори із розмежуванням реконструкції та капітального ремонту;

Спори із розмежуванням реконструкції та інших ремонтних робіт (перепланування, поточний ремонт тощо);

Спори із розмежування різних видів реконструкції.

Як вказує Бевзенко В.М., в публічному будівельному праві має місце суттєвий масив нормативних актів, які упорядковують процеси будівництва, його окремі складові чи прояви.[1] Слід зауважити, що будівництво в цілому відповідно до профільного **Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»** здійснюється у ряд етапів, які включають:

– отримання у користування чи власність земельної ділянки під забудову;

– отримання замовником або проектувальником вихідних даних;

– розроблення проектної документації та проведення у випадках, передбачених статтею 31 цього Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», її експертизи;

– затвердження проектної документації;

– отримання права на виконання підготовчих та будівельних робіт у випадках, визначених Законом «Про регулювання містобудівної діяльності»;

– виконання підготовчих та будівельних робіт;

– прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів;

– державна реєстрація права власності на закінчений будівництвом та прийнятий в експлуатацію у випадках, визначених Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», об'єкт (його складову). [2]

На практиці забудовники, розуміючи наскільки затратним та складним з процесуальної точки зору є отримання права на земельну ділянку для забудови, а в подальшому оформлення містобудівних умов та обмежень такої земельної ділянки вдаються до підміни понять, розпочинаючи, начебто, реконструкцію із зміною функціонального призначення первісного об'єкту, а в подальшому за відсутності ефективних механізмів блокування та знесення де-юре самочинних об'єктів, «легалізують» таке будівництво. Проблематика отримання містобудівних умов та обмежень та аналіз відповідної судової практики здійснено Дацьківом А.І. [3]

Таким чином, на практиці розмежування понять *«реконструкція»*, *«нове будівництво»*, *«капітальний ремонт»* як категорій власне будівельних робіт та *«перепланування»* як категорії ремонтних робіт, ґрунтується на застосуванні не стільки юридичних норм, а державних будівельних норм, тобто, носить суцільно технічний характер. Очевидним є те, що в одному випадку подібні роботи можуть трактуватись як реконструкція, в іншому – капітальний ремонт. Для встановлення відповідних обставин, що відносяться до предмету доказування у адміністративних спорах, необхідно у більшості ситуацій проводити судову експертизу. Ключові згадані категорії повинні бути систематизовані, уніфіковані та викладені у одному нормативно-правовому акті, незалежно від того таким актом є нормативний акт – державні будівельні норми чи нормативно-правовий акт – закон. Для усунення технічних неузгодженостей між поняттями, що викладені на рівні державних будівельних норм та інших профільних нормативно-правових актів, згаданих у статті, повинно бути посилення на єдиний уніфікований нормативно-правовий акт із переліком таких категорій.

Список використаних джерел

1. Бевзенко В.М. Публічне будівельне право України: від доктрини до практичного втілення через європейський досвід. Право України. 2023, №2. С. 33-51.

2. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

3. Дацьків А.І. Аналіз судової практики оскарження рішень, дій та бездіяльності органів державної влади щодо видачі містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки. Часопис Київського університету права. 2022, № 2-4. С. 56-65.

Олена Петасюк,

кандидат історичних наук, доцент кафедри новітньої історії України історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Petasyuk,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Contemporary History of Ukraine. Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8122-0050>

УКРАЇНА-НАТО: СТРАТЕГІЯ ЗАХИСТУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ

UKRAINE-NATO: STRATEGY FOR THE PROTECTION OF TERRITORIAL INTEGRITY

In this article, the author interprets Ukraine-NATO relations as an objective process of international cooperation and as a definition of political and worldview orientation. The most important milestones of Ukrainian-Euro-Atlantic cooperation and the challenges caused by Russian full-scale invasion are considered. In 2019, norms regarding Ukraine's strategic course towards EU and NATO membership were added to the Constitution of Ukraine, which confirms the European identity of the Ukrainian people and the irreversibility of Ukraine's European and Euro-Atlantic course. Since the restoration of independence, up to and including the full-scale invasion, the issue of Ukraine's movement to NATO has finally crystallized into an existential problem. The countries of the Alliance need to dynamically use the «window of opportunity» to prepare for a potential direct confrontation with the Russian Federation (at least five NATO allied countries are simulating the scenario of a possible Russian aggression). They also need to take preventive measures to contain it, including active support of Ukraine, which is fighting for survival and preservation of sovereignty.

Keywords: NATO, territorial integrity, survival, Euro-Atlantic process.

Питання входження України до НАТО набуло екзистенційного характеру. Від моменту вступу України до Ради співробітництва при НАТО (1993), підписання «ПЗМ» (1994) та Індивідуальної програми співробітництва між Україною та НАТО (1995) – усі кроки завжди позиціонувалися як зміцнення національної незалежності. З 1996 р. Україна розглядала Альянс не стільки як оборонний союз, а як механізм досягнення колективної безпеки в Європі. З 1998 р. в Україні з'явилася практика розробки Державних програм співробітництва з НАТО, з квітня 1999 р. – практика самітів «Україна-НАТО». На саміті НАТО (Мадрид, 1997) була підписана Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО, де Україна визнавалася як центральноєвропейська держава з власними інтересами, і нам були надані політичні зобов'язання щодо ефективного партнерства. На саміті у Вашингтоні (липень, 2024), де Україна буде одним із пріоритетів, очікуються важливі для неї оборонні та політичні рішення. Тільки в Україні, в силу історичних та геополітичних причин, ідея євроатлантичного поступу щільно ув'язана із забезпеченням територіальної цілісності, що потребує захисту із зброєю в руках. Тому участь в НАТО виповнює нашу стратегію. 2019 р. до Конституції України були внесені норми щодо стратегічного курсу України на членство в ЄС та НАТО, закріплені в преамбулі Основного закону, трьох статтях та перехідних положеннях, де підтверджується європейська ідентичність українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу Україн [1]. Важливо, щоб партнери усвідомлювали: євроатлантична співпраця – не просто світоглядне питання (перебування у колі західних цінностей) – це питання виживання українського народу. З іншого боку, НАТО приречений на співробітництво з Україною, бо завдяки розміру, географічному розташуванню, ресурсам вона відіграє фундаментальну роль у творенні архітектури безпеки європейського континенту та є стратегічним стрижнем Європи, який визначатиме майбутнє континенту, на чому наголошували світові політики ще з сер. 1990-х рр. Україна і НАТО, як суб'єкти європейського життя, мають бути стейкхолдерами у процесі безпеки, тим більше під час повномасштабної війни в Україні, коли РФ були грубо підірвані норми міжнародного права. Саме з причини війни наша країна переросла попередні програми співпраці. Тому зараз є нагода розпочати нову сторінку співробітництва, що має не стільки геополітичний сенс, скільки – екзистенційний (як загалом і для Європи).

Саміт НАТО (липень, 2023) затвердив наш рух до НАТО без ПДЧ. Проте він не надав Україні запрошення до членства. Натомість зробив наголос на активізації підтримки України країнами НАТО: забезпечення ППО, засобами ремонту, запровадження натовських стандартів ЗСУ. Станом на лютий 2024 р. по силі армії Україна займала в Європі 4-те місце та 18-те – у світі [2; 3]. До того ж, наразі запроваджено 315 стандартів НАТО із існуючих 1135: захист військ, навчання ВМС, забезпечення транспортом, навігаційно-гідрографічна підтримка тощо (Facebook, Офіс Віцепрем'єрки з питань європ. та євроатлант. інтеграції, 03.02.2024). 2023 р. Україна репрезентувала адаптовану Річну національну програму щодо реформування за вимогами Альянсу. Прогрес цього пакету залежить не тільки від України, а й від політичної волі партнерів по НАТО. Так, посол Великобританії в НАТО Д. Кворрі заявив, що Британія «абсолютно переконана, що законне місце України – в НАТО» [4]. На поч. 2024 р. генсек НАТО Є. Столтенберг відзначив: на певному етапі хоче запросити Україну стати повноцінним учасником Альянсу і нагадав, що від самого початку НАТО створювався, щоб запобігти війнам [5]. У контексті проблематики є важливим наголос: співробітництво України з НАТО – не провокація відносно РФ, як подається це в її наративах. Чи заохочує жертва злочинця до вбивства, якщо у того відсутнє манакальне бажання вбивати? Ніщо не виправдовує злочини і не може слугувати обґрунтуванням як одного, так і масових вбивств. У російського агресора відсутня причина, а отже «виправдання» геноциду українців.

Від початку Великої війни відбулося 18 засідань «Рамштайн» – серія дипломатичних зустрічей міністрів оборони пон. 50-ти країн (у т. ч. країн-учасниць НАТО) з метою синхронізації та прискорення надання військової допомоги Україні для протистояння російському вторгненню. Цю допомогу важко переоцінити в умовах нерівної боротьби українського народу з агресором. Подальша співпраця України з Альянсом, яка має багату історію, відбувається на тлі зростаючого бажання українців вступу до НАТО. Якщо 2014 р., з поч. російсько-української війни, тільки 69% виступали за вступ до Альянсу, то з поч. повномасштабного вторгнення – 89% українців хочуть бачити Україну в НАТО [6].

Розвиток відносин з НАТО потрібно розглядати не тільки як визначення політичної та світоглядної орієнтації, а як об'єктивно обумовлений процес співробітництва з інститутом, який відіграє важливу роль на сцені європейської безпеки. Країни Альянсу мають не гаяти «вікно можливостей» на підготовку потенційного прямого протистояння із РФ (як мінімум у 5-ти країнах-союзниць НАТО моделюють сценарій можливої російської агресії); вживати превентивні дії щодо її стримування, поміж яких – активна підтримка України, яка бореться за виживання та збереження суверенітету.

Список використаних джерел

1. Преамбула – Конституція України – Всі статті. URL: <https://constitution.in.ua/chapters/preamble/> (дата звернення: 08. 02. 2024).
2. Global Firepower 2024. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> (дата звернення: 10.02.2024).
3. European Military Strength. URL: (2024) URL:<https://www.globalfirepower.com/countries-listing-europe.php> (дата звернення: 10.02.2024).
4. Посол Британії в НАТО: Україні слід знизити очікування щодо саміту Альянсу у Вашингтоні. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/02/8/7179168/> (дата звернення: 08.02.2024).
5. Васьків О. Столтенберг висловив бажання «на певному етапі» запросити Україну до повноцінного вступу в НАТО. URL: <https://suspilne.media/671690-stoltenberg-visloviv-bazanna-na-peknomu-etapi-zaprositi-ukrainu-do-povnocinnogo-vstupu-v-nato/> (дата звернення: 09.02.2024).
6. Собенко Н. 89% українців хочуть членства України в НАТО – опитування. URL: <https://suspilne.media/525577-89-ukrainciv-hocut-clenstva-ukraini-v-nato-opituvanna/> (дата звернення: 08.09.2024).

Ніна Петрашко,

студентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nina Petrashko,

student of the Department of of Regional Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0002-7665-3027>

Науковий керівник: Анатолій Рачинський, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: СУТНІСТЬ ПОНЯТЬ

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES: UNDERSTAND THE ESSENCE

The main concepts of socio-economic development of territorial communities are analyzed. The author analyzes the essence of the concepts on which the socio-economic development of the territorial community depends, and also analyzes what exactly affects the development of the territorial community. Emphasizes that socio-economic development at the state level is possible with the development of local communities. Reveals the essence of the strategic vision of the community and emphasizes the importance of cooperation of local authorities with the community and business in order to develop a strategy and plan for the development of the territory. She also draws attention to the fact that the strategic vision of socio-economic development must be realistic. The author made conclusions and provided recommendations regarding the successful implementation of the socio-economic development of territorial communities.

Keywords: *socio-economic development, territorial communities, strategic vision, development.*

Соціально-економічний розвиток територіальних громад – багатовимірний і багатоаспектний процес, який розглядається з погляду сукупності різних соціальних і економічних цілей. Варто зазначити, що термін «розвиток» часто вживається в таких поєднаннях: розвиток регіону, міста, територіальної громади, економічний розвиток, соціально-економічний розвиток, розвиток економіки. У кожному випадку під розвитком мають на увазі будь-яку прогресивну зміну перш за все в економічній сфері [8]. Реформа децентралізації є визначним суб'єктивним чинником у процесах соціально-економічного розвитку територій. В Україні цей процес розпочався у 2014 році з прийняття Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, законів України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про військово-цивільні адміністрації» та ін. [7, 4, 3, 5].

Соціально-економічний розвиток територіальних громад являється складним процесом від якого безпосередньо залежить забезпечення реальної здатності територіальних громад вирішувати питання місцевого значення, задовольняти соціальні, економічні та інші потреби населення; як процес, може успішно відбуватися завдяки єдиному механізму спільної діяльності громади, співпраці (партнерства) влади, бізнесу та громади; як поняття, здебільшого розглядають на державному рівні, проте на нашу думку, він починається саме з місцевих громад.

Важливою умовою забезпечення економічного розвитку і високого рівня вирішення соціальних потреб територіальних громад є фінансова автономність місцевих органів влади та достатність фінансових ресурсів. Посилення фінансової автономії територіальних громад сьогодні можливе за умови підвищення ролі місцевих податків та зборів і збільшення їх частки у складі власних фінансових ресурсів.

Проте в умовах впровадження реформи децентралізації реальне бачення соціально-економічного розвитку будь-якої територіальної громади залежить не тільки від стабільно зростаючого наповнення місцевого бюджету громади. Адже, якщо ми говоримо про перспективи існування та спроможність

територіальної громади, а також її слабкі та сильні сторони, то це можливо передбачити при наявності системи стратегічних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади. Така система включає: стратегію розвитку об'єднаної територіальної громади; план (програму) соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади; інші прогностичні і програмні документи (місцеві програми розвитку).

Стратегія розвитку територіальної громади (далі – місцева стратегія) – документ стратегічного планування, що визначає на довгостроковий (5-7 років) період стратегічні та оперативні цілі, завдання для сталого економічного і соціального розвитку об'єднаної територіальної громади та розробляється з урахуванням положень Закону України «Про засади державної регіональної політики» і Постанови КМУ «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів» [6, 1].

План (програма) соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади (далі – план) – документ, що розробляється, як правило, на виконання місцевої стратегії та забезпечує її реалізацію, конкретизує завдання та заходи у рамках цілей місцевої стратегії, відповідальних виконавців та строки виконання заходів, орієнтовні обсяги фінансування, джерела фінансування та індикатори (показники) оцінки результативності виконання заходів [2].

Отже, виходячи з проведеного аналізу основних понять соціально-економічного розвитку територіальних громад, можна зробити наступні висновки:

- спроможність та існування територіальної громади залежить від соціально-економічного розвитку її території;
- для успішної реалізації соціально-економічного розвитку територіальної громади потрібно розробити стратегію розвитку та план (програму) соціально-економічного розвитку територіальної громади;
- місцеві податки є ефективним інструментом від якого залежить стале існування територіальної громади та її подальший соціально-економічний розвиток;
- співпраця органу місцевого самоврядування з громадою та бізнесом у сфері розроблення стратегії територіальної громади дає реальну можливість передбачити її майбутній соціально-економічний розвиток та шляхи його впровадження.

Стратегічне бачення соціально-економічного розвитку територіальних громад має бути реалістичним, специфічним, достатньо амбітним та бажаним для територіальної громади та відображати ту унікальність території, яка не може бути скопійована іншими територіями, і досягнення саме якого дасть змогу бути конкурентоспроможним у майбутньому та забезпечить сталий розвиток.

Список використаних джерел

1. Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів. Постанова КМУ від 04 серпня 2023 р. № 816. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-%D0%BF#Text>.
2. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації стратегічних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади. URL: <https://decentralization.ua>.
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України від 14.05.2020 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
4. Про співробітництво територіальних громад. Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. ВРУ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>.
5. Про військово-цивільні адміністрації. Закон України від 24.02.2018 р. № 141-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text.
6. Про засади державної регіональної політики. Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
7. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження КМУ від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
8. Римкіна М. Дефініція категорії «соціально-економічний розвиток підприємства». *Теоретичні та прикладні питання економіки*, 2014. №1. С. 440-453.

Дмитро Пизюк,

аспірант Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

Dmytro Pyziuk,

PhD student at the V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

ORGANIZATIONAL CULTURE IN THE ERA OF DIGITALIZATION: NEW HORIZONS OF PUBLIC ADMINISTRATION

The study addresses the topical issue of organizational culture transformation in the context of the global digitalization process. The author analyzes the changes that digitalization brings to the functioning of public institutions, in particular in terms of work processes, the need for new competencies and the growth of data. The paper reveals theoretical approaches to understanding organizational culture, the impact of digitalization on its development, and presents case studies from the experience of countries that have effectively integrated digital technologies into public administration. Prospects and challenges related to digital transformation, including ethical and cybersecurity aspects, are highlighted. The conclusions emphasize the importance of a comprehensive approach to digital transformation to increase the efficiency of public administration and improve the quality of life of citizens.

Keywords: digitalization, organizational culture, public management.

В епоху стрімкого розвитку цифрових технологій організаційна культура стає одним з ключових чинників успішного функціонування будь-якої організації, й публічні установи не є винятком. Цифровізація несе з собою нові можливості та виклики, які потребують адаптації та трансформації організаційної культури для забезпечення ефективного публічного управління.

У межах дослідження організаційної культури в епоху цифровізації та визначення нових горизонтів публічного управління розглянуто низку тематичних положень, основними з яких є: поняття організаційної структури; сучасні виклики цифрового переходу для публічного управління; теоретичний аналіз змін організаційної культури; цифровізація як чинник розвитку організаційної культури; кейс-стадії; тематичні виклики та перспективи.

Під *організаційною культурою* ми розуміємо систему цінностей, норм, поведінки та переконань, які поділяють члени організації. Вона визначає те, як люди працюють, спілкуються, приймають рішення та взаємодіють з зовнішнім середовищем.

Сучасними викликами цифрового переходу для публічного управління є:

- Зміна характеру роботи: цифрові технології автоматизують багато рутинних задач, що веде до змін у структурі та розподілі завдань;
- Необхідність у нових навичках: для роботи з цифровими інструментами та системами публічні службовці потребують нових знань та компетенцій;
- Зростання обсягів даних: цифровізація веде до значного збільшення обсягів інформації, яку потрібно обробляти та аналізувати;
- Відкритість та прозорість: цифрові технології роблять діяльність публічних органів більш відкритою та доступною для громадськості.

Теоретичний аналіз змін організаційної культури. Існують різні теорії організаційної культури, які описують та пояснюють її вплив на функціонування організації. В контексті цифровізації публічного управління важливими стають такі основні теорії як:

- Теорія культурних типів. Ця теорія описує 4 типи організаційних культур: ієрархічну, кланову, адхократичну та ринкову. Цифровізація може призвести до змін типу організаційної культури, наприклад, від ієрархічної до адхократичної;
- Теорія організаційного навчання. Ця теорія підкреслює важливість постійного навчання та адаптації організації до мінливих умов середовища. Цифровізація створює нові можливості для організаційного навчання, але також потребує нових підходів до розвитку та навчання персоналу;

– Теорія лідерства. Цифровізація потребує від лідерів нових навичок та компетенцій, таких як знання цифрових технологій, здатність до інновацій та прийняття ризику [1].

Цифровізація як чинник розвитку організаційної культури. Цифровізація може мати значний вплив на організаційні цінності, норми та поведінку. А саме:

– Цінності: цифровізація може сприяти таким цінностям, як відкритість, прозорість, інноваційність, співпраця та гнучкість;

– Норми: цифрові технології можуть змінювати правила та процедури, що використовуються в організації, наприклад, впровадження електронного документообігу;

– Поведінка: цифрові інструменти можуть змінювати те, як люди спілкуються та взаємодіють один з одним, наприклад, використання онлайн-платформ для спільної роботи.

Кейс-стадії. Естонія вважається однією з найуспішніших країн у сфері цифрового публічного управління. Естонська модель e-government базується на принципах відкритості, прозорості та доступності. Сінгапур активно використовує цифрові технології для покращення якості публічних послуг. Уряд Сінгапуру інвестує в розвиток цифрової інфраструктури та впровадження нових цифрових рішень [2].

Виклики та перспективи. Цифровізація публічного управління несе з собою низку викликів, основними серед яких є:

– Необхідність у значних інвестиціях: впровадження цифрових технологій потребує значних фінансових ресурсів;

– Цифрова нерівність: не всі люди мають доступ до цифрових технологій та навичок, що може призвести до посилення соціальної нерівності;

– Кібербезпека: зростання кібератак робить питання кібербезпеки все більш актуальним для публічних органів;

– Етика та конфіденційність: цифрові технології можуть нести ризики для конфіденційності даних та порушення етичних норм.

Перспективи розвитку організаційної культури в контексті цифровізації включають:

– Підвищення ефективності та продуктивності: цифрові технології можуть допомогти публічним органам працювати більш ефективно та продуктивно;

– Покращення якості публічних послуг: цифрові інструменти можуть зробити публічні послуги більш доступними, зручними та якісними;

– Підвищення прозорості та підзвітності: цифрові технології можуть зробити діяльність публічних органів більш прозорою та підзвітною перед громадськістю;

– Збільшення залучення громадян: цифрові інструменти можуть допомогти публічним органам краще залучати громадян до процесу прийняття рішень.

Висновки. Інтеграція цифрових технологій у розвиток організаційної культури є важливою умовою для ефективного публічного управління в епоху цифровізації. Цей процес потребує комплексного підходу, який включає в себе:

– Розробку стратегії цифрової трансформації: стратегія повинна чітко визначати цілі, завдання та ресурси, необхідні для успішної цифровізації публічного управління;

– Інвестиції в цифрову інфраструктуру: необхідно інвестувати в розвиток цифрової інфраструктури, включаючи програмне та апаратне забезпечення, телекомунікаційні мережі тощо;

– Підвищення кваліфікації персоналу: публічні службовці потребують нових знань та компетенцій для роботи з цифровими інструментами та системами;

– Створення сприятливого середовища: важливо створити сприятливе середовище для інновацій та прийняття ризиків.

Успішна цифровізація публічного управління може значно покращити якість життя людей та зробити державу більш ефективною, прозорою та підзвітною перед громадськістю.

Список використаних джерел

1. Andronicăanu, A. (2022). The new trends of digital transformation and artificial intelligence in public administration. *Administratie si Management Public*, 40, 147-155. <https://doi.org/10.24818/amp/2023.40-09>

2. Hammerschmid, G., Palaric, E., Rackwitz, M., & Wegrich, K. (2023). A shift in paradigm? Collaborative public administration in the context of national digitalization strategies. *Governance*, 1-20. <https://doi.org/10.1111/gove.12778>

Олексій Поліщук,

аспірант Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

Oleksiy Polishchuk,

PhD student at V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

INNOVATIVE APPROACHES TO THE IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE FIELD OF SOCIAL PROTECTION OF CHILDREN

The article focuses on analyzing the challenges Ukraine faces in ensuring comprehensive child protection. The emphasis is on the importance of innovative approaches to improve social protection outcomes, using international best practices and the potential of digital technologies. The role of community participation and volunteer organizations in improving social services is considered, examples of successful projects in Ukraine are provided, and challenges and prospects for innovation in child social protection are outlined. Recommendations include developing a comprehensive strategy for innovation, creating an enabling environment for innovation, enhancing public participation, and establishing partnerships between government, NGOs, and other stakeholders to improve the quality of life of children and reduce the need for social protection.

Keywords: innovative approaches, public policy, social protection of children.

Забезпечення всебічного захисту дітей – це невід’ємний аспект гуманітарної політики будь-якої держави. Україна, як і багато інших країн світу, стикається з низкою проблем у цій сфері. Військова агресія, недостатнє фінансування, бюрократизація, низький рівень обізнаності про права дітей, а також нестача інноваційних підходів до роботи – ось лише деякі з них.

Необхідність інновацій. Сучасні теорії соціальної роботи та управління [1] підкреслюють важливість інноваційних підходів для покращення результатів у цій сфері. Інновації можуть стимулювати більш ефективне використання ресурсів, підвищення якості соціальних послуг, а також кращу адаптацію до мінливих потреб дітей.

Іноземний досвід. Вивчення кращих практик інших країн світу показує, що інноваційні підходи можуть значно поліпшити ситуацію в сфері захисту дітей. Наприклад, у Фінляндії використовується система раннього втручання, яка допомагає сім’ям у складних життєвих обставинах. Ця система включає в себе комплексні соціальні послуги, такі як психологічна підтримка, консультування, допомога у працевлаштуванні та багато іншого. У Швеції діє програма «Будинок для дитини», яка надає альтернативну форму виховання для дітей, які не можуть жити з біологічними сім’ями. Ця програма заснована на принципі деінституціоналізації та намагається максимально наблизити умови життя дітей у «Будинку» до сімейних [2].

Інноваційні технології в соціальному захисті дітей. Цифровізація та використання штучного інтелекту відкривають нові можливості для покращення соціального захисту дітей. Наприклад, чат-боти можуть надавати консультації та підтримку сім’ям, а алгоритми машинного навчання можуть допомогти у виявленні дітей, які перебувають у групі ризику. В Україні вже розробляються та впроваджуються деякі інноваційні технології в цій сфері. Наприклад, мобільний додаток «Детектор брехні» допомагає дітям та підліткам розпізнавати та протистояти онлайн-булінгу.

Участь громади і волонтерських організацій. Важливою складовою інноваційних підходів є активізація суспільної участі та партнерство між державою та неурядовими організаціями. Громадськість та волонтери можуть забезпечувати цінну допомогу у наданні соціальних послуг, зборі коштів, а також у проведенні адвокаційних кампаній. В Україні існує багато активних волонтерських організацій, які працюють у сфері захисту дітей. Наприклад, громадська організація «Спілка опікунів та піклувальників» надає допомогу та підтримку сім’ям, які виховують дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Практика успішних проєктів. В Україні вже існують приклади успішних інноваційних проєктів у сфері захисту дітей. Наприклад, проєкт «Дитина не сама» використовує онлайн-платформу для пошуку сімей для дітей-сиріт. Цей проєкт допоміг знайти домівки для тисяч дітей по всій Україні.

Проект «Я – твій друг» надає психологічну підтримку дітям, які пережили насильство. Цей проект використовує арт-терапію, ігрові та групові методи роботи для допомоги дітям подолати травму.

Виклики та перспективи інновацій. Впровадження інноваційних підходів у сфері соціального захисту дітей стикається з низкою викликів, таких як: опір змін з боку бюрократії (реалізація нових підходів може зустрічати опір з боку тих суб'єктів, які звикли до старих методів роботи); низький рівень обізнаності про інновації (багато фахівців, які працюють з дітьми, не знають про нові методи роботи або не мають навичок для їх використання); недостатня координація між різними зацікавленими сторонами (відсутність координації між державою, неурядовими організаціями, бізнесом та іншими стейкхолдерами може ускладнити впровадження інновацій); необхідність у проведенні досліджень (для розробки та впровадження нових методів роботи необхідні дослідження, які б могли довести їх ефективність) [3].

Незважаючи на виклики, перспективи розвитку інновацій у сфері соціального захисту дітей є дуже значними. Завдяки впровадженню нових підходів, Україна може: підвищити якість життя дітей (інновації можуть допомогти дітям, які опинилися в складних життєвих обставинах, отримати необхідну допомогу та підтримку); зменшити кількість дітей, які потребують соціального захисту (профілактика та раннє втручання можуть допомогти запобігти потраплянню дітей до складних життєвих обставин); оптимізувати використання ресурсів (інновації можуть допомогти більш ефективно використовувати бюджетні кошти, виділені на соціальний захист дітей); підвищити рівень довіри до системи соціального захисту дітей (впровадження нових методів роботи та технологій може зробити систему більш прозорою та підзвітною) [4].

Висновок. Інноваційні підходи є одним із ключових чинників для покращення результатів у сфері соціального захисту дітей. Впровадження нових методів роботи, використання передових технологій, а також активізація суспільної участі допоможуть Україні створити більш сприятливе середовище для життя та розвитку дітей.

Рекомендації. На основі вищезазначеного, можна сформулювати такі основні рекомендації щодо впровадження інноваційних підходів у сфері соціального захисту дітей:

- Розробка та прийняття комплексної стратегії інноваційного розвитку цієї сфери. Ця стратегія повинна чітко визначити цілі, завдання, пріоритети та ресурси, необхідні для їх досягнення;
- Створення сприятливого середовища для інновацій. Це включає в себе: забезпечення фінансування інноваційних проектів; створення системи стимулювання для розробки та впровадження нових методів роботи; підтримку дослідницької діяльності в цій сфері; підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з дітьми;
- Активізація суспільної участі в означеній сфері. Це може бути досягнуто шляхом: залучення громадськості до обговорення та прийняття рішень, що стосуються захисту дітей; розширення можливостей для волонтерської діяльності; проведення інформаційних кампаній з метою підвищення обізнаності про права дітей;
- Встановлення партнерства між державою, неурядовими організаціями, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами.

Впровадження інноваційних підходів у сфері соціального захисту дітей – це складний та багатогранний процес. Однак, це основний шлях до покращення життя та захисту прав дітей в Україні.

Список використаних джерел

1. Bolton, L. (2017). Innovative financing methods for social protection. K4D Helpdesk Report. Brighton, UK: Institute of Development Studies. URI: <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/handle/20.500.12413/13101>
2. Midgley, J. (2017). Social development and social protection: New opportunities and challenges. *Social Protection in Southern Africa*, 2-12. URL: <http://surl.li/qwzpl>
3. Samson, M. (2023). Evaluating social protection policies. In *Handbook on Social Protection and Social Development in the Global South* (pp. 220-238). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781800378421.00027>
4. Wulczyn, F., Daro, D., Fluke, J., Feldman, S., Glodek, C., & Lifanda, K. (2010). Adapting a systems approach to child protection: Key concepts and considerations. New York: UNICEF. URL: <http://surl.li/qwzmr>

Світлана Поліщук,

кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки Білоцерківського національного аграрного університету

Тетяна Арбузова,

кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки Білоцерківського національного аграрного університету

Svitlana Polishchuk,

PhD in Economics, Associate Professor of Department of Public Management, Administration and International Economics in Bila Tserkva National Agrarian University

<https://orcid.org/0000-0003-2893-617X>

Tetyana Arbuzova,

PhD in economics, Associate Professor of Department of Public Management, Administration and International Economics in Bila Tserkva National Agrarian University

<https://orcid.org/0000-0001-7806-8249>

АКТУАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

CURRENT TOOLS FOR THE IMPLEMENTATION OF THE STATE ENVIRONMENTAL POLICY OF THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The evolution of the formation of the environmental policy of the European Union was considered, and the general tools for the implementation of the environmental policy of the participating countries were studied. The main directions and features of the European green course were studied, the main results of the implementation of the green course were analyzed. The possibilities of carrying out further reforms in the field of environmental protection in Ukraine in the context of strengthening integration processes are characterized. The main institutions and bodies of the European Union, which are responsible for the management of environmental policy, are considered.

Keywords: *environmental policy, European Union, implementation tools.*

Першочерговою функцією будь-якої держави є забезпечення її національної безпеки, що особливо актуалізується у світлі останніх подій в Україні, а екологічна безпека має розглядатися як її пріоритетна складова. Виникає потреба зосередження спільних зусиль і реалізації єдиної екологічної політики іноземних держав, пріоритетами розвитку яких є забезпечення належних умов життєдіяльності людини, збереження природних екосистем та забезпечення екологічної безпеки.

Важливим аспектом постає питання дослідження становлення сучасної екологічної політики країн Європейського Союзу та налагодження співпраці у рамках загальноєвропейських пріоритетів суспільного розвитку.

Період становлення екологічної політики Європейського Союзу (ЄС) можна досліджувати з часу, коли країни-члени почали співпрацювати в сфері збереження навколишнього середовища та формування європейського екологічного права. Однак особливий початок активних дій в екологічній сфері можна віднести до 1970-х років, коли Європейська Спільнота тільки починала формуватися, питання забруднення довкілля стали важливою темою обговорень. Відомий як «екологічний бум», цей період спостерігався в багатьох індустріалізованих країнах світу, коли громадськість стала усвідомлювати серйозні наслідки забруднення навколишнього середовища.

Згодом, в 1972 році, відбулася Конференція Організації Об'єднаних Націй з питань людини та довкілля в Стокгольмі, на якій були затверджені ключові принципи охорони навколишнього середовища. Це стало важливим кроком у формуванні міжнародного екологічного руху. В 1970-1980-х роках в Європейській Спільноті були прийняті перші законодавчі акти, спрямовані на захист довкілля. Наприклад, були створені Директива про оцінку впливу на довкілля та Директива щодо забруднення повітря від промислових джерел.

Протягом 1990-х років були прийняті значні кроки у напрямку зміцнення екологічної політики ЄС. Було створено Рамкову Директиву про стратегічну оцінку впливу на довкілля, що встановлювала

обов'язкові вимоги для оцінки впливу проектів на довкілля. Також були прийняті законодавчі акти щодо управління відходами та охорони природи. Пріоритетність екологічної політики закріплена в Амстердамському договорі, що був затверджений у 1997 р., а з 1998 р. питання охорони навколишнього середовища включені в усі напрями Спільних політик ЄС [1].

У 2000-х роках ЄС продовжував зміцнювати свою екологічну політику, впроваджуючи нові ініціативи та програми, такі як Стратегія сталого розвитку та програма «Європейський зелений курс».

EUROPEAN GREEN DEAL (ЄЗК) являє собою план перетворення Європи на перший у світі кліматично нейтральний континент. Ця стратегія, представлена в 2019 році, виступає дорожньою картою заходів, спрямованих на досягнення Європою кліматичної нейтральності до 2050 року, зменшення забруднення повітря та води, розвиток відновлюваної енергетики та створення зелених робочих місць.

Для просування Зеленого Курсу на міжнародній арені Єврокомісія зобов'язалась розгорнути масштабну дипломатичну кампанію, використовуючи також інструменти торгової політики, підтримки задля розвитку та зовнішньої політики ЄС. Україна розпочала активну підготовку своєї позиції щодо ЄЗК восени 2019 року. Вже в січні 2020 року Міністерством енергетики та захисту довкілля було презентовано проект концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року [2].

За оцінками міністерства, концепція має реалістичні заходи з трансформації енергетики, які є прийнятними для економіки та суспільства. 24 січня 2020 року за ініціативи Міністерства закордонних справ України було створено спеціальну Міжвідомчу робочу групу з питань координації протидії наслідкам зміни клімату у рамках ЄЗК. Завдання групи включали, серед іншого, посилення інституціональної взаємодії між Україною та Європейською Комісією з метою впровадження Зеленого курсу [3].

Європейський зелений курс у перспективі матиме надзвичайно великий вплив на економічне і соціальне життя в Україні. Україні варто вивчити цей план та використовувати його як модель для розробки власних стратегій та законодавства. Попри те, що російська агресія проти України продовжується, наша держава не відмовилася від роботи над впровадженням принципів ЄЗК у державній політиці, про що і свідчить річний звіт за 2023 р. [4].

Основним аспектом успішної реалізації екологічної політики є законодавче підґрунтя та інструменти фінансування. Для регулювання екологічних питань ЄС використовує широкий спектр законодавчих інструментів, таких як директиви, регламенти, рішення та рекомендації. Директиви зазвичай вимагають транспонування в національне законодавство країн-членів, тоді як регламенти є обов'язковими для всіх країн-членів. ЄС надає фінансову підтримку для реалізації екологічних проектів та ініціатив через різні програми та фонди. Наприклад, програма LIFE є однією з найбільших програм фінансування проектів з охорони довкілля у світі.

Управління екологічною політикою ЄС відбувається через різні інституції та органи. Однією з ключових інституцій є Європейська Комісія, яка має право на ініціативу та виконання законодавства ЄС. Крім того, Європейський Парламент відіграє важливу роль у прийнятті законодавства та контролі за діяльністю Комісії. Європейський Суд відповідає за роз'яснення та захист законодавства ЄС. Не менш важливим інструментом є моніторинг виконання екологічних стандартів та політики в країнах-членах. Це може включати проведення аудитів, звітність та інші заходи, спрямовані на забезпечення дотримання стандартів.

Дані інструменти реалізації державної екологічної політики ЄС є лише частиною комплексу заходів, спрямованих на збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку. Цей досвід може бути корисним для інших країн, у тому числі для України, у вдосконаленні їх власної екологічної політики.

Одними з найбільш успішних прикладів реалізації екологічної політики у деяких країнах ЄС можна вважати наступні:

1. Данія є беззаперечним лідером у вітроенергетиці. Жодна країна, на сьогоднішній день, не може перевершити цю скандинавську державу за кількістю зареєстрованих вітроенергетичних компаній. Ще в 2015 році вітроенергетика Данії змогла виробити 42% від усієї спожитої в країні електроенергії, а в планах до 2028 року виробляти 100% енергії, що має нульовий вуглецевий слід.

2. Швеція має найменший у світі обсяг сміття на звалищах – лише 0,7%. Це відбувається тому, що 99% побутових відходів у Швеції відсортовуються, зокрема: 50% – для генерації енергії; 35% – для переробки і ще 15% – для виробництва біопалива і добрив.

3. Естонія вважається однією із найчистіших країн Європи, цьому сприяли соціально-економічні програми збору та переробки сміття. В країні працює 5 великих смітєвих полігонів і кілька смітєпереробних заводів, один з яких може спалювати до 200 тис.тонн сміття на рік [4].

Країнами Європейського Союзу накопичено значний досвід екологічного управління, який дуже важливий для України, при цьому слід імплементувати європейські правові норми у національне екологічне законодавство, аналізуючи практичний досвід їх застосування у країн-сусідів та можливості, враховуючи наші реалії. Це дозволить забезпечити ефективну охорону довкілля та створити сталий розвиток.

Список використаних джерел

1. Pietras M. Bezpieczenstwo ecologiczne w Europie / M. Pietras. Lublin, 2000. 387 p.
2. Презентовано проект Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. URL: <http://surl.li/qqjtq>
3. Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України. URL: <https://prismua.org/wp-content/uploads/2022/01/Green-Deal.pdf>
4. Європейський зелений курс в Україні: досягнення та виклики. URL: <https://vidnova.info/uevrolejskuj-zelenyj-kurs-v-ukrayini-dosyagnennya-ta-vyklyky-2023.html>
5. Екологічна політика країн Євросоюзу: становлення та досягнення. URL: <http://surl.li/qqjti>

УДК 342.53:342.553(477)

Ольга Предчук,

здобувачка вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету

Olha Predchuk,

student specialty 281 Public management and administration of the Faculty of Management of the Mykolaiv National Agrarian University

Науковий керівник: Анна Сухорукова, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри менеджменту та маркетингу Миколаївського національного аграрного університету

DEVELOPMENT OF OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION

РОЗВИТОК СФЕР ОХОРОНИ ПРАЦІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

*Сфера охорони праці має одне з найважливіших значень для належного економічного і соціального розвитку країни в цілому. Завданням роботи є визначення емології розвитку сфери охорони праці в умовах децентралізації, дослідження сучасного стану розвитку сфер охорони праці в умовах децентралізації, проведення аналізу сучасного стану охорони праці в Україні. Особливу увагу приділено розвитку сфери охорони праці на законодавчому рівні, поліпшенні нормативно правової бази та змін, які вніс процес децентралізації в країні. Розглянуто вплив воєнного стану на території країни на загальний процес охорони праці в державі. Зосереджено увагу на нових соціальних проєктах державного значення сфери розвитку охорони праці та їх вплив на загальний стан охорони трудової діяльності в країні. **Ключові слова:** праця, трудова зайнятість, населення, децентралізації, трудовий договір, охорона праці, державна служба.*

Decentralization in Ukraine has had a significant impact on all socio-political sectors of the country, and the occupational health and safety sector is no exception. Since 2014, the country's political elite has been actively introducing new constitutional changes. Such actions at the legislative level guarantee comfortable and safe working conditions and are able to protect both employees and employers [1].

Today, the development of the Ukrainian statute is primarily aimed at improving occupational health and safety measures, especially informing employees and teaching them the basics of health protection at production and other enterprises. The reform to change the regional structure of the SLS, specifically the creation of new interregional bodies in place of the old ones, allowed to modernize the outdated structure and better organize the work of civil servants [2].

But despite all the positive changes, the war in Ukraine, which has made its own adjustments to all aspects of our country's life, has also affected the protection of labor activity. During martial law, scheduled inspections of enterprises, institutions and organizations on occupational safety and health issues are prohibited in the country (such measures are possible only in case of a complaint against a particular production facility). However, despite this, the State Labor Administration conducts an active information campaign in various areas of its activities. Informing the public about their rights and obligations by the Department's specialists ensures prevention of possible accidents at work and helps to avoid illegal actions by both employees and employers [3].

It is also worth mentioning the new information campaign «Come out into the light!» which was first launched in July 2022. In 2023, this information campaign of the State Labor Service was conducted from August 1 to September 30. During the events of this social project, mass visits to enterprises, industrial institutions and organizations are carried out throughout the country to inform about official employment, income declaration (which is the main public duty of every Ukrainian), elimination of mobbing in the team, creation of a barrier-free environment in the workplace and other socio-economic issues that are so important in work [4].

Thus, the State Administration of Occupational Safety and Health is a multi-level and complex functional process that controls and coordinates compliance with occupational safety and health at enterprises and institutions at all levels of executive power, regardless of their form of ownership. New social projects

(such as «Come out into the light!») of the SLS and global outreach of the government agency's specialists ensure awareness of employees and employers of various categories on occupational safety and health, proper registration of labor relations, safe performance of their work activities, the need for routine medical examinations and other aspects related to occupational safety and health.

References

1. Decentralization in Ukraine URL: <https://decentralization.gov.ua/> (accessed February 20, 2024).
2. Public Administration in the Field of Labor Protection in Ukraine URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2208> (accessed February 20, 2024).
3. Labor protection in Ukraine: current state and prospects URL: https://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2015/05/26.05.15/Conf_26.05.15_32.pdf (accessed February 20, 2024).
4. State Labor Service of Ukraine: «Come out into the light!» URL: <https://dsp.gov.ua/main-news/startuvala-informatsiina-kampaniia-vykhod-na-svitlo/> (accessed February 20, 2024).

УДК 35.08

Олександр Примак

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Oleksandr Prymak

graduate student of the Department of Public Management and Administration Grigory Skovoroda University in Pereiaslav

<https://orcid.org/0009-0005-0021-0619>

Науковий керівник: **Оксана Пархоменко-Куцєвіл**, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ РЕФОРМУВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

THE MAIN MECHANISMS OF REFORMING THE DEFENSE-INDUSTRIAL COMPLEX IN THE NATIONAL SECURITY SYSTEM

The research analyzes the main mechanisms of reforming the defense-industrial complex in the national security system. One of the main mechanisms for ensuring sustainability in the defense industry is government regulation and support. The second mechanism is a system of control and monitoring of economic activity in the field of defense industry. The third mechanism is innovative activity. The fourth mechanism is ensuring sustainability of production. The fifth mechanism is the protection of intellectual property. One of the key mechanisms for reforming the defense-industrial complex is a high-quality and effective personnel policy. The study states that there are certain challenges and risks in the field of defense industry that may negatively affect its development and reform. One of the main risks is related to changes in the political environment and international relations, which may lead to restrictions on the export of defense products and a decrease in demand for them.

Keywords: national security, military security, defense-industrial complex, reforming the defense-industrial complex in the national security system.

Вирішення складної проблеми зміцнення оборонно-промислового комплексу ґрунтується на застосуванні системного підходу та раціонального поєднання різних шляхів та напрямків вирішення слабоструктурованих завдань.

Одним із основних механізмів забезпечення стійкості в оборонній промисловості є державне регулювання та підтримка. Держава використовує різні інструменти для підтримки та розвитку оборонної промисловості, такі як державні закупівлі, виділення субсидій, пільг тощо. Регулювання дозволяє контролювати та підтримувати стабільність економічної сфери, що необхідно для забезпечення безпеки держави, а фінансування оборонної промисловості є основою забезпечення національної та воєнної безпеки України.

Ще одним важливим механізмом є система контролю та моніторингу за економічною діяльністю у сфері оборонної промисловості. Вона включає в себе механізми контролю за грошовими потоками, звітністю про доходи та витрати, а також за дотриманням законодавства України. Контроль дозволяє запобігти неефективному використанню бюджетних коштів, корупційні схеми та інші порушення [1].

Важливим механізмом реформування оборонно-промислового комплексу є інноваційна діяльність. Розвиток нових технологій та інновацій допомагає знижувати витрати на виробництво, збільшувати ефективність та конкурентоспроможність продукції, а також створювати нові робочі місця. Інновації також дозволяють покращити якість продукції та знизити ризики при її виробництві. Водночас, інновації у оборонно-промисловому комплексі забезпечують збройні сили інноваційною зброєю та новими системами захисту, а також надають конкуренту переваги у світі щодо впровадження інноваційного воєнного обладнання та зброї.

Ще одним механізмом реформування оборонно-промислового комплексу є забезпечення сталості виробництва. Для цього використовуються механізми резервування та диверсифікації

виробництва. Резервування передбачає створення запасу необхідних компонентів, матеріалів та обладнання, а також готової продукції для використання у разі виникнення екстрених ситуацій чи нестачі ресурсів.

Диверсифікація виробництва дозволяє розширити асортимент продукції, що підвищує конкурентоспроможність компанії та зменшує ризики, пов'язані з нестачею замовлень на конкретну продукцію [2].

Важливим механізмом реформування оборонно-промислового комплексу є також охорона інтелектуальної власності. Охорона патентів, торгових марок, авторських прав та інших інтелектуальних ресурсів допомагає захистити інноваційні розробки та технології, створені в рамках оборонної промисловості, від копіювання та використання конкурентами.

Нарешті, одним із ключових механізмів реформування оборонно-промислового комплексу є якісна та ефективна кадрова політика. Компанії, що працюють у цій сфері, повинні мати висококваліфікованих фахівців, які мають унікальні знання та навички в галузі розробки та виробництва оборонної продукції. Для залучення та утримання таких фахівців необхідна ефективна кадрова політика, яка включає навчання, підвищення кваліфікації, мотивацію та інші заходи. На сьогодні виникла потреба у підготовці фахівців у сфері цифровізації оборонно-промислового комплексу.

Таким чином, механізми реформування оборонно-промислового комплексу включають державне регулювання та підтримку, систему контролю та моніторингу, інноваційну діяльність, забезпечення стійкості виробництва, охорону інтелектуальної власності та кадрової політики. Кожен із цих механізмів відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та безпеки в роботі оборонної промисловості, а їх ефективна взаємодія допомагає досягати оптимальних результатів у цій галузі.

Однак варто зазначити, що у сфері оборонної промисловості існують певні виклики та ризики, які можуть негативно позначитися на її розвитку та реформуванні. Один із головних ризиків пов'язаний із змінами в політичній обстановці та міжнародних відносинах, які можуть призвести до обмеження експорту оборонної продукції та зниження попиту на неї.

Крім того, сфера оборонної промисловості може зіткнутися з проблемами в галузі якості продукції, порушенням правил безпеки та екологічних стандартів, що може призвести до негативних наслідків як для економічної безпеки компаній, так і для національної безпеки країни загалом.

У зв'язку з цим важливо проводити постійний моніторинг та аналіз стану оборонної промисловості, а також приймати заходи щодо поліпшення якості продукції та підвищення її конкурентоспроможності на світових ринках. Крім того, необхідно розробляти та удосконалювати механізми захисту інтелектуальної власності, посилення контролю за діяльністю підприємств та залучення висококваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел

1. Шемаєв В., Онофрійчук А., Толок П. Основні загрози оборонно-промислому комплексу України. *Social Development and Security*. 2022. Vol. 12. № 4. С. 46–55.
2. Єманов В. Вклад оборонно-промислового комплексу України у формування державної безпеки. *Честь і закон*. 2022. № 4 (83). С. 83-95.

УДК 351.85:304.

Володимир Прищеп,

аспірант кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Volodymyr Pryshchepa,

graduate student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS OF SOCIAL HUMAN RIGHTS IN UKRAINE AT THE CURRENT STAGE

One of the varieties of human rights and freedoms, classified according to the criterion of the subject of provision, are social rights. Social rights are understood as a set of legal norms that determine the conditions of life of people, recognized by the international community as optimal from the point of view of the development of the individual, social groups and society as a whole, the inalienable rights of everyone. The main characteristic feature of social rights is to provide a person with the satisfaction of the most important life needs, which determine a normal human existence [1]. In paragraph 1 of Art. 25 of the Universal Declaration of Human Rights, the provision that defines the content of social rights is formulated as follows: «every person has the right to such a standard of living, including food, clothing, housing, medical care and necessary social services, that is necessary for the maintenance of health and well-being herself and her family, and the right to be provided for in the event of unemployment, illness, disability, widowhood, old age or other event, loss of livelihood due to circumstances beyond her control» [2].

Keywords: international legal standards, social rights, social protection, parental care.

У Міжнародному Пакті про економічні, соціальні та культурні права соціальні права, за визначенням В. Кострова, можуть бути структуровані у три групи: право на працю в справедливих та сприятливих умовах; право на соціальний захист, достатній життєвий рівень і на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я; право на освіту та користування здобутками свободи в галузі культури і результатами наукового прогресу [3, с. 14].

Україна як країна-учасниця Пакті про економічні, соціальні та культурні права кожні що п'ять років подає на розгляд Комітету періодичну доповідь, підготовлену Міністерством соціальної політики України. Крайня Сьома періодична доповідь була зроблена у 2019 р. за спрощеною процедурою подання доповідей. У ній акцентувалася увага на таких заходах, пов'язаних з реалізації соціальних прав, які спрямовані на:

– усунення нерівності між жінками та чоловіками (збільшення частки жінок серед народних депутатів України, депутатів обласних та місцевих рад (міст обласного значення); зменшення розриву в оплаті праці тощо);

– забезпечення доступу до програм сприяння зайнятості, включаючи супровід та професійне навчання, з метою подолання безробіття для вразливих та маргінальних груп, сприяння працевлаштуванню молоді, сприяння працевлаштуванню особам ромської національної меншини, сприяння зайнятості ВПО, забезпечення гарантій зайнятості учасникам АТО (ООС) та ін.

Також у звіті була наведена інформація щодо системи соціальної допомоги в Україні, яка відповідно до міжнародних стандартів передбачає підтримку вразливих груп населення, зокрема: малозабезпечених сімей, одиноких матерів та батьків, які виховують дітей до 18 років та перебувають в умовах, за яких не задовольняються у повній мірі їх соціальні потреби; жінок у період вагітності і пологів, при народженні та усиновленні дитини; дітей, позбавлених батьківського піклування і перебувають під опікою чи піклуванням, виховуються в прийомних сім'ях або у будинках сімейного

типу, дітей та осіб з особливими потребами, дітей, один з батьків яких ухиляється від сплати аліментів. Відмічено, що державна підтримка розподіляється на універсальні (гарантовані) та адресні соціальні виплати [4].

Стандарти забезпечення соціальних прав закріплені і в низці конвенцій та рекомендацій Міжнародної організації праці (МОП). Зауважимо, що Конвенція являє собою міжнародний договір, для взяття зобов'язань за таким документом певна держава учасниця має його ратифікувати [5, с. 120].

Україною ратифікована лише частина актів МОП, зокрема, Конвенція МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення 1952 р.; Конвенція МОП № 117 «Основні цілі та норми соціальної політики» 1962 р.; Конвенція МОП № 118 про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення 1962 р.; Конвенція МОП № 121 про допомогу у випадках виробничого травматизму 1964 р.; Конвенція МОП № 128 про допомоги по інвалідності, по старості і в зв'язку з втратою годувальника 1967 р.; Конвенція МОП № 130 про медичну допомогу та допомоги у випадку хвороби 1969 р. та Рекомендація до неї; Конвенція МОП № 157 про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення 1982 р. та ін. [6, с.17].

Географічна приналежність України до Європи обумовлює важливість для нашої держави регіональних актів у процесі формування європейських (регіональних) стандартів у сфері захисту соціальних прав громадян України, іноземців та особи без громадянства, які проживають і здійснюють трудову діяльність на території України.

У Європейській соціальній хартії (переглянутій 1996 р.), ратифікованій Верховною Радою України у 2006 р., яка є джерелом європейських міжнародних соціальних стандартів, наведений перелік соціальних прав і принципів їх реалізації. Ключовими соціальними правами визначено право на працю, право на справедливі, а також безпечні та здорові умови праці, право на справедливий винагороду та укладення колективних договорів, право на створення організацій, право на професійну орієнтацію та професійну підготовку, право на охорону здоров'я, право на соціальне забезпечення, право на соціальну та медичну допомогу, право на користування послугами соціальних служб, право на захист від бідності та соціального відчуження, право на житло та ін. Також містяться права окремих категорій осіб чи їх груп, зокрема: право працюючих жінок на охорону материнства, право осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства, право сім'ї, а також дітей та підлітків на соціальний, правовий та економічний захист [7].

Список використаних джерел

1. Клименко А. Л. Стандарти і гарантії соціального забезпечення: міжнародно-правовий і вітчизняний контекст : монографія. Харків: Юрайт, 2019. 176 с.
2. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року (неофіційний переклад). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Костров В. О. Міжнародно-правові стандарти соціальних прав людини та їхнє втілення у Конституції України. Правничий часопис Донецького університету. 2019. № 2 (38). С. 12–20.
4. Сьома періодична доповідь України про виконання Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права Організації Об'єднаних Націй / міністерство соціальної політики. 2019. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/7%20dopovid.pdf>
5. Чорна Є. В., Кошова С. П. Державне управління соціальним розвитком та впровадження міжнародних соціальних стандартів. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 19. С. 115–122.
6. Бориченко К. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. *Evropský politický a právní diskurz*. 2019. Vol. 6. Issue 2. P. 13.
7. Європейська соціальна хартія (переглянута), Страсбург, 3 травня 1996 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062

УДК 3.351

Людмила Прогонюк,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету

Lyudmila Progoniuk,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of Public Management and Administration and International Economy of the Mykolaiv National Agrarian University

<https://orcid.org/0000-0003-0376-5079>

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

BASIC PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE OF CIVIL SOCIETY IN UKRAINE: EUROPEAN EXPERIENCE

The primary foundations of civil society in Ukraine are analyzed, and attention is also focused on the factors necessary to improve these foundations and institutions of civil society as a whole. In addition, the European experience was analyzed, as well as the research of scientists on this issue, the experience of effective interaction in European countries between the state and civil society was analyzed. The main tasks facing Ukraine regarding the formation of the foundations of civil society are considered, the problems and shortcomings of the current legislation in the context of regulating civil society institutions and ways to solve them are analyzed.

Keywords: *civil society, democracy, institution.*

Безумовно дискусійними постають питання основних принципів побудови громадянського суспільства, перспективність його розвитку за умови встановлення соціальної держави. Аналіз розвитку громадянського суспільства в Україні свідчить про низку актуальних для суспільства та держави проблем: наявність непрозорості, бюрократизму в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також відсутність ефективного діалогу з суспільством; недосконалість чинного законодавства створювала штучні перешкоди для створення та функціонування інститутів громадянського суспільства. Такі недоліки вказують на необхідність аналізу основних напрямів розвитку та вдосконалення механізму запровадження інститутів громадянського суспільства у сферу суспільного життя. Процес становлення та розвитку громадянського суспільства та його окремі аспекти висвітлювали у своїх працях багато вчених, так, професор Ю. Козар проаналізувавши першочергові засади громадянського суспільства, звернув увагу на чинниках необхідності удосконалення засад та інститутів громадянського суспільства загалом [1, с. 95]. Доктор наук з державного управління Шевченко О.О. відмічав зростання довіри громадян до інститутів громадянського суспільства через активізацію діяльності волонтерських організацій, такі позитивні зміни потребують подальшого розвитку [2, с. 200]. Ряд науковців ефективність взаємодії між державою та громадським сектором вбачали в поглибленій співпраці з ЄС та НАТО [3]. Проте висвітлені моменти потребують додаткового розгляду та узагальнення. Актуальність дослідження становлення та розвитку громадянського суспільства визначається необхідністю теоретичного осмислення ролі та функціональних характеристик його інститутів, з'ясування інтересів і потреб громадян, збалансування державної влади та впливу на демократичний розвиток громадян. Україна.

Метою роботи є узагальнення існуючих концепцій побудови інститутів громадянського суспільства, вивчення європейського досвіду побудови громадянського суспільства з можливістю визначення основних засад, які варто запозичити для розвитку та вдосконалення інститутів громадянського суспільства в Україні.

Створення в Україні демократичної, правової та соціальної держави безпосередньо пов'язане з формуванням громадянського суспільства. Сьогодні відстежується тенденція участі інститутів громадянського суспільства та зростання їх ролі в механізмах реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина України. Процес становлення громадянського суспільства складний і суперечливий, тривалість також різна. Можна сказати, що в жодній країні цей процес не завершено. Формування громадянського суспільства є однією з необхідних умов просування України вперед:

на шляху економічних, політичних і правових реформ, становлення правової держави. В основу поняття «громадянське суспільство» покладено його самоорганізацію, ступінь демократичності, оскільки реалізація прав і свобод громадянина, громадяни виконують свої політичні та громадянські обов'язки і виступають суверенітетом і джерелом влади, як свідомий суб'єкт політичної діяльності, відповідальний за наслідки, людина, відповідальна за країну та все міжнародне співтовариство. Громадянське суспільство – це насамперед вище суспільство громадян, їх економічні, політичні, правові, культурні та моральні якості та здібності.

Європейські країни усвідомлюють роль громадянського суспільства і тому систематично залучати громадян та їх об'єднання до формування та реалізації держполітики в різних сферах. Ефективність розвитку громадянського суспільства залежить від рівня фінансового забезпечення діяльності його інститутів, особливо некомерційних громадських організацій.

Розбудова фінансової спроможності та стабільності громадянського суспільства країн Центрально-Східної Європи відбувається за допомогою залучення різноманітних технологій, зокрема грантових проєктів, державної допомоги, укладання контрактів тощо [4, с. 136]. Таким чином, громадські організації в Чехії фінансуються з Державного бюджету та всіх місцевих бюджетів після запровадження спеціального методу фінансування ЄС. В інших країнах така допомога використовується для розширення можливостей органів місцевого самоврядування, тоді як у Чехії частина коштів використовується для підтримки розвитку неурядових організацій. Позитивним кроком є можливість міністерства укласти довгострокові домовленості з некомерційними організаціями [5, с. 104].

Ефективним методом покращення участі громадян та соціального капіталу є використання онлайн-платформ для залучення громадян до прийняття рішень. Традиційна практика налагодження діалогу між державними установами та громадськістю передбачає проведення публічного обговорення. Таким чином, Кодекс консультативної практики Великобританії чітко визначає цей обов'язок, підкреслюючи, що прості публічні консультації уряду чи прості переговори із зацікавленими сторонами для збору фактичної інформації з конкретних тем не можуть розглядатися як фактичні публічні консультації. У Німеччині відомий підхід – підвищення шансів на проходження законопроекту в парламенті шляхом відображення результатів публічних обговорень у його пояснювальних записках [6, с. 123]. Отже, досвід розвитку цивілізованих країн показує, що становлення громадянського суспільства є тривалим і дуже складним процесом.

Таким чином, світовий досвід засвідчує, що успіх розвитку держави і суспільства на пряму залежить від належної реалізації прав і свобод кожної людини. Визнання, дотримання та захист прав і свобод людини є головною метою та важливим інструментом демократичної правової держави, яка прагне забезпечити добробут, гідність, безпеку суспільства, високу конкурентоспроможність країни в світове співтовариство, державні, громадські установи та органи місцевого самоврядування. Важливим показником діяльності інститутів громадянського суспільства є ступінь розвитку громадської ініціативи та самоврядування.

Список використаних джерел

1. Козар Ю. Базові засади розбудови інституту громадянського суспільства в Україні: європейський та вітчизняний досвід. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 1. С. 95-101.
2. Шевченко О. О. Розвиток громадянського суспільства в Україні в період війни. Наукові перспективи. 2023. № 1. С. 200-210.
3. Борщевський В. В., Чех М. М., Лапшина І. А. Розвиток громадянського суспільства в контексті трансформації системи публічного адміністрування в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 10. – URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2259> (дата звернення: 19.02.2024). DOI: 10.32702/2307-2156-2021.10.4
4. Майсара А. Міжнародний досвід організації конструктивного діалогу між організаціями громадянського суспільства та державними органами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 134–137.
5. Матійчик А. Волонтерська діяльність як детермінанта розвитку громадянського суспільства. *Грані*. 2016. № 8. С. 100-107.
6. Мельник Л. А. Європейський досвід ефективної взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 4. С. 119–124.

УДК: 159.9.072.533

Ольга Пучина,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Маріупольського державного університету, Київ

Olga Puchyna,

PhD (Psychology), Associate Professor of the Department of Practical Psychology, Mariupol State University, Kyiv

<https://orcid.org/0009-0001-7799-6454>

ПРАКТИКА НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЕРЖАВНИМ СЛУЖБОВЦЯМ В ОНЛАЙН ФОРМАТІ

PRACTICE OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL AID TO CIVIL SERVANTS IN AN ONLINE FORMAT

In the context of growing instability and crisis, the problem of preserving and restoring the mental health of Ukrainian society and civil servants in particular is becoming increasingly important. The article presents ways to provide psychological aid to civil servants in an online format.

Keywords: *psychological aid, civil servants, online, mental health.*

Сьогодення потребує фахівців, які можуть ефективно працювати з великою кількістю людей та значними обсягами інформації, навіть в умовах постійного стресу. В професійному середовищі потрібні спеціалісти, які займаються розв'язанням питань безпеки, оборони, медицини, гуманітарної допомоги тощо. Державні службовці – це особи, які працюють у державних установах і виконують завдання, пов'язані з управлінням, забезпеченням законності та захистом інтересів держави та громадян. В Україні державні службовці виконують свої службові обов'язки, приймають управлінські рішення і забезпечують функціонування державних органів навіть у надскладних умовах війни та агресивного стресового середовища. Незважаючи на це, є відчутним дефіцит досліджень та настанов з питань психологічної допомоги державним службовцям, що вказує на актуальність проблематики даної роботи.

Інтерес до психологічного консультування в державних установах постійно зростає, оскільки все більше людей розуміють важливість отримання підтримки та психологічної допомоги. Крім того, багато організацій починають приділяти увагу психічному здоров'ю та добробуту своїх співробітників. Загалом, високий попит на психологічне консультування в організаціях свідчить про те, що люди розуміють важливість та цінність психологічного благополуччя працівників, що сприяє покращенню якості їх життя.

Психологічна допомога надається з метою психологічної підтримки, підвищення соціально-психологічної компетентності особистості, відновлення порушеного функціонального стану психіки. Це – первинний, проте надзвичайно важливий рівень, на якому може бути надана своєчасна допомога великій кількості людей для того, щоб не допустити загострення психологічних проблем та переростання їх у розлади. Психологічна допомога є складовою роботи психолога, що спрямована на підвищення соціально-психологічної компетентності особистості, надання їй психологічної підтримки для успішного виконання службових завдань [1].

У сучасних умовах надзвичайно важливою та необхідною є психологічна допомога та супровід державних службовців. Наведемо кілька аргументів, які підтверджують цю необхідність.

1. Постійний стан стресу. Це призводить до негативного впливу на емоційний та психологічний стан, що вимагає професійної підтримки.
2. Зниження мотивації та професійне вигорання. Робота з психологом допомагає уникнути вигорання та зберегти ефективність роботи.
3. Конфліктні ситуації та спілкування з великою кількістю людей. Психолог здатний надати емоційну підтримку, консультування та рекомендації щодо подальших кроків у таких випадках.
4. Психологічний супровід допомагає виявити та зменшити вплив психосоматичних проявів у людини.

Психологічна допомога може мати різні форми і підходи, залежно від потреб організації та її співробітників. Вона може включати індивідуальні консультації з психологом, групові тренінги, психологічні семінари або можливість отримання експертної думки від психолога через електронні засоби зв'язку. Психологічна допомога державним службовцям має на меті поліпшення якості життя працівників, створення здорового та сприятливого робочого середовища і підвищення продуктивності. Вона може бути надана як окремими психологами, так і через програми менеджменту та соціального захисту працівників.

За результатами опитування АРА, проведеного у 2021 р. щодо ефективності використання телемедицини, 96% американських психологів заявили, що консультування в форматі онлайн є ефективним в терапевтичному сенсі [2; 3; 4].

В сучасному цифровому світі зростає число державних службовців, які користуються психологічним онлайн консультуванням для покращення свого емоційного та психологічного благополуччя. Основною особливістю психологічної допомоги в онлайн форматі для державних службовців є комфорт та зручність, які цей формат надає. Завдяки Інтернету та сучасним засобам зв'язку, державні службовці можуть отримати психологічну підтримку в будь-якому місці та в зручний для них час. Це особливо важливо для людей, які працюють на великій відстані від психологічних центрів або не мають можливості для приїзду на консультацію у зв'язку з браком часу. Психологічне онлайн консультування має багато переваг, які забезпечують доступність і зручність для клієнтів, збереження конфіденційності та надання додаткових ресурсів для ефективної психологічної допомоги і підтримки.

Зазначені особливості психологічної допомоги в форматі онлайн для державних службовців роблять її ефективним та зручним інструментом для збереження психічного здоров'я, психологічного благополуччя, саморозвитку та підтримки професійного зростання цієї категорії працівників. Пріоритетними напрямками психологічної допомоги в онлайн консультуванні державних службовців є когнітивно-поведінкова терапія, транзактний аналіз, психоаналіз, кризові психологічні інтервенції (EMDR) тощо.

Список використаних джерел

1. Портал МВС. Психологічна допомога працівникам ЦОВВ (НПУ, ДПСУ, ДСНС, ДМС, НГУ) та членам їх сімей. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/psixologicne-zabezpecennia-pracivnikiv-covv-npu-dpsu-dsns-dms-ngu-ta-cleniv-yix-simei/psixologicna-dopomoga-pracivnikam-covv-npu-dpsu-dsns-dms-ngu-ta-clenam-yix-simei> .

2. American Psychological Association. (2023, August 3). Guidelines for the practice of telepsychology. URL: <https://www.apa.org/practice/guidelines/telepsychology> .

3. Clay, R. A. (2022, January 1). Telehealth proves its worth. Monitor on Psychology, 53(1). URL: <https://www.apa.org/monitor/2022/01/special-telehealth-worth> .

УДК 351: 862.4

Віталій Равлюк,

кандидат наук з державного управління, в. о. генерального директора Державного публічного акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Укragenrolizing»

Vitalii Ravliuk,

PhD in Public Administration, Acting General Director, State Public Joint-Stock Company «National Joint-Stock Company «Ukragroleasing»

<https://orcid.org/0009-0001-2875-1442>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ITS IMPACT ON THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

These materials are devoted to the study of the peculiarities of the impact of digitization processes on economic security. It has been proven that the processes of information technology implementation affect all spheres of society and various aspects of activity, including professional and personal life. Large-scale programs for the development of the digital economy and the rapid spread of information and communication technologies in all spheres of social life determine the need to develop a methodology for determining the socio-economic consequences and evaluating the level of effectiveness of the implementation process. This requires the formation of a new paradigm for the development of the digital economy and the provision of economic security in this area. Also, the conducted scientific research allows us to talk about the importance of regulating issues of artificial intelligence development and introducing them in the field of economic security to preserve economic stability and general national security.

Keywords: government regulation, public administration, economic security, national security, digital economy, public administration bodies, innovations.

Вихід української економіки на траєкторію економічного зростання, а також набуття конкурентних переваг спонукає керівництво держави, компаній і впливових учасників сучасності створювати та впроваджувати інноваційні підходи до організації економічної діяльності. Метою цього є підвищення економічної ефективності та результативності діяльності, а також отримання прибутків. Використання інновацій має сприяти розвитку економіки країни. Тим часом традиційні методи повинні адаптуватися до умов сучасного суспільного розвитку.

Однією з глобальних тенденцій є максимальна цифровізація всіх процесів у державі, в тому числі й економічних. Прямий або опосередкований вплив цифрових технологій відчутний в усіх сферах економічної діяльності як на державному, так і на регіональному або локальному рівнях. Інформаційно-комунікаційна галузь зазнає значного розвитку, про що свідчить динаміка останніх років. Розвинені країни світу перебувають на прогресивному рівні розвитку, де домінування інформаційних технологій дозволяє підвищити рівень ефективності економічних процесів у різних сферах. Разом з тим, інтенсивна цифровізація економіки актуалізує проблему забезпечення економічної безпеки, як окремої складової національної безпеки держави.

Однак, як і більшість досягнень людської цивілізації, вищезазначені технології можна використовувати як на користь, так і для того, щоб нанести шкоду. В контексті досліджуваної теми важливою проблемою для економічної безпеки як публічного, так і приватного сектору, стає результати роботи штучного інтелекту. Наприклад, штучний інтелект може використовуватись для імітації фото– і відеозображень, голосу відомих людей або створення фейкових текстів.

Сучасний світ регулярно стикається з викликом у вигляді дезінформації, що активно генерується завдяки штучному інтелекту. Це призводить до значних ризиків, таких як підрив довіри до авторитетних джерел, маніпулювання громадською думкою та можливі репутаційні й фінансові втрати. У глобальному плані такі технології можуть бути використані у політичній діяльності та на міжнародній арені, що може призвести до непередбачуваних негативних наслідків.

Все вищезазначене викликає занепокоєння з боку представників влади у різних країнах та вимагає певної реакції. Так, уряд Великої Британії визнав штучний інтелект як загрозу в рамках

«Національного реєстру ризиків». За даними реєстру на 2023 рік, це стало першим офіційним визнанням ризику пов'язаного із штучним інтелектом. Уряд Великої Британії наголосив, що розвиток сервісів зі штучним інтелектом та їх можливостей призводить до різноманітних наслідків, включаючи гострі ризики та розпалювання негативних думок серед людей. Одним із таких наслідків, як вказано у реєстрі, є зростання дезінформації в разі несумлінного використання систем штучного інтелекту, а також можливе зниження рівня економічної конкурентоспроможності. Відзначивши це, уряд Великої Британії заявив про наміри організувати глобальний саміт стосовно безпеки використання штучного інтелекту, котрий об'єднає розвинені країни, компанії технологічного спрямування і дослідників у цій галузі, з метою координації заходів безпеки для оцінки та контролю ризиків, пов'язаних із штучним інтелектом [1].

Питання штучного інтелекту та його місця в забезпеченні економічної безпеки знайшло своє відображення у «Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» [2]. В цьому документі серед сучасних проблем соціально-економічного розвитку України зазначено [2]:

- відсутність або неповне закріплення правових норм використання штучного інтелекту (включаючи сфери публічного управління, безпеки, оборони, економіки тощо), та неповна розробка законодавства щодо захисту особистих даних;

- низький рівень захисту даних та інформаційної безпеки через застарілі системи моніторингу та попередження інформаційних загроз, а також недостатнє використання потенціалу прогнозування для передбачення загроз і підготовки системи до можливих атак;

- відсутність єдиних стандартів для визначення етичних критеріїв при розробці та використанні технологій штучного інтелекту у різних сферах, видах діяльності та сферах національної економіки.

З погляду контролю за використанням штучного інтелекту в галузі економічної безпеки можна визначити наступні ключові напрямки:

- використання штучного інтелекту дає змогу виявляти, а також вчасно реагувати на кіберзагрози набагато оперативніше та точніше. Використання машинного навчання та аналіз значних обсягів даних допомагає виявляти загрози та зловмисну діяльність у цифровому просторі, сприяючи своєчасній нейтралізації загроз;

- впровадження штучного інтелекту в системи управління, прийняття рішень, моніторингу, запобігання та протидії загрозам в сфері економіки підвищує рівень економічної безпеки. При цьому, автоматизовані системи прийняття рішень можуть ефективно управляти різними процедурами та забезпечувати захист важливої інформації;

- штучний інтелект здатен аналізувати значні обсяги інформації, а також робити прогнози стосовно можливих загроз, сприяючи більш ефективній реакції на потенційні джерела виникнення загроз економічної безпеки;

- розвиток штучного інтелекту у галузі економічної безпеки може стимулювати наукові дослідження та ведення інноваційної діяльності в економічній безпеці, сприяючи зростанню технологічного потенціалу держави та паралельному підвищенню рівня її конкурентоспроможності на міжнародній арені;

- запровадження моделювання на основі штучного інтелекту з метою передбачення негативних подій та вірогідних загроз економічній безпеці може допомагати вчасно реагувати та вживати відповідних заходів для організації превентивних заходів [8].

Отже, проведені наукові дослідження дозволяють констатувати, що поряд з великим переліком позитивних наслідків цифровізації, серед яких оптимізація економічних процесів, спрощення комунікацій та створення нових більш простих процедур, прослідковується й низка потенційних загроз. Це пов'язано із захистом інформації, маніпулюванням даними, використанням важливої інформації у підривній діяльності тощо. Однак, варто наголосити, що цифрові технології в економіці – це лише інструмент для досягнення поставлених цілей і тільки від суб'єкта їх використання буде залежати результат. Той самий штучний інтелект, як один зі складових елементів цифровізації може бути як загрозою економічній безпеці у разі ведення підривної діяльності, так і надійним інструментом забезпечення постійного моніторингу ситуації та запобігання загрозам. Загалом, сучасні цифрові технології вимагають оновлення концептуальних підходів до публічного управління у зазначеному напрямку, оскільки вони безпосередньо впливають на суспільно-політичні та економічні процеси в країні, та знаходяться у стані постійного розвитку. За умов врахування якомога більшої кількості

факторів впливу під час вироблення державної політики, органи публічної влади можуть створити сприятливі умови використання цифрових технологій для забезпечення економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Петрів О. Дезінформація та штучний інтелект: (не)видима загроза сучасності. Центр демократії та верховенства права. 2023. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/dezinformatsiya-shtuchnyi-intelekt>.

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні від 02.12.2020 № 1556-р. [Розпорядження Кабінету Міністрів України про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні від 02.12.2020 № 1556-р]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.

УДК 330.1

Анастасія Рагуліна,

здобувачка вищої освіти обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету

Anastasiia Rahulina,

graduate of the accounting and finance faculty, Mykolaiv National Agrarian University

Науковий керівник: **Тетяна Кучміюва**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій Миколаївського національного аграрного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ЯК ПЕРЕДУМОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

PROVIDING A FAVORABLE INVESTMENT CLIMATE AS A PREREQUISITE FOR THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

The article discusses the importance of creating a favorable investment climate for the country's economic development. The key aspects that affect the country's investment attractiveness are identified, such as political stability, legal system, infrastructure and financial stability. Attention is drawn to the need for complex reforms and measures to create a stable and attractive investment environment in Ukraine, which leads to a general increase in economic development and improvement in the quality of life of the population.

Keywords: investment, reforms, legal system, stability, regulation.

Відновлення України після закінчення війни – це одна з найбільш актуальних тем для обговорення в експертному середовищі на сьогодні. Успішний економічний розвиток країни неможливий без належної інвестиційної активності. Інвестиції стимулюють ріст виробництва, підвищують рівень життя населення та надають можливість примножити капітал. Проте, успішність приваблення інвестицій залежить від створення сприятливого інвестиційного клімату.

Поняття «інвестиційний клімат» відображає сукупність умов і факторів, які визначають сприятливість для здійснення інвестиційних операцій та визначають ефективні напрями використання інвестиційних ресурсів. Основні складові цього клімату включають:

Стан економіки країни.

Рівень стабільності законодавчої бази.

Розвиненість інвестиційної інфраструктури.

Валютна й фіскальна політика.

Стан фінансово-кредитної системи та інвестиційного ринку.

Рівень розвитку продуктивних сил.

Інвестиційна активність населення.

Статус іноземного інвестора.

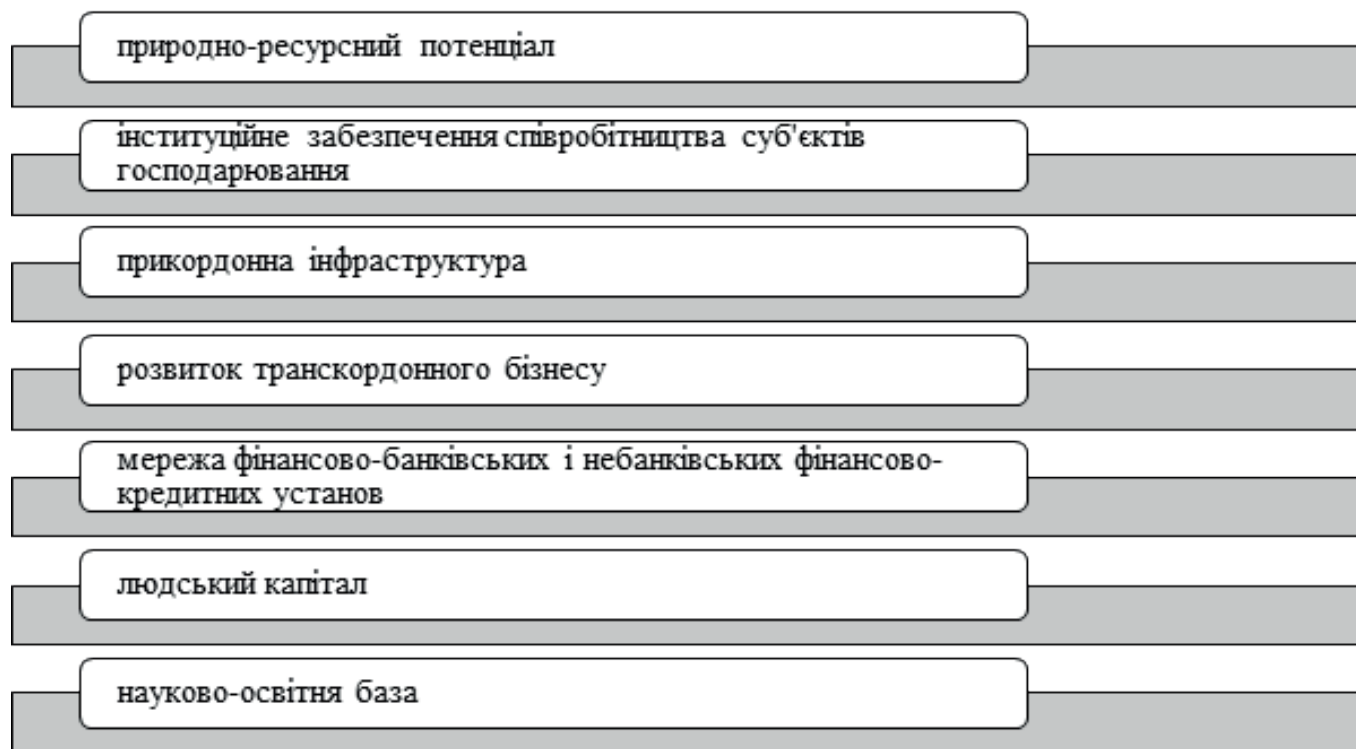
Інші чинники, які можуть впливати на інвестиційний процес.

Таким чином, інвестиційний клімат визначається комплексною взаємодією цих елементів, яка формує умови для залучення та реалізації інвестиційних проектів [1, с.506].

На рисунку 1 графічно відображено складники формування сприятливого інвестиційного клімату [2, с.166].

В Україні сьогодні відсутній сприятливий інвестиційний клімат – набір правових, економічних, соціальних та культурних інститутів, організацій, механізмів та стимулів, що визначають режим алокації, управління й використання ресурсів та активів. Розглянемо ж ключові елементи інвестиційного клімату, щодо яких для України характерні найбільші проблеми.

Одним із ключових аспектів є правова система. Інвестори шукають країни з ефективною та надійною правовою системою, яка забезпечить їхні права та законні інтереси. Країна повинна працювати над удосконаленням своєї правової системи, зокрема, шляхом удосконалення корупційного контролю, забезпечення правової впевненості та зменшення бюрократичних перешкод для бізнесу.

Рис.1. Складники формування сприятливого інвестиційного клімату регіону

Крім того, ефективна інфраструктура є важливою складовою сприятливого інвестиційного клімату. Інвестори шукають країни з розвинутою та сучасною інфраструктурою, яка забезпечить їм зручний доступ до ринків, сировини та транспорту. Тому важливим аспектом інвестиції у розвиток своєї інфраструктури, зокрема, у будівництво та модернізацію доріг, залізниць, портів та аеропортів.

Найголовнішою складовою є фінансова стабільність. Інвестори шукають країни з надійною та стабільною фінансовою системою, де їхні інвестиції будуть захищені від ризиків фінансової нестабільності. Україна повинна продовжувати працювати над забезпеченням фінансової стабільності, зокрема, шляхом зменшення інфляції, підвищення довіри до банківської системи та розвитку капітальних ринків.

Отже, створення сприятливого інвестиційного клімату є критично важливим завданням для будь-якої країни на шляху до стабільного соціально-економічного розвитку. Реалізація цього завдання вимагає комплексного підходу та систематичних заходів на різних рівнях влади та управління. Необхідно забезпечити політичну стабільність, що є фундаментом для розвитку інвестиційного клімату. Реформи в сфері правосуддя та боротьби з корупцією, спрощення адміністративних процедур та регуляторних норм, а також розвиток транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури є критично важливими для покращення умов для інвестицій.

Паралельно з цим, важливо забезпечити стабільність фінансової системи, щоб зменшити ризики для інвесторів та зберегти їхні довіри до економіки країни. Посилення фінансової регуляції, підвищення прозорості та надійності банківської системи, а також розвиток капітальних ринків можуть сприяти цьому процесу.

Загалом, створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні вимагає впровадження широкого спектру реформ та заходів, які спрямовані на забезпечення стабільності, прозорості та конкурентоспроможності економіки. Вирішення цих завдань відкриє нові можливості для розвитку бізнесу, залучення іноземних інвестицій та підвищення рівня життя всього населення України.

Список використаних джерел

1. Tovt T. Forming of a favorable investment climate of the region. Eastern Europe: economy, business and management. 2019. №. 6(23). С. 505-510. URL: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.23-75>
2. Shvets J. A. Assessment of the investment climate in Ukraine: the state, problems and ways its improvement// Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017 №2(12). URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/37.pdf
3. Building favorable investment climate for economic development / I. Irtysheva et al. Accounting. 2020. P. 773–780. URL: <https://doi.org/10.5267/j.ac.2020.6.006>

Станіслав Романчук,

аспірант кафедри бізнес-адміністрування та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Запорізького національного університету

Stanislav Romanchuk,

postgraduate student of the Department of Business Administration and Management of foreign economic
activity of Zaporizhzhya National University

Науковий керівник: **Оксана Оргієць,** доктор наук з державного управління., доцент, доцентка
кафедри бізнес-адміністрування та менеджменту зовнішнь-економічної діяльності Запорізького
національного університету

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ В КІНЦІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

LIBERALIZATION OF THE STATE QUALITY CONTROL OF THE EDUCATION PROCESS ON THE TERRITORY OF UKRAINE AT THE END OF THE XIX TH – BEGINNING OF THE XX TH CENTURY

It is emphasized that the concept of «quality of education» in historical retrospect is constantly changing due to the influence of requirements for it and control of the quality of provided educational services by society. In the horse XIX – beginning 20th century the processes of industrialization and urbanization had a rapid impact on the structure and quality of primary schools, which led to an increase in the activity of public organizations and zemstvos in solving educational problems. An analysis of two lines in the development of education on the territory of the Russian Empire during this period: governmental and public. It is emphasized that the creation of the zemstvo self-government in tsarist Russia, under whose leadership the issues of the development of public education were revealed, played a decisive role in the organization of a mass public school capable of meeting public educational needs to a large extent.

Keywords: quality of education, liberalization in the sphere of education, zemstvo schools.

Визначення терміну «якість освіти» постійно змінюється, оскільки це явище складного мінливого соціального життя, тому у історичній ретроспективі це поняття змінювалось завдяки впливу вимог до самої освіти та контролю якості наданих освітніх послуг з боку суспільства. Британські дослідники Л. Харві та Д. Грін встановили, що в окремі історичні періоди в минулому питання якості освіти базувалося лише на довірі суспільства до освітніх інституцій і сприймалося як належне [4]. Однак, контроль якості у тому чи іншому вигляді завжди присутній у навчанні.

У кін. XIX – поч. XX ст. процеси індустріалізації, урбанізації та диференціації нижчих соціальних верств постійно впливали на структуру та якість початкових шкіл, тому стало очевидним відставання якості освіти, її змісту, методів та засобів навчання у масовій школі від нових потреб суспільства. Після реформи 1861 р. в Росії, до складу якої входили українські території, народ почав брати справу освіти у власні руки. Так зародився широкий народний рух за організацію шкільної мережі поза контролем царських чиновників. Прогресивний рух в освітній галузі, основою якого була боротьба народів Російської імперії, в тому числі й українського народу, за демократизацію освіти, а саме – за розширення мережі початкових освітніх закладів, за введення загального навчання дітей та підвищення письменності населення, призвів до підвищення активності громадських організацій та земств у вирішенні проблем освіти [3].

Вже початок XIX століття охарактеризувався ліберальними починаннями у сфері освіти. Вводилася нова система народної освіти та управління навчальними закладами, в основу системи було покладено три принципи: безплатність, безстановість; наступність навчальних закладів. Створення в царській Росії земського самоврядування, у веденні якого виявилися питання розвитку народної освіти, відіграло вирішальну роль організації масової народної школи, здатної значною мірою задовольняти суспільні освітні потреби. До середини 80-х років XIX століття у шкільному будівництві чітко визначилися три основні форми початкової народної освіти, які працювали серед селян. Це міністерське «зразкове» початкове народне училище, земська та церковно-приходська

школи. Внаслідок зіткнення інтересів земських управлінь, урядової бюрократії та православної церкви з кінця XIX-початку XX ст. склалася ситуація суперництва земської та церковноприходської школи, підтриманої урядом.

Важливими особливостями земської діяльності в галузі освіти були її соціальна спрямованість, конструктивний характер, продуманий всебічний підхід. Церковно-приходське училище було зорієнтоване насамперед на релігійне тлумачення знань. Розроблена ж земством модель масової школи виявилася життєздатнішою і відповідала рівню суспільних вимог до народної школи. Популярність земських шкіл пояснювалася їх широкою поширеністю навіть у найвіддаленіших куточках губерній і повітів, тоді як церковно-парафіяльні школи розташовувалися лише при храмах.

Забезпечення спеціальними приміщеннями церковних шкіл було одною із головних проблем, адже вони майже ніколи не мали свою шкільну будівлю. Як правило, школа розташовувалася у церковній сторожці або в приватному будинку, найнятому для проведення занять. Такі приміщення далеко не завжди підходили для школи та у звітах вони позначалися як «незручні» [1].

За утримання земських шкіл, оренду землі та будівлі несли витрати селяни, але при цьому мали можливість брати активну участь у її життєдіяльності, що не допускалося в інших типах шкіл. Батьки учнів могли попросити земську управу змінити недобросовісного вчителя. Можна було скоригувати терміни навчального року за сезонними сільськогосподарськими роботами, в яких діти брали участь. До середини 90 – х років земства вже повністю взяли на себе оплату вчителів; ряд земств відкрив земські вчительські школи (семінарії) на підготовку вчителів; земствам належало право намічати кандидатів на посади вчителів земських шкіл і подавати на затвердження до повітової училищної ради. Земства, забезпечуючи школи підручниками та навчальними посібниками, чинили відомий вплив на покращення навчальної роботи, сприяли підвищенню рівня викладання. Деякі повітові земства організовували при школах бібліотечки для позакласного читання учнів і для тих, хто закінчив школу. Проте, царський уряд ставився до земської діяльності з народної освіти з підозрою, як до прогресивної діяльності, і всіляко гальмував її, протиставляв земським церковно-приходським школам і зі свого боку став відкривати як зразкові «міністерські» початкові училища, але їх було значно менше, вони не стали основним типом початкової школи [3].

У 1901 р. Міністерством освіти був підготовлений проект правильника для повітових шкільних рад, згідно з яким усе керування народним шкільництвом зосереджувалося в руках директора та інспектора народних шкіл. Однак, проект зустрів гостру критику в земських колах і Міністерство освіти зняло з розгляду цей проект і вже більше не намагалось усунути земство від народної освіти [2, с. 436]. У листопаді 1905 році міністерством освіти була впроваджена спроба утворення батьківських комітетів при середніх школах для їх участі в шкільних справах, але під час реакції вони були скасовані і лише у січні 1915 року вони були відновлені. [2, с. 440]. 26 березня 1907 р. Міністерство освіти видало «Правила про шкільні кураторії» («попечительства») з метою залучення місцевого населення до піклування про матеріальний добробут своєї школи та її учнів, але в Україні шкільні куратори не знайшли особливого поширення [2, с. 437].

Таким чином, з кінця XIX століття спостерігається дві лінії у розвитку освіти на теренах російської імперії: урядова та громадська. Якщо уряд головним чином прагне встановити нагляд, контроль за діяльністю навчальних закладів, обмежити їх самостійність та ініціативу, то широка педагогічна громадськість поступово та наполегливо проводить оновлення та створює нові школи, розвиває оригінальні ідеї, виступає з різними починаннями.

Список використаних джерел

1. Житенев Т.Е. Условия обучения в начальных церковных школах в конце XIX – начале XX вв. URL: <file:///C:/Users/HP/Downloads/usloviya-obucheniya-v-nachalnyh-tserkovnyh-shkolah-v-kontse-xix-nachale-xx-vv.pdf>
2. Сірополко С. Історія освіти в Україні / Український Вільний університет; Друзі товариства імені Григорія Ващенко. К.: Наукова думка, 2001. 912 с.
3. Філоненко О. Розвиток шкільної освіти в центральному регіоні України в імперську добу(з кінця XIX століття до 1917 року). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83099962.pdf>
4. Harvey L., Green D. Defining quality. Assessment and Evaluation in Higher Education. 1993. Vol. 18(1). P. 9–34.

УДК 364-5(477)

Таїсія Роменська,

аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету

Taisia Romenska,

graduate student of the Department of Public Management and Administration of the Educational and Scientific Institute of Economics, Management, Law and Information Technologies of the Poltava State Agrarian University

<https://orcid.org/0009-0005-9066-9940>

Науковий керівник: **Тамара Лозинська,** доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету

СТАНОВЛЕННЯ ПРОТЕЗНОЇ ГАЛУЗІ В РІЗНІ ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

FORMATION OF THE PROSTHETIC INDUSTRY IN DIFFERENT PERIODS OF THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN STATE

The historical origins of the modern prosthetics and orthopedics industry in the country originate from the guardianship policy of tsarist Russia, which included the territories of the current state of Ukraine. Transformations experienced by the industry were determined by changes in the political system, statehood, internal political confrontation and wars, which were the consequences of these processes. In the most recent period of Ukraine's independence, the industry changed under the influence/ In the most recent period of Ukraine's independence, the industry changed under the influence of the structural restructuring of the economy and the institutionalization of state administration, and in recent years – under the influence of the war with Russia. Today, the field of prosthetics has a number of problems related to personnel and financial support of industry enterprises, regulatory and legal support, etc., since the state has social obligations to the military and civilian population, which suffered as a result of the war. A number of proposals for the development of the prosthetic industry have been developed.

Keywords: prosthetic industry, state administration, establishment, development.

Ґрунтовне монографічне дослідження Л. Жванко [1] дозволяє зробити висновок, що генеза системи охорони здоров'я та громадського опікування бере початок з Російської імперії, коли в 1917 р. було утворено департамент опіки при міністерстві внутрішніх справ імперії. Поява перших протезних майстерень на території України, які виготовляли протезно-ортопедичні вироби для людей, що отримали інвалідність у I Світовій та Громадянській війнах, припадає на 1900-1920 рр. Користуючись історичною довідкою [2], визначимо основні етапи розвитку протезної галузі та її реформування:

1. 1920-1940 рр. – реорганізація уже створених протезних майстерень у Києві та Харкові з метою забезпечення доступу до протезування цивільного населення. Одночасно розширюється й асортимент протезно-ортопедичної продукції, починається випуск ортезів, ортопедичного взуття, бандажних виробів тощо. Більшість підприємств, окрім окремих артілей, перебувають у державній власності та підпорядковуються Міністерству охорони здоров'я УРСР.

2. 1941-1955 рр. – розширюється мережа галузевих підприємств у містах Вінниця, Дніпропетровськ, Донецьк, Луганськ, Львів, Одеса, Полтава. Створюються мобільні медико-технічні бригади для обслуговування населення у віддалених населених пунктах. а також уперше розпочато випуск засобів пересування для людей з інвалідністю (інвалідних візків).

3. 1956-1972 рр. – підприємства протезно-ортопедичної галузі змінюють підпорядкування: їх включають до структури Міністерства соціального забезпечення УРСР та об'єднують в Республіканський трест підприємств протезної промисловості.

4. 1973-1990 рр. – у 1973 р. трест реорганізують у Республіканське промислове об'єднання протезної промисловості, до складу якого увійшло 10 протезних підприємств і Український Науково-дослідний інститут протезування, на базі якого в 1988 р. створюється дослідне підприємство, яке здійснює експериментальне протезування із застосуванням нових вузлів, комплектуючих та матеріалів. Це було актуально для військових, що брали участь в Афганській війні та для ліквідаторів Чорнобильської техногенної аварії.

5. 1991-2000 рр. – у 1993 р. на базі Промислового об'єднання протезної промисловості створено Український виробничий протезний концерн «Укрпротез», а в 1999 р. правонаступництво передається Промислового Об'єднанню «Укрпротез», до складу якого входять казенні та державні підприємства, створені в переважній більшості обласних центрів. Зокрема у 1998 р. Полтавське державне експериментальне протезно-ортопедичне підприємство перетворене на казенне підприємство.

6. 2001-2019 рр. – у цей період під впливом ринкових перетворень протезні підприємства серйозно модернізуються, формують зв'язки із зарубіжними партнерами, залучають нові технології протезування. У 2014 р. з початком воєнних дій на Донбасі, з метою уникнення надмірних посередницьких структур, «Укрпротез» ліквідується і підприємства підпорядковуються безпосередньо Міністерству соціальної політики України.

7. З 2020 р.– розпочинається новий етап реорганізації протезної галузі шляхом передачі майна підприємства із Міністерства соціальної політики України до Фонду держмайна, а з 2022 р. розпочався процес перетворення казенних підприємств у комерційні. З початку 2023 р., наприклад, Полтавське уже тепер комерційне експериментальне протезно-ортопедичне підприємство (КЕПОП) не фінансується з державного бюджету, тому керівництво підприємства звернулося до обласної ради з проханням взяти його на баланс області.

У даний час протезна галузь, яка у своєму становленні пережила ряд реорганізацій, крім фінансових проблем, має ще проблеми з кадровим, нормативно-правовим забезпеченням та проблеми управлінського характеру. Унаслідок прийняття державою ряду рішень, які стосувалися розширення можливостей людей з інвалідністю отримати протезування належної якості, до виготовлення протезно-ортопедичної продукції були залучені суб'єкти господарювання недержавної форми власності. У Полтавській обл., крім державного експериментального протезно-ортопедичного підприємства, таку діяльність здійснюють підприємство об'єднання громадян „Інватех» та товариства з обмеженою відповідальністю „Норма-трейд» і „Ортез», які мають можливість встановлювати на свою продукцію значно вищі ціни. КЕПОП має законодавчо визначене обмеження на встановлення цін, обумовлене регулюванням рівня рентабельності, а отже програє у доходності приватним підприємствам. А оскільки витрати на протезування відшкодовуються фізичним особам з державного бюджету, маємо ще й перевитрату бюджетних коштів. Так, аудит діяльності Полтавського КЕПОП, який проводився в 2015 – рр., виявив, що розміщення замовлень на виготовлення протезно-ортопедичної продукції на приватних підприємствах привело до перевитрати бюджетних коштів у розмірі 490,2 тис. грн [3, с. 13].

Підсумовуючи, зазначимо, що передача підприємства до спільної власності територіальних громад області матиме позитивне значення для збереження підприємства, яке на сьогодні:

- має безстрокову ліцензію на здійснення медичної практики й надає спектр послуг, критично необхідний для ЗСУ та цивільних людей з особливими потребами;
- спеціалісти заводу постійно навчаються і нині працюють за системою НАТО;
- має стаціонарне відділення, що дозволяє людям пройти необхідну реабілітацію.

Список використаних джерел

1. Жванко Л. Соціальні виміри Української Держави (квітень–грудень 1918 р.). Х.: Прапор, 2007. 224 с.
2. Промислове об'єднання української протезної галузі. URL: <https://bior.com.ua/nashi-partnery/13-funktsionirovanie> (дата звернення 09.02.2024).
3. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності Полтавського казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства за період з 01.03.2015 по 31.03.2016. URL: https://dasu.gov.ua/attachments/audit-reports/2016/6b69dfd3-2a85-403c-a5d2-387a70202248_document.pdf (дата звернення 12.02.2024).

Геннадій Рябцев,

професор Києво-Могилянської школи врядування імені Андрія Мелешевича Національного університету «Києво-Могилянська академія», професор Академічного департаменту соціальних наук Європейського гуманітарного університету, доктор наук з державного управління, професор **Gennadii Riabtsev,**

Professor of the Andriy Meleshevych Kyiv-Mohyla School of Governance, National University of Kyiv-Mohyla Academy; Professor of the Academic Department of Social Sciences, European Humanities University; Doctor of Science in Public Administration, Full Professor

<https://orcid.org/0000-0002-3478-825X>

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

DIGITAL TECHNIQUES OF STRATEGIZING

The purpose of the study is to determine the place of strategizing and its tools in public administration. Based on the results of the study, the following conclusions were made:

- 1. The prerequisite for the emergence of strategizing is the need to solve complex societal problems that arise as a result of integration processes in the information society.*
- 2. Strategizing techniques (scenario forecasting, foresight, risk management), in contrast to planning techniques, which involve the mandatory determination of expected quantitative indicators, allow to narrow the field of uncertainty, minimize future shocks and reduce possible negative consequences.*
- 3. Cultural, cognitive, managerial, communication and competence barriers prevent the implementation of strategizing. It is necessary to abandon policy-making tied to the election cycle and focused on obtaining quick benefits, and combine forecasting with evidence-based policy making.*

Keywords: *strategizing, strategic management, public governance, evidence-based policy-making, scenario forecasting, foresight, risk management.*

Потреба у вирішенні все складніших проблем, що постали внаслідок інтеграційних процесів в інформаційному суспільстві, спричинила виникнення стратегічного управління – процесу й технології, за допомогою яких суб'єкт управління впливає на об'єкт із метою досягнення їхніх спільних цілей, неперервно враховуючи зміни в зовнішньому середовищі. Стратегічне управління є застосовним за великої нестабільності й лише часткової прогнозованості змін та є виходом за традиційні рамки заради досягнення складних спільних цілей. Основними інструментами стратегічного управління є сценарне прогнозування, форсайтінг і керування ризиком. На відміну від інструментів планування, що передбачають обов'язкове визначення кількісних показників, такі інструменти дозволяють лише звузити поле невизначеності, мінімізувати несподіванки майбутнього і зменшити негативні наслідки від них.

Сценарним прогнозуванням називають процес і технологію, які дозволяють керувати невизначеностями майбутнього. Якщо базуватися на кращих практиках [1], можна запропонувати такий алгоритм прогнозування:

1. Визначення питання, на яке має відповісти прогноз. Якщо воно передбачає незначні зміни або базується на малій кількості невизначеностей, надають перевагу іншим технологіям
2. Установлення ретроспективи й горизонту прогнозування. При цьому варто взяти до уваги, як швидко відбувалися зміни раніше.
3. Визначення стейкхолдерів, їхніх інтересів зараз і в майбутньому.
4. Установлення рушійних сил змін із зазначенням ступеня впливу кожної. Скорочення переліку з групуванням пов'язаних драйверів.
5. Формування ключових невизначеностей з оцінюванням кожної за значимістю й визначеністю. Скорочення переліку з відкиданням найменш значимих і перенесенням найбільш визначених до переліку драйверів.
6. Визначення граничних значень драйверів і перевіряння їх на правдоподібність. Із цією метою відповідають на такі питання: чи є сумісними драйвери на вибраному горизонті; чи достатньо рушійних сил для опису невизначеностей; як стейкхолдери здатні вплинути на результат.

7. Визначення 2...4 сценаріїв майбутнього шляхом комбінування індикаторів і невизначеностей із поясненням, що й чому може трапитися (усі сценарії розглядають як можливі; вони поєднують усі визначені елементи з різними результатами невизначеностей).

8. Розроблення математичної моделі, що дозволяє кількісно оцінити результати прогнозування (наприклад, [2]).

9. Вироблення політики для бажаного сценарію.

Форсайтінгом називають процес і технологію дослідження того, що може статися, щоб бути готовим до цього. На відміну від прогнозування, форсайтінг спрямований не на передбачення майбутнього, а на мінімізацію несподіванок. Якщо базуватися на кращих практиках [3], можна запропонувати такий алгоритм форсайтінгу: збирання даних про явища, події, тренди, тенденції; установлення змін (визначення того, що, як нам здається, відбувається); тлумачення, пояснення змін (установлення, що справді відбувається); визначення ймовірного майбутнього (формулювання того, що може статися і які зміни це спричинить); формування бажаного майбутнього (встановлення того, що можна зробити); цілепокладання, визначення курсу дій (вироблення політики).

Керуванням ризиком називають процес і технологію зменшення вірогідності настання негативних наслідків, спричинених змінами в зовнішньому середовищі. Під ризиком розуміють добуток загальної ймовірності порушення нормального функціонування об'єкта управління й сукупного негативного наслідку такого порушення. Якщо базуватися на кращих практиках [2; 4], можна запропонувати такий алгоритм керування ризиком:

1. Виявлення ризику зі встановленням загальної ймовірності (вірогідності) його реалізації й можливого сукупного негативного наслідку.

2. Визначення величини прийнятного ризику (чим бажанішим є найкращий із-поміж сценаріїв майбутнього, тим більш прийнятним є ризик).

3. Розроблення ризик-стратегії для нейтралізації ризику (зменшення вірогідності його реалізації й мінімізації сукупного негативного наслідку).

4. Вибір інструментів керування ризиком (диверсифікація, хеджування, самострахування, лімітування, підвищення кваліфікації).

5. Вироблення політики нейтралізації ризику.

6. Оцінювання результатів і коригування ризик-стратегії.

Запровадження стратегічного управління гальмують такі проблеми: культурні (невиправдані очікування, що експерти здатні «передбачати майбутнє»); когнітивні (наприклад, «поведінка натовпу»); управлінські (відсутність підтримки з боку замовника політики або зворотного зв'язку); комунікаційні (профільним експертам бракує спільної мови); компетентнісні (наприклад, обмежена «грамотність про майбутнє»).

Складовими успіху стратегічного управління є відмова від вироблення політики, орієнтованої на одержання швидкої вигоди (її обумовлено чутливістю політики до виборчого циклу); поєднання прогнозування з виробленням доказової політики (конвертування грамотності про майбутнє в послідовно узгоджувані владні рішення); подолання розриву між професіоналами й політиками (ефекту Даннінга – Крюгера).

Список використаних джерел

1. The Futures Toolkit: Tools for Futures Thinking and Foresight Across UK Government. *The Government Office for Science*. November 2017. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/674209/futures-toolkit-edition-1.pdf

2. Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками : монографія / за ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2023. 152 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2023.01>

3. Conway M. An Overview of Foresight Methodologies. *Thinking Futures*. URL: <https://ams-forschungsnetzwerk.at/downloadpub/An-Overview-of-Foresight-Methodologies1.pdf>

4. Risk assessment methodologies for critical infrastructure protection. Part II: A new approach. URL: <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC96623/lbna27332enn.pdf>

УДК 351.85:304.

Віталій Самійленко,

студент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Vitaly Samiylenko,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: Василь Купрійчук, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

PROSPECTS AND PROBLEMS OF INTEGRATION OF DOMESTIC EDUCATION INTO THE EUROPEAN EDUCATIONAL AREA

Ukraine, as an important geopolitical entity on the European continent, is an integral component of the new system of European and global connections and relations that was formed at the turn of the millennium. The significant factors in the growth of Ukraine's international importance are its extremely favorable position – in the very center of Europe, at the junction of Orthodox, Western and Islamic civilizations [1]. The creation of the European educational space is intended to give all residents of the region the opportunity to fully benefit from the entire cultural, social and economic diversity of the countries of Europe by facilitating the access of citizens of each state to the educational resources of other states; facilitating the continuation or completion of education in any European country [2]. Any changes in the higher education system become an instrument of state policy. At the same time, most developed countries, as well as a number of developing countries, realized the need to modernize their national education systems taking into account global trends.

Keywords: *integration, national education, European educational space, higher education.*

З метою реалізації ідеї європейського освітнього простору Рада Європи і ЮНЕСКО прийняли цілий ряд конвенцій: Європейську конвенцію про еквівалентності дипломів, що дають доступ до університетів (1953 р.); Європейську конвенцію про еквівалентності періодів університетської освіти (1956 р.); Європейську конвенцію про академічне визнання університетських кваліфікацій (1959 р.); Міжнародну конвенцію про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і наукових ступенів в арабських та європейських державах басейну Середземномор'я (1976 р.); Конвенцію про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і наукових ступенів у державах регіону Європи (1979 р.); Європейську конвенцію про загальну еквівалентність періодів університетської освіти (1990 р.);

– Конвенцію про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні (Лісабон, 1997 р.) [3]; Останніми документами вище зазначеного питання є Сорбонська (25.5.1998 р.) «Про гармонізацію архітектури європейської вищої освіти» і Болонська (19.6.1999 р.) декларації міністрів освіти країн Європи [2].

Якщо на початковій стадії розвитку інформаційного суспільства формуються національні інформаційні освітні простори, то зараз ми спостерігаємо їх інтеграцію в єдиний світовий інформаційний освітній простір. Більше того, глобальний інформаційний освітній простір може повністю реалізувати свої приховані можливості лише у випадку охоплення всього світу і відсутності перешкод для поширення інформації.

Не випадково вища освіта стала предметом уваги Всесвітньої торгівельної організації (далі ВТО), що вже розглядає включення вищої освіти в сферу своїх інтересів. Якщо це відбудеться, то експорт і імпорт освіти будуть здійснюватися за законами цієї організації. Завдання ВТО – забезпечити доступність освітніх послуг, що надаються навчальними закладами, надати гарантії постачальника освіти при створенні філій у будь-якій країні, експорті навчальних продуктів і програм, інвестицій у закордонні навчальні центри [4].

В умовах глобалізації економіки і формування світового ринку інтелектуальної праці зростає роль професійної мобільності фахівців. Молодь сьогодні менше стурбована національними відмінностями, а більше – придбанням кваліфікації, що відкриває доступ на ринок праці і користується міжнародним визнанням. І ніякий уряд вже не може ефективно управляти національною освітою, не враховуючи цього фактору. Ще в 1956р. була створена Європейська федерація національних асоціацій інженерів (Federation Europeenne d'Associations Nationales d'Ingenieurs – FEANI). FEANI має консультативний статус у ЮНЕСКО, Організації з промислового розвитку ООН і Раді Європи. В цей час в FEANI представлені асоціації 27 європейських країн, що поєднують 80 національних інженерних суспільств. Один із напрямків FEANI – присвоєння кваліфікації «Європейський інженер» – «EUR – ING» і ведення відповідного Реєстру. Статус EUR – ING дає істотні переваги і підвищує конкурентоздатність фахівців на національному і світовому ринках інтелектуальної праці, дозволяє брати участь у виконанні відповідальних інженерних робіт, керувати престижними проектами [3].

Гармонізація вищої освіти проходить через модернізацію національних систем освіти і їхнє зближення у цьому процесі, через розширення академічної мобільності, зміцнення автономії вузів, підвищення їхньої самостійності в регулюванні власного розвитку і відповідальності за якість підготовки фахівців.

Об'єктивно необхідний характер глобалізації і інтеграції системи відкритої освіти підтверджується практичною політикою європейських держав: об'єднана Європа буде загальний університетський простір. На зустрічі у м. Саламанка в 2001 р. було вирішено створити Європейську асоціацію університетів (далі EUA), що повинна об'єднати більш ніж 700 вищих навчальних закладів різних держав Європи, що, безсумнівно, ще більше наблизить європейців до вироблення загальної освітньої політики в регіоні. Особливо важливим є те, що в ході цього процесу формуються нові інтереси, частина яких, які сформулюються, наприклад, як «європейський вимір», вже проникає в навчальні плани і програми вищої освіти [4].

Саме тому все гостріше відчуваються потреби в тому, щоб підвищувати: інформованість і прозорість, які дозволили б оцінювати навчальні можливості вузів і їхню відповідність вимогам, зацікавлених сторін; конвергентність і сумісність навчальних планів, особливо з погляду вертикальної мобільності; захист інтересів учнів, громадян і фірм визнанням, якісною оцінкою та координуючою акредитацією, будь то на європейських або транснаціональних рівнях; число грантів і стипендій, які б надавалися за бенефіціаріями через адміністративні межі [5].

Отже, процес інтеграції України в європейський освітній простір набирає обертів і на сьогодні є безальтернативним. На цьому шляху є чимало нерозв'язаних проблем як теоретичного, та і практичного характеру. Стало очевидним, що як приєднання до Болонського процесу, та і неприєднання мають свої переваги та ризики. Переваги – у визнанні дипломів нашої держави в європейському освітньому просторі, доступ фахівців до європейського ринку праці, підвищення іміджу держави, а ризики – у втраті окремих досягнень української освіти, її багатотисячолітніх традицій.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». URL: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/33/>.
2. Європейський освітній простір. Болонський процес. URL: <https://studfiles.net/preview/3764680/page:5/>
3. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія / За заг. ред. Ф.Г. Ващука. Ужгород: ЗакДУ, 2011. 560с.
4. Вікторов В. Нові моделі управління освітою: [Процес перетворень у системі управління освітою України відповідно до вимог Болонського процесу]. Вища освіта України. 2005. № 2.
5. Коаліційна Угода. URL: <http://solidarnist.org.wp>

В'ячеслав Саприкін,

аспірант кафедри євроінтеграційної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Viacheslav Saprykin,

postgraduate student of the Department of European Integration Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0002-3435-9778>

Науковий керівник: **Світлана Кустова**, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри євроінтеграційної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF DIGITAL TRANSFORMATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE

The modern world is a digital age society where innovations are shaping new approaches to interaction, communication, and governance, affecting all aspects of life, including public administration, where these processes are becoming an integral part of all its components. The digital transformation of public administration in Ukraine aims not just to create electronic services, but to transform government processes so that most, if not all, interactions become digital. This should also apply to digitalization both within government institutions and their interaction with each other, with business, society, and each citizen individually, as well as to transform each public administration unit into a separate effective entity with clear planning and KPI (key performance indicators).

Keywords: transformation, digitalization, digital transformation, public administration, government institution.

Сучасний світ – це суспільство цифрової епохи, де інновації формують нові підходи до взаємодії, комунікації та управління, впливаючи на всі аспекти життя. Однак, це не тільки розширює можливості, але водночас ставить виклики перед суспільством, вимагаючи адаптації до нових реалій і забезпечення сталого розвитку.

Вчений О.Громико, вказуючи на складний період трансформацій у сучасному світі, правильно підмітив, що ці зміни охоплюють всі аспекти суспільного життя і часто викликають кризові явища [1]. Особливо важливо це стає в контексті 20-х років XXI століття, де пандемії та війни стали невід'ємною частиною нашої реальності, виступаючи фоном для всіх трансформаційних процесів.

У таких умовах спостерігається новий етап феномену «трансформації», особливо в публічному управлінні, де ці процеси стають невід'ємною частиною всіх його складових. Як влучно зазначає Є.Таран, публічне управління забезпечує співпрацю держави, громадянського суспільства та бізнесу, які взаємодіють між собою з врахуванням потреб одне одного. Якщо державне управління реалізовує владні повноваження на основі закону, то публічне управління додатково зосереджується на ефективності з метою максимального задоволення потреб населення на основі мінімальних витрат [4].

Саме на цьому етапі і виникає потреба у цифровізації державних послуг, що зменшить бюрократичні дії та негативний «людський фактор». Але питання тут постає значно ширше. Адже кінцевою метою є не просто створити електронні сервіси, а трансформувати державні процеси так, щоб «цифровими» стали якщо не всі, то більшість взаємодій. Це має стосуватись і діджиталізації як всередині державних органів, так і їх взаємодії між собою, з бізнесом, суспільством і кожним громадянином окремо. Також це має перетворити кожний орган публічного управління на окремий ефективний суб'єкт, з чітким плануванням та КРІ (ключовими показниками ефективності).

В Україні таким трендсеттером стало Міністерство цифрової трансформації, яке активно та успішно діджиталізує нашу країну. Одним з найяскравіших прикладів є усім відомий мобільний застосунок та веб-ресурс Дія, де українцям доступні цифрові документи та значна кількість

електронних послуг, серед яких сплата податків, відкриття ФОП, заміна водійського посвідчення, перереєстрація авто, отримання ліцензії і т.п. [2].

Звичайно, повномасштабна війна створила особливі умови, які повпливали і на процес цифрової трансформації. Вже навіть зараз через Дію реалізована купівля військових облигацій, подача заявок на гранти для створення або розвитку ветеранського бізнесу, програму eВідновлення (житлові сертифікати, для сімей, які втратили свій дім через російську агресію), донати на Армію дронів тощо [2]. Також оцифрувати планують і частину процесів пов'язаних з військовим обліком та мобілізацією.

Цифрова трансформації публічного управління в Україні включає в себе поступову розробку і впровадження електронного урядування, відкриті дані та електронну ідентифікацію [3]. Саме ці напрямки є найбільш перспективними та спрямовані на поліпшення доступу до послуг, підвищення ефективності та прозорості в управлінні. Важливою частиною цього процесу є також забезпечення кібербезпеки та конфіденційності даних, щоб гарантувати довіру громадян до цифрових сервісів у сфері публічного управління. Також, не менш важливим, є активна взаємодія з громадськістю за ключовими компонентами для створення ефективного та адаптивного публічного управління у цифрову еру. Крім того, правильними тенденціями є залучення кваліфікованих кадрів та акцент на навчанні персоналу та їх залученню до цифрових ініціатив. Віце-прем'єр-міністр України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій — Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров зазначив, що головною метою є те, щоб кожен публічний службовець, який працює із державними вебпродуктами, розумів, чому вебдоступність важлива, і знав, як застосовувати її базові вимоги [5]. Перспективним видається також впровадження технологій штучного інтелекту (Artificial intelligence / AI) для створення відкритого та ефективного державного управління, оптимізованого шляхом автоматизації рутинних завдань.

Цифрова трансформація публічного управління з врахування сучасних реалій та планування повоєнного відновлення країни допоможе створити відкритий, ефективний та гнучкий механізм, в якому цифрові технології використовуватимуться для поліпшення якості життя громадян та забезпечення ефективного управління.

Список використаних джерел

1. Громико О. І. Зміст поняття «трансформація» як базової наукової категорії. Ефективність державного управління. Львів, 2016. № 1-2 (1). – С. 125-131. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_1-2\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_1-2(1)_16) (дата звернення 07.02.2024).
2. Державні послуги онлайн: веб-сайт. URL: <https://diia.gov.ua> (дата звернення 07.02.2024).
3. Міністерство цифрової трансформації в Україні: веб-сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення 07.02.2024).
4. Таран Є. І. Трансформація системи публічного управління в Україні. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Серія: Державне управління. Київ, 2020. Том 31 (70) № 3. – с. 43 URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/10.pdf (дата звернення 07.02.2024).
5. Федоров М. Як ми будемо доступну для всіх цифрову державу. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/12/3/258046/> (дата звернення 07.02.2024).

Станіслава Сидоренко,

аспірантка кафедри менеджменту та маркетингу Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Stanislava Sydorenko,

Graduate student of the Department of Management and Marketing, Dnipro State Agrarian and Economic University

<https://orcid.org/0000-0002-8456-6815>

Науковий керівник: **Ігор Приходько**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF MODERN UKRAINE IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION: THE ECONOMIC ASPECT

The relevance of the study of the economic component in the development of territorial communities of modern Ukraine in conditions of decentralization is substantiated. Factors preventing equal opportunities for the implementation of general decentralization in general and financial decentralization in particular have been determined. In the context of decentralization, the situation in Ukraine after the full-scale Russian invasion is characterized. The consequences of the Russian invasion for the financial support of territorial communities and regions are outlined. Taking into account domestic realities, the need to intensify the search for alternative sources of funding for communities is substantiated, and their options are given. Directions for attracting investments by territorial communities in the conditions of the Russian-Ukrainian confrontation are proposed. The role and significance of financial decentralization in the period of post-war reconstruction of Ukraine is defined. Prospective directions for further theoretical and practical research are outlined.

Keywords: public administration, decentralization, sources of financing, investments, region, territorial communities, financial decentralization, financial support.

Проблема децентралізації влади у вітчизняній науці державного управління завжди посідала важливе місце, починаючи з моменту проголошення незалежності України. Ще із 1991 року й донині, в Україні залишаються актуальними питання здійснення децентралізації влади, формування фінансово-самодостатніх регіонів та спроможних територіальних громад. Особливо ця проблема актуалізувалася у 2014 році. Питання децентралізації влади – передачі повноважень та ресурсів на нижчі рівні публічного управління, загострили внутрішньополітичний розвиток та зовнішню ситуацію навколо країни. Черговим етапом потужної актуалізації даного питання став 2022 рік, що ознаменувався видозміною тривалої гібридної війни Російської Федерації проти України у повномасштабне вторгнення російських військ на територію української держави.

Наукові теоретико-практичні розробки з означеного питання можуть суттєво допомогти мінімізації наслідків російської збройної агресії, практичному руху України до членства у Європейському Союзі, а українському суспільству – долучитися до європейських стандартів суспільного життя.

Дослідження проблем розвитку територіальних громад сучасної України та їх органів місцевого самоврядування у контексті децентралізації має актуальне значення як для розвитку вітчизняної науки державного управління, так і для вирішення низки практичних питань, пов'язаних із спроможністю та розвитком територіальних громад, управлінням місцевими фінансовими ресурсами та фінансовою самостійністю місцевих органів влади.

Соціально-економічний розвиток територіальних громад України безпосередньо залежить від рівня фінансової забезпеченості. У країні сформовано засади місцевого самоврядування та територіальної організації влади, реформовано бюджетне та податкове законодавство у частині здійснення процесів децентралізації, внаслідок чого органи місцевого самоврядування отримали

фінансові ресурси, додаткові повноваження та інструментарій для забезпечення сталого розвитку територіальних громад та регіонів. Відкритим лишається питання людського фактору та ролі особистості щодо реалізації наданих можливостей [1].

Разом з тим, необхідно на рівні держави та органів місцевого самоврядування працювати над збільшенням частки власних доходів у бюджетах територіальних громад. Особливу увагу слід приділити оптимізації податкових надходжень, зокрема податку на доходи фізичних осіб як бюджетоутворюючого. Сучасний воєнно-політичний та демографічно-міграційний стан не забезпечує рівних можливостей для реалізації повсюдної децентралізації загалом та фінансової децентралізації зокрема, через наявність поствоєнних та тимчасово окупованих територій. Діяльність органів місцевого самоврядування у контексті вирішення проблем розвитку територіальних громад має бути активно спрямована на пошук інвесторів, підтримку окремих підприємств, що створюють відповідні зони розвитку, пошук альтернативних джерел фінансування та доходів.

Процеси децентралізації державної влади та фінансової децентралізації у поєднанні із підтримкою держави та використанням додаткових джерел фінансування позитивно впливатимуть на ефективність економічного становлення та розвитку різномірних територій країни. Розробка єдиної і універсальної стратегії економічного розвитку країни не дозволить врахувати існуючі та майбутні особливості територій і, порівняно зі стратегією економічного відновлення та розвитку окремої територіальної громади та окремого регіону, може виявитися менш ефективною та обмежено придатною на окремих територіях країни.

Права та повноваження, передані на рівень місцевого самоврядування та регіону, дають змогу розробити дієву стратегію економічного розвитку, яка більшою мірою враховує потреби територіальної громади та регіону, особливості їх територій, історичну спеціалізацію виробництва та наслідки російської агресії.

У той же час необхідно враховувати, що розробка стратегії економічного розвитку потребує значного залучення фінансових, людських, часових та інших видів ресурсів. Для того, щоб витрачання цих ресурсів було дійсно економічно доцільним, необхідно порівняти обсяги витрачених ресурсів із прогнозованим економічним ефектом від успішної реалізації розробленої стратегії. У деяких випадках, з метою економії ресурсів, було б доцільно розробляти стратегію економічного розвитку не кожної територіальної громади та регіону, а груп територіальних громад та регіонів, об'єднаних за задалегідь визначеними критеріями.

Масштабні успіхи і прорахунки запровадження та удосконалення децентралізації загалом, та фінансової децентралізації зокрема, можна буде виявити лише у довгостроковій перспективі, а своєрідним маркером цього слугуватиме процес післявоєнного відновлення територіальних громад та регіонів України.

У контексті даного дослідження перспективними напрямками подальших теоретико-практичних досліджень вважаємо такі:

- фінансова спроможність деокупованих територій України (Автономна Республіка Крим, Донецька та Луганська області): моделювання ситуації;
- мінімізація фінансових диспропорцій територіальних громад та регіонів післявоєнної України;
- фінансові перспективи розвитку територіальних громад та регіонів України у післявоєнний період;
- фінансове забезпечення територіальних громад і регіонів України у контексті отримання Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Zhovnirchuk, Y., Chernov, S., Larina, N., Lukashuk, M., Antonova, L. (2023). Strategic planning for the sustainable development of territorial communities. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 18, No. 7, pp. 2097-2105. <https://doi.org/10.18280/ijstdp.180712>

Наталія Слободянюк,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Slobodianiuk,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-2126-7500>

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

FEATURES OF REGULATORY AND LEGAL REGULATION OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

The development of social entrepreneurship in Ukraine depends on the establishment of cross-sectoral cooperation: state authorities and local self-government bodies regarding regulatory and legal support of social entrepreneurship and financial support mechanisms; public organizations regarding work with the population in order to clarify the key principles of social enterprise activity; business regarding training in the transfer of knowledge on conducting social entrepreneurship and the possibility of receiving grants; mass media regarding the promotion of the activities of social enterprises; educational institutions regarding the implementation of educational disciplines on the development of social entrepreneurship.

Therefore, the attention in this work will be focused on regulatory and legal provision of social entrepreneurship. We conducted a normative analysis of social entrepreneurship in Ukraine, taking into account the absence of a basic law that would regulate the development of social enterprises, the focus of the research was on the long-term perspective, that is, on strategies.

Keywords: social business, social entrepreneurship, development of social entrepreneurship, support of social enterprises.

Повномасштабне вторгнення Росії загостило й таку проблему, як працевлаштування особливо вразливої частини населення (внутрішньо-переміщених осіб та людей з інвалідністю), інструментом для розв'язання якої може стати соціальне підприємництво, що дозволяє як створити робочі місця, так і здійснювати вплив на життя суспільства через соціальні ініціативи. Про інтерес до проблематики соціального підприємництва як одного із способів вирішення проблем національного рівня, можна говорити, враховуючи спроби законотворців щодо законодавчого врегулювання соціального бізнесу та постійні згадки в стратегіях розвитку України.

Верховною Радою України був одержаний законопроект «Про соціальні підприємства» від 14 червня 2012 року № 10610[1] який визначав поняття, організаційні форми, правові засади діяльності, заходи державної підтримки соціальних підприємств в Україні та створення спеціального органу – Міжвідомчої комісії з питань підтримки соціальних підприємств, яка б встановлювала належність суб'єкта господарювання до соціального підприємства. Законопроект було відхилено Комітетом з питань економічної політики Верховної Ради України в 2013 році.

Проект Закону «Про соціальні підприємства» від 23 квітня 2015 року № 2710[2] дуже подібний до попереднього проекту, при розгляді було встановлено, що проект не відповідає вимогам антикорупційного законодавства та знято з розгляду у 2019 році. Станом на теперішній час у Верховній Раді України жодного проекту Закону, щодо регулювання соціального підприємства не зареєстровано.

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018р. №292-р. «Деякі питання реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року»[3], яким було затверджено План заходів з реалізації Стратегії розвитку малого і середнього

підприємництва в Україні на період до 2020 року, одним із завдань якого було визначено – сприяння розвитку соціального підприємництва, шляхом проведення дослідження стану розвитку соціального підприємництва в Україні та підготовки пропозицій щодо розроблення проектів нормативно-правових актів щодо підтримки соціального підприємництва з урахуванням кращого міжнародного досвіду.

Кабінет Міністрів на виконання Указу Президента України від 26 лютого 2016 року №68 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» затвердив план заходів з реалізації у 2019 році Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016—2020 роки[4]. Реалізація передбачених планом заходів мала сприяти: стимулюванню участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України, шляхом сприяння проведенню, зокрема через інфраструктуру підтримки малого і середнього підприємництва, навчальних курсів, тренінгів та інформаційної кампанії з питань розвитку соціального підприємництва із залученням інститутів громадянського суспільства.

У рамках проекту технічної допомоги Європейського Союзу «Соціальне підприємництво: досягнення соціальних змін за ініціативою «знизу»»[5] проведено роботу щодо збору, систематизації та аналізу міжнародного досвіду про діяльність соціального підприємництва. В підсумку був створений єдиний в Україні портал про соціальне підприємництво[6] на якому розміщуються результати досліджень соціального бізнесу, звіти та анонси подій, що відбуваються у рамках реалізації Проекту. Експертами було розроблено та розміщено на порталі Зелену і Білу книги соціального підприємництва в Україні, також проведено регіональні заходи для їх публічного обговорення.

Заходи щодо популяризації соціального підприємництва в Україні, які було здійснено [5]: проведено Акселераційну програму для діючих та майбутніх соціальних підприємців; Міжнародну конференцію «SocialBusinessInUA»; «Гаражі Ідей»; хакатони; створено 13 відеоісторій успіху соціальних підприємств в Україні, розміщено їх на порталі та поширено через партнерські джерела; розроблено методичний посібник для викладачів курсу «Соціальне підприємництво» закладів вищої освіти; створено безкоштовну он-лайн консультацію для соціальних підприємців. Більшість обласних та Київська міська держадміністрації із залученням інститутів громадянського суспільства, міжнародних організацій організували відповідне навчання з питань розвитку соціального підприємництва, у тому числі для школярів, студентської молоді, стартаперів. Львівською облдержадміністрацією започатковано конкурс з визначення інститутів громадянського суспільства, яким надається фінансова підтримка для створення соціальних підприємств. Регіональна політика щодо розвитку соціального підприємництва здебільшого сформульована в обласних програмах розвитку малого та середнього підприємництва.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2023 р. № 160-р затверджено План заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки[7]. Одним із завдань якого було визначено – створення умов для розвитку соціального підприємництва та передбачено наступні заходи: розроблення та поширення інформаційних матеріалів для органів місцевого самоврядування щодо соціального підприємництва; імплементація і моніторинг реалізації механізмів підтримки та стимулювання розвитку соціального підприємництва; визначення сприяння розвитку соціального підприємництва у відповідній сфері одним із пріоритетних завдань під час проведення конкурсів програм, розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання яких надається фінансова підтримка.

Отже, аналізуючи перелічені вище нормативно – правові акти необхідно зазначити, законотворці протягом останнього десятиліття проводять постійну роботу щодо розвитку соціального підприємництва, шляхом розроблення механізмів підтримки та стимулювання його розвитку, проведення інформаційної кампанії з питань розвитку соціального підприємництва та розроблення інформаційних матеріалів щодо соціального підприємництва.

Список використаних джерел

1. Про соціальні підприємства: Проект Закону від 14.06.2012 №10610. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43720 (дата звернення: 19.02.2024).
2. Про соціальні підприємства: Проект Закону від 23.04.2015 №2710. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2710&skl=9 (дата звернення: 19.02.2024).
3. Деякі питання реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 10.05.2018 р. № 292-р : станом

на 26 верес. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/292-2018-p#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

4. Про затвердження плану заходів на 2019 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.08.2019 р. № 657-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/657-2019-p#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

5. Звіт про виконання плану заходів на 2019 рік з реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_spryiannia/proekt-zvitu2019-rik.pdf (дата звернення: 19.02.2024).

6. Головна. *Соціальне підприємництво в Україні*. URL: <http://www.socialbusiness.in.ua> (дата звернення: 19.02.2024).

7. Про затвердження плану заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.02.2023 р. № 160-р : станом на 21 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2023-p#Text> (дата звернення: 19.02.2024).

Оксана Смержевська,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри новітньої історії України історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Smorzhevskya,

Ph. D. in History, Associate professor, Associate professor of Modern history of Ukraine, Faculty of History, Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3162-7012>

КОМЕМОРАЦІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

COMMEMORATIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The traumatic experience of the Russian-Ukrainian war requires understanding this experience literally on the go. Emotional reminder in a materially embodied format, participativeness, transmission of information about events, tragedies, achievements, specific people or symbolic markers – all this requires consolidated efforts of the state, civil society, artists, historians, philanthropists, psychologists, sociologists for correct and tactically and strategically verified format of the presentation in the space of the corresponding «places of memory» and their informative and emotional content.

On the agenda is the issue of commemorative practices of the Russian-Ukrainian war at the level of the state memory policy strategy; forms and methodology of commemorating various war participants: military, civilian population, victims of war crimes, environmental disasters, lost historical and cultural heritage, flora and fauna. It is also necessary to develop forms of commemorations that will present Ukraine at the international level. Religious commemorations are an important component of commemorations of the Russian-Ukrainian war.

Keywords: commemorations, memorialization, «places of memory», politics of memory, Russian-Ukrainian war.

Будь-який конфлікт, репресія, війна, революція, тобто травматичний досвід, рано чи пізно, на порядку денному ставлять питання осмислення цього досвіду, його пам'ятання (чи забуття), вшанування героїв та жертв, прокляття злочинців та винуватців, тобто – емоційне нагадування у матеріальному вимірі пережитого досвіду особисто та передача інформації про нього наступним поколінням.

У цьому сенсі важливим стають «місця пам'яті». «Місце пам'яті» (фр. *Lieux de memoire*, нім. *Erinnerungsort*) – термін запропонував французький історик П'єр Нора. «Місця пам'яті» символічно засвідчують свою присутність в географічних пунктах, назвах, різноманітних матеріальних речах, реальних або вигаданих подіях, уявленнях, трактуваннях, художніх образах, церемоніалах, ритуалах тощо, та є певними культурними, етнічними ідентифікаторами в повсякденній свідомості мас. Отже, термін «місця пам'яті» охоплює широкий діапазон матеріальних, символічних, географічних, інтелектуальних складових життєдіяльності суспільства та соціуму. «Місцем пам'яті» може бути: конкретна географічна точка, пов'язана з тією чи іншою подією, пам'ятник, архів, символ, та чи інша інституція, власне сама подія. Важливо наголосити, що «місцем пам'яті» об'єкт може стати лише коли уникає забуття (меморіальна дошка на будівлі, свічка пам'яті за жертвами Голодомору та політичних репресій), фільм про пам'ятні події чи особу [4, 2022].

Як зазначила Оксана Довгополова, «час, коли варто почати роботу з травматичним досвідом, неможливо визначити. Хоч насправді робота вже відбувається з 2014 року. Люди працюють у різний спосіб: збираючи історії, пропрацьовуючи травми в мистецтві, роблячи проєкти меморіалів, збираючи мистецькі чи музейні виставки і так далі» [5, 2023]. Я солідарна з поглядами Валерія Милосердова, що «болісні досвіди війни потребують осмислення, однак не дають нам розкоші дистанції» [2, 2023]. Тому вкрай гостро постають питання: які мають бути комеморативні практики російсько-української війни на рівні державної політики пам'яті; як коректно вшановувати пам'ять загиблих захисників і захисниць, цивільного населення, втраченої історико-культурної спадщини, екологічних катастроф, різних акторів війни (йдеться про, наприклад, тварин, які стали жертвами війни); яка має бути форма й методологія презентацій комеморацій, зрозуміла як громадянам України, так за кордоном (в рамках культурної дипломатії), яка роль та місце релігійних комеморацій тощо.

З 23 по 30 березня 2023 року було проведене соціологічне дослідження Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічною службою Центру Разумкова на тему «Символи, події та особистості, які формують національну пам'ять про війну з Росією». Прикметно, що опитані найбільше

пам'ятають події, які сталися після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022. Найсильніше у пам'яті людей закарбувалися події, пов'язані з загибеллю людей, бомбардуваннями та ракетними обстрілами (без прив'язки до конкретики події), звірства російських окупантів в Маріуполі, Бучі, Ірпені, Ізюмі, оборона українських міст (без конкретизації, як факт героїзму та звитяги); окремо в сприйнятті йде оборона Маріуполя як символ незламності українського духу. З гордістю і Перемогою асоціюються: бої за Київську область та її деокупація, звільнення Херсону, успішні воєнні операції українських збройних сил у Харківській області. Також у списку важливих є такі події, які мають і військове, і символічне значення: потоплення ракетного крейсера «Москва» 14 квітня 2022 р. (*навіть чи більшість пересічних громадян згадає, коли саме відбулася ця подія, або що це був крейсер – символічного значення* набула сама назва «Москва» – О.С.), вибухи на Кримському мосту [3, 2023].

Вже присутні у меморіальному просторі образи загиблих героїв (включно із вшануванням пам'яті Небесної Сотні):

Сергій Табала (16.12.1995 – 6 листопада 2014) – наймолодший кіборг, захисник Донецького аеропорту. Його образ став прототипом пам'ятника добровольчим батальйоном (село Святопетрівське, Київщина, 2016);

Харків, п-т Григоренка поруч з місцем теракту. Данилу Дідику, Миколі Мельничуку, Вадиму Рибальченку, Толмачову Ігору, що загинули 22 лютого 2015 внаслідок теракту під час мирної ходи за єдність України. Встановлено 22 лютого 2016. Наймолодший загиблий – Данило Дідик (27.04.1999 – 23.02.2015);

Пам'ятник Героям Небесної Сотні, Житомир, 23.08.2017 – композиція складається із скульптури та триптиху, вночі підсвічується. Триптих виготовлений з кортенової сталі – так званого «вічного» металу;

Пам'ятник Героям Небесної Сотні у Вінниці «Дерево життя», 23.02.2018, на майдані Небесної Сотні. Бронзове «Дерево Свободи» постало у вигляді 5,5-метрової вишні. Воно «проростає» з підніжжя композиції у вигляді карти України. Поруч з ним – металеві стрижні, на яких розташовані 107 падаючих квіток, які символізують героїв, загиблих під час кривавих розстрілів на Майдані взимку 2014-го. А квіти, котрі залишаються на дереві, означають, що Україна продовжує свій розвиток;

Алея пам'яті про жінок, що загинули, захищаючи Україну. Започатковано в 2019 у Краматорську ГО «Жіночий ветеранський рух». Є такі алеї у Києві, Житомирі, Черкасах, Львові, Броварах, Ужгороді... Древа – декоративні яблуні. Поруч з кожним деревом – табличка з короткою інформацією про загиблу, також напис «Мамо не плач, я розквітну весною» [1];

4 червня 2023 у Харкові відкрили пам'ятник дітям, яких вбили росіяни;

24 травня 2023 у Рівненському зоопарку відкрили пам'ятник тваринам, які загинули через війну.

З вищенаведених прикладів бачимо, що в Україні вшановують пам'ять про увесь спектр учасників та жертв війни. Форми та методи презентації пам'яті перебувають у динамічному процесі пошуку практичного втілення з врахуванням різних факторів: екологічність «місця пам'яті», органічна «вплетеність» у ландшафт простору, емоційна складова тощо.

Список використаних джерел

1. Алеї пам'яті загиблим жінкам за Україну. Велика Ідея. URL: <https://bigggidea.com/project/ale-pamyati-zagiblim-zhinkam-za-ukranu/> (дата звернення: 15.02.2024).
2. Милосердов В. Чутливе формування пам'яті: практики партисипації у створенні меморіалів. Аналітичний журнал про місто Misto Site, 23 вересня 2023. URL: <https://mistosite.org.ua/articles/chutlyve-formuvannia-pamiati-praktyku-partyupatsii-u-stvorenni-memorialiv?locale=uk> (дата звернення: 15.02.2024).
3. Символи, події та особистості, які формують національну пам'ять про війну з Росією. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва, 8 травня 2023. URL: https://dif.org.ua/article/simvoli-podii-ta-osobistosti-yaki-formuyut-natsionalnu-pamyat-pro-viynu-z-rosieyu?fbclid=IwAR068lhK4kQW48ZsZzssPjеMTmuSQPkD5wxIo-WcWYPM81vlwwtcirkGnc#_Toc134379501 (дата звернення: 14.02.2024).
4. Сморжевська О. Щасливі «місця пам'яті»: практична реалізація в шкільній історичній освіті. Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті: міжнародна періодична збірка наукових праць / За загальною редакцією В. П. Баби́ча, Ю. Д. Бойчука, Л. С. Рибалко, О. М. Хвостиченка. Харків: ВННОТ, 2022. Вип. 4. С. 529-531. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dab48ee5-c488-4076-beb8-bee51ed963d6/content> (дата звернення: 14.02.2024).
5. Яковленко К. Є пам'ять стратегічна, а є тактична: Оксана Довгополова та Катерина Семенюк про те, як пам'ятати війну сьогодні. Суспільне. Культура, 9 червня, 2023. URL: <https://suspilne.media/culture/502378-e-pamat-strategicna-a-e-tacticna-oksana-dovgopol-ta-katerina-semenuk-pro-te-ak-pamatati-viynu-sogodni/> (дата звернення: 14.02.2024).

УДК 341.11

Тетяна Сокольська,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки Білоцерківського Національного аграрного університету

Tetyana Sokolska,

Doctor of economic sciences, Professor, Chairperson of the department of public management, administration and international economics in Bila Tserkva National Agrarian University

<http://orcid.org/0000-0001-5420-8569>

ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

TRENDS OF MODERNIZATION OF PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION IN UKRAINE ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION

It has been investigated the essence of public administration, the challenges and threats faced by the authorities in Ukraine, in particular, the critical dependence on the supply of weapons by other states and their financial assistance, the satisfaction of public needs and business in the conditions of the occupation of almost 20% of the territory by Russia, the lack of financial resources and the limitation of the state budget; provision of public services in conditions of growing number of internally displaced persons, loss of housing, problems of education, health care, culture, social protection, etc.

The expediency of introducing European experience into the practice of domestic public administration is substantiated. It is suggested that the domestic agrarian sector withdraw from the export of raw materials and create enterprises for the production of products with added value.

The need for a radical change in approaches to the training of public servants, especially the highest ranks, has been proven.

Keywords: public policy, public management and administration, European integration process, economic development.

Повномасштабна російсько-українська війна спровокувала не лише загибель сотні тисяч людей, руйнування інфраструктури та виробничого капіталу, а й загострення соціальних і демографічних проблем, посилення бідності, інфляцію та зниження інвестиційної активності бізнесу [1]. Невизначеність та нестабільність провокують невдоволення громадян діяльністю влади, а непопулярні рішення викликають сумніви в суспільстві. Все це негативно впливає на соціально-економічний розвиток держави і потребує невідкладних заходів, зокрема, модернізації публічного управління та адміністрування з орієнтацією на кращі європейські та світові практики.

Відомо, що публічне управління виникає як результат свого роду громадського договору між державою і суспільством, коли відповідні органи і посадові особи наділяються владними повноваженнями.

Зазначимо, що в умовах воєнного стану влада в Україні при реалізації публічної політики зіштовхнулася зі значними викликами, зокрема, критичної залежності від постачання зброї іншими державами та від їх фінансової допомоги, задоволення суспільних потреб і бізнесу в умовах окупації росією майже 20% території, відсутності фінансових ресурсів та обмеженого державного бюджету; надання державних послуг в умовах зростання численності ВПО. Крім того, щодня все більше нових проблемних питань з'являється у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту тощо.

Європейський досвід показує, що від ефективності та дій урядів залежить економічний розвиток держави, тоді як слабкий уряд серйозна перешкода розвитку [2]. Тобто, існує тісна кореляція між діями уряду та рівнем економічної конкурентоспроможності держави.

У контексті пошуку ефективних механізмів публічного управління особливо важливим є наявність гнучкості, рішучості, швидкості прийняття управлінських рішень, і налагодженні тісної співпраці між державою і суспільством, яке теж має швидко трансформуватись до умов та потреб воєнного часу.

Сучасні тенденції модернізації публічного управління та адміністрування в умовах зазначених викликів мають бути спрямовані на відкритість дій влади, реалізацію публічної політики відповідно до проблем та запитів суспільства. Влада має працювати на посиленні антикорупційної політики,

відійти від політики для «обраних»; інвестувати в оборону та безпеку, прозорі публічні закупівлі, покращення бізнес-клімату через меншу кількість і розумніші правила, зміцнення державних інститутів, формування нормативно-правового середовища, яке сприятиме зайнятості та розвитку економіки.

На нашу думку, для нас прийнятним міг би стати досвід скандинавських країн, зокрема Данії, Фінляндії, Швеції, які у рамках виміру «Організація та управління державою» в аспекті «здатність до стратегічного планування» використовують чітке бачення, чітко визначені цілі та політичні зобов'язання [3].

Прагнучи стати членом ЄС Україна має перейти до належного врядування як неупередженого здійснення державної влади, яка зосереджена на реалізації політики, а не на її змісті або демократичних процесах, за допомогою яких вони були прийняті [4]. Спроможність реалізувати реформування публічного адміністрування—це передумова для виконання договору ЄС в контексті створення сталого зростання та робочих місць, а також максимізації переваг членства в ЄС [5].

На сьогодні, стає очевидним, що тривалість війни найімовірніше буде довгою, і це не в останню чергу залежить від багатьох факторів, і в тому числі, від публічного управління, управління Збройними Силами України та військово-промисловим комплексом, який сьогодні потребує модернізації в першу чергу. Відсутність забезпечення армії вітчизняною військовою технікою і боєприпасами до неї є тому підтвердження. За два роки повномасштабної війни в країні не створено воєнної економіки, не модернізовано воєнно-промисловий комплекс хоча переважна більшість виробничих потужностей зруйнована.

Окрім того, втрата портової інфраструктури та блокування кордонів з боку Польщі для експорту зернової продукції може стати поштовхом для розвитку вітчизняного тваринництва і якнайшвидшого створення переробних підприємств з виробництва продукції з доданою вартістю. Для забезпечення розширення сільськогосподарського виробництва слід здійснювати адресну підтримку виробників тваринницької продукції із застосуванням стимулюючих, кредитних та інших інструментів.

Зазначимо, що в умовах непередбачуваних викликів та загроз, модернізація публічного управління потребує кардинальної зміни підходів до формування потужного корпусу публічних службовців, особливо найвищої ланки. І в цьому питанні провідна роль належить закладам вищої освіти. Перш за все, необхідно переглянути питання зменшення прохідного бала при вступі на означену спеціальність, оскільки для випускників цього фаху введено єдиний державний кваліфікаційний іспит, який слугує критерієм формування у них сучасних управлінських компетентностей, необхідних для виконання нових державно-управлінських завдань. Необхідно також розглянути питання надання дотацій, безвідсоткових кредитів для здобувачів вищої освіти, надання закладам вищої освіти достатньої кількості бюджетних місць задля розвитку освітнього потенціалу та запобігання відтоку молоді за кордон.

Отже, модернізація системи публічного управління та адміністрування в Україні, в першу чергу, потребує забезпечення високопрофесійними кадрами, а також об'єднання зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства, що в подальшому дасть можливість уникнути системних помилок та вчасно реагувати на виклики і загрози.

Список використаних джерел

1. Ukraine rapid damage and needs assessment february 2022 – february 2023. March 2023, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

2. Rodríguez-Pose A., Garcilaz J.E. Quality of government and the returns of investment: examining the impact of cohesion expenditure in european regions. Regional Studies. March 2015. DOI: 10.1080/00343404.2015.1007933. URL: https://www.researchgate.net/publication/263599871_Quality_of_Government_and_the>Returns_of_Investment_Examining_the_Impact_of_Cohesion_Expenditure_in_European_Regions

3. Public Administration Reform in Europe: Conclusions, lessons learned and recommendations for future EU policy. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 41 p.

4. Public administrations in the EU member states 2020 overview. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/19b53fc6-19bb-11ec-b4fe-01aa75ed71a1/language-en>.

5. Rothstein B., Teorell J. What Is Quality of Government? A Theory of Impartial Government Institutions. Governance. 2008.P.165-190.

УДК 352.07:005.95(477)

Євген Соловйов,

аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Evgeny Solovyov,

postgraduate student of the Department of state administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0005-8015-3908>

Науковий керівник: **Леся Забуранна**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МІНІМІЗАЦІЮ КАДРОВИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

PUBLIC ADMINISTRATION OF THE MINIMIZATION OF PERSONNEL RISKS IN UKRAINE DURING THE CONDITIONS OF WAR

It is well-founded that the development of a personnel risk minimization strategy begins with a comparison of personnel characteristics planned for the implementation of the general strategy of the organization's development and the actual state of its human resources, as well as determining the discrepancy between them. It was established that every organization, assessing its development prospects, should be interested in reducing the risk of inconsistency between the available and optimal number of employees with the required level of competence. The processes that determine the effectiveness of personnel planning and have a positive effect on the results of the organization's activities are defined as follows: optimization of the use of personnel; improvement of the personnel selection process; organization of professional training; laying the foundation for the development of other HR programs; reduction of total labor costs due to well-thought-out, consistent and proactive policies in the labor market.

Keywords: *personnel risks, personnel management, public administration.*

Війна загострила управлінські процеси у всіх сферах суспільства, у тому числі у сфері управління людськими ресурсами. Щоденна фіксація корупційних проявів, інциденти некомпетентності або нехтування службовими обов'язками впливають на стан стійкості країни та призводять до збільшення суспільної напруги.

Управління людськими ресурсами передбачає вирішення завдань мінімізації кадрових ризиків, які можуть призвести до неефективних витрат на персонал, зниження ефективності їх використання [1]. У зв'язку з цим розробка стратегії мінімізації цих ризиків починається з порівняння характеристик персоналу, запланованих для реалізації загальної стратегії розвитку організації та фактичного стану її людських ресурсів, а також визначення невідповідності між ними. Така розбіжність свідчить про наявність втрат, пов'язаних з кадровими ризиками. Для того щоб уникнути таких втрат, необхідно вирішувати конкретні завдання, які передбачають ряд організаційно-технічних заходів, покликаних знизити втрати від кадрових ризиків і створити фактори, що протидіють компласнс-ризиків власників і персоналу.

На відміну від стратегії в цілому, плани містять конкретні дії, терміни і методи їх реалізації, а також потребу в людських, матеріальних, фінансових ресурсах, для їх реалізації. Як правило, плани складаються на один календарний рік і можуть переглядатися протягом цього періоду. Кожна організація, оцінюючи перспективи свого розвитку, повинна бути зацікавлена в зниженні ризику невідповідності наявної та оптимальної кількості співробітників необхідного рівня компетенції. Наразі ця проблема є критичною для багатьох організацій у зв'язку з втратою кваліфікованих трудових ресурсів, які або захищають країну, або вимушені були евакуюватися. Очевидно, що недосконале планування людських ресурсів дорого обходиться організаціям і може призвести до значних витрат. Процеси, що визначають ефективність кадрового планування і позитивно впливають на результати діяльності організації, визначаються наступним чином:

- оптимізація використання персоналу. Детальне планування дозволяє виявити і продуктивно застосувати невикористаний потенціал співробітників шляхом розширення посадових обов'язків, переведення співробітників на інші робочі місця, реорганізації виробничих процесів;
- удосконалення процесу підбору персоналу. Планування – це джерело інформації про кадрові потреби організації, що дає можливість забезпечити пошук і відбір кандидатів на систематичній основі, скоротити витрати і уникнути кризових ситуацій, пов'язаних з нестачею робочої сили;
- організація професійного навчання. Кадровий план є основою для планування та проведення професійного навчання на підприємстві. Ретельна розробка цього плану дозволяє забезпечити необхідну кваліфікацію співробітників і домогтися реалізації бізнес-планів з найменшими витратами;
- закладення підґрунтя для розробки інших HR-програм. Знання тенденцій динаміки чисельності працівників, зміни кваліфікаційної структури персоналу дозволяє відділу кадрів розробляти довгострокові програми у сфері компенсацій, підвищення кваліфікації тощо;
- зниження загальних витрат на робочу силу за рахунок продуманої, послідовної та проактивної політики на ринку праці. Знання власних потреб в довгостроковій перспективі дасть компанії можливість ефективно протистояти своїм конкурентам і взаємодіяти з контрагентами на ринку праці, і отримувати вигоду від мінливої ситуації.

При плануванні робочої сили потрібно враховувати потенційні конфлікти. Першою причиною цих конфліктів є, як уже зазначалося, конфлікт інтересів між власниками і працівниками, який проявляється, зокрема, у вигляді *протиріччя між економічними і соціальними цілями планування*. Протиставляються один одному прагнення до оптимального використання фактору «роботи» (економічна мета) і прагнення розподілити завдання відповідно до схильностей членів організації (соціальна мета). Інша причина криється в самих виробничих ресурсах і визначається конкурентними відносинами всередині підприємства, так як економічні принципи, що лежать в основі кадрового планування, можуть вступати в протиріччя з економічними принципами інших сфер економіки. Прикладом цього є проблема розподілу обмежених ресурсів інвестиційного бюджету між заходами з розвитку персоналу та маркетинговою експансією.

Конфліктні потенціали створюються або посилюються, якщо: визначення потреби в кадрах призводить до результатів, що ущемляють інтереси окремих працівників (в першу чергу звільнення); під час визначення чисельності штатних вимог виявляється, що штату або занадто мало, або занадто багато; результати визначення потреби в персоналі, факт якого відомий працівникам або не доведений до їх відома, або не викликає довіри у працівників, наприклад, на підставі минулого негативного досвіду; визначення потреб у кадрах слугує інструментом для нарощування або нарощування енергетичних потужностей, зокрема, шляхом виявлення високої потреби в персоналі, оскільки чисельність персоналу вважається показником важливості відповідного підрозділу; конфлікти виникають в підрозділах, які вважають, що їх особисті ресурси занадто малі.

При цьому логічне визначення потреби в кадрах при плануванні служить обов'язковою умовою того, що працівники будуть в розпорядженні підприємства відповідно до його кількісних, якісних, часових та територіальних потреб, і тим самим виключають ризики, які могли виникнути під час дисбалансів у вищезазначених сферах. Виявлення потреб у персоналі особливо важливе як «система ранньої діагностики»: вона дозволяє на ранніх стадіях виявляти загрозливі диспропорції в робочій силі та залишає достатньо часу для розробки та впровадження рішень, спрямованих на досягнення балансу інтересів. В першу чергу це стосується проблеми скорочення штату. Таким чином, кадрове планування, що враховує потенційні конфлікти, пов'язані з його результатами, дає можливість не тільки реагувати на конфлікти після їх виникнення, але і передбачати їх.

Список використаних джерел

1. Волкова Н.В. Управлінські інструменти мінімізації кадрових ризиків на публічній службі. *Наукові перспективи*. 8 (26). 2022. <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/2361/2364>

УДК 35.085

Олексій Солодкий,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту неперервної освіти Національного авіаційного університету

Oleksiy Solodky,

graduate student of the department of public management and administration of the Educational and Scientific Institute of Continuing Education of the National Aviation University

Науковий керівник: **Артем Слюняєв**, кандидат технічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту неперервної освіти Національного авіаційного університету

ВПЛИВ ЛОКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО БРЕНДИНГУ

THE INFLUENCE OF LOCAL IDENTITY ON THE FORMATION OF TERRITORIAL BRANDING

The article raises the issue of forming territorial branding, taking into account the problems of Ukrainian identity. The implementation of state policy in issues of identity requires complex regulation at the legislative level, namely, the determination of the specifics of formation and implementation, guarantees of participation of Ukrainian citizens and civil society institutions in its implementation, definition and delimitation of the powers of state authorities and local self-government bodies in this area. During the years of Ukraine's independence, the issue of Ukrainian national and civic identity was fragmented in the legislation that regulates relations in various spheres of public life, which requires a comprehensive and systematic regulation of these issues, the relevance of which became relevant after 2013. With the beginning of the full-scale invasion of Russia on the territory of Ukraine, certain settlements of Ukraine became symbols of the heroic resistance of the Ukrainian people, some turned into political brands with a sacred meaning, for some territorial branding is necessary to determine their further restoration as part of Independent Ukraine. which will contribute to the economic development of the regions and increase the level of public support for the political course of Ukraine, strengthening its image in the community of civilized states of the world.

Keywords: local identity, territorial branding, political brands.

В умовах війни питання формування територіального брендингу набуває особливої актуальності і нагальності, при цьому потребує застосування нових підходів і оцінок ситуації розробки. З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України, окремі населені пункти України стали символами героїчного спротиву українського народу, деякі перетворилися на політичні бренди з сакральним змістом, деяким територіальний брендинг є необхідним для визначення свого подальшого відновлення в складі Незалежної України. що сприятиме економічному розвитку регіонів і зростанню рівня суспільної підтримки політичного курсу України, зміцненню її іміджу в спільноті цивілізованих держав світу.

Локальна ідентичність – це початковий рівень територіально-просторової ідентичності, системна сукупність культурних, історичних, економічних, соціальних відносин, яка формується на основі місця проживання та є фактором самоототожнення людини, яке проживає на території. Сформована локальна ідентичність створює ефективний шлях розвитку громади та покращення якості життя населення через систему соціально-економічних показників, та стає змістом стратегії розвитку територіальної громади.

Розвиток держави передбачає усвідомлення громадянами своєї громадянської ідентичності, що відбувається через мову, традиції, цінності. Сукупність усіх індивідів, які пройшли таке самовизначення є необхідним фундаментом для формування потужного громадянського суспільства.

Локальна ідентичність є первинним і базовим рівнем регіональної просторової ідентичності, систематичною сукупністю культурних, історичних, економічних і соціальних зв'язків, сформованих на основі місця проживання, фактором самоідентифікації індивідів як членів місцевої громади [2].

Функціями місцевої ідентичності є: сприяння самодостатності членів місцевої громади через розвиток єдності, солідарності, довіри, поваги та взаєморозуміння; зміцнення поведінкової діяльності місцевої громади; зміцнення суспільної ідентичності та зміцнення статусу членів місцевої громади в громада. Також можна виділити два типи локальної ідентичності. Перший – номінальний –

людина або група людей відокремлюється від суспільства та починає ідентифікуватися з певною спільнотою, що проживає на території відповідної спільноти. Друга – реальна – індивід діє добровільно в інтересах місцевої громади відповідно до ключових інтересів і цінностей, прийнятих місцевою громадою. У формуванні локальної ідентичності регіональної спільноти можна виділити чотири основні компоненти: 1) локальний (регіональний) менталітет – особливості мешканців певної території, їх унікальні цінності та системи оцінки тощо; 2) сприйняття житлової зони розуміння характеристик і властивостей; 3) територіальні інтереси – загальні для членів відповідної територіальної спільноти уявлення про стан, цілі і шляхи розвитку території; 4) локальна (просторова) самоідентифікація як усвідомлення приналежності до тієї території, територіальної спільноти.

Національна ідентичність є ширшим поняттям, оскільки одна держава може включати більше однієї етнічної групи. Етнічна ідентичність формує параметри відмінності громадян однієї держави від громадян іншої, дозволяючи при цьому людям однієї етнічної спільноти визначати себе як громадян різних держав і як членів різних державних утворень[4].

Регіональна ідентичність являє собою зв'язок між людиною та регіоном, в якому вона проживає. У нестабільних суспільствах регіональна ідентичність, як і національна, може бути важливою підтримкою віри людини у власну позицію в системі соціального простору та основою для трансформаційних дій.

Системоутворюючою функцією регіональної ідентичності є функція соціальної інтеграції, тобто об'єднання людей на основі самоідентифікації[1].

Ядром локальної культури місцевої громади є набір цінностей. Цінності-це все, що людина або група вважає важливим для себе. З точки зору аксіології (теорії цінностей), цінності -це характеристики соціального об'єкта, які задовольняють певні потреби індивіда чи групи. У цьому випадку цінності виконують функцію стимулів і є необхідною умовою для всіх видів взаємодії. Під цінностями розуміють узагальнені уявлення (ціннісні уявлення), які функціонують як соціальні ідеали, стереотипи суспільної та індивідуальної свідомості, ідеальні критерії оцінки та орієнтації індивідів і суспільства.

Традиції та звичаї формують основу цих відносин. Вони зосереджені на ефективності, результатах, якості, перевазі та визнаних способах ведення справ, і набули рівня усвідомлення «самоповаги». Вони зосереджені на зниженні рівня бюрократії, ієрархії, закритості, влади та амбіцій, непослідовності, самовпевненості та зарозумілості в самоврядних структурах місцевої громади – це рівень усвідомлення «трансформації», з акцентом на адаптивність, інновації та участь місцевого населення у прийнятті рішень.

Ідентичність розглядається як самоусвідомлювана категорія соціальних суб'єктів, що свідомо виражає приналежність до певної соціальної єдності (спільноти, групи, громади, суспільства). Локальна ідентичність виражається у відносно узгодженому наборі уявлень, оцінок та поведінкових норм. У цій якості локальна ідентичність характеризується функціональністю, тобто стабільністю, соціальною значущістю, емпіричною фіксованістю та впливом на життя її носіїв. Локальна ідентичність, визначаючи самосприйняття людей, має певний вплив на прийняття рішень як на рівні місцевої громади, так і на рівні індивідів, яких вона представляє.

Вся вищезазначена проблематика питань має стати невід'ємною частиною формування територіального брендингу регіонів України, особливо гостро постають в контексті тимчасово окупованих територій в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Зернецька О. Трансформація типів новинних передач в політичній комунікації. *Нова політика*. 2009. № 1. С. 194—198.
2. Овчиннікова Л. Місце та локальна спільнота як чинники формування локальної ідентичності. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2012. № 999. С. 137 – 142.
3. Зорич О. Міська ідентичність крізь призму політики пам'яті (на прикладі міста Полтава). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. № 6. С. 177 – 187.
4. Коржов Г. Територіальні ідентичності: концептуальні інтерпретації в сучасній зарубіжній соціологічній думці. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2010. № 1. С. 107-124.
5. Лола В. Локальна ідентичність та «соціальне включення» в умовах децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. Т. 8. № 1. 2020. С. 129–137.

УДК 351.85:304.

Олександр Сохань,

студент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

Oleksandr Sohan,

student of the Department of Law and Public Administration of Zhytomyr Ivan Franko State University

Науковий керівник: **Валентина Карлова,** доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

РОЛЬ ЮНЕСКО В ОХОРОНІ ТА ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ

THE ROLE OF UNESCO IN THE PROTECTION AND PRESERVATION OF CULTURAL HERITAGE IN UKRAINE

The attitude towards monuments of history and culture is an indicator of the state's level of development and the spiritual maturity of its citizens. Purposeful activity of public authorities regarding the protection of monuments for the transfer of cultural values to future generations and their effective use in public life contributes to the self-identification of the nation, personifies its identity and has a socially significant function of maintaining stability and sustainable development. Today, the cultural heritage of our country is embodied in 130,000 immovable monuments of history and culture, and only 35% of them are in a satisfactory condition. In addition, tens of thousands of objects of cultural heritage, which are on the state register, were destroyed and looted in connection with the armed aggression and temporary occupation of part of the territory of Ukraine by the Russian Federation [1].

Keywords: UNESCO, cultural heritage, public policy, public administration.

Залучення авторитету міжнародних організацій до збереження культурних здобутків і надбань народів світу, захисту та використання їхньої культурної спадщини зумовлюється загрозами руйнації, розграбування, зникнення, і, таким чином, забуття у часі світових пам'яток культури і мистецтва внаслідок міждержавних конфліктів (особливо світового характеру та масштабу), стихійних лих та недбайливого ставлення людської спільноти. Серед таких міжнародних організацій особливе місце належить ЮНЕСКО, яка відіграє надзвичайно важливу роль у питаннях міжнародного врегулювання у сфері охорони культурної спадщини. ЮНЕСКО, її консультативні організації у сфері охорони культурної спадщини виступають своєрідною міжнародною платформою співробітництва у галузі охорони і використання культурної спадщини з метою сталого суспільного розвитку. Ратифікуючи конвенції ЮНЕСКО, держави приєднуються до основних принципів збереження культурного надбання, формуючи на національному рівні відповідні стратегії.

У різний час в незалежній Україні приймалися декілька цільових державних програм щодо культурної спадщини. Як правило, такі програми затверджувалися Кабінетом Міністрів України та стосувалися певного сегменту спадщини (нематеріальна спадщина, видатні пам'ятки) або певної діяльності, пов'язаної з її охороною (паспортизація пам'яток). Програми затверджувалися на період 5-7 років, при цьому жодного разу після закінчення періоду дії програми така програма на подальший період не затверджувалася, що свідчить швидше про непослідовність державної політики, аніж про повне досягнення цілей програми за відповідний період [1].

На сьогодні в Україні немає чинних стратегій та державних цільових програм, присвячених суто питанням охорони та збереження культурної спадщини. Це свідчить про те, що збереження та раціональне використання спадщини, на жаль, не входить до переліку пріоритетів державної політики.

Серед негативних чинників, які перешкоджають державному регулюванню охорони і збереження культурної спадщини також є:

– відсутність єдиної системи державного управління охороною культурної спадщини; невинуваті обмеження повноважень органів охорони культурної спадщини; недосконала систему обліку об'єктів культурної спадщини, яка до цього часу не змогла створити повноцінного інформаційного ресурсу культурної спадщини та культурних цінностей; слабкість чинного

законодавства у частині визначення відповідальності за порушення Закону «Про збереження культурної спадщини» [4] та інших нормативних актів у цій сфері; недостатність обсягів державного фінансування пам'яткоохоронної галузі.

Україною ратифіковано основні конвенції ЮНЕСКО, що складають підґрунтя для міжнародного співробітництва. Наша держава виступає ініціатором низки міжнародних програм і проектів у рамках одного із ключових напрямів діяльності ЮНЕСКО – збереження всесвітньої культурної і природної спадщини. За ініціативи, висунутої Україною у 1997 році, ООН 2002 рік проголосила Міжнародним роком Всесвітньої культурної спадщини [2]. Нині спільними зусиллями України і ЮНЕСКО здійснюються спроби владнати проблему розкрадання і руйнування об'єктів культурної спадщини в окупованому Криму та інших регіонах нашої держави.

Виходячи з вищенаведеного, перспективними напрями співпраці України з ЮНЕСКО у сфері охорони і збереження культурної спадщини є:

1. Запровадження комплексної державної політики у сфері охорони культурної спадщини метою якої має бути: створення ефективної системи захисту культурної спадщини в державі; виявлення, використання економічного, культурно-просвітницького, туристичного та іншого потенціалу; забезпечення провадження комплексної, послідовної та скоординованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань із її реалізації.

2. Враховуючи аналіз поточної ситуацій у сфері охорони культурної спадщини та рекомендації Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, стратегічними напрямами державної політики у сфері охорони культурної спадщини мають бути [3]:

– прийняття Закону України про приєднання України до Другого протоколу до Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, підписаної в Гаазі 14 травня 1954 року;

– внесення змін до законів України щодо посилення відповідальності у сфері охорони культурної спадщини;

– інтенсифікування співпраці з ЮНЕСКО щодо включення об'єктів культурної спадщини України до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та елементів нематеріальної культурної спадщини – до списків нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, а також забезпечити виконання рішень Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО;

– налагодити тісну співпрацю з моніторинговою місією ЮНЕСКО, завданням якої є, зокрема, спостереження за станом збереження всесвітньої культурної спадщини в анексованій Автономній Республіці Крим та інших окупованих територіях. [2].

Дотримання рекомендацій ЮНЕСКО щодо охорони і збереження культурної спадщини, посилення уваги органів публічної влади, науковців, громадськості, залучення приватних коштів шляхом введення пільг для меценатів послужить міцним підґрунтям для подальшого удосконалення сфери збереження культурного надбання, відтворення, використання, популяризації пам'яток України.

Список використаних джерел

1. Аналіз проблем у законодавчому регулюванні збереження та управління культурною та природною спадщиною в Україні :експертно-аналітичні матеріали / За заг. ред. К.Рубановського. Івано-Франківськ, 2018. 158 с.

2. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту // Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: Зб. офіц.док., К. : [б. в.], 2002. С. 270.

3. Про охорону культурної спадщини : Закон України 8.06.2000 № 1805-III (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>

4. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні» : Схвалені постановою Верховної Ради України від 14 травня 2019 р. № 2716-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2716-19>

УДК 351+339.9

Олександр Тигов,

аспірант Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

Oleksandr Tyhov,

PhD student at the V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine

СТРАТЕГІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

PUBLIC ADMINISTRATION STRATEGIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The article analyzes public administration strategies for ensuring sustainable development of territorial communities of Ukraine in the context of European integration processes. It is noted that sustainable development of communities is one of the key tasks of modern Ukraine, and its achievement requires comprehensive public administration strategies. Relevant European practices are analyzed with a focus on innovative approaches (smart cities, e-democracy, green economy, etc.) that can be adapted in Ukraine. A draft conceptual model for integrating digitalization and citizen participation in governance processes is proposed. The impact of European integration, in particular the harmonization of legislation, access to finance, and exchange of experience, is analyzed. Based on the case studies of successful projects in Ukrainian communities, the key factors for the effective implementation of sustainable development strategies are identified. It is concluded that comprehensive public administration strategies are needed, taking into account innovative approaches and opportunities for European integration. Recommendations for improving public administration mechanisms to increase the efficiency of implementing sustainable development strategies are proposed.

Keywords: *European integration, public management, sustainable development, territorial communities.*

Сталий розвиток територіальних громад є одним із ключових завдань сучасної України, особливо в контексті євроінтеграції. Досягнення цієї мети потребує комплексних стратегій публічного управління, які б враховували європейський досвід, інноваційні підходи та активну участь громадськості.

У межах дослідження стратегій публічного управління для сталого розвитку територіальних громад України в контексті євроінтеграції здійснено низку заходів: проаналізовано європейські практики публічного управління, що зосереджені на інноваційних стратегіях, які сприяють сталому розвитку громад, і їх потенційній адаптації в Україні; запропоновано проєкт концептуальної моделі, яка інтегрує цифровізацію та участь громадськості в процесах управління для забезпечення сталого розвитку територіальних громад; висвітлено вплив євроінтеграції на політику сталого розвитку в Україні, з акцентом на переході до зеленої економіки та соціальної справедливості; зроблено емпіричний аналіз впровадження стратегій, що заснований на кейс-стадіях успішних проєктів сталого розвитку в українських громадах, з визначенням ключових чинників успіху; зазначено рекомендації для покращення механізмів публічного управління, що спрямовані на підвищення ефективності втілення стратегій сталого розвитку в умовах євроінтеграційних змін.

Аналіз тематичних європейських практик публічного управління. Дослідження відповідних темі європейських практик публічного управління показує, що все більше уваги приділяється інноваційним стратегіям, які сприяють сталому розвитку громад. До таких стратегій належать:

- Створення смарт-міст: використання цифрових технологій для покращення екологічної ефективності, мобільності, комунальних послуг та інших аспектів життя громади;
- Залучення громадськості: активна участь громадян у процесах прийняття рішень, планування та реалізації стратегій сталого розвитку;
- Перехід до зеленої економіки: розвиток екологічно чистих виробництв, енергоефективність та збереження природних ресурсів;
- Підтримка соціальної справедливості: зменшення соціально-економічної та іншої нерівності, забезпечення доступу до якісних освітніх та медичних послуг для всіх членів громади тощо [1].

Розробка концептуальної моделі. На основі аналізу європейських практик пропонується проєкт концептуальної моделі, яка інтегрує цифровізацію та участь громадськості в процесах управління для забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Ця модель включає такі основні компоненти:

- Цифрові платформи: створення онлайн-платформ для інформування громадян, збору пропозицій, моніторингу прогресу та реалізації проєктів сталого розвитку;
- Інструменти електронної демократії: впровадження систем електронного голосування, онлайн-петицій та інших інструментів для залучення громадян до прийняття рішень;
- Громадські ради та комітети: створення та підтримка роботи органів громадського самоврядування, які б брали участь у розробці та реалізації стратегій сталого розвитку;
- Освітні програми: підвищення обізнаності громадян про принципи сталого розвитку та їх роль у його досягненні.

Вплив євроінтеграції на політику сталого розвитку в Україні. Євроінтеграція України відкриває нові можливості для розвитку та впровадження стратегій сталого розвитку на місцевому рівні. До ключових чинників впливу належать:

- Гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами: впровадження європейських стандартів у сфері екології, енергоефективності, соціальної політики та інших сферах, що сприятиме сталому розвитку;
- Доступ до фінансування: можливість отримання грантів та інших форм фінансової підтримки від Європейського Союзу для реалізації проєктів сталого розвитку;
- Обмін досвідом: співпраця з європейськими партнерами для обміну досвідом, кращими практиками та знаннями у сфері сталого розвитку [2].

Емпіричний аналіз впровадження стратегій. Для дослідження впровадження стратегій сталого розвитку на місцевому рівні необхідно провести емпіричний аналіз, що заснований на кейс-стадіях успішних проєктів в українських громадах. Цей аналіз може включати:

- Вибір кейс-стадій: вибір декількох українських громад, які успішно реалізують стратегії сталого розвитку;
- Збір даних: збір даних про ці проєкти, включаючи їх цілі, методи реалізації, результати та вплив на громаду;
- Аналіз даних: порівняння та аналіз даних для виявлення ключових чинників успіху та проблем, з якими стикаються громади при впровадженні стратегій сталого розвитку;
- Узагальнення результатів: формулювання висновків щодо ефективності різних стратегій та підходів до сталого розвитку на місцевому рівні.

Відповідні рекомендації. На основі дослідження європейських практик, проєкту концептуальної моделі, аналізу впливу євроінтеграції та емпіричного дослідження розроблено рекомендації для покращення механізмів публічного управління, спрямованих на підвищення ефективності втілення стратегій сталого розвитку в умовах євроінтеграційних змін. Ці рекомендації включають:

- Вдосконалення законодавчої бази: розробка та прийняття законів, які б стимулювали та підтримували сталий розвиток на місцевому рівні;
- Підвищення кадрового потенціалу: навчання та підвищення кваліфікації публічних службовців з питань сталого розвитку;
- Забезпечення фінансової підтримки: виділення бюджетних коштів та залучення інвестицій для реалізації проєктів сталого розвитку;
- Підвищення обізнаності громадян: проведення інформаційних кампаній та освітніх програм з питань сталого розвитку;
- Розвиток партнерства: співпраця органів влади, громадських організацій, бізнесу та інших стейкхолдерів для спільного досягнення цілей сталого розвитку.

Висновок. Зроблено висновок, що сталий розвиток територіальних громад України є складним завданням, яке потребує комплексних стратегій публічного управління. Впровадження інноваційних підходів, активна участь громадськості та використання можливостей євроінтеграції можуть значно покращити ситуацію та наблизити Україну до європейських стандартів життя. Реалізація цих стратегій буде сприяти покращенню екологічної ситуації, розвитку економіки, підвищенню добробуту людей та забезпеченню сталого розвитку України в цілому.

Список використаних джерел

1. Baldynyuk, V., Furman, I., Shevchuk, H., Berezyuk, S., Pronko, L., Zelenchuk, N., & Bilokinna, I. (2023). Strategic imperatives for the development of local selfgovernment in the conditions of European integration processes in Ukraine : Monograph. International Science Group. 134 p.
2. Goncharuk, N., Pyrohova, Y., Suray, I., Prokopenko, L., & Prudius, L. (2023). Reformation public administration in Ukraine in the context of european integration: Current state, problems and priorities. Economic Affairs. Volume 68, Issue 3. Pp. 1613– 1627. URL: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.3.2023.27>

УДК 35.072.6

Маргарита Тивецька,

студентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Marharyta Tivetska,

student of the Public Policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-2651-1375>

ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

THE INFLUENCE OF CIVIL SOCIETY PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE

In contemporary Ukraine, the role of civil society in shaping effective governance mechanisms has become increasingly prominent. As the country navigates complex political, social, and economic challenges, the influence of civil society organizations on state governance has garnered attention. Despite strides towards democratization and transparency, deficiencies in governmental responsiveness and accountability persist. Therefore, examining the impact of civil society on state governance in Ukraine is imperative. By analyzing the dynamics between civil society actors and governmental institutions, insights can be gained into fostering more inclusive, participatory, and effective governance frameworks.

Keywords: civil society, governance, accountability, democratization, participatory democracy.

Подальший динамічний поступ Української держави, її розвиток як європейської, демократичної, правової, соціальної, єдиної, незалежної, соборної країни, безпосередньо пов'язаний з формуванням та зміцненням громадянського суспільства та його елементів.

Актуалізація теми відбувається ще й тому, що за останнє десятиліття в Україні спостерігається значна активізація громадських об'єднань у процесі суспільного і державного реформування. Вони сприяють вирішенню важливих завдань і функцій держави, беруть участь у відпрацюванні, моніторинзі та формулюванні суспільної думки про механізми і напрями реалізації державної політики у різних сферах: молодіжній, соціальній, культурній, екологічній, освітній, охорони здоров'я, організації дозвілля тощо. Володіючи практичним досвідом, ініціативністю, прагматизмом та інформацією про потреби своїх учасників, ці соціальні інституції стають ефективною основою консолідації зусиль, з одного боку, членів суспільства, а з іншого – держави та її органів.

Розвинуте громадянське суспільство є невід'ємною складовою всіх демократичних правових держав світу.

Очевидно, що сильна держава неможлива без розвинутого громадянського суспільства, яке стає дієвим чинником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою в межах правового поля.

Громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації, набуття державою ознак правової, відстоюючи матеріальну і духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів людей. Разом з тим, має бути зворотній зв'язок державних інститутів з громадськістю, оскільки правова держава має реагувати на запити і потреби асоційованого громадянства, видавати відповідні законодавчі акти та слідкувати за їх виконанням. Іншими словами, вона повинна створити ситуацію правової захищеності громадян, сформувавши сприятливе правове поле для діяльності створюваних ними громадських інститутів.

Тому особливого значення набуває проблема взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади України. Нині ця взаємодія відбувається у таких правових формах:

1. Участь ІГС у нормотворчій діяльності держави, яка забезпечується участю у розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів.

Участь у правотворчій діяльності є найпоширенішою формою участі громадських організацій у державному управлінні.

Громадське обговорення проектів нормативних актів є обов'язковим етапом нормотворчого процесу в системі органів виконавчої влади. Консультації з громадськістю в нормотворчому процесі проводяться з метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості для їх вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості в діяльності цих органів.

2. Участь ІГС у правозастосовчій діяльності держави, яка забезпечується шляхом:

- передачі повністю повноважень державних органів;
- передачі часткової повноважень державних органів;
- громадського контролю.

З метою залучення громадських організацій до правозастосовчої діяльності органів виконавчої влади законодавством передбачена передача громадській організації повністю повноважень (функцій), що їх виконує відповідний державний орган, або передача лише окремих функцій державних органів громадським організаціям, які діють паралельно або спільно з відповідними органами держави. Громадські організації також беруть участь у наданні адміністративних послуг на підставі повноважень, які їм надані законом або нормативно-правовим актом органу виконавчої влади.

3. Участь ІГС у правоохоронній діяльності держави, яка забезпечується шляхом:

- реалізації права складати протоколи про адміністративні правопорушення;
- участі ІГС у діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню охорони громадського порядку;
- реалізації права вживати спільно з працівниками міліції заходів до припинення адміністративних правопорушень і злочинів;
- участі ІГС з органами Державної прикордонної служби України в охороні державного кордону.

Таким чином, з усього сказаного можна резюмувати, що взаємодія державних інститутів з інститутами громадянського суспільства є умовою існування правової демократичної держави, інститути громадянського суспільства є партнерами держави у реалізації нормотворчих, правозастосовних та правоохоронних функцій, взаємна довіра є умовою ефективної співпраці, а громадська ініціатива є запорукою успішного діалогу.

Список використаних джерел

1. Береза А. В. Громадські ради в Україні: історія становлення / А. В. Береза // Держава і право : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 52.
2. Бехруз Х. Праворозуміння, розуміння права і правова система / Х. Бехруз // Право України. – 2010. – № 4. – С. 143–147.
3. Богашева Н. В. Відносини держави і політичних партій в Україні: конституційно-правові аспекти: монографія / Н. В. Богашева. – К. : Логос, 2012. – 446 с.

УДК 327.8

Роман Товмашенко,

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Roman Tovmashenko,

postgraduate student of the Department of of state administration and local self-government of the National Technical University «Dniprovsk Polytechnic»

<https://orcid.org/0009-0004-6712-5999>

Науковий керівник: **Наталія Липовська**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

MECHANISMS OF PUBLIC STATE POLICY IMPLEMENTATION IN WARTIME CONDITIONS

It was determined that the practice of the functioning of developed democracies proves that only highly organized individuals are able to establish a developed civil society infrastructure, numerous groups and organizations of which can really influence the quality characteristics of public administration. Modernization of society in the modern sense is, first of all, renewal of the value bases and mechanisms of interaction of subjects of public space.

The factors that determined the development of broad interaction between the state and society in Ukraine are considered, in particular external factors (the influence of supranational and international organizations, partner states, which determine the main political, economic and social trends), the formation of interstate and state policies and relations: involvement in publicity, practices of horizontal leadership and soft coordination and internal (increased demands of professional, expert groups and the population for honesty and openness of government).

Keywords: public policy, public administration, democracy.

В умовах двох років протидії повномасштабній ворожій навалі зростає важливість оптимізації процесів управління державою. Це ставить нові виклики в сфері реалізації публічної політики в Україні. Передусім необхідно налагодити ефективну взаємодію між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства задля подолання наявних інституційних проблем, які гальмують адаптацію країни до умов воєнного стану, а також обмежують перспективи її економічного розвитку на повоєнному етапі [1].

3 жовтня 2023 р. Кабінет Міністрів України оприлюднив документ з назвою «Концепт посилення стійкості демократії» [2], але наразі не напрацьовано реальних нормативно-правових актів, які могли б забезпечити його імплементацію, да й сам документ, на думку експертів, потребує удосконалення. Отже, набуває актуальності дискусія про зміцнення демократичних настанов суб'єктів публічної політики в умовах суспільних трансформацій та ризиків воєнного стану.

Вважається, що консолідованою може бути демократія з розвиненим громадянським суспільством. Ступінь розвиненості громадянського суспільства – характеристика рівня демократизму і політико-правової культури соціуму. Громадянське суспільство розвинене настільки, наскільки зберегло за собою більшість функцій і повноважень інститутів самоорганізації і самодіяльності громадян. Практика функціонування розвинених демократій засвідчує, що лише високоорганізовані індивіди здатні утвердити розвинену інфраструктуру громадянського суспільства, численні групи й організації якого зможуть реально впливати на якісні характеристики публічного управління [3].

Модернізація суспільства в сучасному розумінні – це, перш за все, оновлення ціннісних основ і механізмів взаємодії суб'єктів публічного простору.

Серед чинників, які визначили розвиток широкої взаємодії держави та суспільства в Україні, є зовнішні чинники (вплив наднаціональних та міжнародних організацій, держав-партнерів, які визначають основні політичні, економічні та соціальні тенденції) формування міждержавних та державних політик і відносин: залучення до гласності, практики горизонтального лідерства

та м'якої координації. Рух до публічності політики потребує оновлення політичних інститутів, які стримують рух до інноваційного суспільства. Розвиток публічної політики сприяє зниженню витрат на державне управління та підвищенню керованості суспільства. Корпоративістський спосіб управління та ієрархічні (адміністративні) практики поступаються місцем мережевим взаємодіям між державою та суспільством у всьому світі.

Внутрішні чинники трансформації публічної політики в Україні складають широку та різноманітну сукупність і відображають накопичені проблеми, що знайшли відгук у публічному просторі. До внутрішніх чинників, що зумовлюють потребу у змінах у публічному просторі та публічній політиці, ми відносимо підвищені вимоги професійних, експертних груп та населення до чесності та відкритості влади; моральні норми, довіра; соціальне партнерство між державою та громадянським суспільством; недостатній рівень плюралізму в публічному просторі; низький рівень безпеки населення в умовах війни; зростання солідарної активності на низовому рівні; когнітивні фактори; техніко-технологічні фактори (Інтернет-комунікації) та ін.

Ступінь впливу організацій громадянського суспільства в публічній сфері значною мірою залежить від їх підтримки політичною системою і політико-адміністративним режимом, тобто політичною системою. Адміністративний менеджмент залишається основою взаємодії суб'єктів публічної політики, робота над узгодженням інтересів допомагає виробити компромісні рішення, які є конструктивними в контексті визнання рівності учасників діалогу в публічному просторі. В іншому випадку виникне протистояння між професіоналами і керівниками, невідповідність управлінських впливів, зниження якості послуг і зростання невдоволення населення. Перед завданням підвищення ефективності функціонування публічного простору як місця вироблення політичних і державних рішень постає питання координації взаємодій його агентів. Держава, встановлюючи законодавчими та нормативними актами інструменти співпраці між учасниками публічного простору недостатньо модерує їх мережеві взаємодії через відсутність формалізованої інфраструктури, неузгоджені умови та правила взаємодії, особисті амбіції публічних гравців.

У той же час з політичної точки зору ступінь керованості країни виявляється більш важливим показником, ніж існуюча форма правління, як це показав С. Гантінгтон при вивченні проблем політичної модернізації в міжнародному аспекті. «Демократії і диктатури відрізняються одна від одної менше, ніж ті країни, політичне життя яких характеризується гармонією, міцністю соціальних зв'язків, легітимністю, організацією, ефективністю і стабільністю, відрізняються від тих, де всього цього бракує» [3]. Під керованістю С. Гантінгтон розуміє наявність певних правил прийняття і реалізації політичних і державних рішень, що розглядається як головна умова модернізації. Керованість передбачає чітку постановку цілей держави, зрозумілих, прийнятних, що поділяються громадянами і елітою, відмову від популістських декларацій, не підкріплених політичною відповідальністю, свідомий вибір шляхів і методів досягнення поставлених цілей, розрахунок наявних ресурсів і, звичайно ж, найголовніше – людських ресурсів.

Список використаних джерел

1. Борщевський В. В., Василиця О. Б., Матвеев Є. Е. Державне управління в умовах воєнного стану: інституційні перетворення, стратегічне планування та механізми розвитку. Публічне управління і адміністрування, 2022 р., № 2 (76). С. 30-35. DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.5>
2. Концепт посилення стійкості демократії. Кабінет Міністрів України. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/kontseptposilennyastiikosti.pdf>
3. Липовська Н.А., Алексеєв В.М. Взаємовідносини держави та суспільства : навч. посіб. Д. ДРІДУ НАДУ. 2019. 180 с.
4. Боярська О.А., Поплавський О.О. Цивілізаційна парадигма С.Хантінгтона та сучасна «лінія розлому» України. Політологічний вісник, 2015. Випуск 79. С. 301-311.

УДК 35:004.8

Олексій Устїнов,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksii Ustinov,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9030-3088>

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНДУСТРІАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ 4.0 І ПРОРИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ. НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION AND EMERGING TECHNOLOGIES. CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR PUBLIC ADMINISTRATIONS

The Fourth Industrial Revolution with associated emerging technologies offers public administration both exciting possibilities and daunting challenges. While fostering innovation and bolstering national security in Ukraine are key priorities, new societal and security threats emerge from these technologies' dual-use potential. Striking the right balance between fostering innovation and anticipating potential risks becomes crucial for successful public administration nowadays and beyond. At the same time advanced tools like AI, big data analytics and cloud solutions should also become a requisite for public governance arsenal, launching a significant paradigm shift.

Keywords: *emerging technologies, govtech, innovation, AI, dual-use, anticipatory governance.*

Порядок денний багатьох сфер життя першої половини ХХІ сторіччя формується під гаслами четвертої індустріальної революції, значну частину якої складають так звані проривні або перспективні технології (ПТ) (emerging technologies). Серед них можна згадати штучний інтелект (ШІ), кіберфізичні системи, нанотехнології, квантові обчислення, автономні та роботизовані системи, Інтернет речей, гена інженерія та синтетична біологія, аддитивні технології (3 D друк), хмарні обчислення, машино-людські інтерфейси. [1]

Головними ознаками триваючого періоду є:

Зростаюча швидкість змін що відбуваються в різних сферах та індустріях. В якості одного з індикаторів швидкості змін часто приводять закон-спостереження Мура експоненціального зростання обчислювальних потужностей, які були і залишаються головним драйвером розвитку галузей економіки, індустрій, сфер науки та техніки в коротко та середньостроковій перспективі.

Поява великої кількості інноваційних продуктів та технологічних рішень, а також виникнення пов'язаних з ними нових видів загроз та викликів, як соціального так і безпекового характеру.

Цифровізація та розвиток інформаційно – комунікаційних технологій започаткованих 3-ю індустріальною революцією, в поєднанні з віртуалізацією, ШІ, хмарними рішеннями та аналітикою великих даних прискорило конвергенцію, або поєднання різних напрямків наукових досліджень та технологій. Це, в свою чергу, призводить до появи міждисциплінарних рішень, що знаходяться на перетині різних галузей науки та техніки, створюючи окремий виклик в плані розуміння того які кроссекторальні регуляції та стратегії повинні розроблятися.

Цифрові технології в своїй сукупності надали приватному сектору безпрецедентні можливості для кастомізації та персоналізації товарів та послуг для різних соціодемографічних груп, формуючи нові поведінкові моделі користувачів. Громадяни у відповідь на свій запит очікують такого ж рівня послуги від публічних інституцій в частині швидкості, гнучкості та глибини розуміння їхніх запитів і проблем.

Таким чином можна констатувати, що структури публічного управління сьогодення еволюціонують у своєрідному трикутнику викликів, який складається з:

Потреби створити сприятливе середовище, забезпечити підтримку та гнучку регуляцію інноваціям, науковим розробкам, новим технологіям задля економічного розвитку держави та суспільства. Окремим пріоритетом екзистенційного рівня для України стоїть завдання розвитку передових технологічних спроможностей сфери національної безпеки та сил оборони.

Бачення держави як цифрової держави інновацій, з економікою що спирається на результати інноваційної діяльності та трансфер технологій був презентований Україною на Всесвітньому економічному форумі 2023 у вигляді Глобальної інноваційної візії України WinWin 2030 [2]. Післявоєнна відбудова та трансформація держави, а також ефективне протистояння під час триваючої війни з росією неможливе без створення високотехнологічних виробництв, розблокування приватних ініціатив для інновацій, розвитку людського капіталу та створення інноваційних товарів, продуктів та послуг. Водночас управлінці будуть стикатися з дилемою Колінґриджа (Collingridge dilemma), коли на етапі розробки та раннього впровадження технології ще важко передбачити всі її потенційні наслідки та впливи, але легко ввести регуляції чи зробити корекцію, і навпаки, коли на стадії зрілості і впровадження технології вводити обмеження чи регуляції може бути запізно, вартісно і не дуже ефективно. При цьому небезпека полягає в тому, що надмірні обмеження на початковому етапі можуть вбити інновацію і не дати їй розвинутиись взагалі [3]. У 2023 р. Мінцифри продемонструвало прогресивний підхід, започаткувавши та підтримавши багато ініціатив ефективного державно-приватного партнерства та надавши імпульс таким проектам як Армія дронів, акселератор defense-tech та mil-tech розробок Brave 1, Український фонд стартапів тощо.

Необхідність швидкого та вчасного реагування на загрози які несе зростаючий ландшафт проривних технології через їх потужний потенціал подвійного призначення (dual-use) або в якості прямого застосування як зброя чи засіб її доставки.

У 70-х роках ХХ сторіччя відбулось оформлення міжнародних і, як наслідок, національних правових режимів для механізмів експортного контролю та регулювання міжнародної передачі товарів/знань/технологій військового та подвійного призначення. Цифровізація та ІКТ призвела до суттєвої зміни парадигми нерозповсюдження шляхом введення поняття «невідчутної передачі технології» (intangible technology transfer), що для таких напрямків як генна інженерія, синтетична біологія чи аддитивні технології призвело до відсутності потреби фізичної передачі зразків біо чи генних матеріалів, схем чи креслень через митні режими регулювання чи кордони. Квазі-статичні, повільно еволюціонуючі контрольні списки товарів та технологій, передача яких контролюється державами, було доповнено механізмом «охопити усе» (catch-all controls), що по суті виявилось першим підтвердженням того, що регулятори не встигають оперативно реагувати на стрімку появу нових загроз які породжують різноманітні ПТ та їх поєднання. Таким чином одним з завдань органів публічного управління епохи Індустрії 4.0 полягає в передбаченні та аналізі нових типів загроз що виникають, та встановленні запобіжників потраплянню чутливих знань та технологій до недружніх країн, терористичних угруповань чи організованої злочинності. Разом з тим, ці запобіжники не повинні створювати перешкоди ринку інновацій, чи погіршувати інвестиційну привабливість національної інноваційної екосистеми.

Надати відповідь очікуванням громадян щодо сервісів, дієвого включення в процеси розробки та прийняття рішень на усіх рівнях, належного і чесного державно-приватного партнерства, розуміння потреби та запитів суспільства як продовження того досвіду, які отримують громадяни від кастомізованих товарів і послуг комерційного сектору.

Починаючи з цифрової ери 3-ї індустріальної революції в різних видах бізнесу та управлінських системах головною домінантою стає логіка цифрових можливостей, мереж та архітектур. Цей інструментарій стає фактором який змінює та реформує бізнес-процеси, методи управління, механізми прийняття рішень, а не є лише допоміжним елементом зручності та комфорту. Водночас за даними Oxford AI Readiness Index 2023, цього року Україна посіла 60-те місце зі 193 у світі за готовністю до використання ШІ в державному секторі. Значна частина управлінців все що розглядають можливості цифрових технологій виключно як інструмент депаперизації сталих практик та процесів, не використовуючи інструменти аналітики даних, автоматизації, віртуалізації, тощо. Натомість зазначені вище три типи викликів роблять існуючий статус quo *modus operandi* систем публічного управління надалі неможливим і таким що потребує суттєвої зміни парадигми. Мінцифри, як основна рушійна сила необхідних перетворень та цифровізації держави, ініціює важливі кроки в цьому напрямку серед яких розробка та прийняття Верховною Радою Національної

програми інформатизації [4], яка була доповнена постановою КМУ про механізми формування та реалізації програми [5], заплановане на 2024 рік відкриття Govtech-центру в Києві спільно з Всесвітнім економічним форумом [6].

Таким чином, перед публічним управлінням країни періода Індустрії 4.0 стоять наступні завдання:

Інтеграція нових інструментів ІТ в повсякденну роботу органів публічної влади (ІІІ, Великі дані (Big Data), автоматизація, віртуалізація, інструменти моделювання доповненої та віртуальної реальності

Запуск органів та механізмів прогнозування/передбачення та моделювання сценаріїв майбутнього з огляду на розвиток ІТ та їх можливого поєднання

Застосування підходів випереджувального урядування (anticipatory governance) для підтримки розвитку та регулювання ІТ

Ширше залучення приватного та неприбуткового сектору для повноцінної реалізації державно-приватного партнерства як продовження національного кейсу mil-tech, defense-tech ініціатив

Перехід до ітераційного та гнучкого підходу введення, розвитку та підлаштування регуляцій щодо ІТ та інновацій

Список використаних джерел

1. McGinnis, Devon (27 October 2020) *The 360 Blog from Salesforce*. URL: <https://www.salesforce.com/blog/what-is-the-fourth-industrial-revolution-4ir/>
2. Глобальна інноваційна стратегія України WinWin 2023, 2023. URL: <https://winwin.gov.ua>
3. Сайт організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). URL: <https://www.oecd.org/sti/science-technology-innovation-outlook/technology-governance/>
4. Національна програма інформатизації, 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/231623.html>
5. Механізми формування та реалізації Національної програми інформатизації: Кабунет міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/onovliuemo-mekhanizmy-derzhupravlinnia-sfery-informatyzatsii-rishennia-uriadu>
6. Сайт Кабінету міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-kyievi-vidkryiut-govtech-tsentr-za-pidtrymky-vseukrainskoho-ekonomichnoho-forumu>

Юлія Хилевич,

аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій

Yuliia Khylevych,

postgraduate student of the Department of Public Management and Administration, State University of Information and Communication Technologies

<https://orcid.org/0000-0002-9161-7078>

Науковий керівник: **Анатолій Савков**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY OF STRATEGIC INTERACTION IN THE FIELD OF LAW ENFORCEMENT

The term «strategic interaction in the field of law enforcement» is substantiated. It is established that this term should be used to define the coordinated actions of statutorily defined equal, administratively independent subjects of interaction by purpose, time and place on the basis of jointly managed activities which functionally ensure detection, investigation and prevention of offences in the relevant service area with the definition of forms and directions of interaction. The author studies the components of the term «strategic interaction in the field of law enforcement», in particular: «strategic» and «interaction», and it is determined that strategic interaction occurs when the demonstration of actions by one party is perceived by the other party as meaningful communication. The interpretation of these displays depends on cultural or prior practical expectations, which should also be taken into account when creating strategic displays.

Keywords: strategic cooperation in law enforcement, strategic interaction, the field of law enforcement.

Для ефективної взаємодії правоохоронних органів з іншими суб'єктами, що діють у сфері забезпечення правопорядку, мають бути використані нові інструменти і технології. Зокрема, на концептуальному рівні необхідне обґрунтування стратегічної взаємодії, що сприятиме упорядкуванню відносин правоохоронних органів між собою, громадянським суспільством та іншими органами публічної влади і організаціями. Концептуалізація стратегічної взаємодії необхідна для забезпечення проактивності правоохоронної діяльності, тобто можливості діяти на упередження та мінімізувати потенційні прояви правопорушень в перспективі.

З цією метою, варто визначити зміст поняття «стратегічна взаємодія». Відповідно до словниково-довідникової літератури термін «стратегія» визначається як: мистецтво економічного, суспільного і політичного керівництва масами, що має визначати головний напрям їхніх дій, вчинків, а також як спосіб дій, лінія поведінки когось чого-небудь [1, с. 1399]; підхід до вирішення критично-важливих і складних (стратегічних) проблем; модель програмування діяльності для досягнення встановлених цілей, яка визначає пріоритети (першочергові для реалізації напрями, цілі, проблеми), які дають корисну основу для розподілу обмежених ресурсів [2, с. 679]; модель певних рішень, дій, довгострокових планів і водночас мистецтво мати необхідних фахівців та активи з метою досягнення бажаних результатів [6, с. 41].

Термін «взаємодія» у наукових джерелах визначається як співдія, співдіяння, взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [3, с. 259]. Взаємодія – перебуваючи у зв'язку, взаємно проявляти дію або погоджено взаємно діяти, бути у взаємодії [1, с. 85]. «Взаємодія» – погоджена дія (співпраця) між двома та більше державними органами у запобіганні кримінальним правопорушенням, яка передбачає їх тісний взаємозв'язок і взаємодоповнюваність та полягає у розробці й впровадженні системи заходів із метою припинення злочинних проявів, виявлення, скорочення, усунення причин і умов злочинів та кримінально-правового впливу на осіб, які їх вчинили [4, с. 46].

Таким чином, узагальнено можемо визначити, що стратегічна взаємодія відбувається тоді, коли демонстрація дій однією стороною сприймається іншою стороною як значуща комунікація. Трактування цих проявів залежить від культурних або попередніх практичних очікувань, які також мають бути враховані при створенні стратегічних проявів.

Також, варто зазначити, що існують різні організаційні рівні взаємодії. Так, І. Однолько пропонує таку класифікацію взаємодії: на міжнародному рівні – міждержавна і міжнародна; національна взаємодія за рівнем централізації – загальнодержавна та регіональна (місцева), за суб'єктним складом – відомча та міжвідомча. Відомча взаємодія має місце у випадках погодженої дії як окремих структурних підрозділів одного органу (горизонтальна взаємодія), так і органів різної ланки, підпорядкованих одному відомству (вертикальна) [4, с. 44]. Відповідно до наказу «Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю» від 10 червня 2011 р. №317/235 визначено напрями взаємодії: стратегічний напрям – організація реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, усунення причин і умов її існування, удосконалення правової бази боротьби з організованою злочинністю; тактичний напрям – виявлення, документування й припинення діяльності організованих злочинних груп, злочинних організацій, попередження, розкриття й розслідування вчинених ними злочинів, розшук, затримання учасників організованих злочинних формувань, відшкодування збитків державі, фізичним та юридичним особам [5, с. 3–4].

Таким чином, стратегічну взаємодію у сфері правоохоронної діяльності необхідно зводити до погодженої дії нормативно визначених рівноправних, адміністративно незалежних суб'єктів взаємодії за цілями, часом та місцем на основі спільної керованої діяльності, які функціонально забезпечують виявлення, розслідування та запобігання правопорушенням на відповідній території обслуговування з визначенням форм та напрямів взаємодії. Для цього необхідна злагоджена, скоординована та синхронізована діяльність, що можлива лише на підставі ефективної взаємодії між усіма суб'єктами у сфері правоохоронної діяльності. Для її забезпечення необхідно вжити низку організаційно-правових заходів, виробити єдиний підхід до формування та реалізації комунікаційної політики правоохоронних органів та інших суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD / уклад. і голов. ред В. Т. Бусел. Київ. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ, 2010. 810 с.
3. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ, 2001, Т. 1, 912 с.
4. Однолько І. В. Взаємодія правоохоронних органів у сфері запобігання кримінальним правопорушенням. *Наукові дослідження*. 2017. Вип. 34 С. 41-51.
5. Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю: наказ Міністерства внутрішніх справ України центрального управління служби безпеки України №317/235 від 10 червня 2011 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11>.
6. Тертичка В. В. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ : «К.І.С», 2015. 171 с.

УДК 351/354:378

Ірина Хожило,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Олександра Макуріна,

аспірантка кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Iryna Khozhylo,

Doctor of Science of Public Administration, full Professor, Professor, of the Department of Public Administration and Local Self-Government of the Dnipro University of Technology

<https://orcid.org/0000-0001-8532-4108>

Oleksandra Makurina,

graduate student of the Department of Public Administration and Local Self-Government of the Dnipro University of Technology

<https://orcid.org/0009-0000-9928-3773>

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF HEALTH PROTECTION ON THE BASIS OF THE EUROPEAN INTEGRATION

The article is devoted to the study of modern trends in the development of the higher education system. The main trends characterized by globalization, internationalization, European integration and the green course of modern universities with the aim of achieving the Sustainable Development Goals 2030 have been identified. In addition, it was determined that the modern universities of Ukraine and European universities face the problem of overcoming the challenges of an emergent origin – caused by the Covid-19 pandemic and the challenge of the Russian-Ukrainian war. It has been proven that the national system of higher education in Ukraine in the conditions of war demonstrates stability and sustainability of its development and involvement in the implementation of the «green policy» course on the basis of leadership positions in its regions.

Keywords: public administration, higher education, European integration, green transformation.

Довготривалий період збройної агресії рф проти української держави ідентифікував багато проблем у всіх сферах суспільного життя. Однією із таких сфер є сфера вищої освіти, яка з часів повномасштабного вторгнення перебуває під тиском зовнішньої агресії та руйнації її інфраструктури. Тож на цій підставі можемо сказати про першу тенденцію, яка має глобальний характер та суттєво впливає на розвиток університетської освіти – це зовнішні емерджентні виклики. Маємо на увазі виклик пандемічної кризи 2020-2023 рр. та виклик повномасштабної російсько-української війни з лютого 2022 р. Виклик пандемії Covid-19 прискорив упровадження цифрових технологій в освітньо-науковий процес, і хоча він мав ознаки зовнішнього негативного фактору, але в системі внутрішнього функціоналу вищої освіти пандемічна криза пришвидшила цифрову трансформацію системи управління вищою освітою та організацію освітньо-наукового процесу. Інший зміст для системи вищої освіти має виклик війною, адже він позначився для українських вишів руйнацією та знищенням, релокацією, втратою контингенту українських та іноземних студентів. Війна також позначилась і на функціонуванні європейських університетів, адже за короткий час вони здатні були прийняти сотні тисяч українських студентів та викладачів. Тож в цілому, можемо сказати, що система вищої освіти в Україні встояла перед викликами емерджентних криз, вона функціонує (165 державних та 70 приватних закладів вищої освіти) та продовжує розвиватись.

Наступна тенденція розвитку вищої освіти має тісний зв'язок з першою. Як для європейських університетів, так і для українських вишів в умовах зовнішніх викликів має місце загострення внутрішньо системних протиріч. Так, Міністерство освіти і науки України зазначає, що сьогодні перед національною системою вищої освіти постає низка надважливих проблем, що потребують нагального вирішення [1]. Основними серед них можна назвати такі:

- неадекватні та неефективні рівні фінансування закладів системи вищої освіти, управління та використання ресурсів, неадекватне забезпечення рівності та автономії цих закладів;
- низький рівень транспарентності та відкритості закладів вищої освіти, недостатня протидія ознакам корупції та академічної нечесності в освітній та науковій сфері;
- відсутність визнання на національному та регіональному рівні місії лідерства ЗВО у формуванні людського капіталу та соціальної згуртованості;
- євроінтеграційні прагнення, проголошені Угодою про Асоціацію України з Європейським Союзом, не завжди підкріплюються належною готовністю національної системи вищої освіти до гармонізації відповідних структур.

Тож наступна тенденція розвитку вищої освіти – це євроінтеграційний концепт. Мова йде про інтеграцію в широкому розумінні цього слова. По-перше, інтеграція як процес системної трансформації українських вишів в умовах війни (технічно слабкіші та малочисельні заклади гуртуються навколо більш потужних університетів, які є лідерами освіти і науки в своїх регіонах). По-друге, інтеграція як ознака європейського курсу розвитку вітчизняної системи вищої освіти в рамках діючої Угоди про Асоціацію України з ЄС [2].

Досягнення Цілей Сталого Розвитку-2030 як наступна сучасна тенденція розвитку вищої освіти. Завданням для органів публічного управління та адміністрування у сфері освіти полягає в організації корелятивного руху університетської спільноти у цьому напрямку на засадах відповідної розробки кожним вишем відповідної Стратегії сталого розвитку-2030. Слід нагадати, що прагнення сучасних європейських університетів у досягненні глобальних цілей розвитку у сфері освіти загалом, та вищої освіти, зокрема, активно підтримується Асоціацією Європейських Університетів (АЄУ – автор. редакція), яка нині налічує близько 850 учасників та 34 національні асоціації (ради) ректорів. Так, за ініціативою АЄУ наприкінці 2023 року відбулась актуальна науково-практична конференція, яка у своїй резолюції прийняла нову редакцію «Дорожньої карти зеленого курсу для університетів». У цьому документі деталізовано політики та дії, які можуть допомогти сучасним університетам розвиватись у світі непередбачуваних подій (пандемія, війна, стихійні лиха тощо) шляхом нейтрального, екологічно стійкого та соціально справедливого виміру. Тож називаємо рух університетів світу у напрямку реалізації «зеленої політики» наступною тенденцією. За ініціативою Вроцлавської політехніки (Польща) разом з низкою вітчизняних університетів за участі Національної Агенції забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) нині реалізується міжнародний проєкт «Зелена трансформація українських університетів» (GTUA – Green Transition in Ukrainian Universities). Українські університети-партнери для Wrocław Tech залучались до участі в Проєкті на основі співпраці за Erasmus+ проєктами за період 2015-2023 рр. Тобто, це є підтвердженням наступної тенденції розвитку вищої освіти – інтернаціоналізація. Найбільше принципу інтернаціоналізації відповідали такі заклади вищої освіти: Сумський державний університет; Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»; Харківський національний університет радіоелектроніки; Луцький національний технічний університет; Національний університет «Одеська політехніка»; Хмельницький національний університет; Національний університет «Львівська політехніка». Тож зрозуміло, що вищезазначені університети є лідерами сучасних змін у своїх регіонах, лідером суспільної думки та лідером соціально-економічного розвитку регіонів, адже саме ці виши готують сучасних мультифункціональних працівників та службовців для регіонального, національного, а часом і міжнародного ринку праці. Так, у 2024 році у Дніпрі була створена координаційна рада з питань вищої освіти при міському голові, до складу якої увійшов і ректор НТУ «Дніпровська політехніка». Відбувся круглий стіл, за участю 12 керівників закладів вищої освіти, на тему «Шляхи взаємодії влади з ректорами закладів вищої освіти». Така співпраця з органами місцевого самоврядування відкриває новий комунікаційний простір для ефективної взаємодії з метою підвищення якості освіти та якості публічних послуг на рівні громади.

Таким чином, ми показали, що система вищої освіти в Україні розвивається на засадах стійкості та сталості, є інтегрованою до сучасного європейського освітнього простору та у своєму розвитку враховує сучасні світові тренди освітньої політики.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2591
2. Перехідна книга МОН України за період 2020-2023 рр. Київ. 2023. URL: <http://surl.li/qsaws>

Світлана Чайка,

студентка 4-го курсу кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту економіки управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету

Svitlana Chaika,

4th year student of Public Administration and Management at the Educational and Research Institute of Economics, Management, Law and Information Technologies of Poltava State Agrarian University

Науковий керівник: **Ольга Мирна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ЧЕРЕЗ ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ

STRENGTHENING OF NATIONAL CONSCIOUSNESS THROUGH POLITICAL INSTITUTIONS

The necessity to identify the most crucial focal points for engaging active citizenship in Ukraine's political life has been actualized. A hypothesis has been put forward regarding the systematic support required for fostering national consciousness among citizens. Eight measures for enhancing national consciousness through political institutions have been outlined to systematically sustain a sufficient level of citizen self-awareness conducive to statehood formation and development. These include: creating conditions for active citizen participation in political life; shaping public opinion; building democratic institutions; supporting national values and identity; safeguarding citizens' rights and interests; providing opportunities for social mobility; nurturing political culture and active citizenship; preserving democratic values and principles. The role of civic associations as channels for expressing the political, economic, social, and cultural interests of various population strata has been elucidated. The directions of activity for civic associations to enhance civic awareness have been summarized. We have come to the conclusion that political institutions influence the consciousness and understanding of citizens regarding socio-political processes.

Keywords: national consciousness, public associations, people's power, democratic institutions, development of the country.

Розвиток політичних партій, громадських об'єднань та інших політичних інститутів як чинників формування національної ідентичності мають ключову роль на етапі стратегічного планування життя громадськості. На сьогодні існує низка загальних правил та настанов про розбудову демократичних інститутів, проте наша задача виокремити найактуальніші опорні пункти для залучення активної громадськості до політичного життя України. Голос членів громади як єдиної спільноти є потужним інструментом взаємодії з можновладцями і тому, ми можемо не боятися висловити власну думку, яка може відрізнитися від думки влади, тож ми наголошуємо, що не варто забувати, що народ головний, а не навпаки. Також ми розуміємо, що для нас як громадянського суспільства, що потребує плекання і подальшого становлення, на сьогодні головне значення має безпека та морально-етичні цінності [1], які стосуються нашого буденного життя. З комунікативної «просунутості» суспільства та усвідомлення ціннісних орієнтирів і складається механізм розвитку здорової свідомості, патріотизму та бажання вдосконалювати вже наявну слабку систему народовладдя.

Хочемо зауважити, що національну свідомість громадян варто постійно підтримувати та давати можливість реалізовувати власні проєкти, зорієнтовані на задоволення суспільних потреб, на території нашої держави. Попри воєнний час рівень національної самосвідомості зріс на початку повномасштабних воєнних дій [2] та з часом спостерігається певне послаблення, тож для того, щоб систематично підтримувати достатній для формування і розвитку державності рівень самосвідомості громадян ми пропонуємо скористатися такими опрацьованими нами на основі [3, 4] заходів вдосконалення національної самосвідомості через політичні інститути:

Створення умов для активної участі громадян в політичному житті: Розвиток громадських об'єднань, в тому числі політичних партій, сприяє залученню громадян до політичного процесу, розширює можливості для відкритого вираження своїх поглядів та цінностей.

Формування публічної думки: Діяльність політичних інститутів сприяє обговоренню важливих суспільних питань, розкриттю різноманітних точок зору та формуванню консенсусу щодо стратегій розвитку країни.

Розбудова демократичних інститутів: Розвиток громадських об'єднань сприяє створенню стійких демократичних інститутів, які є важливими складовими національної самосвідомості.

Підтримка національних цінностей та ідентичності: Політичні інститути активно пропагують національні цінності, культурну спадщину та ідентичність, сприяючи їхньому збереженню та розвитку.

Захист прав та інтересів громадян: Розвиток громадських об'єднань забезпечує ефективний механізм захисту прав та інтересів громадян, що є важливим для формування національної самосвідомості.

Створення можливостей для соціальної мобільності: Участь у політичних процесах дозволяє громадянам розвивати свої лідерські якості, займати ключові посади та впливати на прийняття стратегічних рішень у суспільстві.

Формування політичної культури та активного громадянства: Розвиток політичних інститутів сприяє формуванню високої політичної культури серед населення, активного громадянського ставлення до подій у країні та участі у вирішенні важливих питань.

Збереження демократичних цінностей та принципів: Розвиток політичних інститутів сприяє зміцненню демократичних цінностей та принципів, що є важливим для утвердження демократичних засад української державності.

Громадські об'єднання є каналами для вираження політичних, економічних, соціальних та культурних інтересів різних верств населення[5, 6]. Вони виступають за вирішення проблем та питань, що стосуються громадян, і допомагають у впровадженні їхніх інтересів в політичні процеси, також вони допомагають мобілізувати громадян для участі у політичних процесах та громадських акціях. Вони стимулюють громадянську активність та підтримують розвиток громадянського суспільства, що дає можливість громадянам висловлювати свої за і проти в різних економічних процесах.

Підвищення громадянської свідомості формується шляхом інформування громадян про важливі питання політики, законодавства, соціальних та економічних проблем. Шляхом пропаганди та освіти громадські об'єднання сприяють формуванню громадянських цінностей, таких як демократія, права людини, толерантність, відповідальність та солідарність. Громадські об'єднання виступають в якості захисників прав та свобод громадян, борються з корупцією, недостатнім доступом до освіти, медичних послуг та інших соціальних проблем та насамперед сприяють розвитку громадянського діалогу та конструктивного спілкування між владою та громадянами, що сприяє побудові довіри та ефективності державних структур на сьогоднішній день. Завдяки діяльності цих громадських, політично небайдужих структур, вище наведені постулати сприяють формуванню політичної культури та свідомості громадян, що є важливим для сталого розвитку демократичних інститутів та підтримки принципів правової держави.

Громадські об'єднання грають важливу роль в тому, як ми відчуваємо себе невід'ємною часткою своєї країни. Вони допомагають нам усвідомити, що ми є частиною великої спільноти і впливають на те, як ми бачимо нашу державу та її майбутнє. Вони також допомагають вирішувати проблеми та захищати наші права і інтереси. Крім того, вони пропагують національні цінності, культуру і традиції, що допомагає зміцнювати нашу ідентичність та почуття поваги до нашої країни.

Недооцінка впливу на укріплення національної самосвідомості цих інструментів робить дефіцитними шанси на прогресивний розвиток, за якого ми можемо вирізнитися злагодженою підтримкою з поміж інших країн. На нашу думку, кальковані підказки щодо напрямів соціально-економічного, політичного, безпекового, екологічного, демографічного руху країн-сусідів [7,8] малоефективні, бо нам варто використати їх досвід тільки після глибокого аналізування державницьких здобутків і провалів. Важливо шукати оптимальне рішення з урахуванням думок самих же українців і сприяти формуванню навичок психологічного встановлення особистих кордонів, бо самосвідомість закладена від народження, коригується з вихованням батьків і впродовж життя може лиш підсилюватися через політичні інституції.

Список використаних джерел

1. Хавкина Л. Політична реклама як міф про суспільно-політичну сферу буття соціуму в аспекті етики. URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=URN&P21DBN=UJRNsoc_gum/zpndzp/2008/Chawkina_L.htm#gsc.tab=0 (дата звернення: 12.02.2024.).
2. Зеленько Г., Кононенко Н. Як російська військова агресія змінила політичну ідентичність українців. Національна безпека і оборона. 2022. № 3-4. С. 108-114.
3. Нове покоління українського політикуму в умовах війни та повоєнних суспільних трансформацій: матеріали круглого столу (Київ, 15 листопада 2022 р.) / за наук. ред. Ю. Ж. Шайгородського, С. Л. Чуніхіної ; Національна академія наук України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ: Талком, 2022. 36 с.
4. Цурканова І. Політична свідомість нового «Покоління X, Y, Z» в розбудові українського суспільства. Регіональні студії. 2022. № 29. с. 4.
URL:<http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/29/18.pdf> (дата звернення: 12.02.2024.).
5. Пахарев А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні. URL:https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/Political_institutions_131.pdf (дата звернення: 11.02.2024.).
6. Коч С. В. Політичні інститути та процеси. URL:<https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/14094/13995> (дата звернення: 11.02.2024.).
7. Колоколова М. О. Патерналізм у політичній свідомості українців: характерні прояви та ймовірні причини. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2014. № 1122. С. 59-66.
8. Матвієнків С. Вплив Національно-політичної свідомості сучасного українського суспільства на інформаційний простір держави. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2018. № 2 (4). С. 155.

УДК 35.075.31:94(477)

Олена Чернишевич,

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри новітньої історії України історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Chernyshevych Olena,

Ph.D, Associate Professor of the Department of Contemporary History of Ukraine, Faculty of History, Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-5564-3116>

ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО У ПЕРШІ РОКИ ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ)

STATE BUILDING IN THE FIRST YEARS OF RESTORED INDEPENDENCE OF UKRAINE (ON THE EXAMPLE OF ECONOMIC POLICY)

The article highlights the main debatable issues of President L. Kravchuk's economic policy in the first years after the declaration of Ukraine's independence. It was studied how the young state built its economic strategy on the remains of the destroyed Soviet system, while simultaneously trying to move away from its command and administrative component. The miscalculations of the government and the current President in particular are shown.

Keywords: *economy, economic crisis, strategy, market reforms, foreign capital.*

Утвердження справжньої незалежної держави не є можливим без створення стабільної високоефективної національної економіки. Однак, уже на час проголошення незалежності 24 серпня 1991 року Україна виявилася деформованою в економічному відношенні, а спад виробництва відбувався швидкими темпами і наступала всеохоплююча економічна криза.

Однією з головних проблем, які заважали українській економіці стабільно та спокійно розвиватися після розпаду Радянського Союзу, був досить високий ступінь її мілітаризації. За різними даними, підприємства військово-промислового комплексу охоплювали собою на початку 1990-х років орієнтовно від 30 до 40 % обсягу промислового виробництва. Повна зміна структури такої промисловості, переформатування її на задоволення потреб пересічного споживача вимагали значних капіталовкладень і тривалого часу. Із лібералізацією торгівлі західні товари достатньо швидко осіли на українському ринку, а та частинка вітчизняної промисловості, хоча й орієнтувалася на широкий ринок, вже виявилася неконкурентоспроможною та почала занепадати.

Варто зазначити, що важливу роль для виробництва в умовах ринку відіграє технічний рівень промисловості. Для того, щоб промислова продукція була конкурентоспроможною, необхідно регулярно вилучати застаріле устаткування та залучати в цей процес більш досконалі машини та механізми. В Радянському Союзі, а відповідно і в УРСР, нові підприємства та нові цехи на діючих підприємствах, на жаль, не будувалися [1, с. 205-208].

Стає зрозумілим – багато що вимагає радикальної перебудови і тому в таких умовах Україна потребувала лідера, який би не лише очолив державу, але й зміг знайти вірний шлях в питаннях внутрішніх реформ. Цим лідером став Леонід Кравчук, обраний 1 грудня 1991 року Президентом України [4, с. 7].

Вже 5 грудня 1991 року на урочистому засіданні Верховної Ради України Л.Кравчук зупинився на проблемах економіки, на планах побудови соціально спрямованої економіки, яка працюватиме на людину, дасть їй все для нормального цивілізованого життя. «Наші найперші кроки в галузі економіки будуть спрямовані на здійснення глибоких, послідовних, скоординованих у часі економічних реформ, створення якісно нової, змішаної економіки, становлення внутрішнього ринку України, інтеграцію її економіки з економікою держав колишнього Союзу та включення у європейський і світовий економічний простір. Основне в економічній сфері – повернути власність людині, зробити її господарем. Земля буде належати тим, хто її оброблятиме. Ми відродимо українське село. Роздержавлення та приватизація власності створять рівні умови господарювання всім підприємствам і підприємцям: державним, приватним, орендним, кооперативним. Державні структури економічного управління будуть простими, ефективними, дешевими. Ми будуватимемо економіку відкритого типу, де широке залучення іноземних капіталів, технологій та інтелекту поєднують з ефективним захистом національного ринку, національних економічних інтересів» [2, с. 1-2].

У березні 1992 р. Верховна Рада України затвердила «Основи національної економічної політики» [5, с. 360]. В документі передбачалася структурна перебудова промисловості України. Велике значення надавалося конверсії оборонної промисловості, перерозподілу матеріальних і трудових ресурсів на користь тих виробництв, які забезпечують населення споживчими товарами. Передбачалося переорієнтування машинобудування на задоволення потреб агропромислового сектору, легкої та харчової промисловості. Було заявлено про вихід з рубльової зони.

Хоча програма дій була розроблена на платформі націонал-демократів, все ж її виконавцями були вчорашні комуністи, що робило внутрішній курс глави держави вразливим та виникали затримки в проведенні реформ [3, с. 1-2].

На жаль, 1992 рік був роком жорсткої економічної кризи. Відповідальність за промахи покладалися на лідера держави – тобто на Л.Кравчука. Це було приводом для антипрезидентських настроїв і в парламенті, спікером якого на той час був І. Плющ. Щоб послабити владу Президента і зміцнити свою, Голові Верховної Ради потрібно було обрати прем'єра, незалежного від глави держави, однак прихильного до голови парламенту. Питання про зміну керівника уряду було справою вирішеною – когось же належало покарати за масштабну економічну розруху. І хоча Прем'єр-міністр В. Фокін був відповідальний за численні помилки не більше, ніж Президент та парламент, він, власне, виявився заручником чвар між главою держави й вищим законодавчим органом. Потрібна була людина, з одного боку, авторитетна, з другого – не пропрезидентська. Так вибір впав на народного депутата Л. Кучму [6, с. 7].

Л.Кучма як новий прем'єр-міністр 18 листопада 1992 року представив у парламенті програму першочергових заходів щодо подолання кризи. Його доповідь була достатньо складною, оскільки всі вже на той час бачили, який господарський занепад відбувався в країні та яке зубожіння спіткало найменш соціально захищені категорії населення, а ті, хто легально розкрадав державне майно через неякісне законодавство, вражали своєю зухвалістю. Таким чином, Л.Кучмі вперше вдалося показати всю картину економічного розвалу держави. «Країну ми розвалили», – підсумував Л. Кучма у виступі, який шокує подіяв на депутатів. Тому вони негайно дали згоду на додаткові повноваження для Кабінету Міністрів у здійсненні економічних реформ.

Прикро визнавати, що Л. Кучма, якому парламент надав у жовтні 1992 року надзвичайні повноваження на півроку, витратив цей час, не зробивши нічого принципового для виправлення ситуації. І хоча він був налаштований на ринкові реформи, не спромігся їх здійснити. Однак чи варто Л.Кучму звинувачувати у тому? Власне, віце-прем'єром В.Пинзеником було розроблено програму, яка передбачала реформування економіки шляхом обмеження субсидій та різноманітних пільгових кредитів, що надавалися державним підприємствам. Також запроваджувалася активна приватизації великих підприємств та втілення жорстких заходів в питаннях споживання енергоресурсів. З одного боку, така програма могла значно зменшити шляхи особистого збагачення тих, хто тримав під контролем державні підприємства. Таким чином, народні депутати, які в своїй більшості представляли інтереси директорського корпусу, зробили все можливе, щоб загальмувати дану програму в парламенті. Не досягнувши бажаних результатів, В. Пинзеник змушений був покинути уряд, а після декількох звернень до Верховної Ради у вересні 1993 року у відставку пішов і діючий прем'єр-міністр Л.Кучма [1, с. 211].

Зрушити процес із місця вдалося другій хвилі протестного шахтарського руху, що розпочалася ще 7 червня 1993 року. Тоді роботу припинили більше ніж 200 із 250 шахт країни. Окрім економічних вимог, шахтарі виступили з політичними претензіями до керівництва країни. Було прийнято рішення провести дострокові президентські та парламентські вибори у 1994 році.

Список використаних джерел

1. 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / відп. ред. В.Смолій. Київ: Ніка-Центр, 2016. 796 с.
2. Кравчук Л. Виступ на урочистому засіданні Верховної Ради України 5 грудня 1991 року. *Голос України*. 1991. 7 грудня. С.1-2.
3. Кравчук Л. Не поступаючись власним суверенітетом...: стаття з американської газети «Вашингтон Пост». *Молодь України*. 1991. 13 грудня. С.1-2.
4. Леонід Кравчук: «Є така держава – Україна»: матеріали з виступів, інтерв'ю, прес-конференцій, брифінгів, відповідей на запитання) / упоряд. М.Шпаковатий. Київ: Глобус, 1992. 224 с.
5. Про основи національної економічної політики: Постанова Верховної Ради України від 24.03.1992 року №2226-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №26. Ст.360.
6. Рахманін С. Стіна. *Дзеркало тижня*. 2002. 22 – 18 жовтня. С. 7.

УДК 323.21:351/354

Мирон Шермейстер,

аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Myron Shermeister,

postgraduate student of the Department of state administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0002-5964-3425>

Науковий керівник: **Костянтин Ващенко**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНІЦІАЛІЗАЦІЯ АКТИВНОСТІ СТРУКТУР ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

INITIALIZATION OF THE ACTIVITY OF CIVIL SOCIETY STRUCTURES IN UKRAINE

It was determined that Russia's full-scale invasion of Ukraine revealed the ability of civil society structures to be an effective assistant to the state in the face of unprecedented challenges.

It was established that today there is a need to initiate the activity of civil society structures in Ukraine. Initiatives to maintain stability and strengthen the capacity of civil society structures were considered – the XII Civil Society Development Forum, the VIII Civil Society Development Forum, the «Maidan-Sich» projects and the «Sectoral Support Initiative for Civil Society of Ukraine».

It is well-founded that the systemic approach of civil society structures is a factor that allows us to analyze how the public sector is developing, maintaining its constancy, stability, strength, while remaining a part of the very important joint work of Ukraine to win this war and defend its right to be democratic, a successful European state.

Keywords: *civil society, public administration, activism, democracy.*

Повномасштабне вторгнення росії в Україну істотним чином вплинуло на всі сфери суспільного життя, у тому числі виявило спроможність структур громадянського суспільства бути дієвим помічником держави перед обличчям безпрецедентних викликів.

Для збереження консолідації всіх складових публічного управління – державної влади, місцевого самоврядування та громадянського суспільства – виникає потреба ініціалізації активності структур громадянського суспільства в Україні. На це спрямована діяльність керівників структур громадянського суспільства.

27 липня 2022 року 33 учасники – представники міжнародних та вітчизняних громадських організацій взяли участь в онлайн-дискусії «Стійкість громадянського суспільства України та виклики, що постали перед ним під час війни». [1]. «З перших днів повномасштабного російського вторгнення наша країна стала країною активістів і волонтерів. Сьогодні кожен робить свій внесок у спільну перемогу. Поки воїни виборюють кожен сантиметр української землі, волонтери збирають кошти для тих, хто постраждав унаслідок війни, вивозять людей з окупації, допомагають тваринам, відновлюють зруйноване житло, активісти проводять закордонну дипломатію, лобіюють санкції проти росії, документують воєнні злочини. Волонтерство і громадська активність стали можливістю для тих, хто прагне допомогти країні, але не воює», – так про оновлений формат програми «Активізація» Українського Радіо під час війни сказала її ведуча Л. Тягнирядно під час панелі «Донести українську звістку туди, де її чекають» [2]. Розмова відбувалась у межах XII Форуму розвитку громадянського суспільства «Що дасть нам силу». Програма «Активізація» – це перша радіопрограма про розвиток громадянського суспільства в Україні. У воєнний час вона розповідає про українців, які роблять свій внесок у майбутню перемогу [2].

Як зазначено в Національній Стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, «важливою ознакою сталості громадянського суспільства є функціонування інститутів громадянського суспільства, через які громадяни та суспільні групи забезпечують самоорганізацію, представництво, реалізацію і захист прав та інтересів» [3].

Системний підхід структур громадянського суспільства – це чинник, який дозволяє проаналізувати як розвивається громадський сектор, зберігаючи свою сталість, стійкість, силу, залишаючись при цьому частиною дуже важливої спільної роботи України над тим, щоб перемогти у цій війні відстояти своє право бути демократичною, європейською успішною державою [1].

Структури громадянського суспільства долучаються до формування й реалізації публічної політики, активно відстоюють права громадян України на свободу та гідне життя. При цьому відбувається інтеграція, мережева комунікація та нетворкінг структур громадянського суспільства, а також диференціація у роботі з цільовими групами – внутрішньопереміщеними особами, викраденими росією українськими дітьми, ветеранами тощо.

Центр демократії та верховенства права працює над реалізацією проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України». Проект реалізується ІСАР «Єднання» у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та ЦЕДЕМ.

«Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» триває 5 років (2019-2024). Її метою є покращити середовище діяльності громадянського суспільства та зміцнити інституційні спроможності ОГС для підвищення самозарадності громадського сектору в Україні [4]. Офіційний старт «Ініціативи секторальної підтримки громадянського суспільства України» відбувся в межах VIII Форуму розвитку громадянського суспільства.

У межах проекту ЦЕДЕМ реалізовує кілька масштабних активностей: розробку і оновлення Карти правових реформ для громадянського суспільства, Менторську програму для підсилення адвокаційних спроможностей новостворених ОГС із різних регіонів України, навчальні тренінги та інформаційні кампанії, активізацію теми запровадження механізму відсоткового відрахування, компоненту безпеки громадянських активістів/ок тощо [4].

Зараз у фокусі уваги знаходяться питання соціальних гарантій волонтерів та вдосконалення правового механізму державного регулювання волонтерської діяльності [1].

Структури громадянського суспільства зміцнюють демократію та забезпечують баланс стримувань і противаг, тому у лютому 2024 р. у Києві стартував проєкт «Майдан-Січ» для активізації громадянського суспільства в Україні [5]. Тренінги будуть тематичними, зокрема, за бажання їхні учасники зможуть обрати тему для прослуховування та формування навиків з таких напрямків: правовий захист, інформаційні питання, пов'язані з роботою в умовах інформаційної блокади та надзвичайного стану, виборчі технології та контроль за виборами, а також активізація розвитку самоорганізації громад.

Список використаних джерел

1. Стійкість громадянського суспільства України та виклики, що постали перед ним під час війни – онлайн-дискусія. 27 липня 2022 року. URL: <http://www.ucipr.org.ua/en/news/stijkist-gromadyanskogo-suspilstva-ukrajini-ta-vikliki-shcho-postali-pered-nim-pid-chas-vijni>
2. Під час війни журналісти мають усвідомлювати відповідальність за свої матеріали, – Людмила Тягнирядно. Суспільне. 08 грудня 2023 р. URL: <https://corp.suspilne.media/newsdetails/9073>
3. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 27 вересня 2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>
4. Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України. Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/direction-gromadyanske-suspilstvo/initsiatyva-sektoralnoyi-pidtrymky/>
5. У Києві стартував проєкт «Майдан-Січ» для активізації громадянського суспільства в Україні. Конфлікти і закони. URL: <https://k-z.com.ua/kiievskie-novosti/29569-u-kiievi-startuvav-proekt-majdan-sich-dlya-aktivizatsiji-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrajini>

УДК 323.21

Наталія Шишпанова,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету

Nataliia Shyshpanova,

associate Professor at the Department of Public Management and Administration and International Economy Mykolayiv National Agrarian University

<https://orcid.org/0000-0001-8347-5682>

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

THE ROLE OF THE STATE IN SHAPING AND IMPLEMENTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT PUBLIC POLICY

The article examines the role of the state in shaping and implementing public policy for sustainable development. It is noted that the state defines strategies and tools for achieving sustainable development, particularly in Ukraine. The main areas of interaction – economy, society, and ecology – are analyzed. Significant emphasis is placed on the regulatory framework, management mechanisms, and partnership with society. Challenges such as technological changes, social inequality, corruption, low trust levels, and others hindering sustainable development are discussed. The need for societal and governmental changes to accelerate this process is emphasized.

Keywords: public policy, sustainable development, government administration.

Місце публічного управління в процесах забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни визначається самою організаційною сутністю держави, в якій публічне управління є дієвим інструментом по досягненню суспільно значущих цілей [1, с.88]. У свою чергу сталий розвиток на сьогодні є одним із головних пріоритетів для багатьох держав. З цією метою, держави створюють національні стратегії сталого розвитку та відповідні інструменти, які дозволяють забезпечити їх реалізацію. У рамках цих стратегій, держави визначають свої основні цілі та завдання, щодо забезпечення сталого розвитку, а також механізми та інструменти для їх досягнення. В Україні публічна політика сталого розвитку включає в себе широкий спектр заходів, стратегій та інструментів, які спрямовані на досягнення гармонії між економічними, соціальними та екологічними аспектами розвитку. Ця комплексність впливає з взаємозв'язку між різними сферами та аспектами сталого розвитку. Так, економічна стійкість та збалансованість залежать від збереження природних ресурсів та охорони довкілля, а соціальна справедливість та рівність вимагають забезпечення сталого економічного зростання. Таким чином, публічна політика сталого розвитку має враховувати інтегрований підхід, узгоджуючи різні сектори та стейкхолдерів з метою досягнення суспільно-екологічно-економічної гармонії.

Публічна політика сталого розвитку повинна бути забезпечена відповідною юридичною базою, ефективними механізмами управління та партнерством між різними суб'єктами суспільства. Вона потребує врахування наукових досліджень, залучення громадськості та широкої громадської участі для забезпечення легітимності та ефективності її реалізації.

У Стратегії сталого розвитку України до 2030 року вказано, що перехід до сталого розвитку – це процес зміни ціннісних орієнтацій багатьох людей. Визнаними міжнародними фундаментальними цінностями розвитку є свобода, рівність, солідарність, толерантність, повага до природи, спільна відповідальність. Національні цілі сталого розвитку базуються на політичних, економічних, соціальних, екологічних, моральних і культурних цінностях, властивих українському суспільству. Вони визначають спрямованість стратегії на турботу про спільне благо та захист національних інтересів України [2]. Також вказано, що концепція сталого розвитку економіки у взаємозв'язку публічним адмініструванням, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 671 відповідає положенням Прогнозу економічного і соціального розвитку України на період 2021-2023 роки [3]. Відповідний Прогноз містить кількісні оцінки й орієнтири щодо розвитку соціально-економічної сфери в якому обґрунтовуються основні показники, які впливають на макроекономічну динаміку упродовж найближчого етапу після виходу з карантину, умови

збереження макроекономічної стабільності держави, оцінюється вплив зазначених процесів на рівень життя населення загалом [4].

Незаперечним є і той факт, що технологічні зміни та посилення ролі інновацій у соціально-економічному та суспільному розвитку вимагають від держави та її інститутів відповідного рівня та можливостей взаємодії з громадянами на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за збереження високого рівня легітимності та відкритості.

Зміни, що відбуваються в Україні, в суспільно-політичній і соціально-економічній сферах тісно пов'язані з становленням нової системи державного управління, орієнтованої на задоволення потреб населення та надання якісних державних послуг громадянам та організаціям. Це об'єктивно вимагає внесення змін до методології та практики державного управління, пошуку нових інструментів та методів управління з метою реалізації стійкого та комплексного соціально-економічного розвитку. Саме ця мета реалізується у процесі реформування системи державного управління та модернізації публічної служби.

Отже публічна політика сталого розвитку є важливим інструментом забезпечення балансу між соціально-економічними потребами сучасного покоління та збереженням навколишнього середовища для майбутніх поколінь. Держава відіграє ключову роль у формуванні та реалізації публічної політики сталого розвитку. Її функції включають розробку та прийняття законів та регулятивних актів, сприяння розвитку технологій та інновацій, фінансову та іншу підтримку для підприємств, проведення кампаній з популяризації понять та інструментів сталого розвитку серед громадян, забезпечення доступу до інформації та освіти про питання сталого розвитку. Важливою складовою роботи держави є також співпраця з міжнародними організаціями, які займаються питаннями сталого розвитку, такими як ООН та Європейський Союз.

Політика щодо відновлюваної енергії

- Реалізація політики, що сприяє використанню відновлюваних джерел енергії, має значний вплив на скорочення викидів парникових газів, перехід до екологічно чистих енергетичних систем і стимулювання галузі відновлюваної енергетики.

Екологічні норми

- Встановлені державою природоохоронні норми сприяють вдосконаленню практики поводження з відходами, контролю забруднення та збереження ресурсів.

Ініціативи сталого транспорту

- Державні ініціативи, які надають пріоритет таким екологічним видам транспорту, як велосипед, громадський транспорт і електромобілі, можуть зменшити затори, забруднення повітря та залежність від викопного палива.

Політика збереження та біорізноманіття

- Зусилля держави щодо створення природоохоронних територій, впровадження природоохоронної політики та забезпечення стимулів для збереження біорізноманіття сприяють збереженню екосистем, захисту біорізноманіття та сталому використанню природних ресурсів.

Стале міське планування

- Участь держави в міському плануванні та розвитку з акцентом на стійкість призводить до добре спроектованих міст, ефективної інфраструктури та інтегрованих зелених насаджень.

Рис. 1. Напрямки державної політики сталого розвитку

майбутнє, вирішуючи екологічні проблеми, сприяючи соціальній справедливості та сприяючи економічному процвітання.

Список використаних джерел

1. Ткачова Н. М., Ткачук С. П., Губа М. І., Супруненко С. А. Національна економіка: тенденції управління. Академічні візії. 2023. №15. С.88-98

2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

3. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки : Постанова Кабінет Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 671 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2020-%D0%BF#Text>

4. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки. URL : <https://www.me.gov.ua> (дата звернення 12.02.2024).

УДК 35.08

Ігор Шпирко,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Ihor Shpyrko,

graduate student of the Department of Public Management and Administration at Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav

<https://orcid.org/0009-0002-3844-9869>

Науковий керівник: **Оксана Пархоменко-Куцевіл,** доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В США

THE FORMATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY IN THE USA

The study analyzes the theoretical foundations of the formation of public administration in the field of national security in the USA. It is noted that state management in the field of national security in the USA is regulated by regulatory documents, in particular the US National Security Strategy, which is adopted by each US president. The last Strategy was adopted in 2022. The U.S. National Security Strategy (2022) proposes three main lines of effort to restore U.S. military superiority: integrated deterrence, conducting campaigns, and establishing sustainable advantages over potential adversaries. Among the most important technologies to be developed are the development of space technologies, hypersonic weapons, artificial intelligence, and the development of quantum science. According to the text of the document, the goal of the US foreign policy strategy is a free, open, prosperous and secure international order.

Keywords: national security, state management in the sphere of national security, international security, military security, nuclear security.

Національна безпека США формується через системні заходи та прийняття стратегічних документів щодо формування національної безпеки. Стратегія національної безпеки США як документ виконавчої влади готується під час президентства кожного нового глави американської держави [1]. Стратегія національної безпеки містить основні внутрішньої зовнішньополітичні орієнтири, цілі та завдання, національні та регіональні пріоритети, перелік основних викликів та загроз для американської безпеки. Сама назва документа – «стратегія» покликана вказувати на довгострокову та цілеспрямовану, організовану діяльність.

Президент США Дж. Байден, що прийшов до влади в 2021 році, обмежився в перший рік президентства виданням Тимчасового керівництва з національної безпеки і лише у жовтні 2022 року вийшла Стратегія національної безпеки [2]. Вашингтон мав виробити Стратегію з урахуванням серйозні змін у зовнішній політиці, основних глобалізаційних викликів та небезпек.

У Стратегії національної безпеки США (2022 року) визначено два стратегічні виклики для Америки. Перший – це закінчення епохи постхолодної війни і початок суперництва між великими державами. Другий – це глобальні проблеми (клімат, продовольча безпека, пандемії, тероризм, енергія та інфляція).

Стратегія ґрунтується на національних інтересах США: охороняти безпеку американців, розширювати економічні можливості, а також реалізовувати та захищати демократичні цінності, що лежать в основі американського способу життя.

Стратегія національної безпеки США (2022) пропонує три основні напрямки зусиль для відновлення військової переваги США: інтегроване стримування, проведення кампаній та створення стійких переваг над потенційними противниками. Серед найважливіших технологій, які передбачається розвивати – розробка космічних технологій, гіперзвукової зброї, штучного інтелекту, розвиток квантової науки.

Метою зовнішньополітичної стратегії США, за текстом документа, є «вільний, відкритий, процвітаючий та безпечний міжнародний порядок» [2]. Варто зазначити, що безпечним цей порядок уможлиблює сталий розвиток США. Крім того, у Стратегії наголошується, що Америка прагне «до вільного порядку, який дозволяє людям користуватися своїми основними, універсальними правами та свободами» як у самих США, так і за їх межами. Для цього декларуються три напрями розвитку американської зовнішньої політики: «1) інвестувати в основні джерела та інструменти американської могутності та впливу; 2) створювати якомога сильнішу коаліцію націй для посилення нашого колективного впливу на формування глобальної стратегічної обстановки та вирішення спільних завдань та 3) модернізувати та зміцнювати збройні сили, щоб вони були оснащені для епохи стратегічного суперництва з великими державами, зберігаючи при цьому здатність припинити терористичну загрозу батьківщині» [2]. Привертає увагу акцент на силову складову зовнішньої політики США, що вказує на опору застосування сили в американській стратегічній культурі та можливість її застосування у разі зазіхання на великі національні інтереси американської держави.

Крім того, Пентагон представив оновлені «Огляд протиракетної оборони» та «Огляд ядерної політики» Сполучених Штатів. У першому документі наголошується на необхідності створення таких систем захисту, які могли б підірвати впевненість потенційного противника у можливості завдати ракетного удару по США.

Таким чином, США є носіями унікальної національної безпеки, сформованої шляхом синтезу географічного положення, історії, традицій, звичаїв у галузі реагування на зовнішні небезпеки. З моменту утворення американської держави національна безпека США відносно стабільна, що передбачає системний аналіз всіх внутрішніх та зовнішніх загроз національній безпеці, постійне оновлення та модернізація воєнної та економічної безпеки, розвиток міжнародного співробітництва та впливу в регіонах тощо.

Список використаних джерел

1. Roosevelt F.D. The Great Arsenal of Democracy. URL: <https://www.americanrhetoric.com/speeches/fdrarsenalofdemocracy.html>
2. National Security Strategy. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>

Наукове видання

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

Підп. до друку 12.04.2024.

Видавець

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчальна лабораторія методичного
та видавничого забезпечення навчального процесу
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20.